

СТІВЕН
КІНГ

S T E P H E N
K I N G

PET
SEMATARY

A NOVEL

**СТІВЕН
КІНГ**

**КЛАДОВИЩЕ
ДОМАШНІХ ТВАРИН**

РОМАН

УДК 821.111(73)

ББК 84.7СПО

К41

Жодну з частин цього видання
не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі
без письмового дозволу видавництва

Перекладено за виданням:
King S. Pet Sematary : A Novel / Stephen King. —
New York : Doubleday, 1983. — 374 p.

Переклад з англійської *Анатолія Пітика і Катерини Грицайчук*

Обережно! Ненормативна лексика!

Дизайнер обкладинки *IvanovITCH*

ISBN 978-966-14-9549-3 (PDF)

© Stephen King, 1983
© DepositPhotos.com / Anita_Bonita, обкладинка, 2015
© Hemiro Ltd, видання українською мовою, 2015
© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», переклад та художнє оформлення, 2015

Присвячується Карбі Макколі

Ось деякі люди, які написали книги про те, що вони зробили і чому:

Джон Дін. Генрі Кіссинджер. Адольф Гітлер. Керіл Чессман. Джейб Магрубер. Наполеон. Талейран. Дізраелі. Роберт Циммерманн, більш відомий як Боб Ділан. Локк. Чарлтон Гестон. Еррол Флінн. Аятола Хомейні. Ганді. Чарльз Олсон. Вікторіанський Джентльмен. Доктор Ікс.

Більшість людей також вірить, що Бог написав Книгу, чи Книги, де розповів, що Він зробив, та пояснив — принаймні частково, — чому Він зробив саме так, і оскільки переважна кількість цих осіб вірять, буцімто люди були створені за Божою подобою, то Його теж можна розглядати як людину чи, якщо точніше, — Людину.

А ось ті люди, які не написали жодної книги про те, що вони робили... і бачили:

Людина, що поховала Гітлера. Людина, що проводила розтин Джона Вілкса Бута. Людина, що бальзамувала Елвіса Преслі. Людина, що бальзамувала — і то погано, якщо вірити професіоналам, — Папу Івана XXIII. Сорок гробарів, що відчищали Джонстаун¹: збирали тіла в мішки, відганяючи мух, нанизували паперові склянки на кілки, з якими ходять наглядачі міських парків. Людина, що залила тіло Олександра Великого золотом, щоб воно перестало розкладатися. Людина, що кремувала Вільяма Голдена. Люди, що муміфікували фараонів.

Смерть — це загадка, а поховання — таїнство.

¹ Джонстаун — ідейна громада американської релігійної організації «Храм народів». Названа на честь її засновника Джима Джонса. 18 листопада 1978 року сектанти здійснили «акт революційного самогубства». Того дня загинуло 909 людей, з них 270 — діти. (Тут і далі примітки пер.)

ЧАСТИНА 1

Кладвишче домажніх тварин

...І промовив до них Ісус: «Друг наш Лазар заснув, але я піду будити його». Роззиралися учні між собою, і де-хто з них всміхнувся, бо не знали вони, що Ісус говорив метафорами.

Тоді Ісус пояснив конкретніше: «Помер Лазар... Так і є, але все одно ходімо до нього».

Євангеліє від св. Івана (переказ)

1

Луїс Крід втратив батька у трирічному віці й ніколи не знав свого діда. Тож він навіть не думав, що знайде батька, досягнувши середнього віку, але саме так і сталося... Він називав цю людину другом, як і має робити кожен дорослий чоловік, так пізно зустрівши того, хто мав би бути твоїм батьком. Він зустрів його того вечора, коли в'їхав з дружиною та двома дітьми у свій великий дерев'яний будинок у Ладлоу. Вінстон Черчилль також приїхав з ними. Черч був котом його дочки Ейлін.

Відбірна комісія в університеті ледве ворухилася: від пошуків будинку поближче до роботи кидало в дрижаки, і коли родина нарешті приїхала туди, де, як вони гадали, стоїть їхній дім, — усі орієнтири виявилися правильними... («Як небесні знамення в ніч перед убивством Цезаря», — з огидою подумав Луїс), — а вони були напружені й зморені до краю. У Гейджа різалися зуби, які зовсім не давали йому спокою. Він ніяк не міг заснути, хоч би скільки коліскових співала йому Рейчел. Врешті вона дала йому грудь, хоча це й суперечило графіку годування. Але, здається, Гейдж знав свій графік не гірше, а може, і краще за неї,

тож негайно вкусив маму новим зубом. Рейчел, яка все ще сумнівалася щодо їхнього переїзду до Мену з Чикаго, де прожила ціле своє життя, залилася слізьми. До неї миттю приєдналася Еллі. У багажному відділенні «універсала» стурбовано швендяв Черч. Кіт нервувався всі три дні, поки вони їхали з Чикаго. Няв-кіт із дна кошика дратував, але постійне сновигання машиною туди-сюди, коли вони здалися і врешті його випустили, виснажувало ще більше.

Луїс сам ледь не плакав. Раптом у нього виникла дика, але все ж не позбавлена певної привабливості думка. Він міг би запропонувати до приїзду фургона з меблями гайнути в Бенгор перекусити. Поки б дружина з дітьми гуляли, він би втиснув акселератор до упору і помчав геть, навіть не озирнувшись. Ноги на циновку, і хай чотирикамерний карбюратор його «універсала» жере, скільки влізе, своє дороге пальне. Взяв би курс на південь, до самого Орlando, штат Флорида, де під новим ім'ям цілком міг би влаштуватися лікарем у «Світ Діснея». Та, перш ніж під'їхати до платного шосе, старого доброго південного шосе № 95, він зупиниться на узбіччі і швиргоне цього сраного kota у вікно.

Аж раптом машина виїхала з-за останнього повороту, і перед ними з'явився їхній будинок: доти його бачив наживо тільки Луїс. Коли посаду в Університеті Мену закріпили за ним остаточно, він прилітав із Чикаго, щоб оглянути кожен із семи варіантів, які вони вподобали на фотографіях. Це був саме той будинок, який обрав він: великий, старий, у новоанглійському колоніальному стилі (утеплений і наново обшитий. Вартість опалення хоч і була вельми високою, але не зашкалювала, залишалась у межах норми), три великі кімнати на першому поверсі, ще чотири зверху, чималий сарай, який у майбутньому можна переробити на житлове приміщення, — оточений розкішними моріжками, що сяяли зеленню навіть у цю серпневу спеку.

За будинком лежало величезне поле, де могли б гратися діти. За ним ген за небокрай тягнувся ліс. «Ваша ділянка прилягає до державних угідь, — пояснила ріелтор. — І найближчим часом тут не планується жодних будівництв». Рештки індіанського

племені мікмаків¹ заявили свої права на понад вісім тисяч акрів землі як у самому Ладлоу, так і в містечках, що на південь звідси. Дуже заплутана судова тяганина між федеральним урядом США й урядом штату ризикувала перейти в наступне століття².

Рейчел враз перестала плакати. Вона випросталася.

— Це і є...

— Так, — промовив Луїс. Йому було трохи тривожно. Ні, радше страшно. Та годі — його просто охопив жак. Він занепасть дванадцять років життя на виплати: до того часу Еллі буде аж сімнадцять!

Він судомно глитнув.

— Що думаєш?

— Думаю, що це чудово! — сказала Рейчел, і наче камінь впав з душі Луїса. Він бачив, що дружина не жартує. Це було зрозуміло з її погляду. Коли вони об'їжджали ззаду сарай, її очі ковзали по порожніх вікнах і в голові вже цокотіли думки про нові штори, клейонки для буфетів та ще бозна про що.

— Татку, — озвалась Еллі з заднього сидіння. Вона теж припинила плакати. Навіть Гейдж угамувався.

Луїс смакував тишу.

— Що, любя?

Він бачив у дзеркалі заднього огляду її карі очі, що визирали з-під русявого чубчика. Їх погляд бігав по будинку, моріжках, сусідському даху й полю, що тяглося до лісу.

— Це наш дім?

— Він ним стане, доцю, — відповів він.

— Уррра! — загорлала дівчинка, аж йому заклало вуха. І Луїс, якого часом дратувало спілкування з Еллі, вирішив для себе: хай навіть він ніколи й не побачить «Світ Діснея» в Орландо, йому байдуже.

Він припаркувався перед сараєм і заглушив двигун «універсала».

¹ Одне з індіанських племен Північної Америки. Проживають на сході Канади та на прикордонних територіях Нової Англії, зокрема штату Мен. На сьогодні чисельність мікмаків становить двадцять тисяч осіб.

² Мається на увазі ХХІ ст. Книга вийшла 1983 року.

Авто ще з мить погуркотіло і стихло. У пізньому надвечір'ї дзвінкої після гамору чиказьких вулиць тиші солодко заспівала пташка.

— Дім, — ніжно промовила Рейчел, все ще споглядаючи будинок.

— Дім, — самовдоволено сказав Гейдж у неї на колінах.

Луїс і Рейчел витріщилися одне на одного. Очі Еллі в дзеркалі заднього огляду також розширилися від подиву.

— Ти...

— Він...

— Він що...

Вони всі заговорили одночасно, потім разом засміялися. Гейдж не звертав на них жодної уваги: смоктав великий палець. Він уже з місяць говорив «Ма» й раз чи двічі вимовляв щось подібне до «Та» чи якесь інше звертання до Луїса.

Але зараз, навіть якщо це була випадкова імітація, чітко прозвучало слово: «Дім».

Луїс підхопив Гейджа з колін дружини й обійняв його.

Так вони приїхали в Ладлоу.

2

У пам'яті Луїса Кріда ця мить завжди була оповита якимись чарами. Може, тому, що вона і справді була чарівною, та найпевніше через те, що решта вечора видалася абсолютно божевільною. Наступні три години жодним спокоєм чи дивами навіть і не пахло.

Ключі від будинку Луїс дбайливо зберігав — він був дуже охайною і методичною людиною, цей Луїс Квід! — у маленькому конверті з манільського паперу¹, підписаному «Будинок у Ладлоу — ключі отримано 29 червня». Він поклав їх у бардачок свого «Форда Ферлейна». Чоловік був абсолютно певен щодо цього. Однак зараз їх там не було.

Доки він гарячково шукав, усе більше дратуючись, Рейчел взяла Гейджа на руки і слідом за Ейлін рушила до дерева посеред поля. Луїс уже втретє перевіряв під сидінням, коли його дочка пронизливо скрикнула і розплакалася.

¹ Канатний («манільський») папір світло-жовтого кольору використовується для пересилання великої кореспонденції.

— Луїсе! — гукнула Рейчел. — Вона порізалася!

Ейлін гепнулася з гойдалки (підвішеної на дереві покришки) і вдарилася коліном об камінь. *«Поріз дрібний, проте репетує так, наче їй хтось ногу відрізав»*, — трохи нечуло подумав Луїс. Він зиркнув на дім через дорогу, де горіло світло у вітальні.

— Годі-бо, Еллі, — промовив він. — Досить. Інакше ті люди подумують, що тут когось вбивають.

— Але ж болиить!

Луїс опанував себе й мовчки пішов до машини. Ключі так і не знайшлися, зате аптечка точно була в бардачку. Він витягнув її та повернувся до дочки. Угледівши аптечку, Ейлін заверещала ще гучніше.

— Ні! Тільки не ці пекучі штуки! Не хочу, воно пече! Татку, ні!

— Ейлін, це всього-на-всього «Меркурохром»¹, він зовсім не пече...

— Будь великою дівчинкою, — сказала Рейчел. — Це ж лише...

— Ні-ні-ні-ні-ні!

— Ану припини, бо ще й дупа пектиме! — гаркнув Луїс.

— Вона стомилася, Лу, — спокійно пояснила Рейчел.

— Так, я розумію. Потримай її за ногу.

Рейчел опустила Гейджа і зафіксувала ногу Еллі. Луїс змащував її «Меркурохромом» попри все гучніший істеричний вереск дівчинки.

— Хтось вийшов на ганок того будинку навпроти, — зазначила Рейчел і знову підхопила на руки Гейджа, який поповз був кудись по траві.

— Чудово, — пробурчав Луїс.

— Лу, вона...

— Втомлена, я знаю, — він закрив пляшечку і похмуро зиркнув на дочку. — Ну ось і все. І зовсім не боляче! Визнай, Ейлін.

— Ні, боляче! Це боляче! Боооо...

¹ Речовина слабкої антисептичної дії, певний час мала шалену популярність як заміник пекучого йоду. У 1998 році FDA (Управління продовольства і медикаментів) заборонило цей засіб через наявність у його складі ртуті. Попри це в Америці «Меркурохром» усе ще доступний у продажу.

У нього свербіли руки добре всипати їй, але він лише міцніше стиснув себе за ногу.

— Ти знайшов ключі? — запитала Рейчел.

— Ще ні, — відповів Луїс. Він застібнув аптечку і підвівся. — Я...

І раптом Гейдж заверещав. Він не просто скімлив чи плакав, а справді верещав, крутячись на руках у Рейчел.

— Що з ним таке? — вигукнула Рейчел, сліпо підштовхуючи малого до Луїса. Ну звісно, чудова звичка: тільки-но малюк опиняється на межі смерті, його обов'язково треба скинути на чоловіка-лікаря. — Луїсе, що...

Хлопчик міцно стискав шию, божевільно лементуючи. Луїс перевернув його і побачив велику білу гулю, що надималася на Гейджевій шії. Було ще дещо на смузі джемпера, і воно гуло та мляво корчилося.

Ейлін, яка щойно ніби заспокоїлася, знову кинулася в крик.

— Бджола! Бджола! Бджолаааа! — Вона відскочила назад, пере-чепилася об той же, що й раніше, камінь, важко всілася на землю і заревла від ще сильнішого болю, здивування і страху.

«Я божеволію, — здивовано подумав Луїс. — *Браво!*»

— Зроби щось, Луїсе! Ти можеш хоч щось зробити?

— Треба витягнути жало, — пролунав за їхніми спинами повільний, протяжний голос. — У цьому вся хитрість. Витягніть жало й посипте укус харчовою содою. Набряк спаде.

Це було сказано таким незрозумілим менським акцентом, що втомлений і розгублений мозок Луїса відмовлявся перекладати почуте: «Тре' в'тягти жало і всипнути харч'вої соди».

Він обернувся і побачив чоловіка років сімдесяти — міцного і здорового стариганя. Синя бавовняна сорочка під комбінезоном виставляла напоказ рясно вкриту зморшками шию. У нього було спалене сонцем обличчя і цигарка без фільтра в роті. Коли Луїс на нього глянув, старий розчавив недопалок між пальцями й обережно викинув. Засунув руки в кишені і криво осміхнувся. Луїсу одразу сподобалася ця посмішка — а він не належав до тих, чию симпатію легко завоювати.

— Тіко не кажіть, що то є не моє діло, док, — додав старий. Саме так Луїс зустрів Джадсона Крендала — чоловіка, який мав би бути його батьком.

3

Він спостерігав за їхнім приїздом з того боку вулиці й підійшов глянути, чи не треба їм допомогти, коли вони вскочили у, як він це називав, «халепку».

Поки Луїс тримав на руках дитину, Крендал став поруч, оглянув ґюлю на шиї Гейджа і простягнув уперед важку, скрючену руку. Рейчел розтулила рота для протесту — його рука здавалася жахливо незграбною і майже такою ж великою, як Гейджева голова, — але перш ніж вона встигла вимовити хоч слово, пальці старого ворухнулися. Той блискавичний упевнений порух був вправним, як маневри шулера, що тасує мічені карти, чи фокусника, що витрушує з дітей монетки. Жало опинилося в нього на долоні.

— Здоровецьке падло, ‘ге ж? Городським не тре’, але для села піде!

Луїс зайшовся реготом. У відповідь Крендал криво посміхнувся:

— А глибоко ж воно влізло, п’авда?

— Що він каже, мамо? — спитала Еллі, і тоді вже Рейчел загіготіла. Звісно, це було страшенно невивічливо, але чомусь усе було добре. Крендал дістав пачку «Честерфілдських королів», засунув одного з них у кут зморшкуватого рота. Він лагідно кивав, слухаючи їхній сміх: навіть Гейдж, попри налив від бджолиного укусу, здавлено хихотів. Старий запалив сірник, черкнувши ним об ніготь великого пальця¹. «А дід парочку трюків знає», — подумав Луїс. Невигадливих, але доволі вдалих. Пересміявшись, він простягнув праву руку: лівою він підтримував Гейджеву дупу, Гейджеву, безсумнівно, мокру дупу.

— Радий знайомству, містере...

— Джад Крендал, — відрекомендувався старий і потис руку Луїса. — Ви — новий лікар, так?

— Так! Мене звуть Луїс Крід. Це моя дружина Рейчел, моя донька Еллі, а хлопчик із бджолиним жалом у шиї — Гейдж.

— Радий познайомитися з усіма вами.

¹ Такий спосіб запалення сірника вказує на те, що це був фосфорний сірник. Цікавий нюанс, оскільки такий тип сірників на момент виходу книги вийшов з ужитку.

— Я не хотів сміятися... тобто ми всі не хотіли сміятися... просто ми... ми трохи втомилися.

Усвідомлення цього факту викликало новий напад сміху. Луїс почувався втомленим до краю.

Крендал кивнув:

— Звісно, так і є, — у нього вийшло щось на кшталт: «Жвіш-н-о тако є». А потім старий блиснув очима в бік Рейчел. — Чом бо вам зі своїми пущвірінками не зайти до мене, міш-шіш Крид? Візьмем' дрібку соди і трохи втишимо болячку. Зі старою моєю попошта лакаєте. Ходить вона кудись не часто. Останніми роками артрит її вкінєць заїда.

Рейчел глянула на Луїса, той кивнув.

— Це було б дуже люб'язно з вашого боку, містере Крендал.

— О, я тіко на Джада відгукуюся, — заперечив він.

Раптом пролунав гучний гудок, загуркотів мотор і величезна блакитна вантажівка, виїхавши з-за повороту, незграбно посунула просто до їхнього нового будинку.

— Чорт, вантажники! А я ж так і не знайшов ті клятї ключі! — вигукнув Луїс.

— Не переймайтеся ото так, — заспокоїв Крендал. — Я їх маю цілу в'язку. Містер і місіс Клівленд... вони жили тут до вас — дали мені її, дай Бог пам'яті, років так чотирнацять-п'ятнацять тому. Вони довго тут жили. Джоан Клівленд була ліпшою подругою моєї жінки. Померла два роки тому. Білл переїхав у ту орегонську богадільню для пенсіонерів. Зара' принесу вам ключики. Ви ж то тепер власник.

— Ви дуже люб'язні, містере Крендал, — подякувала Рейчел.

— Ой, та годі! — відмахнувся той. — Я все жду, коли в Ладлоу знову з'явиться молодняк.

Для них, мешканців Середнього Заходу, це звучало так само екзотично, як іноземна мова: м'логняк.

— Глядіть за дорогою, міш-шіш Крид. Тут багацько вантажівок їздить.

Грюкнули дверцята. З машини вистрибнули вантажники й рушили до них.

Еллі трохи відійшла й раптом закричала:

— Татку, а що там?

Луїс, який уже було пішов до вантажників, озирнувся. На краю поля, де закінчувався моріжок і починалася висока літня трава, бігла стежка футів чотири завширшки¹, рівна й майже непомітна. Вона здіймалася на пагорб, звивалася поміж низьких кущів і пари беріз та врешті зникала з поля зору.

— Схоже на якусь стежку, — промовив Луїс.

— Еге ж, — сказав Крендал, посміхаючись. — Я розкажу тобі якось про неї, сонечку. Ну що, ходімо, підрихтуємо твого маленького братичка?

— Згода! — кивнула Еллі. А потім на диво життєрадісно додала: — А сода пече?

4

Крендал приніс ключі, однак Луїс уже знайшов свій комплект. У бардачку була невелика дірка. Маленький конверт провалився крізь неї до дротів. Врешті-решт Луїс витяг його і запросив вантажників у будинок. Крендал, як і обіцяв, віддав йому запасний набір, що висів на брелоку, вкритому старими плямами. Луїс подякував і недбало кинув ключі собі в кишеню, спостерігаючи за тим, як вантажники перетягують у дім коробки, серванти, комоди з дзеркалами і все, що було нажито за понад десять років подружнього життя. Коли глянути на свої пожитки під таким кутом, то, вирвані зі свого звичного простору, вони враз видаються дрібнішими, незначними. «Трохи мотлоху в коробках, та й по всьому», — подумав він, і враз йому стало дуже сумно: мабуть, саме це відчуття люди і звуть тугою за домом.

— Видерли з корінням та пересадили, — промовив Крендал, який раптом виріс у нього за спиною. Луїс аж підскочив від несподіванки.

— Ви говорите так, начебто це відчуття вам знайоме, — відказав він.

— Якщо чесно, то ні.

Крендал запалив цигарку — шкварк! — і її кінчик яскраво блимнув у ранньому присмерку.

¹ 4 фути ~ 1,2 м.

— Отой дім, через дорогу від вас, побудував мій батько. Він привів туди свою дружину, і в 1900 році вона народила дитину. То був я.

— Отже, вам...

— Вісімдесят три, — закінчив Крендал, і Луїс зітхнув з полегшенням, бо той не додав «усього-на-всього вісімдесят три» — мовний зворот, який Крід щиро ненавидів.

— На вигляд ви набагато молодший.

Крендал знизав плечима.

— Хай там як, а я завше мешкав тут. Вступив до війська у часи Великої війни, однак далі, ніж до Байонни, штат Нью-Джерсі, так і не дійшов. Гидотне місце. Уже тоді, у 1917-му, воно було гидотним. Я був радий просто повернутися додому. Оженився з Нормою, працював на залізниці... Роки пройшли, а ми все тут. Хоча я на життя і в Ладлоу надивився, скажу вам по правді.

Вантажник зупинився біля ганку, тримаючи пружинний матрац їхнього з Рейчел подвійного ліжка:

— А це куди, містере Крід?

— Нагору... Одну хвилинку, я зараз покажу.

Він рушив до них, потім спинився й озирнувся на Крендала.

— Ідіть, ідіть, — усміхнувся той. — А я піду гляну, як там ваше сімейство. Скажу, щоб ішли додому. Та знаєте, як важкого потягаєш, зразу в горлі пересихає. Я десь о дев'ятій сідаю в себе на ганку і випиваю пару банок пива. Коли погода гарна, люблю чекати, коли впаде темрява. Іноді Норма приєднується до мене. Приходьте, якщо забажаєте.

— Дякую, може, й завітаю, — відповів Луїс, насправді зовсім не плануючи цього робити. Наступний пункт — неофіційна і, звісно ж, безкоштовна консультація для Норми щодо артриту прямо там, на ганку. Йому сподобався Крендал, його кривий осміх, невимущена манера розмовляти, акцент янкі, який зовсім не був грубим, а, швидше, навпаки — м'яким і протяжним. «Хороший чоловік», — подумав Луїс. Та лікарі швидко стають дуже підозріливими до людей. Це дуже прикро, але з часом навіть найкращі друзі потребують поради лікаря. А з людьми старшого віку цьому кінця-краю не буде. — Та на мене сильно не сподівайтесь — у нас тут сьогодні пекельний день.

— Заходьте, коли забажаєте, і не чекайте на запрошення, — промовив Крендал, і щось у його посмішці підказувало, що старий чудово розумів хід Луїсових думок.

Крід ще з хвилику подивився на Джадсона і рушив до вантажників. Крендал ішов прямо і легко, начебто йому було лише шістьдесят, а не вісімдесят з гаком. І Луїс відчув перші зародки симпатії.

5

До дев'ятої вантажники вже поїхали. Еллі та Гейдж, обоє виснажені, позасинали у своїх нових кімнатах. Гейдж у колиці, а Еллі — на постеленому просто на підлозі матраці. Навколо неї височили гори коробок. Там було безліч її олівців фірми «Крейола»¹, усі або зламані, або тупі; плакати з «Вулицею Сезам»²; книжки з картинками, одяг і бозна-що іще. Звісно ж, Черч був з нею: спав, видаючи якісь гуркотливі звуки. Це глухе хурчання було найближчим до муркоту з усього, на що був здатен цей котяра.

Увесь вечір Рейчел без упину гасала будинком з Гейджем на руках, по другому колу перевіряла місця, де Луїс казав вантажникам ставити меблі, і змушувала їх усе попереставляти на новий лад. Чек Луїс не загубив: він усе ще лежав у його нагрудній кишені разом з п'ятьма десятидоларовими папірцями, відкладеними на чайові. Коли вантажівка врешті спорожніла, він заплатив робітникам, кивнув у відповідь на їхні дякування, підписав квитанції й залишився стояти на ґанку, спостерігаючи, як вони повертаються до свого величезного ваговоза. Крід подумав, що вони зараз зайдуть у Бенгор і пропустять по кухлю пива перед заходом сонця. Він би теж не відмовився від пива. Ця згадка повернула його до Джада Крендала.

Вони з Рейчел сиділи за кухонним столом, і він бачив темні кола під її очима.

¹ «Crayola» — бренд художніх виробів, що належить компанії «Crayola LLC.». Заснована 1885 року під назвою «Binney & Smith». Основна продукція — вошані крейдки, олівці, маркери, акварельні фарби та розмальовки. Вироби не токсичні й абсолютно безпечні для дітей.

² «Вулиця Сезам» — одна з найпопулярніших у світі дитячих передач. Уперше вийшла в ефір 11 листопада 1969 року. Трансляція триває досі.

— Ти, — сказав він. — Іди в ліжко.

— Наказ лікаря? — спитала вона, ледь усміхаючись.

— У яблучко!

— Гаразд, — промовила вона, підводячись. — Я геть розбита. Ще й Гейдж точно не дасть поспати вночі. Ти йдеш?

Луїс завагався.

— Навряд. Не зараз. Той старий через вулицю від...

— Дорогу. За містом це дорога. А якби ти був Джадсоном Крендалом, то називав би її «догога».

— Добре, через догогу від нас. Він запросив мене на пиво. Я, напевно, прийму запрошення. Я втомився, але надто заведений, щоб спати.

Рейчел усміхнулася.

— Закінчиться все тим, що ти слухатимеш голосіння Норми Крендал, де їй болить і на якому саме матраці вона спить.

Луїс засміявся, розмірковуючи, як смішно — смішно і страшно, — що з часом дружини починають читати думки своїх чоловіків.

— Він був поряд, коли ми потребували допомоги, — сказав він. — Треба ж йому якось віддячити.

— Бартерна система?

Луїс знизав плечима. Як пояснити цю свою раптову симпатію до Крендала, він не знав.

— Як тобі його дружина?

— Дуже мила, — відповіла Рейчел. — Гейдж бігом уместився їй на коліна. Я аж здивувалася — у нього був важкий день, до того ж, ти знаєш, він і за кращих обставин важко сприймає нових людей. У неї була лялька, й вона дала Еллі нею погратися.

— А як, по-твоєму, наскільки все погано з її артритом?

— Доволі погано.

— Вона у візку?

— Ні, але ходить дуже повільно... а ще руки...

Рейчел виставила свої тонкі пальці й зігнула їх у клешню.

Луїс кивнув.

— Гаразд, не засиджуйся допізна, Лу. Мене всю колотить у незнайомих будинках.

— Незнайомим він буде недовго, — відказав Луїс і поцілував її.

6

Повернувшись додому, Луїс почувався присоромленим. Ніхто не просив його оглянути Норму Крендал. Коли він перейшов через дорогу («догогу», підправив він себе, усміхаючись), господиня вже лягла спати. Розмитий силует Джада виділявся на тлі завіси на ґанку. Крісло-гойдалка затишно порипувало на старому лінолеумі. Луїс постукав у двері, обладнані сіткою від комарів, і ті відчинилися з привітним гуркотом. Цигарка Крендала блимала у літній темряві, як великий світляк. По радіоприймачу трансливали гру «Ред сокс»¹, і душа Луїса Кріда сповнилася домашнього тепла.

— Док, — озвався Крендал. — Я знав, що ви си навідаєте нас.

— Сподіваюся, ви не жартували щодо пива, — відказав Луїс, заходячи в дім.

— О, щодо пива я ніколи не брешу. Той, хто бреше про пиво, наживає собі ворогів. Падайте, док. Я ще он трохи льоду взяв, про всяк випадок.

Заставлений плетеними кріслами і диванами ґанок був довгим і вузьким. Луїс вмовстився в одне з крісел і здивувався, наскільки воно зручне. По його ліву руку стояв цебрик з кубиками льоду та пара пляшок пива «Чорна Марка»². Він узяв одну.

— Дякую, — відповів Луїс і відкрив пляшку. Перші два ковтки були для нього блаженством.

— Прошу дуже! Сподіваюся, вам буде лепсько тут.

— Амінь!

— Як захочете крекерів чи, мо', ще чого, кажіть, я збігаю. Маю ще шматок пацючиного, він от-от досягне.

— Шматок чого?

— Пацючиного сиру³, — трохи здивувався Крендал.

— Дякую, але вистачить і пива.

— Ну що ж, тоді лади, — Крендал вдоволено відригнув.

¹ Улюблена бейсбольна команда Стівена Кінга.

² «Black Label» — відома марка пива.

³ Загальна назва для дешевих сирів, які зазвичай кладуть у мишоловки (наприклад, чедер).

— А дружина ваша вже лягла спати? — поцікавився Луїс, дивуючись, чому Джадсон залишив двері відчиненими.

— Еге ж. Часом вона сидить зо мнов, часом — ні.

— Артрит їй дуже дошкуляє, так?

— А хіба ж так буває, аби не дошкуляв? — запитав Крендал.

Луїс похитав головою.

— Думаю, її біль терпимий. Вона рідко скаржитися. Моя Норма — хороша бабуся, — в голосі Джада вчувалася величезна ніжність.

Трасою № 15 проторохтіла автоцистерна; така велика, що на якусь мить будинок Луїса зник з поля зору. У променях призахідного сонця на боку авто виблискував напис: «Орінко».

— І звідки тільки взялася ця клята вантажівка? — пробурмотів Луїс.

— «Орінко» квартирується біля Оррінгтона, — пояснив Крендал. — Завод хімічних добрив. Вони постійно сновигають туди-сюди. Бензовози, самоскиди. Мовчу вже про людей, які працюють у Бенгорі чи Бруері і повертаються вночі з роботи, — усіх їх сюдою несе. — Він похитав головою. — Тіко то мені й не подобається в Ладлоу. Ця бісова дорога. Спасу від неї нема. Торохтять тут і вдень, і вночі. Норма прокидається постійно. Дідько, навіть я прокидаюся, хоч і сплю без клятих задніх ніг.

Луїс, який вважав цей дивний менський краєвид зловісно спокійним, особливо після вічно галасливого Чикаго, лише кивнув.

— Нічю, колись араби таки прикрутять усі крани, і їм зостанеться тіко африканські фіалки вздовж розділової смуги рости, — сказав Крендал.

— Мабуть, ви маєте рацію, — Луїс підняв банку і здивовано помітив, що вона порожня.

Джад засміявся.

— Для повного щастя, док, вам тре' хильнути шше.

Луїс завагався:

— Згода, але лише одну. Бо мені ж треба повертатися.

— Наморилися ж, певно, речі тягати, га?

— Є таке, — підтвердив Луїс, і вони трохи помовчали. Запала затишна тиша. Здавалося, що вони вже дуже давно знайомі. Луїс читав про таке в книжках, але йому раніше ніколи не доводилося відчувати щось подібне.

Тепер йому було соромно за свої квапливі висновки щодо безкоштовної медичної консультації.

Гуркіт на дорозі помалу стихав, і вогні проїжджих машин миготіли, наче зорі.

— Усе ця клята дорога, — повторив Крендал задумливо, майже нечутно. Тоді він повернувся до Луїса, і дивна, майже невловима посмішка заграла на його зморшкуватих губах. Він взяв у зуби цигарку «Честерфілд» і знову запалив сірник об ніготь великого пальця. — Пам'ятаєте стежину, що ваша доця тоді запримітила?

Луїс пригадав не одразу. Еллі звертала увагу на силу-силенну різних речей, перш ніж нарешті провалитися в сон. Та потім він згадав. Це та широка стежка, яка звивалася лісом і поза пагорбом.

— Так, пам'ятаю. Ви обіцяли щось розповісти про неї.

— Як обіцяв, то розкажу, — відповів Крендал. — Та стежина тягнеться лісом десь на півтори милі. Місцеві діти, що мекають навколо траси № 15 та Мідл Драйв, доглядають за нею, бо часто там бувають. Вони приходять і йдуть... Тепер тут бувають значно частіше, ніж коли я сам був малим. Ти виростаєш, обираєш собі місце і прикипаєш до нього. Та здається, що вони розповідають про все одне одному, і щовесни нова зграйка дітлахів суне сюди. Вони ж і підтримують стежку в порядку ціле літо. Думаю, не всі дорослі знають про неї (тобто деякі, звісно, пам'ятають, але далеко не всі), проте діти знають точно. Закладаюся на четвертак.

— А що ж там?

— Кладовище домашніх тварин.

— Кладовище домашніх тварин, — приголомшено повторив Луїс.

— Це не так чудно, як, мо', звучить, — мовив Крендал, смокчучи цигарку і погойдуючись. — Тутечки ж дорога. Багато тварин врізають дуба саме на ній. Здебільшого коти і собаки, та не тіко вони. Одна з тих великих вантажівок «Орінко» навіть була переїхала домашнього єнота. Його тримали діти Райдерів у — дай Боже пам'ять — сімдесят третьому, а мо', й раніше. У будь-якому разі до того, як єнотів і тих смердючих скунсів заборонили тримати вдома.

— Чому заборонили?

— Сказ, — відповів Крендал. — Він зараз дуже поширений у Мені. Кілька років тому на півдні штату один величезний сенбернар

сказився і вбив чотирьох людей¹. Це було ще те пекло. А все тому, що псу не робили щеплення проти сказу. Якби ті козли таки вакцинували його, то нічого б не трапилося. А єнота чи скунса хоч двічі на рік голками шпигай — не допоможе. Та єнот Райдерів був, як колись казали, справжня «лабонька». Він підповзав прямо до тебе — Боже мій, яким він був тлустим! — і лизав тобі обличчя, наче цуцик. Батько навіть заплатив ветеринару, щоб єнота кастрували, а це ж коштувало шалених грошей!

Райдер працював у Бенгорі на «Ай-Бі-Ем»². Кумедно, ті двоє хлопів, мо', вже доросли до водійських прав. Але вони переїхали в Колорадо років п'ять, а мо', й шість тому. Чи то смерть єнота на них вплинула? Метті Райдер так довго плакав, що його мама злякалася і хотіла повести хлопа до лікаря. Гадаю, їм вдалося пережити травму, однак вони ніколи цього не забудуть. Коли тварину збиває машина, дитина цього не забуває.

Луїс повернувся думками до сплячої Еллі та згадав про Черча, який глухо муркотів біля ніг своєї хазяйки.

— У моєї дочки є кіт, — сказав він. — Вінстон Черчилль. Черч, як ми його називаємо.

— А коли він ходить, у нього йончики теліпають?

— Вибачте, що? — Луїс гадки не мав, про що йдеться.

— Він досі має яйця чи його вихолостили?

— Ні, його не вихолостили.

Насправді з цим були певні проблеми ще в Чикаго. Рейчел хотіла, щоб Черча кастрували, навіть записала його до ветеринара. Та Луїс усе скасував. Він досі не міг пояснити точно, чому це зробив. Звісно, нема нічого тупішого, ніж переносити почуття власної чоловічої гідності на kota своєї дочки. Та й несерйозно якось було обурюватися, що кастрація Черча потрібна лише товстій сусідці, якій, бачте, не треба буде більше щільно прикривати сміттеві бачки кришкою. Так, усе це мало сенс, але основна причина полягала в тому, що Луїс боявся зруйнувати в самому Черчі

¹ Алюзія на роман Стівена Кінга «Куджо» (1981).

² Американська електронна корпорація, найбільший світовий виробник усіх видів комп'ютерів і програмного забезпечення, один з найбільших провайдерів глобальних інформаційних мереж.

щось таке, що той цінував, і побачити повний ненависті погляд у зелених котячих очах. Врешті-решт він пояснив Рейчел, що переїзд за місто знімає проблему. А тут він зустрічає Джада Крендала, який розповідає про трасу № 15 і запитує, чи ката кастровано. Так, трохи іронії, докторе Крід, корисно для здоров'я.

— Я б вихолостив його. — Крендал загасив недопалок великим і вказівним пальцями. — Кастрований кіт і швендяє менше. Бо коли тварина шляється туди-сюди, її може спіткати лихо. І закінчить ваш кіт, як енот дітей Райдерів, кокер-спаніель Тіммі Деслера чи папужка місіс Бредлі. Машина-то його, звісно, не збила, але він усе одно здох лапками догори.

— Візьму до уваги, — зауважив Луїс.

— Тре' так зробити, — мовив Крендал і підвівся. — Ну, як вам пиво? Думаю, час сходити по шматочок старого-доброго «пана щура».

— Чудове пиво, — подякував Луїс і також підвівся. — Мені вже час: завтра великий день.

— Починаєте труди праведні в університеті?

Луїс кивнув:

— Студентів не буде ще два тижні, але ж до того часу я маю ознайомитися зі своїми обов'язками, чи не так?

— Еге ж, коли не знатимете, де які таблетки, то, мо', тріпані будете, — Крендал простягнув руку, і Луїс потиснув її, вкотре подумавши про біль у старих кістках. Джад додав: — Заходьте ще при нагоді. Хочу, аби ви познайомилися з моєю Нормою. Гадаю, ви їй сподобається.

— Обов'язково зайду, — відповів Луїс. — Було дуже приємно познайомитися з вами.

— Взаємно. Облаштуйтеся тут. Мо', навіть зостанетеся надовго.

Стежкою з кам'яною бруківкою Луїс вийшов на узбіччя дороги. Він перечекав, доки вантажівка і ще п'ять машин за нею, що рухалися в напрямку Бакспорта, проїхали.

Тоді підняв руку в короткому прощальному салюті, перетнув вулицю (дорогу, нагадав він собі, дорогу) і зайшов до нового дому.

Усередині було тихо й віяло сном. Здавалося, що Еллі зовсім не ворушилася, а Гейдж спав у колисці у своїй улюбленій позі: розпластавшись на спині неподалік від пляшечки. Луїс зупинився подивитися на сина. Раптом його серце сповнилося такої любові

до дитини, що, здавалося, в ній чайлася небезпека. Він пояснював це сумом за домівкою, за чиказькими місцями та обличчями, яких більше нема поруч. Тепер їх розділяло стільки миль, що вони не-наче перестали існувати. Усе змінюється значно швидше, ніж раніше... Раніше, коли ти обирав собі місце і прикипав до нього. Була в цьому частка істини.

Він підійшов до сина. Оскільки його ніхто не бачив, навіть Рейчел, поцілував свої пальці і провів ними по щоці малого, про-сунувши руку крізь пруть ліжечка.

Гейдж чмихнув і перевернувся на інший бік.

— Спи спокійно, синку, — промовив Луїс.

Він швиденько роздягнувся і вмотився на свій бік ліжка, яке на-разі складалося лише з двох матраців на підлозі. Денна напруга по-ступово минала. Рейчел не ворушилася. Скупчення розкритих ко-робок нагадувало фантасмагоричне громаддя.

Перш ніж заснути, Луїс зіп'явся на лікоть і визирнув у вікно. Їхня кімната розташовувалася у передній частині будинку, а вікна виходили якраз на дім Крендала. Було надто темно, щоб розгле-діти обриси, однак чітко виднівся вогник цигарки. «Досі там», — подумав Луїс. Він ще довго може так просидіти: старі сплять дуже сторожко. Мабуть, вони завжди на варті.

Але на варті чого?

З цими думками Луїс і провалився в сон. Йому снилося, що він у парку «Світу Діснея» і керує сліпучо-білою вантажівкою з на-мальованим на ній червоним хрестом. Гейдж сидів поруч, і було йому щонайменше років десять. Черч примостився на торпеді¹ і роздивлявся своїми зеленими очима Луїса, Мейн-стрит біля вокзалу 1890-х років та Міккі Мауса, який потискав руки зграйці дітлахів. Їхні тоненькі довірливі рученята губилися в блиску його білих рукавичок.

1

Наступні два тижні родина була дуже заклопотана. Мало-помалу Луїс почав втягуватися в нову роботу (наскільки це було можли-

¹ Приладова дошка.

во, поки університет не заповнили десять тисяч студентів, серед яких було багато хворих на венеричні хвороби, безліч нариків і алконавтів, зациклених на оцінках задохликів чи тих, хто сумує за вперше так надовго покинутою домівкою. З дюжину дівчат, переважно анорексичок. Звісно, коли всі вони одночасно заїдуть у кампус, роботи буде більше). І поки Луїс при звичався до посади голови медичної служби Університету штату Мен, Рейчел облаштовувалася в новому помешканні.

Ґейдж, постійно набиваючи ґулі й синці, зникав до нового середовища; певний час у нього страшенно збився графік сну, але вже до середини другого тижня він почав засинати вчасно. Тільки Еллі, яка скоро мала піти в нову школу, була дуже збудженою і заводилася з півоберту. У неї з'явилася звичка то довго трястися від реготу, то впасти в майже менопаузальну депресію, то злитися через випадково кинуте слово. Рейчел казала, що Еллі заспокоїться, тільки-но побачить, що школа не таке вже й пекельне місце, як вона собі наувяляла, і Луїс гадав, що вона мала рацію. Більшість же часу Еллі була тим, ким і завжди, — сонечком.

Одна-дві банки вечірнього пива з Джадом Крендалом стали чимось на кшталт звички. Відтоді як Ґейдж почав нормально спати, Луїс раз на пару днів приходив з власною упаковкою пива. Він познайомився з Нормою Крендал, милою, приємною жінкою з ревматоїдним артритом — з тим мерзотним ревматоїдним артритом, що вбиває безліч старих, які в усьому іншому цілком здорові. Але Норма Крендал абсолютно спокійно ставилася до своєї хвороби. Вона не здасться болю, білого прапора не буде. Хай хвороба дістане її, якщо зможе! Луїс думав, що вона має ще п'ять-сім років, перш ніж помре у жажливих корчах. Всупереч власним правилам, він сам зголосився оглянути її, перевірив приписи її лікаря і дійшов висновку в їх доцільності. Його охопило ниюче розчарування, бо він не міг більше нічого зробити для неї, та лікар Вейбрайд контролював усе, що могло статися з Нормою Крендал. Звісно, можливе і раптове одужання, але на нього не варто розраховувати. Ти вчишся приймати речі такими, як вони є, інакше писатимеш листи додому із маленької камери з м'якими стінами.

Рейчел сподобалася Норма, і вони скріпили свою дружбу, обмінявшись — як хлопчики бейсбольними картками — всіма

своїми рецептами, починаючи з Норминого яблучного пирога і закінчуючи бефстроганов Рейчел.

Норма подружилася з обома Крідовими дітьми, особливо з Еллі, яка, за її словами, мала «класичну вроду». «Принаймні, — зауважив Луїс Рейчел у ліжку тої ночі, — вона не сказала, що з неї виросте “лабонька єнотик”».

Рейчел від реготу аж пукнула мимоволі. Після чого вони разом сміялися так довго і голосно, що розбудили Ґейджа в сусідній кімнаті.

Настав перший день школи. Луїс, який уже добре контролював роботу лазарету і медпунктів, влаштував собі вихідний. (До того ж лазарет був зовсім порожнім. Останній пацієнт, студент, який зламав ногу на сходах до студентської профспілки, виписався ще тиждень тому.) Він стояв на ганку біля Рейчел, яка тримала на руках Ґейджа, коли великий жовтий автобус вайлувато повернув з траси і зупинився перед їхнім будинком. Передні двері розчахнулися, і в тепле вересневе повітря вилилися дитячі верески і лемент.

Еллі кинула через плече дивний, страдницький погляд на батьків, ніби благаючи їх спинити цей болісний процес, але, ймовірно, те, що вона побачила в їхніх обличчях, переконало малу, що час вийшов і все, що потягне за собою цей перший день, таке ж неминуче, як і прогресування артриту в Норми Крендал. Дівчинка відвернулася й увійшла в автобус. Двері з драконячим хрипом зачинилися. Автобус від'їхав. Рейчел заридала.

— Заради Бога, годі, — попрохав Луїс. Сам він не плакав. Але дуже вже хотів. — Це ж лише на півдня.

— Півдня — це вже погано! — залементувала Рейчел і заплакала ще дужче. Луїс обійняв її, і Ґейдж для зручності оповив руками шії батьків. Коли Рейчел плакала, Ґейдж зазвичай заходився також. Але не цього разу. «Тепер наша увага буде тільки для нього, — подумав Луїс. — І, чорт забирай, він це чудово розуміє».

Вони з тривогою чекали на повернення Еллі. Пили багато кави, обговорюючи, як може пройти її перший день. Луїс пішов у задню кімнату, яка мала стати його кабінетом, і не робив нічого корисного, окрім як ліниво перекладав папірці. Рейчел абсурдно рано почала готувати обід.

Коли о чверть на одинадцятю задзвонив телефон, Рейчел кинулася до нього і видихнула в трубку: «Алло!», перш ніж пролунав

другий дзвінок. Луїс застиг у коридорі між своїм кабінетом і кухнею, цілком певний того, що це вчитель Еллі вирішив повідомити їм — Еллі не справляється. Шлунок громадської освіти не зміг перетравити її, тож просто виплюнув. Але це була всього-на-всього Норма Крендал, яка дзвонила розповісти, що Джад щойно зібрав останню кукурудзу і вони можуть прийти набрати трохи собі. Луїс узяв сумку і перетнув дорогу, а тоді насварив Джада за те, що той не покликав його на допомогу.

— Усе'дно ця кукурудза ні гівна не варта, — відповів Джуд.

— Будеш так говорити, коли я піду, — кинула Норма. Вона вишла на ганок з холодним чаєм, старовинною версією кока-коли, на таці.

— Пробач, моя голубко. Мені соромно.

— Повірте, йому ніц не шкода, — промовила Норма до Луїса і сіла, скривившись від болю.

— Бачив, як Еллі сідає в автобус, — сказав Джад, запалюючи «Честерфілд».

— З нею все буде гаразд, — додала Норма. — З дітьми майже завжди все гаразд!

«Майже», — подумав Луїс похмуро.

Та з Еллі і справді все було гаразд. Вона повернулася додому опівдні, радісна й усміхнена, її блакитна парадна сукня дзвоником граційно коливалася над здертими гомілками. (З'явилася нова подряпина на коліні, яка перевершувала попередні.) В руках у неї був малюнок чи то двох дітей, чи то двох ходячих кранів, шнурок на одній з туфель розв'язався, а стрічка з волосся кудись зникла.

— Ми співали про Старого Макдональда!¹ — закричала вона. — Мамо! Тату! Ми співали про Старого Макдональда. Та ж пісня, що і в моїй попередній школі!

Рейчел глянула на Луїса, що сидів біля вікна з Гейджем на колінах. Малюк майже заснув. Щось сумне промайнуло в її погляді, і, хоч вона швидко відвела очі, Луїс відчув страшенну паніку. «Ми справді старіємо, — подумалось йому. — Це цілко-

¹ «Old Macdonald had a farm» — популярна дитяча пісенька, яка допомагає дітям вивчити звуки тварин. Перший запис було зроблено 1927 року. Найбільшої популярності пісня набула у виконанні «короля рок-н-ролу» Елвіса Преслі.

вита правда! Ніхто не робитиме для нас винятків. Тепер у неї своя дорога... а в нас своя».

Вона намагалася і розказати про місіс Берріман, і показати свій малюнок, і похвалитися новою подряпиною — все одночасно. Черч крутився в неї під ногами й гучно муркотів. Еллі тільки дивом через нього не перечепилася.

— Тсс, — сказав Луїс і поцілував її. А Гейдж, зневаживши загальне збудження, заснув. — Я тільки вкладу малого спати, і ти мені все-все розкажеш.

Він піднявся з Гейджем нагору, пройшов під теплими косими променями вересневого сонця. А коли вже дістався до сходового майданчика, його охопило таке передчуття жажливої майбутньої пітьми, що він, весь схолонувши, спинився і здивовано роззирнувся, шукаючи причини. Він міцніше обійняв малюка, притиснув до себе, і Гейдж, відчувши дискофорт, заворушився. Враз на руці та спині Луїса повстали сироти.

— Що сталося? — спитав він себе, збентежений і наляканий. Серце гупало як скажене, шкіра на голові стала крижаною, і раптом здалося, що її надто мало, аби вкрити весь череп. Він відчував, як під повіками бушують хвилі адреналіну. Він знав: очі справді можуть вилізти з орбіт, якщо людина переживає нереальний страх. У таких випадках не просто розширюються зіниці, а самі очні яблука вибалушуються — зростає кров'яний, а з ним і гідростатичний тиск внутрішньочерепної рідини. Що це, в біса, було? Привиди? Боже, він справді відчув, як щось ковзнуло повз нього в цьому коридорі. Щось, що він майже зміг побачити.

Знизу сітчасті двері гучно вдарились об одвірок.

Луїс підскочив, ледь не закричавши, а потім засміявся. Це була просто «холодна кишенька», як її іноді називають психологи. Часом ти в неї потрапляєш — не більше і не менше. Раптова паніка. Таке просто трапляється. Що сказав Скрудж привида Джейкоба Марлі? «Можливо, ви лише недосмажена картоплина? Може, ви з'явилися не з царства духів, а з духовки»¹. І з точки зору психології та фізіології, це було логічніше, ніж думав Чарльз Діккенс. Духів не існує, принаймні Луїс їх ніколи не бачив. За свою про-

¹ Неточна цитата з «Різдвяної історії» Чарльза Діккенса.

фесійну кар'єру він спостерігав з пару дюжин смертей, та ні разу не стикався з «виходом душі».

Він заніс Гейджа в кімнату й поклав у ліжечко. А коли вкривав сина ковдрочкою, поза шкірою на спині знову побігли сироти й раптом згадалася «виставкова зала» дядька Карла. Там не було ні машин, ні надсучасних телевізорів, ні пральних машин зі скляними дверцятами, щоб ви могли спостерігати за священнодійством. Тільки труни з піднятими віками і лампами, турботливо встановленими над кожною з них. Брат його батька був гробарем.

Милостивий Боже, звідки всі ці жахи? Хай вони зникнуть. Знищ їх!

Він чмокнув сина і пішов униз слухати, як Еллі розповідатиме про свій день у школі.

8

Цієї суботи, коли Еллі завершила свій перший навчальний тиждень у школі, а студенти коледжу тільки-но повернулися до кампусу, Джад Крендал перейшов через дорогу і рушив до Крідів, які влаштувалися на галявині. Еллі зіслзла з велосипеда й пила склянку холодного чаю. Гейдж повзав у траві, вивчаючи жуків. Кількох він навіть з'їв: малюк не надто ретельно добирав собі джерела протейну.

— Джаде, — мовив Луїс, підіймаючись. — Дозвольте запропонувати вам стілець!

— Та нє, не тре'.

Старий був вбраний у джинси, робочу теніску та зелені черевики. Він подивився на Еллі.

— Еллі, тобі досі цікаво, куди веде та стежка?

— Так! — вигукнула Еллі й аж підскочила. Її очі сяяли. — У школі Джордж Бак сказав мені, що там кладовище домашніх тварин. Я розповіла про це матері, але вона казала почекати на вас, бо тільки ви знаєте дорогу.

— Є таке, — відповів Джад. — Якщо твої батьки не мають ніц проти, ходім пошпацируєм трішки. Але тобі знадобиться пара міцних черевиків. Там земля буває гурзкою.

Еллі шмигнула в дім.

Джад дивився на неї з веселою приязню.

— Мо', тобі теж хотілося б сходити з нами, Луїсе?

— Хотілось би, — Луїс глянув на Рейчел: — Хочеш пройтися, люба?

— А що ж робити з Гейджем? Як я чула, там іти цілу милю.

— Я посаджу його в рюкзак-кенгуру.

Рейчел засміялася:

— Несіть його самі, містере!

Вони рушили за десять хвилин. Усі, крім Гейджа, були в міцних черевиках. Малий сидів у рюкзаку і лупато роздивлявся світ з-за плеча Луїса. А Еллі випереджала всю процесію, полюючи на метеликів і зриваючи квіти.

Трава на задньому дворі була мало не по пояс заввишки. Та й буйним цвітом ріс золотарник — незмінний гість осінніх днів. Однак того дня в повітрі ще не було осені; сонце досі було серпневим, хоча календарне літо й скінчилося два тижні тому. Доки вони дійшли до вершини першого пагорба, рухаючись уперед крутою стежиною, Луїс уже встиг добряче спітніти.

Джад зупинився. Спершу Луїс подумав, що старий просто захотів перевести подих, та потім побачив мальовничий краєвид, що розкинувся за ним.

— Гарно тут, — мовив дідуган, кладучи до рота стеблину тимфіївки. І Луїсу здалося, що тієї миті йому відкрилася квінтесенція новоанглійської стриманості.

— Тут неймовірно! — вигукнула Рейчел і накинулася на Луїса ледь не зі звинуваченнями: — Чому ж ти ніколи не розповідав мені про це?

— Бо не знав, що тут так красиво, — трохи присоромлено відповів той. Вони досі перебували на власній території. Просто до того дня у нього не було часу заїзти на пагорб за будинком.

Еллі вже була далеко попереду. Тепер вона повернулася, також здивовано витріщаючись на всіх. Черч крутився біля її ніг.

Пагорб не був високим, але й цього виявилось цілком достатньо. На сході густі ліси перекривали будь-який огляд, та на заході долина видавалася золотим сном пізнього літа. Усюди панували оповиті серпанком непорушність і тиша. Не видко було навіть автоцистерни «Орінко», здатної збурити цей благовисловенний спокій.

Вони бачили перед собою долину ріки Пенобскот, якою лісоруби колись сплавливали дерево з півночі до Бенгора і Деррі. Та зараз компанія перебувала трішки південніше Бенгора і значно північніше Деррі. Ріка, немовби занурена в глибокий сон, плавно й широко несла свої води. Удалині Луїс міг розгледіти обриси Гемпдона та Вінтерпорта і уявляв, як до самого Бакспорта вздовж ріки в'ється чорною гадюкою траса № 15. Вони дивилися на водну гладінь, на розкішне вбрання дерев, на поля і дороги. Гострий шпиль баптистської церкви в Ладлоу пронизував густе шатро в'язового листя, а справа виднілася школа Еллі, що застигла у своїй цегляній непорушності. У високості білі хмари повільно пливли до небокраю кольору вицвілих джинсів. А навкруги розляглися осінні поля — рудуваті, спрацьовані за літо, поснулі, але не мертві.

— Неймовірно — це саме те слово, — врешті промовив Луїс.

— У старі часи це місце називалося Оглядовим Пагорбом, — зазначив Джад. Він засунув цигарку до рота, але не запалив її. — Дехто й досі так його зве, та молодняк повиїжджав до міста, тож цей пагорб майже забутий. Гадаю, мало хто йде тепер сюди. Звісно, багато речей ви не побачите, бо пагорб невисокий. І все ж погляньте, — він мовчки показав рукою на краєвид.

— Так, ми бачимо все, — тихо сказала Рейчел, і в її голосі чувся благоговійний трепет. Тоді вона звернулася до Луїса: — І це все належить тільки нам?

І, перш ніж Луїс встиг розкрити рота, Джад відповів:

— І вам це теж належить, так.

Луїс вловив тонку різницю між їхніми словами.

У лісі було градусів на вісім-десять прохолодніше. Стежина, досі широка і місцями прикрашена квітами в горщиках або кавових банках (переважно зів'ялими), тепер була встелена килимом з сухих соснових голок.

Вони пройшли вже з чверть милі вниз по схилу, коли Джад раптом покликав Еллі до себе.

— То є ловка прогулянка для маленької дівчинки, — лагідно промовив він. — Але пообіцяй своїм мамці і татку, що ніколи не сходитимеш зі стежини.

— Обіцяю, — урочисто відповіла Еллі. — А чому?

Джад зиркнув на Луїса, який спинився перепочити. Чоловік ніс на спині Гейджа, а це було нелегко навіть у затінку старих сосен.

— Ти знаєш, де ти? — запитав старий у Луїса.

Луїс пропонував варіанти: Ладлоу, північ Ладлоу, за своїм будинком, між трасою № 15 і Мідл Драйв. Однак Джад відхилив усі відповіді, тож Луїс лише розгублено похитав головою.

Джад вказав на обшир за спиною:

— Там багато чого мо'на знайти. Ця стежина веде в глибину лісів миль на п'ятдесят, а то й більше. Вважається, що це ліс Північного Ладлоу, однак він тягнеться аж до Оррінгтона, а потім і до Рокфорда. Він межує з державними угіддями, тими, що індіанці хочуть назад. Я казав, пам'ятаєш? То дивно, мо' буде звучати, та ваш затишний будиночок біля дороги, з телефоном, електрикою і кабельним телебаченням, стоїть на межі цивілізації. — Він знову глянув на дівчинку. — Я це все кажу, Еллі, щоб ти не забігала глибоко в ліс. Як згубиш стежку, не вернеш назад.

— Не буду, містере Крендал, — Еллі здавалася враженою, навіть зачарованою, але аж ніяк не наляканою. Однак Рейчел дивилася на Джада стривожено, і сам Луїс трохи захвилювався. Мабуть, то був інстинктивний страх перед лісом, притаманний мешканцям міст. Востаннє Луїс тримав компас у руках років із двадцять тому, ще коли був бойскаутом. А спогади про те, як знайти шлях за Полярною зорею чи з якого боку має рости на деревах мох, були такими ж туманними, як і техніка в'язання морських вузлів.

Джад глянув на них і ледь помітно усміхнувся:

— Та ніхто тут не губився від 1934-го. З місцевих точно. Хіба що Вілл Джемсон було си згубив, та й то не велика втрата. Він — найбільший пияка по цей бік Бакспорта — після Стенні Бучарда, звісно ж.

— Ви сказали, ніхто з місцевих, — зазначила Рейчел напружено. Луїсу здавалося, що він може прочитати її думки: «Ми не місцеві. Поки що ні».

Джад задумався на хвилику і кивнув.

— Раз на два-три роки якісь туристи збиваються з дороги, бо самовпевнено думають, що то тяжко — згубитися за пару кроків від головної дороги. Але всі потім все одно знаходяться. Не бійтеся, місіс.

— А лосі тут водяться? — настрахано допитувалась Рейчел, а Луїс усміхнувся: коли Рейчел хочеться злякатися, вона обов'язково знайде причину.

— Ну, лосі трапляються. Однак вони вас не зачеплять, Рейчел. Під час шлюбного сезону вони можуть бути трохи причмелені, але зазвичай людьми не цікавляться. Єдині, кого на дух не переносять лосі й після злучки, — то мешканці Массачусетсу. Гадки не маю чому, але тако є, — Луїс думав, що старий жартує, однак Джад здавався цілком серйозним.

— Злучка? — поцікавилась Еллі.

— Це пусте, — відказала Рейчел і ближче підійшла до Луїса. — Еллі, я не хочу, щоб ти тут ходила сама, без дорослих.

Джад помітно збентежився.

— Я не х'тів лякати ні вас, ні вашу доню, Рейчел. У цих лісах нема чого страшитися. То файна стежина. Тіко весною тут купу комахні. Ну й багнисто трохи. Хіба що у п'ятдесят третьому, коли було найсухіше літо на моїй пам'яті, грязюка не так чвакала. Дідько, тут не росте навіть отруйний плющ чи там дуби отруйні, котрих, між іншим, на шкільному подвір'ї вдосталь. Тож, Еллі, коли не хочеш тижнів зо три приймати крохмалеві ванни, ліпше тримайся від них подалі.

Еллі прикрила рота долонею і захихотіла.

— Це хороша дорога, — переконливо мовив Джад до Рейчел, яка, вочевидь, і досі сумнівалася. — Закладаюся, навіть Гейдж може тут гуляти. Я ж казав вам, місцеві діти табунами сюди ходять. Вони ж і підтримують лад. Ніхто їх не просить про це: вони самі. Не хочу ховати того від Еллі, — він нахилився до дівчинки і підморгнув їй: — Еллі, це стосується багато чого в житті. Ти тримаєшся своєї стежини, і все гаразд. А варто з неї зійти — і ти вже вскочиш у халепку. Варто згубитися, і за тя' вже собак пошлють.

Вони рушили далі. У Луїса вже сильно ломило спину через малого, який там сидів. Час від часу Гейдж хапався за батькове волосся й активно висмикував його жмутками. Або ж бадьоро гупав його по нирках. Ще й комарі постійно крутилися біля обличчя і шиї та нестерпно гули.

Стежина вилася вниз, петляючи поміж старими ялинами, проривалася крізь колючі зарості ожини та густі чагарники. Далі довелося брести якоюсь тванню, і Луїсові черевики хлюпали по

багнюці та стоячій воді. А в одному місці їм довелося переходити болотисту місцину, перескакуючи з купини на купину. Це було найгірше. Тут стежка знову пішла вгору і дерева нагадали про себе. Здавалося, що Гейдж якимось магічним чином набрав із десять фунтів¹, а температура повітря підвищилася на десять градусів. Піт заливав Луїсові обличчя.

— Як ти, любий? — запитала Рейчел. — Хочеш, я понесу його трохи?

— Ні, все гаразд, — відповів Луїс. І це справді було так, хоч серце й гупало, як скажене, у нього в грудях. Ну звісно, він же більше звик призначати фізичні вправи, а не виконувати їх.

Джад ішов поруч з Еллі. Її жовтогарячі штани та червона блузка яскравими плямами виділялися на тлі тінистого темно-зеленого мороку.

— Лу, як ти думаєш, він точно знає, куди йде? — прошепотіла Рейчел низьким, трохи стурбованим голосом.

— Точно.

Джад бадьоро гукнув їм через плече:

— Майже прийшли... Тримаєшся, Луїсе?

«Боже мій! — подумав Луїс. — Старому за вісімдесят, а він же і не спітнів навіть!»

— Усе гаразд, — відказав Луїс трохи роздратовано. Гордість змушувала його відповідати саме так, навіть якби прямо зараз він упав з інфарктом. Він усміхнувся, підтягнув лямки рюкзака і рушив далі.

Вони піднялися на другий пагорб, і стежина заглибилася в чагарі у людський зріст заввишки. Вона звузилася, і Луїс побачив, як Джад і Еллі проходять під аркою, збитою зі старих, поточених зливами дощечок. На них ледь-ледь виднівся чорний напис:

КЛАДВИЩЕ ДОМАЖНІХ ТВАРИН

Луїс і Рейчел обмінялися здивованими поглядами і пройшли під аркою. Вони підсвідомо взяли за руки, неначе прийшли сюди одружуватися.

І вдруге за цей ранок Луїс був безмежно здивований.

¹ 10 фунтів ~ 4,54 кг.

Тут не було килима з голок. Вони опинилися в ідеально рівному колі скошеної трави до сорока футів у діаметрі. З трьох боків його оточував густий підлісок, а з четвертого — бурелом. То була велика кучугура повалених дерев, моторошна й загрозлива водночас. «Той, хто наважиться продертися або перелізти через неї, мав би натягнути залізний суспензорій¹», — спало Луїсові на думку. Галявина рясніла надгробками, зробленими, вочевидь, самими дітьми з усього, що вони могли десь роздобути, — дощок від ящиків, будівельного сміття, розплющених бляшанок. Посеред галявини, обрамленої непрохідними чагарниками, де кожне деревце вперто боролось за крихти сонячного світла, ці дрібні та незграбні витвори дитячих рук вражали неймовірною гармонійністю. Лісові декорації сповнилися сакральної глибини, та не християнської, а язичницької.

— Тут мило, — мовила Рейчел не дуже щиро.

— Вау! — вигукнула Еллі.

Луїс опустив Гейджа на землю і випустив його з рюкзака-кенгуру, щоб трохи поповзав навколо. Чоловік зітхнув з полегшенням.

Еллі бігала від одного пам'ятника до іншого, і кожен з них викликав у дівчинки захоплені вигуки. Луїс супроводжував її, доки Рейчел наглядала за малюком. Джад сів по-турецьки, обпершись спиною об кам'яну брилу, і запалив цигарку.

Луїс помітив, що це місце не просто здавалося впорядкованим: пам'ятники були встановлені нерівними концентричними колами.

На одній з дощечок повідомлялося: «КІТ ПОЛЯ». Почерк був дитячим, але старанним. «ВІН БУВ СЛУХНЯНЕМ». І нижче: 1971—1974. Трохи далі, в зовнішньому колі, вони натрапили на шматок сланцю. На ньому виднівся доволі вицвілий, але все ще розбірливий червоний напис: «БІФФЕР». А нижче — маленька спроба поетичної епітафії:

БІФФЕР, БІФФЕР, ШВИДКИЙ, ЯК ВІТЕР.
ЯК БУВ ЖИВИМ, МИ ГРАЛИСЬ З НИМ.

¹ Спеціальна підтримувальна пов'язка для мошонки у вигляді мішечка. Застосовують при деяких захворюваннях мошонки, а також при спортивних вправах та верховій їзді.

— Біффер — це кокер-спанієль Деслерів, — пояснив Джад. Кінчиком черевика він вирив у землі ямку і затоптав туди попіль від цигарки. — Збило сміттевозом минулого року. Ото тамо ще є віршик?

— Є, — підтвердив Луїс.

Деякі могили були прикрашені квітами — подекуди свіжими, та частіше зів'ялими. Траплялося багато і зовсім розбитих. Написи, зроблені фарбами чи олівцями, в більшості випадків були малорозбірливими. На інших геть не було позначок, і Луїс здогадався, що там писали крейдою або вугіллям.

— Мамо! — гукнула Еллі. — Тут золота рибка! Іди подивися!

— Уже йду, — озвалась Рейчел.

Луїс глянув на дружину: вона самотньо стояла поза зовнішнім колом і виглядала розгубленою, як ніколи. «Їй сумно навіть тут», — подумав Луїс. Вона ніколи не вміла спокійно ставитися до проявів смерті (якщо взагалі хто-небудь вміє). Це, мабуть, через її сестру, яка померла дуже молодою. Ще на зорі подружнього життя Луїс навчився оминати цю тему, щоб не ятрити незагоєні рани. Сестру звали Зельда, і вона померла від менінгіту спинного мозку. Хвороба вбивала її пекельно довго; була болючою і бридкою. А Рейчел тоді була у віці, коли такі речі особливо вражають. От якби вона нарешті наважилася забути той жах.

Луїс підморгнув дружині, і та вдячно всміхнулася у відповідь.

Крід роззирнувся: вони стояли на залитій світлом галявині. «Мабуть, саме завдяки сонцю трава тут така розкішна», — подумав Луїс. Однак треба ж було ще постійно доглядати за нею, поливати. Тобто діти на своїх маленьких спинках притягували сюди банки з водою або ж навіть індіанські насоси¹, куди важчі за Гейджа. Він вкотре здивувався тому, як довго тутешні діти тримаються за це місце. Стосовно його власних дитячих захоплень, та й захоплень Еллі, то вони загоралися, як бенгальський вогник, — швидко спалахували, яскраво горіли... і миттєво згасали.

Ближче до центру кладовища могили ставали все старішими; було дедалі складніше розшифровувати написи на надгробках,

¹ Фірмова назва ранцевого вогнегасника з ручним насосом.

але ті, які ще вдавалося прочитати, все глибше занурювали в минуле. Тут лежала «ТРИКСІ. ВБИТА НА ТРАСІ 15 ВЕРИССНЯ 1968». Там же був уламок дошки, глибоко встромлений у землю. Постійні заморозки та відлиги дуже пошкодили його і скособочили, однак Луїс розібрав напис: «НА ПАМ'ЯТЬ ПРО МАРТУ, НАШУ КРОЛИЦЮ, ЯКА ПОМИРЛА 1 БЕРЕЗНЯ 1965». А в наступному ряду були «ПАТТОН (НАШ! НАЙКРАЩИЙ! ПЕС!) ¹», померлий 1958, та «ПОЛІНЕЗІЯ» (це, мабуть, папуга, якщо Луїс нічого не наплутав з лікарем Дулітлом²), яка востаннє пропищала своє «Поллі хоче крекер» у 1953-му. В наступних двох рядах годі було щось розібрати, а далі, все ще далеко від центру кладовища, трапився піщаник, на якому було незграбно викарбувано: «ХАННА НАЙКРАЩА У СВІТІ СОБАКА 1929—1939». Через м'якість піщаника напис не був тривким і поступово втрачав обриси. Однак Луїсу навіть складно було уявити, скільки ж годин якась дитина провела тут, шкрябаючи ці сім слів на камені. Його приголомшила міра вираження любові та горя; та таке навіть дорослі не завжди роблять для своїх батьків чи дітей, якщо ті помирають молодими!

— Гляньте, як давно це було! — мовив Луїс до Джада, котрий підійшов до нього.

Джад кивнув:

— Ходи сюди, Луїсе! Я щось тобі покажу.

Вони зайшли в третій від центру ряд. Концентричний візерунок, який видавався непомітним у зовнішніх рядах, тут постав у всій своїй геометричній чіткості. Джад зупинився перед маленьким шматочком сланцю, який упав на землю. Старий обережно став на коліна і встановив його на місце.

— Колись тут були слова, — розповів Джад. — Я сам їх викарбував, однак сьогодні від них нічого не залилося. Тут я поховав

¹ Пса було названо на честь Джорджа Сміта Паттона-молодшого (1885—1945), командувача Третьої армії США під час Другої світової війни. Його бойове прізвисько — Кров і Кишки. Німецький генерал-фельдмаршал Герд фон Рундштедт казав про нього: «Паттон. Він був нашим найкращим».

² Головний персонаж серії дитячих книжок Г'ю Лофтінга. Відома книга Корнія Чуковського «Лікар Айболить», за словами самого автора, була багато в чому скопійована з повістей про лікаря Дулітла.

свого першого цуцика. Спота. Він помер від старості в 1914-му, якраз коли ото почалася Велика Війна.

Вражений думкою, що це кладовище для тварин може бути значно старшим за людські цвинтарі, Луїс дійшов до центру і взявся розглядати написи. Їх неможливо було прочитати, та й багато з них уже зникли під землею. Трава повністю вкрила одну могилу, і, коли чоловік спробував відгорнути зелений килим, з надр землі долинуло тихе шарудіння — недоволення його втручанням. Сліпі жуки кинулися навтікача з розчищеної ділянки. Раптом Луїсові стало зимно від думки: «Це ж як Бут-Хілл¹, тільки для тварин! Ой, не подобається мені це».

— А коли все почалося?

— Ой Божечки, я то не знаю, — відповів Джад і сховав руки в кишені. — Коли Спот помер, це місце вже існувало. В ті часи в мене була купа друзів. Вони ж і допомогли мені викопати могилу Спотові. А копати тут ой як тяжко — земелька кам'яниста, туга. Її складно гортати. Та я тоже їм помагав, — вів далі старий, показуючи вбік мозолистим пальцем: — Оно там, як не хиблю, лежить пес Піта Лавассера, а там — троє кошенят Елбіона Гроутлі, поховані в одному ряду. Старий Фрітчі тримав спортивних голубів. Коли одного з них піймав пес, Ел Гроутлі, Карл Хеннен та я поховали птаха тут. — Він змовк на хвилику і задумався: — Знаєте, а я останній лишився. Вони всі померли, мої кумпелі. Усі пішли за межу.

Луїс нічого не відповів, лише мовчки дивився на могили домашніх тварин, не витягуючи руки з кишень.

— Кам'яниста земля, — повторив Джад. — Тут рости нічого не годне, лишається тіко трупаци копати.

Неподалік заскімлив Гейдж. Рейчел взяла його на руки і посадила собі на коліна.

— Він зголоднів, — мовила вона. — Лу, гадаю, нам час додому. «Ну будь ласка», — благали її очі.

¹ Загальна назва для будь-якого цвинтаря, притаманна Заходу США. У XIX столітті назва використовувалася для цвинтарів, де були поховані померлі на сильницькою смертю.

— Згода, — відповів чоловік. Він знову надів рюкзак-кенгуру й обернувся, щоб Рейчел могла посадити туди малого. — Еллі! Еллі, де ти?

— Вона он там, — сказала Рейчел і показала на бурелом. Дівчинка лазила там, немов то була драбинка на шкільному спортивному майданчику.

— Сонечку, злізай звідти! — стривожено гукнув Джад. — Твоя ніжка потрапить не в ту дірку, дерева зрушаться і зламають тобі нозю.

Еллі зіскочила вниз.

— Ай! — зойкнула вона і підійшла до них, розтираючи стегно. Вона не подряпалася, однак якась мертва гілляка таки порвала їй штанці.

— Бач, що я казав, — мовив Джад, куйовдячи їй волосся. — Навіть той, хто знається на лісі, краще оминатиме такі буреломи, а не перелазитиме через них. Дерев, звалених в купу, стають злими. Вони б покусали тебе, якби могли.

— Справді?

— Саме так. Глянь, як вони звалені. Якщо ступиш на якесь підступне дерево, то вся купа посипеться.

Еллі підвела очі на Луїса:

— Це правда, татку?

— Думаю, так, сонечку.

— Фу! — Еллі озирнулася на бурелом і вигукнула: — Ви порвали мої штанці, бридкі дерева!

Усі троє дорослих розсміялися. Тільки бурелом не сміявся: він мовчки вибілювався на сонці, як і десятки років до цього. Луїсу він видавався схожим на скам'янілий кістяк якогось давно загиблого чудовиська, вбитого добрим і шляхетним лицарем. Кістки дракона, покинуті тут, у велетенському могильнику.

Йому спало на думку, що надто вже зручно розташувався бурелом: якраз на межі між кладовищем домашніх тварин і лісовими нетрями, які Джад назвав індіанськими лісами. Ця випадковість видавалася надто спланованою, надто бездоганною, щоб бути витвором природи. Це... І раптом Гейдж схопив його за вухо і крутонув, весело мугикаючи. Луїс забув і про бурелом, і про ліси за кладовищем — час було повертатися додому.

9

Еллі прийшла до батька наступного дня. Щось дуже турбувало її. Луїс працював над моделлю у своєму кабінеті. «Ролс-Ройс Срібний привид» 1917 року — 680 деталей, понад 50 рухомих частин. Модель була майже готова, і Луїс уже уявляв собі людину в уніформі водія, прямого нащадка візників з дев'ятнадцятого століття, яка поважно сиділа б за кермом.

Він шаленів від таких моделей з десяти років, почавши зі «Спада XIII»¹ Першої світової війни, який подарував йому дядько Карл. Крід зібрав майже всі аероплани «Ревел»² і до двадцяти років перейшов до складніших і більших моделей. Пройшов він і стадію вітрильників у пляшках, стадію воєнної техніки, а був навіть період, коли він робив репліки вогнепальної зброї, такі реалістичні, що важко було повірити, що вони не вистрелять, коли ти натиснеш на спусковий гачок, — кольти, вінчестери, люгери, навіть «Бантлайн спеціал»³. Останні років п'ять то були круїзні лайнери. Модель «Лузитанії»⁴ та одна з моделей «Титаніка» прикрашали полиці його університетського кабінету. «Андреа Дорія»⁵, зібраний ним якраз перед переїздом з Чикаго, перебував у круїзі над каміном у вітальні. Тепер Луїс перейшов до класичних машин, і якщо все буде як раніше, то, правду кажучи, мине ще років чотири-п'ять, перш ніж його захопить щось нове. Рейчел дивилася на це, на його єдине справжнє хобі, з суто жіночою зверхністю, в якій, на його думку, було багато від пре-

¹ Французький біплан часів Першої світової війни.

² Американська компанія — виробник пластикових міні-моделей. Заснована Луїсом Х. Глазером 1943 року, на сьогодні є світовим лідером у виробництві збірних моделей.

³ Легендарний револьвер 70-х років XIX століття з надміру довгим стволом. Його популярність нічим не виправдана. Було виготовлено всього 18 штук, і власники фактично одразу обрізали стволи більшості з них до нормальної довжини.

⁴ Океанський лайнер, який 7 травня 1915 року торпедувала німецька субмарина «U-20». Загинуло 1198 людей. Формальний привід для вступу США у Першу світову війну.

⁵ Італійський трансатлантичний лайнер. 26 липня 1956 року затонув через 11 годин після зіткнення з лайнером «Стокгольм» біля узбережжя Нью-Йорка. Одна з найуспішніших рятувальних операцій в історії сучасного мореплавства.

зирства; навіть після десяти років шлюбу вона, напевно, все ще вважала, що він це переросте. Можливо, дещо в цьому ставленні вона успадкувала від свого батька, який досі, як і тоді, коли Луїс і Рейчел одружувалися, був певен, що його зять — повний кретин. Можливо, міркував Крід, Рейчел і має рацію. Можливо, одного ранку, коли йому стукне тридцять сім років, він прокинеться, складе всі свої моделі на горище і займеться дельтапланеризмом.

Якраз за цими думками і застала його чомусь дуже серйозна Еллі. Луїс почув, як десь далеко, ширяючи вітряними потоками, бездоганно лунав церковний дзвін, скликаючи вірян на недільну службу.

— Привіт, татку, — почала вона.

— Привіт, гарбузику. Що трапилося?

— Та так, нічого, — промовила дівчинка, але на її обличчі було написано зовсім інше. Її личко свідчило, що щось таки трапилося, і цього «щось» було для неї явно забагато. Її свіжовимите волосся вільно спадало на плечі. За такого освітлення її коси були більш білявими, ніж каштановими, але з часом вони неминуче потемніють. Вона була вбрана в сукню, і Луїс задумався, що його дочка надягає сукні переважно в неділю, хоч вони і не відвідують церкву.

— Що ти будуєш?

Ретельно намащуючи клей на бризговик, він пояснив.

— Поглянь на це, — промовив він, обережно простягаючи їй ковпаки на колеса від модельки. Бачиш ці здвоєні літери P? Гарна деталь, еге ж? Якби ми полетіли назад до Міста Сонця¹ реактивним літаком «L-1011», ти побачила б на двигунах такі самі здвоєні P².

— Теж мені, велика цяця — ковпачки, — вона повернула їх назад.

— Ну що ж, коли матимеш власний «Ролс-Ройс», можеш називати їх *колісними ковпаками*. Коли достатньо багатий, щоб дозволити собі «Ролс-Ройс», можна й побундючитися трохи. Я,

¹ Поетична назва міста Чикаго.

² Логотипом торгової марки «Rolls-Royce» є здвоєні великі літери P («RR»).

коли зароблю свій другий мільйон, обов'язково прикуплю собі один. «Ролс-Ройс Корніш». Якщо Гейджу стане погано в машині, він зможе обблювати справжню шкіру. — *«До речі, Еллі, про що ж ти насправді думаєш?»* Але з Еллі такі фокуси не проходили. У неї нічого не можна було питати напрома. Вона неохоче розкривала свої думки. Луїс завжди захоплювався цією рисою її характеру.

— Татку, а ми багаті?

— Ні, — відповів він. — Але й від голоду точно не помремо.

— У школі Майкл Бернс сказав, що всі лікарі багаті.

— Ну, скажи Майклу Бернсу, що є чимало лікарів, які стають багатими, але для цього треба років із двадцять попрацювати. І, повір мені, ти вже точно не заробиш статок, гаруючи в університетському лазареті. Ти можеш набити кишені, якщо ти спеціаліст. Гінеколог, ортопед чи невролог. Їм щастить. А у терапевтів на кшталт мене це їсть багато часу.

— Тоді чому ти не став спеціалістом, татку?

Луїс знову подумав про свої моделі: про те, як одного дня він просто перехотів будувати аероплани; про те, як вкінці утомився від «тигрів»¹ і реплік пістолетів; про те, як нарешті збагнув (здається, це забрало в нього цілу ніч), що будувати вітрильники в пляшках — це доволі дурне заняття; і ще він подумав про те, що було б, якби він усе життя перевіряв дитячі ноги на плоскостопість чи, натягнувши латексну рукавичку, досліджував найдопитливішим із пальців вагінальні канали якоїсь жінки в пошуках гуль та наривів.

— Просто не схотів.

У кабінет зайшов Черч. Він оцінив ситуацію своїми світло-зеленими очима, стрибнув на підвіконня і вирішив влягтися спати. Зиркнувши на кота, Еллі насупилася. Така поведінка дочки здивувала Луїса: зазвичай Еллі дивилися на Черча з такою любов'ю і ніжністю, що це навіть трохи лякало. Вона почала ходити повз шафи, байдуже розглядаючи моделі на полицях.

— А могил на тому «Кладвищі домажніх тварин» багато, правда? — голос її звучав майже спокійно.

¹ Німецький важкий танк часів Другої світової війни, розроблений у 1941—1942 роках фірмою «Хеншель» під керівництвом Ервіна Адерса.

«То ось у чому річ», — подумав Луїс, але навіть не підняв голови; перевіривши інструкцію, він заходився приклеювати каретні ліхтарі¹ до машини.

— Я б сказав, їх там було більше сотні, — промимрив він.

— Татку, а чому домашні тваринки не живуть так довго, як люди?

— Деякі тварини живуть так само довго, — сказав Луїс, — а деякі навіть більше. У слонів дуже тривале життя, а ще бувають такі старі морські черепахи, що ніхто й не знає, скільки їм років... чи знає, але все одно не вірить.

Еллі просто пропустила його слова повз вуха.

— Слони й морські черепахи — не домашні тваринки. Домашні тваринки довго не живуть. Майкл Бернс каже, що для собаки один рік — це як для людини дев'ять.

— Сім, — автоматично виправив її Луїс. — Я розумію, про що ти, сонечку, і частка правди в цьому є. Пес, який дожив до двадцяти років, — старий пес. Є така штука, називається метаболізм, і він, як це сказати? Відміряє час. О, він іще багато чого робить — деякі люди можуть багато їсти і не товстіти через свій метаболізм, як твоя мама. Інші ж люди, такі як я, наприклад, — тільки з'їдять зайвий шматочок, і їх одразу розносить. У нас просто різний метаболізм, ось і все. Але найкраще він працює як біологічний годинник для усіх живих істот. У собак дуже швидкий метаболізм, а в людей він повільніший. Більшість з нас живе до сімдесяти двох років, як мінімум. І повір мені, сімдесят два роки — це доволі довго.

Оскільки Еллі виглядала справді стривоженою, він сподівався, що його слова звучать переконливіше, ніж йому здається. Луїсу було тридцять п'ять років, і він чудово знав, що ніщо не летить так швидко, як час. Роки розтанули в нікуди, мов нічний туман.

— Морські черепахи мають ще повільніший метабо...

— А коти? — різко обірвала його Еллі, знову зиркнувши на Черча.

— Коти живуть так само довго, як і собаки, — відповів він. — Більшість, принаймні.

¹ Перші автомобілі були обладнані світильниками зі свічками, успадкованими від каретних екіпажів. Згодом їх почали виготовляти на нафті та ацетилені. Виконуючи функцію примітивних фар, вони все одно зберігали форму каретних ліхтарів.

То була брехня, і він це чудово знав. Коти живуть диким життям і часто вмирають наглою смертю. Просто люди цього не бачать.

Під теплими променями сонця куняв чи лише вдавав, що куняє, Черч. Саме той Черч, який мирно спав щоночі на ліжку його дочки; саме той Черч, який був таким милим кошенятком, коли грався з мотками пряжі. Тим не менш, Луїс бачив, як кіт крався за пташкою з підбитим крилом, його очі блищали допитливістю і — Луїс міг присягтися — холодною втіхою. Черч хотів вразити Рейчел своїми нечастими вбивствами. Він приносив їй то мишку, то жука, а одного разу це був великий щур, впольований, імовірно, на одній із алей біля їхнього будинку. Той був такий скривавлений і спотворений, що коли Рейчел, яка була вже на шостому місяці вагітності, побачила розтерзане тіло гризуна, то бігцем кинулася до вбиральні й виблювала. Жорстокі життя, жорстокі смерті. Замість просто ганятися за котами, як дурнющі довірливі собацюри із телевізійних мультиків, пси ловлять їх і шматують; а ще ж були й інші коти, отруєні приманки і вантажівки, що мчать, як скажені, трасою. Коти були гангстерами від світу тварин, постійно живучи поза законом, вони і вмирали там же. Зовсім небагато з них товстіли і старіли біля комина.

Але все це ти не розкажеш своїй п'ятирічній дочці, яка вперше зіткнулася з поняттям смерті.

— Тобто, — уточнив Луїс, — я маю на увазі, що зараз Черчу три роки, а тобі п'ять. Коли в п'ятнадцять ти підеш у старшу школу, він все ще буде живий. А це, повір мені, дуже довго.

— А мені не здається, що це довго, — голос Еллі тремтів. — Зовсім не здається.

Луїс перестав робити вигляд, ніби працює над моделлю, підвів очі й жестом поманив Еллі. Вона сіла йому на коліна, і він був вражений її красою, яку сум тільки підкреслював. У неї була майже чорна від засмаги шкіра — така собі левантійка¹. Тоні Бентон, один із лікарів, з яким він працював у Чикаго, називав її Індіанською принцесою.

— Люба, — промовив він. — Якби це залежало від мене, я б зробив так, щоб Черч жив сотню років. Але не я встановлюю правила.

¹ Левант — поетична назва країн, розташованих у східній частині середземноморського регіону.

— А хто встановлює? — спитала Еллі, а потім з безмежним презирством додала: — Бог?

Луїс проковтнув смішок. Усе було надто серйозно.

— Бог або ще хтось, — відповів він. — Я знаю лише те, що годинник цокає. Ось і все. Немає жодних гарантій, маленька моя.

— Я не хочу, щоб Черч став як усі ті мертві тваринки, — вибухнула вона люттю і слізьми. — Я не хочу, щоб Черч коли-небудь помер. Він мій кіт! Мій, а не Бога. Хай Бог заведе собі власного кота! Хай, чорт забирай, Бог збере всіх, яких тільки захоче, хворих котів і вб'є їх усіх по одному. Але Черч — мій котик!

З кухні почулися кроки, і в кімнату зазирнула налякана Рейчел. Еллі вже ридала на грудях у Луїса. Жах нарешті знайшов для себе слова. Вийшов назовні, розкрив своє огидне лице. Тепер, навіть якщо нічого не змінити, можна принаймні поплакати.

— Еллі, — затряс він дочку. — Еллі, Черч не мертвий. Він же ось! Бачиш? Спить!

— Але він може померти, — заплакала вона. — Може померти будь-якої миті.

Луїс міцно обіймав її, розуміючи, що правильно це чи ні, але Еллі плакала через затьятість Смерті; через те, що та не зважала ні на аргументи, ні на сльози маленької дівчинки; а ще через цю вбивчу, чарівну здатність людей перетворювати символи на висновки, які можуть бути гарними і шляхетними, а можуть — чорними і жахливими.

Якщо всі ці тварини померли й були поховані, тоді Черч теж може померти

(БУДЬ-ЯКОЇ МИТИ!),

і його поховать; а якщо це може статися з Черчем, тоді те саме може статися і з її мамою, і з татом, і з маленьким братиком. З нею самою! Смерть була абстрактним поняттям, «Кладовище домашніх тварин» — реальністю. На поверхні цих грубих позначень лежала правда, яку могла відчувати на дотик навіть рука дитини.

Можна було б збрехати щодо цього, так само легко, як і тоді, коли Луїс збрехав про життя котів. Але жодна брехня ніколи не забувається, діти просто підшивають її до загальної кримінальної справи, яку кожна із них веде на своїх батьків. Його власна мати розказала йому якось подібну брехню: невинну байку про жінку,

яка знайшла дитину в капусті, бо дуже того хотіла. Це справді був дрібний обман, але Луїс ніколи не міг пробачити своїй матері, що вона розповіла йому таке. Чи не міг пробачити собі, бо повірив їй?

— Сонечку, — спробував пояснити він. — Так буває. Це частина життя.

— Погана частина! — давилася слізьми дівчинка. — Дуже погана частина!

Заперечити це було неможливо. Вона ридала. Врешті-решт, її сльози припиняться. Це був необхідний крок на шляху до хисткого усвідомлення правди, яка вже ніколи не зникне.

Він міцно обіймав свою любу донечку, наслухаючи ранковий недільний передзвін, що розливався вересневими полями; і лише через деякий час після того, як вона вгамувалася, Луїс зрозумів, що дитина, як і Черч, заснула.

Він обережно відніс її в ліжку і спустився на кухню, де Рейчел надто вже активно збивала тісто для торта. Він здивовано відзначив, що Еллі просто вирубилася посеред ранку. На неї це було не схоже.

— Ні, — промовила Рейчел, з гучним дзенькотом ставлячи миску на стіл. — Не схоже. Але, здається, вона не спала всю ніч. Я чула, як вона крутилася, а Черч шкрябався на вихід десь о третій ночі. Він так робить тільки тоді, коли Еллі не спить.

— Чого це вона?..

— О, ти чудово знаєш «чого», — злісно відрізала Рейчел. — Через це кляте «твариняче кладовище», ось чому. Воно її дуже засмутило, Лу. Це взагалі було перше кладовище, яке вона побачила у своєму житті, і воно її просто... засмутило. Ой, не думаю, що твій дружбан Джад Крендал отримає від мене листа подяки за цю маленьку пішу прогулянку.

«Ось він і став моїм “дружбаном”», — подумав Луїс, очманілий і злий.

— Рейчел...

— Я не хочу, щоб вона туди ходила.

— Рейчел, Джад просто розказав, куди веде ця стежка.

— То не стежка, і ти це чудово знаєш, Луїсе, — grimнула Рейчел. Вона знову схопила миску і заходилася ще активніше збивати тісто. — Це прокляте місце! Нездорове! Діти ходять туди, доглядають за могилами, торують шлях. Вони йобані психи, Луїсе, ось

хто вони такі. Яка б зараза не водилася в цьому містечку, я не хочу, аби Еллі підхопила її.

Луїс збентежено витріщився на неї. Він більш ніж наполовину був певен, що однією з речей, які тримали їх шлюб докупи, у той час як кожного року двоє чи троє їхніх друзів розлучалися, була повага до таємниці. Адже коли, відкинувши машкару повсякдення, пірнути до самих основ буття, то стає зрозуміло, що там нема ні шлюбів, ні союзів — кожна жива душа застигла у власній самотності, цілком заперечуючи раціональне пізнання. В цьому і полягала таємниця. І не важливо, наскільки гарно ти знаєш партнера. Іноді ти все одно натикаєшся на глуху стіну чи падаєш у вовчу яму. А часом (зрідка, слава Богу!) ти потрапляєш у абсолютно сформований, чужий тобі простір сюрреалістичних викривлень. То наче зона турбулентності серед чистого ясного неба — вона просто є, та й по всьому. Переконавання та упередження, які здаються такими дивними, що скидаються на психічний розлад. І тоді, якщо тобі дорогі твій шлюб і здоровий глузд, ти починаєш ступати дуже обережно; згадуєш, що гніваються через такі відкриття тільки сільські бовдури, які певні, ніби один розум може пізнати інший.

— Кохана, це ж лише кладовище домашніх тварин.

— Ти що, вже забув, як вона отам ридала хвилину тому? — Рейчел махнула вимазаною в тісті ложкою в бік Луїсового кабінету. — Хочеш сказати, то на неї «Скотське кладбище» так вплинуло? Це ж пошрамує Еллі серце, Луїсе. Ні, ноги її більше там не буде. Вона ж уже починає думати, що Черч помре.

На мить у Луїса було божевільне відчуття, буцімто він усе ще розмовляє з Еллі. Просто дочка стала на ходулі, начепила одну із маминих спідниць і вдягла маску розумної реалістки Рейчел. Навіть вираз обличчя був той самий — на поверхні сум і сердитість, а під ними — зяюча рана.

Він пробирався навпомацки, бо раптом проблема стала надто великою для нього; не переступиш через неї просто з поваги до таємниці... чи самотності. Він не поспішав, бо відчував, що дружина не бачить один вельми очевидний факт, настільки очевидний, що пропустити його можна було, тільки навмисно запліщуючи очі.

— Рейчел, — промовив він, — але ж Черч справді помре.

Вона злобно витріщилася на нього.

— Це тут взагалі ні до чого, — повільно та чітко, наче розмовляла з трьохрічним дебілом, сказала Рейчел. — Черч не помре сьогодні, не помре він і завтра...

— Я лише намагався пояснити їй, що...

— І післязавтра все буде гаразд, і навіть через рік він усе ще буде живий.

— Кохана, ми не можемо бути впевне...

— Звісно, можемо! — закричала вона. — Ми добре турбуватимемося про нього, він не помре. Ніхто тут не помре. Чого тобі так хочеться прийти і засмутити маленьку дівчинку чимось, чого вона не може зрозуміти через свій малий вік?

— Рейчел, послухай!

Та Рейчел не мала жодного бажання слухати когось. Вона вся горіла:

— Це дуже страшно, коли помирає твій друг, родич чи домашня тварина. На біса перетворювати це на гробаний атракціон для туристів... Придумайте ще: «Форест-Лаун»¹ для тв-в-варин... — По її щоках потекли сльози.

— Рейчел, — промовив він, кладучи руки їй на плечі.

Вона різким, важким порухом скинула їх.

— Облиш! Ти ж гадки не маєш, про що я кажу.

Луїс зітхнув.

— У мене таке враження, що я провалився крізь якийсь таємний люк і опинився в гігантському «Міксмастері»², — сказав він, сподіваючись на усмішку.

Без шансів! Були тільки її очі, втуплені в нього, — чорні, вони блищали вогнем. Він нарешті зрозумів: вона розлючена. Не просто зла, а саме розлючена.

— Рейчел, — почав він, точно не знаючи, про що казатиме, — як ти спала вночі?

— О Господи, — презирливо мовила вона і відвернулась. Зробила вона це швидко, та Луїс все одно помітив біль від образи в її

¹ «Форест-Лаун» — приватний цвинтар у Глендейлі — північному передмісті Лос-Анджелеса. Являє собою величезний комплекс на згадку про золоте століття голівудської кіноіндустрії.

² Популярна марка кухонного комбайна.

очах. — Які ми кмітливі. Ну прям медальку йому вручи! Ти все такий же, Луїсе. Коли щось іде шкереберть, в усьому винна Рейчел, так? У Рейчел просто чергова дивна емоційна реакція.

— Це несправедливо!

— Правда? — Вона підсунула миску з маслом ближче до себе. Заходилася змащувати форму, губи її зіпилися в тонку непомітну лінію.

Луїс терпляче розпочав:

— Нема нічого поганого в тому, що дитина дізнається про смерть, Рейчел. Насправді я вважаю це необхідним. Як на мене, то реакція Еллі, ці її сльози, цілком природна.

— Ну звісно! Це цілком природно, — свердлила його поглядом Рейчел. — Слухати, як твоя дочка ридма ридає через кота, який навіть не збирається здихати.

— Перестань! Ти мелеш казна-що!

— Ми більше не будемо про це говорити.

— Та ні, будемо! — гаркнув він, теж розлютившись. — Ти своє слово сказала! Тепер моя черга!

— Вона туди більше не піде! Як я розумію, тема закрыта!

— Еллі ще з минулого року знає, звідки беруться діти, — повільно сказав Луїс. — Пам'ятаєш, як ми показали їй книжку Матерса і все самі пояснили? Ми з тобою погодилися, що діти повинні знати, звідки вони взяли.

— Це не має жодного...

— А я кажу, має! — наполягав Луїс. — Коли ми з Еллі говорили про Черча, я все згадував свою матір і те, як вона мені наплела якогось несусвітнього глупства про чарівну капусту, коли я просто спитав її, звідки у жінок беруться діти. Я їй ніколи не забув тої брехні. Я взагалі не вірю, що діти можуть забути, як батьки їм брехали.

— Те, звідки беруться діти, не має жодного стосунку до клятого «Скотського кладовища», — плакала Рейчел. Її очі промовляли: «Коли хочеш, то проводи свої паралелі з ранку до вечора, скільки влізе. Можеш хоч посиніти від балачок, але я все одно цього не приймаю».

Та все ж він спробував.

— Вона знає про народження, а те місце в лісі лише змусило її задуматися про те, що лежить по інший бік життя. Це абсолютно природно. Куди природніше, ніж якщо во...

— Та ти коли-небудь припиниш? — закричала вона так, що Луїс налякано відсахнувся. Ліктем він зачепив відкритий пакет з борошном. Той упав з краю стола на підлогу і розірвався. Суха біла хмара здійнялася в повітря.

— А щоб тебе... — вилаявся він.

У кімнаті над ними заплакав Ґейдж.

— Як мило, — сказала Рейчел, теж плачучи. — Ще й малого розбудив. Велике тобі спасибі за милий, тихий, безтурботний недільний ранок.

Вона гнівно дивилася на нього, і Луїс поклав долоню їй на руку.

— Дозволь, я спитаю тебе дещо, — попрохав він. — Я точно знаю, що з живими істотами будь-що може статися, абсолютно будь-що. Мені відомо це як лікарю. Ти б хотіла говорити з Еллі, коли б її кіт підхопив чумку, захворів на лейкемію — коти ж дуже схильні до неї, ти знаєш! — чи його переїхала вантажівка?

— Дай мені пройти, — прошипіла вона. Гнів у її голосі повністю заглушався боєм і бентежним жахом в очах (*«Я не хочу про це говорити, і ти, Луїсе, мене не змусиш»*). — Дай я піду, поки Ґейдж не випав зі свого...

— Бо, ймовірно, тобі доведеться говорити з нею про це. Можеш, звісно, пояснити їй, що це заборонена тема й порядні люди про це не балакають. Вони просто все ховають (Ой! Тільки слова *«ховать»* не кажи), але так ти їй прищепиш комплекс, і все.

— Я тебе ненавиджу! — Рейчел схлипнула і кинулася геть.

Потім Луїс пошкодував про сказане, але було вже пізно.

— Рейчел...

Вона грубо його відштовхнула, ще більше заливаючись слізьми.

— Облиш мене! Ти вже накоїв достатньо.

Вона зупинилася в кухонних дверях, повернулася до Луїса; сльози текли у неї по щоках.

— Я не хочу більше обговорювати це з Еллі, Лу. Розумієш мене? Немає нічого природного в смерті. Ні-чо-го. Ти як лікар мав би це знати.

Вона крутнулася і побігла геть, залишивши Луїса на самоті в порожній кухні, яка все ще тремтіла від їхніх голосів. Врешті, він поліз у комору в пошуках мітли. А коли її приніс, то подумав про останні слова Рейчел. Як страшно, що така кардинальна різ-

ниця в поглядах проявилася так пізно. Як лікар, він точно знав, що смерть (окрім хіба що дитячої) — найприродніше явище у світі. Куди природніше, ніж податки, конфлікти між людьми й країнами та інша подібна фігня.

Зрештою, це був лише годинник. Усі надгробки точить іржа; усі вони стають безликими під дією часу. Навіть морські черепахи чи гігантські секвої одного дня мають піти.

— Зельда, — голосно сказав він. — Боже, ось чому Рейчел така!

Питання було в тому, чи треба йому щось з цим робити, чи можна просто не зважати.

Він висипав совок у сміття, і борошно з м'яким шурхотом опустилося на викинуті бляшанки та папірці.

10

— Сподіваюся, Еллі не дуже болісно це сприйняла, — мовив Джад Крендал. Уже не вперше Луїс помітив, що цей чоловік мав незвичайну — і дуже бентежну — здатність м'яко розпізнавати проблемні питання.

Цього прохолодного вечора вони з Джадом і Нормою Крендал сиділи на ганку і пили замість пива холодний чай. Рух на трасі № 15 був дуже жвавим, адже багато хто повертався з відпочинку. Люди розуміли, що ці вихідні, ще такі по-літньому сонячні, можуть бути останніми теплими днями. Завтра Луїс стає до повноцінної роботи в лазареті Університету Мену. Сьогодні, як і вчора, приїжджали студенти, займали квартири в Ороно та кімнати в кампусі. Перестеляли ліжка, поновлювали знайомства і, звісно ж, скиглили з приводу занять о восьмій ранку та їжі з їдальні. Рейчел весь день була з ним холодною — якщо не сказати крижаною, — і коли він повернеться додому, то вона вже спатиме, поклавши біля себе Гейджа. Вони двоє лежатимуть так близько до її краю ліжка, що малий може впасти. А половина Луїса різко збільшиться і виглядатиме як велика порожня пустеля.

Джад повторив:

— Сподіваюся?..

— Вибачте, — сказав Луїс. — Задумався. Так, вона трохи засмутилася. Як ви здогадалися?

— Ми виділи, як вони ото йдуть і вертаються, — Джад ніжно взяв дружину за руку. — Правда ж, моя любко?

— Цілими зграйками, — підтвердила Норма Крендал. — Ми любимо дітей.

— Часом «Кладвище домажніх тварин» — то є їхня перша здибанка віч-на-віч зі смертю, — продовжив Джад. — Ясно, по телевізору їм кажуть, що люди часом мруть, але вони знають, що то не насправді, — прямо як герої старих вестернів, що крутять по неділях. У тих фільмах вони просто хапаються за пузо чи груди і бемкають на підлогу. А ота місцина на пагорбі виглядає куди реальнішою, ніж усі ті телешоу, разом взяті.

Луїс кивнув: «Розказали б ви це моїй дружині».

— Деяким дітям то взагалі ніц не робить. Інші ж... Скажімо, забирають це з собою, аби потім допетрати, що то за одне, як вони це роблять з більшістю речей. Зазвичай з ними все гаразд. Але зрідка... Пам'ятаєш малого Голловея, Нормо?

Вона кивнула. Лід тихо дзенькнув у її склянці. Окуляри висіли в неї на грудях, і фари проїжджих машин час від часу вихоплювали з мороку ланцюжок.

— У нього були кошмари, — пояснила вона. — Сни про трупи, які піднімаються з землі, і бозна-що іще. А потім його цуцик помер — з'їв щось отруєне, а що — так ніхто і не розібрав. Так, Джаде?

— Еге ж, щось отруєне, — підтвердив він, киваючи. — Більшість людей так думали. Це було у 1925-му. Біллі Голловею тоді виповнилося десять років. До речі, потім він став сенатором. Балотувався в палату представників, але пролетів. То було якраз перед Корейським конфліктом.

— Вони з друзями організували гавкунові похорон, — додала Норма. — Пес не був породистим, та хлопчина вельми любив його. Пам'ятаю, його батьки були не в захваті від ідеї похорону через погані сни і все таке, та, врешті, все минуло добре. Двоє старших хлопців склепали гроб, так?

Джад кивнув і допив свій чай.

— Дін і Дана Голл. Вони і ще один хлоп, з яким Біллі був нерозлийвода. Не пам'ятаю, як він звався, та він точно був з дітей Боуї. Пам'ятаєш Боуї, які мешкали на Мідл Драйв у старому будинку Брочетів, Нормо?

— Звісно! — вигукнула вона так жваво, неначе це сталося вчора. — То був хтось із Боуї. Чи то Ален, чи то Берт...

— А мо', й Кендал, — припустив Джад. — Добре пам'ятаю, яка буча здійнялася за право нести труну. Псіна була дрібною й місця багато не просила, тому потрібно було лише дві людини. Голлові хлопаки заявили, що саме вони мають нести той гріб, бо то, бач, вони його склепали. А ще вони ж двійнята, вважай, уже готовий набір. Та Біллі відповів, що вони не так добре знали Бавзера (так звали пса), щоб нести його труну. «Татко каже, що тіко найближчі кумпелі мають право то робить, а не якісь там *дошкарі криворуки!*»

Джад і Норма розсміялися, а Луїс злегка усміхнувся.

— Вони вже готові були почубитися, як сестра Біллі, Менді Голловей, звідкись витягла енциклопедію «Британіка», — вів далі Джад. — У ті часи їхній батько, Стівен Голловей, був єдиним дохтуром по цей бік від Бенгора і по той бік від Бакспорта. І то була тіко одна родина в Ладлоу, яка могла собі дозволити *енциклопедію*.

— Вони ж і електрику провели першими, — докинула свої п'ять копійок Норма.

— Хоч там як, — підсумував Джад, — восьмирічна Менді з гордо піднятою головою вилітає на всіх парах з будинку з велетенською книженцією в руках. Біллі та малий Боуї — гадаю, то все ж таки був Кендал, який розбився в Пенсаколі, там же тренували бойових пілотів у 1942-му — якраз готувалися стати до герцю із Голлами за почесне право нести труп бідного старого блохастого собацюри.

Луїс пирснув у кулак, а потім зареготав на повен голос. Він відчував, як напруга, породжена гіркою сваркою з Рейчел, поступово спадала.

— І тута вона каже: «Заждіть, заждіть! Глядіть сюди!» Вони спинилися і обернулися до неї. І всратись мені на місці, коли вона не...

— Джаде, — застерегла Норма.

— Вибач, пташко. Щось мене заносить, коли я розповідаю всілякі байки, ти ж знаєш...

— Так воно і є, — відповіла на те Норма.

— І щоб я скис: вона розгорнула статтю «ПОХОРОН». І знайшла фотографію похоронної процесії королеви Вікторії: навколо труни

зібралася ціла отара людей. Деякі з них пітніли і тужилися, підтримуючи постамент. Інші просто стояли навколо, вирядившись у жалобні лахи з гофрованими комірцями, немов чекали початку перегонів. І тут Менді прорекла: «Якщо похоронна церемонія публічна, то будь-хто може брати в ній участь. Так каже книга!»

— І це допомогло? — запитав Луїс.

— Так, справу було вирішено. Назбиралося близько двадцяти дітей. І хай йому грець, коли вони не були схожими на ту процесію з фотографії! Мо', хіба мережива і високих капелюхів бракувало. Менді все проконтролювала. Вишикувала їх усіх і кожному дала по квітці — кому нарцис, кому ірис, а кому й стокротку, — і вони рушили. Ех, гадаю, країна багато чого втратила від того, що Менді не обрали до Конгресу, — Джад засміявся і похитав головою. — Врешті-решт жажні сні Біллі закінчилися: він оплакав свого пса і просто жив далі. Гадаю, ми всі так робимо.

І тут Луїс пригадав, яку істерику викликає слово «смерть» у Рейчел.

— Ваша Еллі теж це переживе, — зауважила Норма й пересіла. — Ви, мо', думаєте, Луїсе, що ми тільки те й робимо, що балакаємо про смерть. Так, ми з Джадом старіємо, але, сподіваюся, ще не підходимо до останньої межі...

— Звісно ж ні, не кажіть дурниць! — відказав на те Луїс.

— Але нема нічого лихого ні в знайомстві зі смертю, ні в її розумінні. Тепер... Видається, що ніхто не хоче ні говорити, ні думати про неї. Її навіть прибирають з екранів телевізора, щоб же, не дай Боже, вона не налякала дітей, не травмувала їх... Навіть труни беруть закриті, аби не треба було зазирати в обличчя і прощатися. Немов люди хочуть взагалі забути про існування смерті.

— І в той же час по телевізору показують таке... — Джад зиркнув на Норму і прокашлявся. — Що люди зазвичай роблять, опустивши штори. Дивно, як усе змінюється від одного покоління до іншого, га?

— Так, — погодився Луїс. — Гадаю, так і є.

— Ми з вами — діти різного часу, — мовив Джад примирливо. — Ми були на короткій нозі зі смертю. Пережили епідемію

іспанки¹, бачили, як матері помирили зі своїми малими дітьми, як діток сотнями косили інфекції та лихоманки, а лікарі видавалися якимись ворожбитами з магічними паличками... Коли ми з Нормою були молодими, слово «рак» звучало як смертний вирок. У 1920-ті про хіміотерапію ще ніхто не чув. Дві війни, вбивства, самогубства...

На якусь мить запала тиша.

— Ми знали смерть як друга і як ворога. Мій брат Піт помер у 1912-му від апендициту, ще коли Тафт був президентом². Піту виповнилось лише чотирнадцять, а він уже міг закинути бейсбольний м'яч далі за будь-якого малого в місті. У ті часи не треба було вивчати смерть у коледжі. Тоді вона просто приходила до тебе додому, питалась, як ся маєш, ділила з тобою вечерю й кусала тебе за сраку.

На диво, цього разу Норма його не виправила. Вона лише мовчки кивала.

Луїс встав і потягнувся.

— Мені час іти. Завтра важливий день.

— О, завтра починаються веселощі, еге ж? — поцікавився Джад, також підводячись. Він побачив, що Норма теж намагається стати на ноги, і подав їй руку. Гримаса болю скривила її лице.

— Сьогодні дуже болить? — запитав Луїс.

— Не дуже, — відповіла Норма.

— Прикладіть теплий компрес перед сном.

— Гаразд, я завжди так роблю. І, Луїсе... Не бійтеся за Еллі. Цієї осені вона буде надто зайнята знайомством з новими друзями, щоб перейматися через ту стару місцину. Мо', 'дного дня вони всі зайдуть туди підфарбувати таблички, повискубувати бур'яни чи посадити квіти. Часом у них з'являються такі думки... Вона скоро навчиться це сприймати. Це воно й буде, її віддалене знайомство зі смертю.

«Звісно, якщо моя дружина про це не дізнається», — подумав Луїс.

¹ Найбільша за смертністю пандемія грипу за всю історію людства. У 1918—1919 роках у всьому світі від іспанки померло від 50 до 100 мільйонів людей.

² Вільям Говард Тафт, 27-й президент США. Роки на посаді: 1909—1913.

— Приходь завтра ввечері, розкажеш, як минув день у коледжі! — запросив Джад. — Я поб'ю тебе в крібідж¹!

— Спершу я вас добряче напою, — зі сміхом відповів Луїс. — І тоді вже вмить вас здолаю!

— Док, — сказав Джад із безпосередньою щирістю, — ще ніколи не було, щоб такий шельма, як ото ти, пошив мене в дурні!

Луїс вийшов з будинку під їхній сміх, перетнув дорогу і рушив додому у вересневій темряві.

Рейчел спала на своїй половині ліжка в позі ембріона, пригорнувши до себе малюка. Луїс подумав, що вони зможуть це подолати — в їхньому подружньому житті не раз траплялись сварки і періоди відчуження. Хоча цього разу було, мабуть, найгірше. У його душі водночас панували і сум, і злість, і збентеження. Йому дуже хотілося все виправити, проте як — він не знав. Він навіть не був певен, що саме йому варто робити перший крок. Це все так безглуздо: подібно до легенького пориву вітерцю, що його сила хворобливої уяви роздмухує до масштабів урагану. Звісно, були й інші сварки та суперечки. Та мало які з них могли дорівнятися гіркотою до сліз Еллі. Йому спало на думку, що не так уже й багато потрібно таких прикрощів, аби вся ця делікатна конструкція, що звється шлюбом, почала тріщати по швах. І ти незчуєшся, як одного дня, замість того щоб отримати від когось із друзів листа про розлучення («Думаю, краще я сам тобі скажу, ніж ти почуєш це від когось іще, Лу: ми з Меггі вирішили розлучитися...») чи прочитати про таке в газетах, ти виявиш, що твій власний шлюб — на межі катастрофи.

Він роздягнувся до трусів і поставив будильник на шосту ранку. Прийняв душ, помив голову, поголився. Перш ніж почистити зуби, Луїс пожував таблетку «Ролаїду»²: холодний чай Норми спричинив у нього нудоту. А може, його нудило від вигляду Рейчел, яка вчепилася у край свого ліжка. «Територія визначає все» — прочитав він колись у підручнику з історії.

Усе вже було зроблено, охайно складено, лишилося лягти в ліжку. От тільки заснути ніяк не вдавалося. Щось гризло його зсере-

¹ Популярна в Англії та США картярська гра.

² Жувальні таблетки проти проблем зі шлунком.

дини. Прислухаючись до тихого дихання Рейчел і Гейджа, він знову і знову прокручував у голові події останніх двох днів. «ПАТ-ТОН. ХАННА НАЙКРАЩА У СВІТІ СОБАКА. МАРТА — НАША УЛЮБЛЕНА КРОЛИЦЯ...» Розлючена Еллі: *«Я не хочу, щоб Черч коли-небудь помер. Він мій кіт! Мій, а не Бога. Хай Бог заведе собі власного кота!»* Не менш розлючена Рейчел: *«Ти як лікар мав би це знати»*. І Джад, з його вбивчо впевненим, вбивчо спокійним голосом з іншого часу: *«...питалась, як ся маєш, ділила з тобою вечерю й кусала тебе за сраку»*.

Той голос переплівся в Луїсовій свідомості з голосом матері, яка збрехала Луїсу про секс, коли йому було чотири, та сказала правду про смерть, коли йому було дванадцять. Тоді його кузина Руті загинула в безглуздій автокатастрофі. Вона розбилася на батьковій машині з якимось хлопом, котрий роздобув ключі у відділі громадських робіт. Вони просто хотіли покататися. Пацан лише потім згадав, що не вміє гальмувати. Йому пригода вартувала лише пари дрібних подряпин і синців. «Ферлейн» дядька Карла був розтрощений. «Вона не могла померти», — відповів Луїс мамі, яка повідомила йому про це. Він чув слова, однак ніяк не міг надати їм сенсу. «Як це, вона мертва? Про що ти говориш?» І запізнила думка: «А хто буде її ховати?» Дядько Луїса, Карл, працював гробарем, однак він не знайшов би в собі сил поховати власну дочку. Збентеження і наростаючий переляк надали цьому питанню в очах Луїса особливої ваги. Воно перетворилося на хитромудру головоломку, на кшталт класичного: «А хто ж стриже перукаря?»

— Думаю, це зробить Донні Донах'ю, — відповіла мати. Її почервонілі очі видавали смертельну втому. Здавалося, що вона захворіла. — Він найкращий друг твого дядька. О Луїсе... Така хороша маленька Руті... Страшно подумати, як вона страждала... Помолися зі мною, Луїсе, добре? Помолися зі мною за Руті... Мені потрібна твоя допомога.

Тож вони стали на коліна прямо посеред кухні, його мама та він, і молилися. Саме ця молитва остаточно розвіяла ілюзії Луїса: якщо мама молиться за душу Руті Крід, то її тіло пішло в небуття. Луїс заплющив очі, і перед ним постав жахний образ Руті, яка приходить на його тринадцятий день народження. Зогнили очні яблука спадали на скривавлені щоки, а волосся, поросле блакитною

пліснявою, все ще зберігало руду барву. Така подоба викликала в нього не лише нудотний страх, а й щемкий напад безнадійної спізнілої любові.

І він розридався в пориві найбільшої душевної муки за все своє життя:

— Вона не могла померти, мамо! НЕ МОГЛА ПОМЕРТИ! Я ЛЮБЛЮ ЇЇ!

Мама відповіла йому, і її схололий голос уже повнився образами: мертві поля під листопадним небом; безладно розкидані пелюстки троянд, висохлі й пожовклі; порожні озерця, вкриті водоростями і тванню; гниття, руйнація, прах.

— Вона померла, любий. Мені дуже шкода, але так і є. Руті пішла від нас.

Луїс здригнувся: *«Смерть — це смерть. Що ж їще з неї взяти?»*

Раптом Луїс збагнув, що забув дещо зробити. Саме тому він досі не спав у ніч перед новою роботою, роз'яtringючи старі рани.

Він піднявся з ліжка, рушив у напрямку сходів і несподівано зазирнув у кімнату Еллі. Вона мирно спала, трішки відкривши ротика, у своїй блакитній піжамі, з якої вже давно виросла. «Боже, Еллі, — подумав він. — Ти ростеш як на дріжджах!» Черч лежав біля її ніг і спав як убитий. Ось такий похмурий каламбур.

На першому поверсі біля телефону висіла дошка оголошень, вкрита нагадуваннями, повідомленнями і рахунками. Зверху охайним почерком Рейчел було написано: «Усе, що відкладається на якомога пізніше». Луїс відкрив телефонну книгу, знайшов там номер і переписав його на стікер. Нижче додав: «Квентін Л. Джоландер, ветеринар, — записати Черча на прийом — якщо Джоландер не каструє тварин, попросити контакт».

Він ще раз поглянув на запис і спитав себе, наскільки це необхідно. Та зрозумів: час настав. Його колишні сумніви знову заговорили в ньому: кастрація перетворює kota на ледачого пузання, який може весь день пролежати на батареї в очікуванні, що хтось кине їжі йому в тарілку. Луїс не хотів, аби Черч ставав таким. Котяра подобався йому таким, як він є: підступним і сухоребрим.

І тут у темряві трасою № 15 прогудів автомобіль з напівпричепом. Це остаточно поставило хрест на ваганнях Луїса. Він приклеїв стікер і повернувся в ліжку.

11

Наступного ранку за сніданком Еллі помітила нове нагадування на дошці і спитала, що воно означає.

— Це означає, що Черчу треба зробити маленьку операцію, — пояснив Луїс. — Цілком можливо, йому доведеться залишитися на пару днів у ветеринара. Після повернення він частіше буватиме вдома, перестане блукати бозна-де.

— І не бігатиме через дорогу? — поцікавилась Еллі.

— І не бігатиме через дорогу, — погодився Луїс. Їй тільки п'ять, але вона все схоплює на льоту.

— Круто! — вигукнула Еллі, і на цьому питанні було вичерпано. Луїса, який уже був приготувався до злостивої та, цілком імовірно, істеричної реакції на бодай одноденну відсутність Черча, щиро приголомшило, як легко вона на це погодилася. І тільки тепер він зрозумів, що дочка страшенно хвилювалася за кота. Можливо, Рейчел і мала рацію щодо враження, яке справило на дитину «Кладовище домашніх тварин». Рейчел, яка годувала Гейджа яйцем, кинула на нього вдячний, підбадьорливий погляд, і Луїсу стало легше дихати. Цей погляд означав, що сварка закінчилася і саме цей томагавк війни вони поховали.¹ Він сподівався, що назавжди.

Пізніше, коли великий жовтий шкільний автобус проковтнув Еллі, Рейчел підійшла до Луїса, обійняла його за шию і ніжно поцілувала в губи.

— Так мило, що ти вирішив це зробити, — промуркотіла вона. — Вибач мене, я була ще тим стервом.

Луїс відповів на її поцілунок, але все одно відчув легкий дискомфорт. Речення «Вибач мене, я була ще тим стервом» (фраза, яку Рейчел вживала не так часто) йому вже доводилося чути раніше, один чи два рази. Зазвичай це означало, що Рейчел добилася свого.

Тим часом Гейдж, хитаючись, потупцяв уперед. Він дивився на дорогу крізь найнижчу шибку вхідних дверей.

¹ Індіанський звичай, який передбачав закопування бойової сокири (томагавка) супротивниками по завершенні конфлікту. Звичай став відомий завдяки кіно і літературі.

— Буськ, — вимовив він, зворушливо підтягаючи свої повзунки. — Еллі, буськ.

— Як швидко він росте! — промовив Луїс.

Рейчел кивнула.

— Аж надто швидко! Я вже не встигаю його вдягати.

— Зараз виросте з повзунків, і буде легше.

Вона захихотіла. Між ними знову запанував лад. Рейчел зробила крок назад, кинула оком на вузол його краватки і критично оглянула чоловіка з ніг до голови.

— Однострій у порядку? — хмикнув Луїс.

— Виглядаєш мило!

— Ага, знаю! Та чи виглядаю я як хірург-кардіолог? Як людина з зарплатою в двісті тисяч доларів на рік?

— Ні! Все той же старий облізлий Лу Квід, — сміючись, промовила вона. — Ти — рок-н-рольна тварюка¹.

— Рок-н-рольний тварюці вже час натягти «бугі-шузи»² і пензлювати на роботу.

— Нервуєшся?

— Трохи.

— Не треба. Далеко не кожен отримує шістдесят сім тисяч доларів на рік за холодні компреси й рецепти на протипохмільні, протизапальні та протизаплідні таблетки...

— У них там є ще антивошний лосьйон, не забудь, — знову посміхнувся Луїс. Під час першого візиту до університетського лазарету його здивували запаси «Квелу»³ — їх було так багато, що здавалося, ніби це склад військового госпіталю, а не невеличкого кампусу.

Міс Чарлтон, головна медсестра, тоді цинічно ошкірилася до нього: «У нас тут, за межами кампусу, ще те болото. Побачите!»

Він і не сумнівався, що побачить.

— Гарного тобі дня! — побажала Рейчел і повільно його поцілувала. Коли вона відійшла, її тон знову став глузливым. —

¹ «Rock n Roll Animal» — концертний альбом Лу Ріда 1974 року.

² «Boogie Shoes» — популярна пісня з однойменного альбому 1975 року групи «KC and the Sunshine Band». Луїс цитує рядок: «Я вдягну мої мої «бугі-шузи»...» («I wanna put on my, my, my, my, my. Boogie shoes...»)

³ Сильний транквілізатор.

І заради Бога, пам'ятай, що ти адміністратор, а не санітар чи інтерн.

— Як скажете, лікарю, — сором'язливо погодився Луїс і зайшовся реготом. На мить у нього майнула думка: *«Це ж Зельда, хіба ні? Це ховається глибоко під твоєю шкірою? Це твоя зона турбулентності? Зельда та її смерть?»*

Він не хотів її про це питати. Не зараз. Як лікар, він знав багато речей, і те, що смерть — таке ж природне явище, як і народження, була найвеличнішою з них. А ще він добре знав: не варто длубатися в рані, яка тільки-но почала гоїтися. Тож замість ставити запитання він ще раз поцілував дружину і пішов з дому.

Надворі панував гарний початок гарного дня. Мен вбирався у вересневі шати, небо було блакитним і безхмарним, температура зависла на чудових сімдесяти двох градусах¹. Луїс під'їхав до траси і, стежачи за загальним потоком машин, думав, що він досі не бачив ані сліду падолисту, який мав би бути дуже красивим у цих місцях. Він почекає.

Він повернув «Хонду Цівік» — їхню другу машину — в напрямку університету. Рейчел подзвонить удень ветеринару, і вони домовляться про Черча. Тоді він нарешті зможе залишити всі ці нісенітниці про «Кладвище домажніх тварин» (було щось кумедне в тому, як ця помилка глибоко в'їлася в голову й почала здаватися правильною) і страх смерті позаду. Не було жодних причин думати про смерть цього чудового вересневого ранку. Луїс увімкнув радіо і крутив його, поки не натрапив на «Реймонз», що горлали «Роковий пляж»². Він почав підспівувати — не дуже добре, але з величезним задоволенням.

12

Перше, на що Луїс звернув увагу, під'їжджаючи до університету, — на жвавий дорожній рух. Тут були водії, велосипедисти

¹ 72 °F = 22 °C. У книзі температура зазначена в градусах за Фаренгейтом. Це температурна шкала, що використовується для ненаукових цілей у США та кількох інших країнах.

² Пісня «Rockaway Beach» групи «Ramones» з альбому 1977 року «Rocket To Russia».

й бігуни. Йому довелося зупинитися, щоб не збити кількох таких, які летіли на заняття з гуртожитків. Він різко загальмував і натиснув на клаксон. Його завжди дратувало, як бігуни (та й велосипедисти також) свято вірили, що, поки вони бігають, їм закон не писаний. Вони ж бо фізкультурою займаються! Один з них показав Луїсу середнього пальця, навіть не обернувшись. Луїс зітхнув і поїхав далі.

По-друге, машини «швидкої допомоги» не було на місці, і Луїс подумав, що все починається досить кепсько. Лазарет був пристосований для короткострокового лікування фактично будь-якого захворювання. Біля великого фойє розташовувалися три оглядові кабінети з сучасним обладнанням, а над ними — дві палати, на п'ятнадцять ліжок кожна. Однак чогось бодай трохи схожого на операційну не спостерігалось. У разі надзвичайної ситуації пораненого або важкохворого пацієнта машина «швидкої» мала терміново відвезти до медичного центру Східного Мену. Стів Мастертон, помічник лікаря, який проводив для Луїса першу екскурсію лазаретом, з заслуженою гордістю продемонстрував йому медичний журнал за останні два роки: «швидку» довелося використовувати лише тридцять вісім разів. Дуже навіть непогано, якщо зважити, що самих тільки студентів тут мешкало понад десять тисяч. А загальне населення кампусу сягало сімнадцяти тисяч осіб.

І ось він прийшов, а в його перший справді робочий день «швидка» кудись поїхала.

Він припаркувався біля свіжопофарбованої таблички з написом «Місце доктора Кріда» і швидко зайшов у відділення.

Чарлтон, вправна п'ятидесятирічна жіночка з сивиною у волоссі, в першому оглядовому кабінеті міряла температуру якійсь дівчині в джинсах і топі з відкритими плечима. Юна леді нещодавно добре посмажилася на сонці, про що свідчили опіки й облізла шкіра.

— Доброго ранку, Джоан, — привітався Луїс. — А де машина «швидкої»?

— О, у нас тут справжня трагедія, — відповіла та, витягуючи термометр з рота пацієнтки. — Стів Мастертон приїхав сьогодні о сьомій ранку і побачив велику калюжу під двигуном та передніми колесами: радіатор полетів. Машину відтягнули на ремонт.

— Шикарно, — мовив Луїс, але відчув значне полегшення. Врешті-решт, машина ж не на виклику, а саме цього він боявся найбільше. — А коли її привезуть назад?

Джоан Чарлтон розсміялася:

— О, знаючи роботу наших університетських механіків, на неї варто чекати не раніше середини грудня. Її перев'яжуть стрічкою, як різдвяний подарунок, — вона зиркнула на студентку: — А ваша температура підвищена всього на півградуса. Прийміть дві таблетки аспірину та тримайтеся подалі від барів і темних провулків.

Дівчина похнюпилася. Вона кинула на Луїса швидкий оцінювальний погляд і пішла геть.

— Наша перша клієнтка в новому семестрі, — іронічно сказала Чарлтон і з характерним клацанням почала збивати показники термометра.

— Здається, вам вона не дуже до вподоби.

— Та знаю я таких, — відповіла вона. — Ні, звісно ж, у нас є й інші придурки — спортсмени, готові вийти на поле з поламаними кістками і порваним сухожиллям, аби лишень не підвести команду. Не хочуть сидіти на лаві запасних, бо їм, бач, треба виглядати, як мачо. І чхати їм, що це може занапастити всю їхню подальшу кар'єру. Ну а це була Міс Трохи-Сопливий-Ніс, — вона різко повернула голову до вікна, і Луїс побачив ту саму попечену сонцем дівулю, яка тепер рухалася в напрямку гуртожитків. Під час обстеження вона виглядала так, наче жити їй зосталося день-два, але вона не хоче, щоб хтось знав про це. Та зараз вона йшла жваво і легко, звабливо похитувала стегнами і кокетувала.

— Типова студентка-іпохондрик, — додала Чарлтон і кинула термометр у стерилізатор. — Цього року ми ще разів із двадцять побачимо її у нашому відділі. Її візити частішатимуть перед кожною сесією. Ну а перед випускними іспитами вона прийде сюди з твердим переконанням, що в неї монопонуклеоз чи запалення легень. Їй вдасться уникнути чотирьох-п'яти іспитів — тих, де безхребетні викладачі дозволять просто виконати додаткове завдання. О, такі хитруни завжди хворіють, коли знають, що іспит матиме вигляд об'єктивного тесту, а не суб'єктивного есе.

— Щось ми з вами сьогодні надто цинічні, — спантеличився Луїс.

Вона підморгнула і легко посміхнулася:

— Не беріть це надто близько до серця, докторе. Не варто.

— А де зараз Стівен?

— У вашому кабінеті. Відповідає на листи і намагається розібратися з тоннами бюрократичного лайна, люб'язно наданого Асоціацією Блакитного Хреста і Блакитного Щита¹, — пролунало у відповідь.

Луїс включився в роботу. Попри цинізм Чарлтон, він почувався комфортно.

Згодом, повертаючись у спогадах до цього дня (коли він наважився знов думати про це), він сказав би, що Жах розпочався саме тоді, о десятій ранку, коли до лазарету принесли того хлопця на межі смерті, Віктора Паскоу.

До десятої години все було тихо й мирно. О дев'ятій, через півгодини після приходу Луїса на роботу, в його кабінет завітали дві «карамельки»², які прийшли на першу зміну. Луїс пригостив їх кавою з пончиками і хвилин з п'ятнадцять говорив з ними про їхні службові обов'язки, а також не менш важливі неслужбові обов'язки медсестри. Потім за дівчат взялася Чарлтон. Коли вона виводила їх з кабінету Луїса, почулося її запитання: «У когось із вас є алергія на лайно чи блювоту? Бо їх тут буде вдосталь».

— О Боже, — буркнув він і заплющив очі. Але все ж усміхнувся: від такої моторної бабці, як Чарлтон, були не самі лише неприємності.

Луїс почав заповнювати документи від Асоціації Блакитного Хреста і Блакитного Щита, куди треба було вписати повний перелік ліків та наявного обладнання. («Кожного року, — скрушно мовив Стів Мастертон, — кожного гробаного року те саме! Ну чому б просто не написати «Комплект обладнання для пересадки серця», приблизною вартістю вісім мільйонів доларів, Луїсе? Ні, такого б вони не стерпіли!») Він повністю заглибився у паперову роботу, краєм свідомості думаючи про горнятко запашної

¹ Професійна організація, яка об'єднує компанії, що займаються страхуванням здоров'я. Створена у 1982 році.

² Загальна назва для медичних працівниць, яких лікарня залучає на волонтерських засадах. Таке звернення виникло через їхній смугастий фартушок, який кольорами (червоні смужки на білому тлі) нагадує різдвяний льодяник.

кави, як раптом почув відчайдушний крик Мастертона з кімнати очікування:

— Луїсе! Гей, Луїсе, біжи сюди! Тут таке жахіття!

Паніка в голосі Мастертона змусила його поквапитися. Він підскаочив зі свого крісла, немов на підсвідомому рівні очікував на щось таке. З фойє пролунав дикий вереск, гострий і пронизливий, як брязкіт розбитого скла. Слідом — гучний ляпас і слова Чарлтон:

— Або заткайся, або геть звідси! Годі вже!

Луїс бігцем кинувся туди і спершу не бачив нічого, крім крові: там було дуже багато крові. Одна медсестра ридала. Інша, бліда як смерть, притисла кулаки до рота, розтягуючи кінчики вуст у жаску посмішку. Мастертон стояв навколішках, намагаючись притримувати голову хлопця, розпластаного на підлозі.

Стів глянув на Луїса; у широко розплющених очах — огида і переляк. Він намагався щось сказати, однак ані слова не злетіло з його вуст.

По той бік скляних дверей студентського лазарету збиралися люди. Вони будь-що намагалися зазирнути всередину, притискалися до шибки, аби ясніше бачити, що відбувається. У свідомості Луїса виник божевільно і різюче схожий образ: ранкова вітальня; йому всього шість років, і він разом з мамою, поки та не пішла на роботу, дивиться телевизор. Транслюють старе шоу «Сьогодні» з Дейвом Герровеєм¹. Вони сиділи перед екраном і зачаровано дивилися на Дейва, Френка Блера і старого доброго Джея Фреда Марса². Луїс роззирнувся і побачив інших людей, які витріщались у вікна. Звісно, він не міг нічого зробити зі скляними дверима, однак...

— Закрийте штори! — гаркнув він до «карамельки», аж та скрикнула.

Медсестра послухалась не відразу, і Чарлтон ляснула їй по дупі:

— Ану бігом, дівко!

¹ Кінг говорить про найперше в Америці й у світі ранкове шоу «Today», яке транслювалося каналом «NBC» з 1952 року. Дейв Герровей — ідейний натхненник і ведучий шоу з 1952 до 1961 року.

² Шимпанзе — талісман ранніх випусків цього шоу. Мавпочка народилася в 1952 році. Станом на липень 2015 року — мешкає у штаті Флорида.

Тепер «карамелька» заворушилась. За мить зелені штори вже закрили вікна. Чарлтон і Стів Мастертон інстинктивно стали між хлопцем на підлозі і дверима, намагаючись затулити огляд від роззяв.

— Принести носі, докторе? — запитала Чарлтон.

— Несіть, якщо від них буде користь, — відповів Луїс і сів навпочіпки біля Мастертона. — Я ж іще навіть оглянути його не встиг.

— Ходи сюди, — покликала Чарлтон дівчину, яка притримувала штори.

Медсестра знову розтягнула губи у вимученій, жалюгідній посмішці. Вона дивилася на Чарлтон і стогнала:

— Ох...

— Так, саме «ох»... Ходи сюди! — вона дала дівчині добрячого стусана і змусила підійти. Від рвучкого поруху смугастий фартух злетів догори.

Луїс схилився над своїм першим пацієнтом з Університету Мену в Ороно.

Це був юнак років двадцяти. І Луїсу знадобилося не більше трьох секунд, щоб поставити йому діагноз — єдине, що тепер мало значення: хлопець помирав. Йому знесло півголови. Шия була зламана.

Ключиця стирчала з вивихнутого й набряклого правого плеча. З голови на килим повільно просочувалися кров і гнійна жовтава речовина. Луїс бачив його мозок, білясто-сірий і пульсуючий, крізь розтрощену частину черепа, немов дивився у розбиту шибку. Дірка сягала п'яти сантиметрів завширшки: якби юнак, подібно до Зевса¹, виношував у своєму черепі дитину, то зараз отвір розкрився достатньо широко, щоб народити її. Те, що він досі був живим, видавалося неможливим. Раптом у Луїсовій голові зринули слова Джада Крендала про смерть, яка кусала тебе за сраку. І слова матері: «Смерть є смерть». Раптом він відчув божевільну потребу розреготатися. І справді, смерть є смерть. Так і є, старий.

— Викличте «швидку»! — крикнув він Мастертону.

— Луїсе, «швидка»...

¹ За давньогрецьким міфом, богиня мудрості Афін народилася з голови свого батька, верховного бога Зевса.

— О Боже! — ляснув себе по лобі Луїс і звернувся до Чарлтон: — Джоан, що ви робите в таких випадках? Викликаєте службу охорони чи телефонуйте в медичний центр Східного Мену?

Вигляд у Джоан був засмучений і схвильований — а таке можна було побачити надзвичайно рідко. Та її голос звучав спокійно:

— Докторе, я не знаю. За весь час моєї роботи нічого подібного в нашому лазареті не траплялося.

Крід намагався швидко придумати план дій:

— Викличте внутрішню поліцію кампусу. Немає часу чекати, коли медичний центр надішле свою «швидку». Хлопця можна відвезти в Бенгор на пожежній машині. У них хоча б є сирена і блималки. Займіться цим, Джоан!

Перш ніж вона пішла, Луїс побачив її сповнений глибокого жалю погляд і зрозумів його причину. Цей юнак — накачаний, засмаглий (мабуть, улітку працював на дорожніх роботах, фарбував будинки або ж давав уроки тенісу), вбраний лише в червоні спортивні шорти з білою окантовкою, — все одно помре, що б вони зараз не робили. Він би помер, навіть якби їхня машина «швидкої» із працюючим двигуном стояла поруч.

Неймовірно, що смертельно поранений досі рухався. Його очі — блакитні, з райдужкою, наливою кров'ю, — тремтіли. Вони байдуже витріщалися в простір перед собою, та нічого не бачили. Пацієнт хотів поворушити головою, однак Луїс спробував утримати його від цього, дбаючи про зламану шию. Черепно-мозкова травма не вимикала болю.

Дірка в голові. О Боже, ця дірка в його голові.

— Що з ним сталося? — запитав він у Стіва, повною мірою усвідомлюючи безглуздість та безцільність свого запитання — запитання пересічного свідка. Дико, але діра в голові пацієнта лише підтверджувала цей статус: він і справді був просто пересічним свідком. — Його привезла поліція?

— Якись студенти принесли його, загорнутого в ковдру. Я не знаю, що там сталося.

Необхідно було придумати, що робити далі. Це також входило в його обов'язки.

— Проведіть їх через інші двері. Мені потрібно поговорити з ними, але я не хочу, щоб вони побачили ще більше.

Мастертон полегшено зітхнув: йому не доведеться більше тут бути, і відчинив двері, впустивши в кімнату уривки розмов — схвильованих, зацікавлених, збентежених. Також до Луїса долинали виття поліцейської сирени — прибула внутрішня охорона кампусу. Його хоч трохи, та відпустило.

У горлі смертельно пораненого щось забулькало: він намагався говорити. Луїс розчув склади, не більше: все було нечітким і розмитим. Луїс схилився до юнака:

— Усе буде гаразд, друже, ти одужаєш.

Тієї ж миті він подумав про Рейчел та Еллі, і від цього йому скрутило шлунок. Він притис руку до рота і ледве стримав блювоту.

— Кі-и-и... — прохрипів помираючий. — Геее....

Луїс озирнувся довкола і раптом збагнув, що лишився з нещасним сам на сам. Краєм вуха він чув, як Чарлтон репетувала «карамелькам», що жорсткі ноші зберігаються в коморі біля другої палати. Та Луїс сумнівався, що дівчата зараз взагалі могли відрізнити свою голову від дірки в дупі. А це ж був їхній перший робочий день! Входи́ни до світу медицини виявилися пекельними. Там, де лежала розтрощена голова хлопця, зелений килим поступово ставав брудно-кривавим. Мозкова рідина, слава Богу, перестала хлюпати з рани.

— На кладви́шчі домажніх тварин, — прохрипів юнак і... і осмінувся. І той жаский осміх до болю нагадував істеричну посмішку «карамельки», яка тримала штори.

Луїс витріщився на нещасного й не повірив власним вухам: подумав, що у нього слухова галюцинація. *«Помираючий просто видав якісь звуки, а моя підсвідомість сама стулила їх у слова, наклала почуте на мій індивідуальний досвід»*. От тільки насправді було зовсім інакше, і вже за мить Луїсові довелося це усвідомити. Заціпеніння й дикий жах охопили його. Тіло хлопця судомно корчилося, а руки й ноги химерно дригалися... Та Крід уперто відмовлявся вірити. Так, скривавлені губи юнака на підлозі рухалися в ритмі вимовлених складів. Тож якщо це і була галюцинація, то не лише слухова, а й візуальна.

— Що ти сказав? — прошепотів Луїс.

Слова, які злетіли з холодних вуст, були вбивчо чіткими, неначе їх вимовив балаку́чий папуга:

— То не справжнє кладовище, — очі хлопця були незрячими, порожніми, налитими кров'ю, а рот скривила сардонічна посмішка.

Жах пронизав Луїса, стискаючи в крижаних лапах його гаряче серце. Здавалося, воно дедалі зменшується, падає в п'яти і вислизає геть, подалі від цієї мертвої скривавленої і — найгірше! — балакучої голови на підлозі кімнати очікування. Луїс не мав глибоких релігійних переконань, та й схильності до окультизму також не спостерігалось. Тож він був зовсім не готовим до цього... чим би воно не було.

Долаючи непереборне бажання кинутися світ за очі, він змусив себе ще ближче нахилитися до пораненого.

— Що ти сказав? — удруге запитав Луїс.

Знову осміх. Це вже погано.

— Людське серце твердіше за камінь, Луїсе, — прошепотів помираючий. — Людина ростить, що здужа, а опісля жне плоди того.

«Луїс, — гупнуло в голові, і опісля він уже не міг нічого зрозуміти. — *О Боже, він назвав мене на ім'я!*»

— Хто ти? — запитав Луїс тонким тремтячим голосом. — Хто ти?

— Індіанець приніс мою рибу...

— Звідки ти знаєш моє...

— Слухай уважно...

— Ти...

— Кі-и-и... — протяжно мовив юнак, і Луїсові здалося, що смерть і розпадом війнуло від його дихання, внутрішніх кровотеч і збитого ритму серця.

— Що? — лікаря вже трусило від божевільного напруження.

— Геєєєє...

Юнак у червоних спортивних шортах забився в корчах. І раптом він заціпенів: здавалося, кожен його м'яз скам'янів. Його очі на мить втратили свій сліпий вираз і зазирали в очі Луїсу. Зненацька м'язи потерпілого розслабилися: відбулася дефекація. Кімнату виповнив огидний сморід. Луїс вірив, що хлопець заговорить знову, він мав заговорити. Однак очі пораненого знову набули того відстороненого виразу... і почали скляніти.

Луїс осів, розуміючи краєм свідомості, що весь одяг прилип до тіла. Він стікав потом. Темрява підступала, застяючи туманом очі,

а світ навколо почало розхитувати в різні боки. Усвідомлюючи, що відбувається, він відвернувся од трупа, поклав голову на коліна і з такою силою притиснув великий і вказівний пальці лівої руки до ясен, що пішла кров.

І вже наступної миті світ почав прояснюватися.

13

Потім кімнату заповнили люди. Здавалося, що всі вони були акторами, які просто з'юрмилися за лаштунками, чекаючи на свій вихід. Це ще більше дезорієнтувало Луїса, робило все ще нереальнішим. Сильне затьмарення свідомості, про яке він часто читав на заняттях психології, але з яким ніколи не стикався сам, страшенно лякало його. Так почуваються люди, припускав він, одразу після того, як хтось підкине їм у напій ЛСД.

Схоже, цю п'єсу розігрують тільки заради мого бенефісу. Спершу кімната дуже вчасно спорожніла, тож вмираюча Сибілла змогла виголосити кілька туманних пророцтв для мене. Для мене одного. А тільки-но вона покинула цей світ, усі миттю повернулися.

Медсестри-практикантки у карамельних фартухах незграбно затягли в кабінет жорсткі ноші, призначені для людей з пошкодженими шиями та спинами. Джоан Чарлтон, зайшовши слідом за ними, повідомила, що поліція кампусу вже їде. Юнака збила машина під час ранкової пробіжки. Луїс подумав про бігунів, що вранці трюхикали кудись перед його машиною, і в нього скрутило кишки.

Поруч із Чарлтон з'явився Стів Мастертон з двома охоронцями кампусу.

— Луїсе, люди, які принесли Паскоу, зараз у... — він спинився і швидко спитав: — Луїсе, з тобою все гаразд?

— Усе в нормі, — відказав той і підвівся. Слабкість раптом наринувала на нього і майже одразу зникла. Він захитався. — Його прізвище Паскоу?

— Якщо вірити тій дівчині, з якою він біг, його звать Віктор Паскоу, — повідомив один із охоронців.

Луїс глянув на годинник і подумки відняв дві хвилини. З кімнати, куди Мастертон відвів тих, хто приніс Паскоу, долинали дівчачі схлипування.

«Ласкаво просимо назад до школи, юна леді. Приємного вам вересня».

— Містер Паскоу помер о 10:09 ранку, — виголосив лікар.

Один із охоронців притис тильний бік долоні до рота.

Мастертон знову перепитав:

— Луїсе, з тобою справді все гаразд? На тобі лица нема.

Луїс уже збирався відповісти, як раптом одна з «каремелъок» упустила ноші зі свого боку і вибігла, попередньо заблювавши власну форму. Задзвонив телефон. Дівчина, яка досі лише схлипувала, тепер почала викрикувати ім'я покійника: «Вік! Вік! Вік!» — голосніше і голосніше.

Бедлам і розлад.

Один з копів спитав Чарлтон, чи можуть вони взяти ковдру, щоб накрити труп. Та почала розповідати, що не має повноважень на подібні дії, і Луїс дозволив їй це зробити, обравши своїм девізом слова Моріса Сендака¹: «Нехай буде дикий шабаш!»

Гниленький смішок знову виник у горлі, і лише дивом Луїсові вдалося не розреготатись.

Паскоу справді сказав «Кладвище домашніх тварин»? Цей Паскоу справді звертався до нього на ім'я? Усе це були запитання, які виводили його з себе; запитання, які не мали відповіді. Але його розум уже гарячково монтував «правильну» картинку світу — постійно міняв події, все розладнував, перетворював. Ну звісно, то було щось іще (хіба ж Паскоу говорив хоч слово?). Шокований і вражений, Луїс просто хибно інтерпретував почуте. Скоріше за все, Паскоу тільки змучено хапав ротом повітря.

Луїс шукав себе; ту частину себе, завдяки якій він, обійшовши п'ятдесятьох трьох претендентів, таки отримав цю посаду. Досі не прозвучало жодного наказу, ніхто навіть не поворушився; кабінет був повен зайвого люду.

¹ Американський дитячий письменник, художник-ілюстратор, продюсер, режисер, актор. Найвідоміша його книга — «Там, де живуть чудовиська» 1963 року. Вважається класикою дитячої літератури.

— Стіве, дай дівчині заспокійливе, — сказав він, і від самого вимовляння цих слів йому покращало. Він був наче капітан космічного корабля, який наказав мчати геть від небезпечної комети. Такою кометою, звісно, була та ірраціональна мить, коли Паскою заговорив. Луїса наймали керувати, і він сумлінно виконуватиме свої обов'язки.

— Джоан, дайте копам ковдру.

— Докторе, ми ще не інвентаризували...

— Просто дайте їй їм. Потім огляньте ту «карамельку», — він вказав на дівчину, яка досі тримала свій бік нош. Вона з якимось гіпнотичним зачудуванням виричалася на тіло Паскою.

— Агов, «карамелько»! — жорстко мовив Луїс, і погляд її врешті відірвався від трупа.

— Ш-ш-ш-ш...

— Як звуть ту, іншу дівчину?

— К-к-кого?

— Ту, що проблювалася, — навмисно грубо кинув він.

— Дж-ж-ж-жуді... Джуді Делессіо.

— Тебе як звуть?

— Карла, — тепер голос дівчини звучав упевненіше.

— Карло, іди поглянь, як там Джуді. Потім принеси ковдру. Їх цілий стос у комірчині біля оглядового кабінету № 1. Уперед, ворухіться. Давайте будемо схожі на професіоналів.

Вони заметушилися. Невдовзі крики в сусідній кімнаті стихли. Зате знову задзеленчав телефон, який нещодавно змовк. Луїс натиснув на важіль, навіть не піднявши слухавку.

Другий коп кампусу виглядав привітніше, тому Луїс заговорив до нього.

— Кого ми повинні повідомити? Дасте мені список?

Коп кивнув:

— У нас такого вже останні років шість не було. Паршиво починається новий семестр.

— Так, — погодився Луїс. Він підняв слухавку апарата і натиснув на важіль.

— Алло! Хто... — почав було знервований голос, але Луїс скинув його. Йому самому треба було подзвонити.

14

Того дня божевілья не припинялося аж до четвертої години, доки Луїс і Річард Ірвін, голова служби безпеки, не зробили заяву для преси. Юнак, Вітор Паскоу, вийшов на пробіжку з двома іншими особами, серед яких була його наречена. Машина, якою кермував двадцятитрирічний Тремонт Візерс із Гевена, штат Мен, мчала від жіночої гімназії Ленджил до центру кампусу на шаленій швидкості. Авто Візерса збило Паскоу і відкинуло його до дерева. Паскоу загорнули в ковдру і принесли в лазарет друзі та двоє випадкових перехожих. За кілька хвилин по тому він помер. Візерса заарештували за недбале водіння, водіння в нетверезому стані та порушення правил дорожнього руху, яке призвело до смерті потерпілого.

Редактор університетської газети поцікавився, чи стала травма голови причиною смерті Паскоу. Луїс, пригадавши діру, крізь яку було видно мозок хлопця, сказав, що окружний слідчий Пенебскота краще відповість на це запитання. Тоді редактор запитав, чи ті четверо людей, які принесли Паскоу в ковдрі, не могли випадково сприяти його смерті.

— Ні, — відповів Луїс. — У жодному разі. На жаль, Паскоу був смертельно поранений, коли його збила машина.

Було ще кілька запитань, але та Луїсова відповідь поставила жирну крапку в цій прес-конференції. Тепер Луїс сидів у своєму кабінеті (Стів Мастертон ще годину тому побіг додому, одразу після конференції — мабуть, щоб побачити себе у випуску вечірніх новин) і намагався зібрати докупи уламки розтрошеного дня. Та, мабуть, він просто прагнув хоч якось пояснити для себе те, що сталося, накинути на події тонкий серпанок повсякдення. Вони з Чарлтон гортали медичні картки «спецгрупи» — студентів, які вперто йшли крізь університетські роки попри свої фізичні вади. У «спецгрупі» було двадцять три діабетики, п'ятнадцять епілептиків, чотирнадцять часткових паралітиків і деякі інші: студенти з лейкемією, з м'язовою дистрофією, сліпі та глухонімі студенти та навіть один випадок серпоподібноклітинної анемії, з чим Луїс раніше не стикався.

Мабуть, найспокійнішими за весь день були хвилини, коли Стів пішов додому. Тоді зайшла Чарлтон і приклеїла стікер на стіл Луїса. Там був напис: «Килим з Бенгора привезуть о дев'ятій ранку».

— Килим? — здивувався він.

— Але ж його треба замінити, — трохи зніяковіло відповіла медсестра. — Не лишати ж тут пляму, докторе.

Звісно ж, ні. Луїс пішов до провізорської комори і прийняв «Тунел»¹. Сусід по кімнаті з медичної школи називав його «Тунерс». «Нумо кататися на Тунервільському Трамваї², Луїсе, — часто казав він. — А я поставлю щось із “Кріденс”³». Луїс частіше відхиляв пропозицію проїхатися до магічного Тунервіля, аніж приймав її. І це, мабуть, було на краще, адже його друга вигнали з університету після третього семестру, і Тунервільський Трамвай повіз його до В'єтнаму санітаром. Луїс часто уявляв, як його колишній сусід, обдовбаний у хлам, слухав там «Кріденсів» — «Бігти крізь джунглі»⁴.

Однак зараз йому точно була потрібна ця таблетка. Якщо він збирався дожити до кінця дня з цією жахливою рожевою плямою на килимі, вона була йому просто необхідна.

Він уже добре розслабився, коли місіс Бейлінгс, медсестра нічної зміни, просунула голову в дверний отвір:

— Докторе Квід, ваша дружина телефонує. На першій лінії.

Луїс глянув на годинник і побачив, що вже майже пів на шосту: його робочий день завершився півтори години тому.

— Добре, Ненсі, дякую.

Він підняв слухавку й обрав першу лінію.

— Привіт, люба. На моїх...

— Луїсе, з тобою все гаразд?

¹ Седативні та снодійні ліки, які складаються з двох барбітуратів. Психотропна речовина, яка викликає залежність.

² Популярна серія американських коміксів про персонажів, які подорожують на трамваї. Друкувалися з 1908 до 1955 року. Образ набув популярності у мас-культурі.

³ «Creedence Clearwater Revival» (відомі ще як «Creedence», або «CCR») — американський музичний гурт, популярний наприкінці 60-х та на початку 70-х років XX століття. Засновники музичного напрямку кантрі-рок.

⁴ Пісня «Run Through the Jungle» гурту «Creedance Clearwater Revival».

— Ага. Лади.

— Я чула новини. Лу, мені так прикро, — вона змовкла на мить. — Я чула тебе по радіо, ти відповідав на якесь запитання. Звучало солідно.

— Правда? Добре.

— З тобою точно все гаразд?

— Так, Рейчел. Усе добре.

— Повертайся додому, — мовила вона.

— Так, — відповів Луїс. Йому сподобалося слово «дім».

15

Вона зустріла його у дверях, і в Луїса відвисла щелепа. На ній був сітчастий бюстгальтер, який він так любив, напівпрозорі трусики і більше нічого.

— Виглядаєш апетитно, — промовив він. — А діти де?

— Їх забрала Міссі Дендрідж. Ми будемо самі до восьмої тридцять... Тож у нас десь дві з половиною години. Не марнуймо їх.

Вона притиснулася до нього. Луїс відчував м'який, пристрасний аромат. Невже трояндова олія? Він обійняв її — спершу за талію, потім руки ковзнули вниз до сідничок дружини, а тим часом її язик витанцьовував у нього на губах, пірнаючи глибше до рота.

Коли вони припинили цілуватися, Луїс спитав Рейчел трохи охриплим голосом:

— Тобто ти — моя вечеря?

— Я — десерт, — посміхнулася вона і почала повільно й чутливо тертися стегнами об його пах. — Обіцяю, ти не отримаєш нічого такого, що було б тобі не до смаку.

Він потягнувся до неї, але вона спинила його, взявши за руку:

— Спершу нагору!

Рейчел приготувала для нього надзвичайно теплу ванну. Дуже повільно роздягнула і занурила у воду. Дружина надягнула доволі шорстку мочалку-рукавичку, яка зазвичай без діла висіла на лійці душа, і почала ніжно намилювати його тіло. Луїс відчував, як день — цей жажливий день — повільно спадає з нього. Рейчел також намокла, і трусики облягали її, немов друга шкіра.

Луїс уже почав вилазити з ванни, але вона м'яко штовхнула його назад.

— Що?..

Тепер Рейчел ніжно обхопила його мочалкою і почала нестерпно повільно рухати її вгору-вниз.

— Рейчел... — він весь спітнів, і зовсім не через гарячу воду.

— Чшшшш.

Здавалося, це триватиме вічно — щоразу, коли він був на межі екстазу, рука сповільнювалася, майже зупинялася. Вона стискала його, відпускала і стискала знову, доки він не кінчив з такою силою, що йому аж вуха позакладало.

— Боже мій, — тремтячим голосом сказав Луїс, коли врешті зміг говорити. — Де ти цього навчилася?

— У скаутах, — манірно відповіла Рейчел.

Вона приготувала бефстроганов. Поки вони бавилися у ванній, той добре прогрівся, і Луїс, який ще о четвертій дня поклявся, що не з'їсть нічого до самого Гелловіну, попросив добавки.

Потім Рейчел знову повела його нагору.

— А тепер ти покажеш, на що здатен *заради* мене.

«Зважаючи на все, що сталося, — подумав Луїс, — можна сказати, що я ще непогано тримаюся».

Рейчел вдягнула стару блакитну піжаму. Луїс натягнув фланелеву сорочку й абсолютно безформні вельветові брюки (Рейчел називала їх дрантям) і пішов по дітей.

Міссі Дендрідж хотіла знати все про нещасний випадок, і Луїс переповів їй події, повідомивши при цьому ще менше, ніж вона могла б прочитати в завтрашньому номері «Бенгор дейлі ньюз». Йому не подобалися подібні балачки — усе це відгонило протухлими плітками, — але Міссі відмовлялася брати гроші за сидіння з дітьми, а він все ж таки був вдячний їй за нагоду провести вечір з Рейчел.

Гейдж миттєво заснув, а Еллі, поки вони з милію йшли додому від будинку Міссі, постійно позіхала й сонно кліпала очима. Він поміняв Гейджеві підгузок, надягнув на нього піжаму і поклав малого в ліжечко. Потім прийшов до Еллі читати казку на ніч. Вона, як завжди, просила «Там, де живуть чудовиська»,

книжку, яку вона затерла до дірок. Луїс умовив її послухати «Кота в капелюсі»¹. Через п'ять хвилин Еллі вже заснула, і Рейчел добре її вкрила.

Коли він врешті піднявся нагору, Рейчел сиділа у вітальні зі склянкою молока в руці. У неї на стегні лежав розкритий роман Дороті Сеєрз².

— Луїсе, з тобою справді все добре?

— Кохана, все гаразд. Дякую тобі. Дякую за все!

— Будь-який ваш каприз, — Рейчел зневажливо осміхнулася. — Ти збираєшся до Джада на пиво.

Він затряс головою.

— Не сьогодні. Я абсолютно виснажений.

— Сподіваюся, що в цьому і я трішки винна.

— Так і є.

— Тоді бери склянку молока, лікарю, і гайда в ліжко.

Він думав, що не зможе заснути, як тоді, коли ще був інтерном, і все прокручуватиме в голові дні своєї патлатої юності. Проте він майже миттєво ковзнув у сон, немовби на легкій гладенькій дошці. Луїс десь читав, що людині необхідно сім хвилин, щоб повністю звільнитися від накопичених за день переживань. Сім хвилин для свідомості й підсвідомості на повне перезавантаження, майже як проектору в будинку з привидами десь у парку розваг. Є в цьому щось моторошне.

Він уже майже потрапив у царство сну, як почув голос Рейчел, що лунав наче здалеку:

— ...післязавтра.

— Що?

— Джоландер. Ветеринар. Він забере Черча післязавтра.

«О, друзяка Черч. Абрикоски — то справжній скарб. Але це поки вони в тебе є», — подумав він і, відключившись від усього, провалився в глибоку прірву без сновидінь.

¹ Найвідоміша казка американського дитячого письменника і мультиплікатора Теодора Сьюза Гейзеля (1904—1991), який писав під псевдонімом Доктор Сьюз.

² Дороті Лі Сеєрз (1893—1957) — англійська письменниця, одна із засновниць британського детективного клубу.

16

Посеред ночі він прокинувся від жахливого грюкоту. Розплющив очі й сів на ліжку, гадаючи, що то впала Еллі або ж перевернулося Гейджеве ліжечко. Місяць повільно вислизнув з-за хмар, сповнюючи спальню холодним сріблястим сяйвом. І раптом у дверному отворі він побачив Віктора Паскоу. Це Віктор Паскоу гримнув дверима і розбудив його.

Хлопець стояв у спальні, череп над лівою скронею розтрощений вщент. Засохла кров вкривала його обличчя коричневими смугами, подібними до індіанського бойового розфарбування. Ключиця біліла в місячному світлі. Він посміхався.

— Ходімо, докторе, — запросив Паскоу. — Нам треба сходити в одне місце.

Луїс роззирнувся. Його дружина, закутана, немов у кокон, у свою жовту ковдру, міцно спала. Він знову глянув на Паскоу, мертвого, але чомусь і не мертвого. Та Луїс не боявся. І вже за мить зрозумів чому.

«Сон, — подумав він. — *Лише сон*». Мертві не повертаються: це фізично неможливо. Цей хлопець зараз лежить у бенгорському морзі з класичним автографом від патологоанатома — клинцюватим розрізом на грудині. Певно, лікар уже запхав його мозок у грудну порожнину, коли взяв зразок тканин, а череп набив коричневим папером, щоб рештки не витікали: це простіше, ніж намагатися припасувати мозок назад у черепну коробку. Дядько Карл, батько нещасної Руті, колись розповідав йому, що патологоанатоми роблять саме так. Говорив він і про інші речі, від яких у Рейчел, з її істеричним страхом смерті, волосся стало б дибки. Тож Паскоу просто не могло бути тут. Він лежав у замкненому холодильнику з биркою на великому пальці ноги. І з нього точно вже зняли червоні спортивні шорти.

Тим не менш з ліжка вилізти довелося: очі Паскоу дивилися прямо на нього.

Луїс відкинув ковдру й поставив ноги на підлогу. Килимок, весільний подарунок бабусі Рейчел, холодними ворсинками притискався до його стоп. Цей сон був навдивовижу реальним. Він був таким реальним, що Луїс пішов за Паскоу тільки тоді, коли

той спустився сходами. Треба було рухатися за провідником, однак небажання торкатися до ожилого трупа, хай навіть уві сні, було надто сильним.

Але все ж таки Луїс ішов слідом. Червоні шорти Паскоу виблискували у світлі місяця.

Вони перетнули вітальню, їдальню, кухню. Луїс гадав, що зараз Паскоу відімкне двері між кухнею та гаражем, де стоять «універсал» та «Цівік», однак він цього не зробив. Паскоу не відчинив дверей. Натомість він просто пройшов крізь них. І Луїс подумав з легким зачудуванням: «Як він це зробив? Неймовірно! Це ж, мабуть, кожен так може!»

Він теж так спробував, але, на своє розчарування, лише наштовхнувся на тверду деревину. Вочевидь, він лишався твердолюбим реалістом навіть уві сні. Луїс відімкнув ельський замок¹, натиснув на клямку і зайшов у гараж. Але Паскоу там не було. Тоді Луїсу спало на думку, що Паскоу взагалі зник — фігури у снах часто так роблять. Таке ж трапляється і з місцями: ось ти стоїш голяка біля басейну, з охріненим стояком, і обговорюєш перспективу обміну дружинами, наприклад, з Роджером і Міссі Дендрідж, а вже за мить повзеш угору схилом вулкана на Гаваях. Мабуть, він згубив Паскоу з поля зору, бо починається другий акт.

Та коли Луїс вийшов з гаража, то знову помітив юнака у слабкому місячному світлі по той бік галявини — мрець стояв на початку стежки.

Ось тепер прийшов страх. Він м'яко входив у нього, проникаючи в кожную западину тіла і виповнюючи його ядучим димом. Луїсові не хотілося туди йти. Він зупинився.

Паскоу озирнувся через плече, і в місячному сяйві його очі здавалися сріблястими. Луїс відчув, як безнадійний жах ворухнувся в його животі. Ця кістка, ці засохлі згустки крові... Однак тим очам не можна було опиратися. Вочевидь, це сон про гіпноз, про підкорення... про неможливість щось змінити, наприклад, смерть самого Паскоу. Ти можеш двадцять років вивчати медицину, і все одно тобі не вдасться зробити нічого, коли до тебе

¹ Навісний замок, при відмиканні якого дужка автоматично відкидається набік, створений 1877 року фірмою «Yale&Towne».

приносять хлопчину, який так сильно вдарився об дерево, що пробив дірку в черепі. Від тебе було стільки ж користі, як від сантехніка, ворожбита чи там дядька з реклами «Глед»¹.

Але навіть поки він про це думав, ноги самі понесли Кріда до стежини. Він орієнтувався на спортивні шорти, такі ж багряні в нічній темряві, як і цівки засохлої крові на обличчі Паскоу.

Луїсу не подобався цей сон. О Боже, геть не подобався. Ті холодні ворсинки килимка, те, що він не міг проходити крізь стіни та двері, як мало б бути в будь-якому порядному сні... а тепер холодні краплі роси на босих ногах, нічний вітер, що пронизує його практично голе тіло, прикрите лише сімейками. А під деревами соснові голки боляче кололи підошви — ще одна деталь, трохи реальніша, ніж мала б бути.

Не зважати. Не зважати. Я вдома, у своєму ліжку. Це просто сон; і яким би реалістичним він не здавався і як би не відрізнявся від інших снів, на ранок він видаватиметься смішним. Прокинувшись, мозок швидко збагне його недоладність.

Маленька суха гіллячка боляче штурхнула його в біцепс, і він здригнувся. Паскоу, подібний до леткої тіні, був далеко попереду, і раптом у мозку Луїса викристалізувалась чітка картинка того, що відбувається: «Я чалапаю за трупаком через ліс, я чалапаю за трупаком до «Кладвишча домажніх тварин», і це не сон. Боже, помагай, це не сон. Це все насправді».

Вони далі спускалися схилом лісистого пагорба. Стежина зигзагами петляла поміж дерев, пірнаючи в чагарники. От тільки тепер не було черевиків. Багниста земля під ногами нагадувала холодні драглі, в'язкі й тягучі. Ноги ледве пересувалися, видаючи бридке чавкання. Луїс відчував, як багнюка сочиться між пальцями.

Він усе ще безнадійно намагався переконати себе, що це лише сон.

Однак це не подіяло.

Вони дійшли до галявини, і місяць знову визирнув з-за хмар, сповиваючи могильник моторошним блиском. Надгробки —

¹ «Глед» — американська компанія, яка спеціалізується на виробництві паке-тиків та пластикових контейнерів. Усміхнений чоловік середнього віку з реклами «Глед» — візитна картка компанії.

уламки дощок та бляшанки, незграбно розрізані батьковими ножицями для металу, встромлені в землю сланцеві брили — по-стали з тривимірною ясністю, відкидаючи чорні чіткі тіні.

Паскоу спинився біля напису «КІТ ПОЛЯ. ВІН БУВ СЛУХНЯ-НЕМ» і обернувся до Луїса. Чоловік відчував, як піднімаються в ньому страх і огида, як вони м'яко, але невблаганно стискають його у своїх лаписьках. Паскоу посміхався: зуби стирчали з-під скривавлених губ, а здорова засмага сховалася під саваном мерт-вотної блідості у млявому нічному світлі. Мрець підняв руку і вказав напрямок.

Луїс глянув туди і застогнав. Його очі широко розплющилися, і він притис руку до рота, щоб стримати крик. Він відчув сльози на щоках і зрозумів, що розплакався посеред усього цього кошмару.

Бурелом, з якого стривожений Крендал стягнув Еллі, перетво-рився на гору кісток. І ті кістки рухалися. Вони гуркотіли і тріща-ли, сплітаючись у фантасмагоричного монстра — щелепи, стегна та ліктьові кістки, кутні зуби й різці; людські та тваринячі черепи моторошно посміхалися. Фаланги пальців клацали. Рештки ніг згинали свої скам'янілі суглоби.

Усе рухалося, двигтіло. А Паскоу наближався до нього, його скривавлене обличчя зловісно біліло на тлі нічного неба. Замкне-на на самій собі думка поглинала рештки свідомості Луїса: «Ти маєш закричати щоб прокинутися байдуже що налякаєш Рейчел Еллі Гейджа розбудиш увесь дім розбудиш усю околицю треба закричати щоб прокинутися закричатизакричатизакричатищоб-прокинутисяпрокинутисяпрокинутися...»

Однак з його вуст злетів лише приглушений шепіт; він був схожим на дитину, яка сидить на сходах ґанку і тільки вчиться свистіти.

Паскоу підійшов ближче і заговорив:

— Двері мають бути зачинені, — промовив Паскоу. Він дивив-ся на Луїса згори вниз, бо той впав до його ніг. На обличчі трупа з'явився вираз, який Луїс спершу хибно прийняв за співчуття. Однак то аж ніяк не було співчуття: лише жаклива терплячість. Паскоу досі вказував на гору кісток. — Не ходи туди, докторе. Як би сильно тобі не хотілося — не ходи. Кордони створювалися не для того, щоб переступати через них. Пам'ятай: тут більше сили,

ніж ти можеш собі уявити. Вона стара і ніколи не відає спокою. Пам'ятай.

Луїс знову спробував крикнути, але йому не вдалося.

— Я прийшов як друг, — продовжив Паскоу. Він справді сказав слово «друг» чи Луїсу просто почулося? Здавалося, ніби Паскоу говорив іноземною мовою і тільки магія сну допомагала Луїсові розуміти його... І слово *друг* було найближчим до того, у що можна було скласти вимовлені Паскоу звуки. — Загибель твоя і всіх, кого ти любиш, наближається, докторе.

Він підійшов так близько, що Луїс міг відчутти нудотний запах смерті.

Паскоу простягнув до нього руки.

Луїс вкотре спробував закричати, але світ закрутився навколо під моторошний гуркіт кісток у могильнику, осяяному млявим нічним світлом.

17

Пересічній людині необхідно сім хвилин, щоб заснути, але, якщо вірити «Психології для чайників», для пробудження їй необхіднодесь п'ятнадцять-двадцять хвилин. Буцімто сон — це басейн, з якого випірнути не так легко, як пірнути. Коли сплячий прокидається (байдуже, він чи вона), то проходить різні стадії сну: від безпробудної нетями до легкої дрімоти — стану, коли вже може чути звуки і навіть відповідати на запитання, але потім не пам'ятає про це. Хіба що згадає якийсь уривок сну.

Луїс чув клацання і гуркіт кісток. Поступово звук ставав гострішим, більш металевим. Пролунав удар. Крик. Ще металеві звуки... щось заторохтіло. Звісно, його мозок ліг у дрейф. *Кляті кості торохтять.*

Він чув, як дочка репетувала: «Ану наздожени, Гейдж! Давай наздоганяй!»

Відразу за криками Еллі почалося радісне белькотіння Гейджа, звук, який змусив Луїса врешті розплющити очі і втупити їх у стелю власної спальні.

Він майже не ворухився, чекаючи, коли реальність, стара добра благословенна реальність, повністю заповнить кімнату.

Усе це був сон. Байдуже, наскільки жахливим, наскільки реальним він був, але то просто сон. Просто скам'янілість на дні його розбурханої свідомості.

Металевий звук пролунав знову. То Ґейдж торохтів однією зі своїх машинок у коридорі.

— Наздожени, Ґейдже.

— Наздозени, — лепетав Ґейдж. — Наздозени. Наздозени.

Гупа-гупа-гуп. Ґейджеві голі ніжки протупцяли коридором. Вони з Еллі голосно гиготіли.

Луїс глянув направо. Бік Рейчел був порожнім, ковдра відкинута. Сонце вже давно зійшло. Він поглянув на годинник і побачив, що вже близько восьмої. Рейчел його не розбудила... цілком імовірно, навмисне.

Зазвичай це його роздратувало б, але не цього ранку. Він зробив глибокий вдих, потягнувся, радіючи, що може поки поніжитися на сонці й відчувати реальність у всій її повноті. Дрібні порошинки витанцьовували в косих променях світла.

Знизу Рейчел покликала:

— Еллі, спускайся: з'їж свій сніданок і бігом на автобус.

— Добре! — Гучне ляп-ляп дитячих ніг. — Тримай свою машинку, Ґейдже. Мені час іти в школу.

Ґейдж обурено залементував. Усі слова зливалися в одне. Геж, біка, добре, Еллі-Буськ — його ідею можна було зрозуміти: Еллі повинна залишитися. Загальна освіта може обійтися і без неї.

Знову пролунав голос Рейчел:

— Еллі, перш ніж спускатися, обніми на прощання татка.

Еллі забігла до нього — волосся стягнуте хвостиком, а сама вона вбрана в червону сукенку.

— Я вже прокинувся, доцю, — сказав він. — Давай біжи, а то запізнишся на автобус.

— Добре, татку! — вона підбігла до ліжка, чмокнула Луїса в брудну щоку і кинулася вниз сходами.

Сон почав тьмяніти, втрачати чіткість. Хай йому грець, це було чудово.

— Ну ж бо, Ґейдже, — покликав Луїс. — Іди поцілуй татка.

Ґейдж не звернув на нього жодної уваги. Він біг за Еллі так швидко, як тільки міг.

— Наздозени-наздозени-наздозени-НАЗДОЗЕНИ! — кричав він на всі свої маленькі легені. Луїс зміг побачити тільки силует його міцного дитячого тільця в підгузку.

Рейчел крикнула:

— Луїсе, з тобою все гаразд? Ти прокинувся?

— Тааак! — озвався він, сідаючи в ліжку.

— Кажу ж тобі, він прокинувся, — сказала Еллі. — Я пішла. Бувайте!

Двері хрюкнули, і Гейдж обурено заревів.

— Одне яйце чи два? — спитала Рейчел.

Луїс відкинув з ніг ковдру і спустив ноги на ворсинки килима. Він уже збирався відповісти, що не буде яечню, а з'їсть миску ві-всянки і вже бігтиме на... як слова застрягли в горлі.

Його ноги були всі в багні та соснових голках.

Серце заходилося гупати так, що ризикувало вистрибнути з грудей, наче чортик із табакерки. Очі вилізли з орбіт і швидко забігали, зуби міцно прикусили задерев'янілого язика. Луїс різко скинув ковдру. В ногах ліжка все було засипано глицею. Простирадла були абсолютно брудні.

— Луїсе?

Він помітив кілька соснових гілок на своїх колінах і раптом зиркнув на праву руку. На його біцепсі виднілась подряпина, свіжа подряпина там, де уві сні по ньому вдарила суха гілка.

Я зараз закричу. Я це відчуваю.

І він справді міг. Крик котився знизу до горла — нічого, крім великої холодної кулі страху. Реальність розмивалася. Справжньою реальністю були, як він думав, голки, бруд на простирадлах, кривава подряпина на голій руці.

Я зараз закричу, остаточно збожеволію і вже не повинен буду про це думати.

— Луїсе? — знову голос Рейчел. — Луїсе, ти що, заснув?

Він боровся з собою наступні пару секунд; він боровся з собою так само люто, як і в ту мить зростаючого збентеження, коли Паскоу, якого принесли в лазарет, помирав на ковдрі. І Луїс таки переміг. Одна з шальок терезів переважила, і він вирішив, що Рейчел не має цього бачити: його брудних ніг у хвої, скинутих на підлогу ковдр, заляпаних багном простирадл.

— Я вже прокинувся, — радісно відповів він. Язик у роті кривавив через те, що Луїс несподівано його прикусив. Його свідомість закружляла, і десь глибоко всередині, в найпотаємнішому закутку його ества, виникло питання, чи завжди це ірраціональне божевілья було так близько до нього. Так близько до всіх.

— Одне яйце чи два? — Рейчел зупинилася на другій чи третій сходинці. Слава Богу.

— Два, — гукнув він, відверто остерігаючись того, що каже. — Хай буде випускна.

— Гарний вибір! — сказала дружина і повернулася на кухню.

На одну секунду він полегшено замружився, але в п'ятьох побачив срібні очі Паскоу. Його власні очі тої ж миті розплющилися. Луїс почав різко рухатися, женучи будь-які думки. З ковдрами все було гаразд. Він здер з ліжка простирадла. Зіжмакав їх і, вийшовши в коридор, жбурнув у жолоб для брудної білизни. Майже бігцем кинувся до ванни, ввімкнув душ і ступив під воду. Таку гарячу, що в ній можна було зваритися. Луїс змив бруд з ніг. До нього потроху поверталася впевненість, він уже міг дати ситуації раду. Витираючись, Крід раптом подумав, що поводитьсь як убивця, який певен, ніби приховав усі докази. Він реготав. Витирався і все ще реготав. Здається, він не міг зупинитися.

— Агов, ти, там нагорі, — поклікала його Рейчел. — Чого смієшся?

— Жарт один крутий згадав, — відповів Луїс, усе ще регочучи. Він боявся, але страх не міг пересилити сміх. Він піднімався низу, від живота, який став твердим, наче вмурований у стіну камінь. Крід вирішив, що не придумає нічого кращого, аніж просто кинути брудну білизну до жолоба. Міссі Дендрідж приходила щоп'ять днів прибирати в домі, помити все і попрати речі. Рейчел ніколи не побачить простирадла доти, доки вони не повернуться на ліжку... чистими. Ну хіба що Міссі сама розкаже про них Рейчел, але це навряд чи. Вона, ймовірно, за все, перешіптуватиметься з чоловіком про дивні секс-ігри Крідів, котрі передбачають вимазування ліжка багном та посипання хвоею.

Через цю думку Луїс знову пирснув зо сміху. Останні схлипи та смішки лунали, коли він вдягався, і він збагнув, що почувається трохи краще. Як це подіяло, він не знав, але воно таки подіяло.

Кімната виглядала нормальною, хіба що ліжко здавалося голим. Луїс позбувся отрути. Можливо, словом, яке він шукав, було «докази», але свідомість чомусь підкинула йому «отруту». Певно, люди роблять з ірраціональним саме це, подумав він. Вони чинять саме так, коли воно вривається у звичні причиново-наслідкові зв'язки, до яких звикли в західному світі. Напевно, ваш мозок так само впорається з літаючим блюдцем, яке одного ранку мовчки зависне над вашим подвір'ям, відкидаючи в'язкі пасма тіней, з дощем із жаб, з рукою з-під ліжка, яка раптом вчепиться у вашу ногу глупої ночі.

Напад сміху, як і напад страху... Якщо він почався, спинити його неможливо. Ти просто чекаєш, коли він мине, як камінь у нирках.

Гейдж сидів на своєму стільчику. Він їв «Особливу К»¹ і активно кидався нею на стіл. Малий, безсумнівно, вирішив прикрасити вівсянкою підлогу, а на додачу ще й помити нею голову.

Рейчел вийшла з кухні з яєчною і кухликом кави.

— Що ж то був за жарт такий веселий, Лу? Ти гелготів, наче гагара. Налякав мене трохи.

Луїс роззявив рота, поняття не маючи, що він має казати, але врешті згадав один анекдот, почутий тиждень тому в крамниці на розі, — щось про єврейського кравця, який купив папугу, що вмів говорити тільки: «Аріель Шарон² — дrouchун».

Коли він закінчив розповідати, Рейчел гучно зареготала, і Гейдж засміявся також.

«Чудово! Нашому герою вдалося приховати всі докази, і то добре. Брудні простирадла і гагарячий сміх у ванній. Тепер наш герой читає ранкову газету — чи, принаймні, витріщається в неї, — ставлячи печатку нормальності на цей ранок».

Десь такі думки роїлися в Луїсовій голові, коли він розгорнув газету.

Ось як треба (ясно?), думав він з безмірним полегшенням. Ви просто проходите крізь це, і воно зника... ну хіба що ви сидите

¹ Популярна у США торгова марка готових сніданків, круп тощо.

² Відомий ізраїльський політик, герой Війни Судного дня. На момент написання роману був міністром оборони Ізраїлю.

з друзями біля багаття, і під протяжне завивання вітру розмови звертають на тему надприродних подій. Бо зазвичай біля вогнища, коли вас шарпає вітер, розмови ведуться про всякі дурниці.

Луїс доїв яєчню, чмокнув на прощання Ґейджа з Рейчел, зиркнув на білий прямокутник дверей пральні, які були за якийсь фут ліворуч від нього. Усе гаразд! Ще один нокаут за ранок. Рання осінь усім своїм виглядом демонструвала, що все буде просто чудово, цілу вічність. Він пильно оглянув дорогу після того, як вивів машину з гаража, але нічого не змінилося. Жодного переляку. Він просто минувся. Вийшов, як камінь із нирок.

Усе було чудово, аж поки Луїс не проїхав миль десять трасою. Тоді його почала бити пропасниця, і він був змушений з'їхати з шосе № 2 на практично порожню вранці парковку китайського ресторану «У Сінга», неподалік від Медичного центру Східного Мену, куди забрали тіло Паскоу. Та медичний центр то далеко не ресторан. Ха-ха-ха... Вік Паскоу більше ніколи не попросить ще одну порцію му гу гай пана.¹

Судоми стряпали тіло. Луїс почувався безпорадним і нажаханим. Він боявся не чогось надприродного. (Ні! Тільки не цього сонячного ранку!) Чоловік боявся припустити, що, можливо, поступово втрачає здоровий глузд. Луїс почувався так, наче йому крізь голову протягнули довгий невидимий дріт.

— Не треба, — пробурмотів він. — Будь ласка, не треба.

Він намацав радіо і натрапив на Джоан Баез, котра виспівувала про діаманти та іржу². Її милий холодний голос заспокоював його, і коли вона доспівала, Луїс відчув, що може їхати далі.

Приїхавши в лазарет, він кинув: «Вітаю, Чарлтон!» — і миттю сховався за дверима вбиральні. Луїс був переконаний, що зараз він схожий на привида. Але ні! Невеличкі мішки під очима навіть Рейчел не помітила. Він хлюпнув холодною водою собі на обличчя, витерся, пройшовся гребінцем по волоссю і пішов у кабінет.

Стів Мастертон і Суррендра Харду, лікар-індус, сиділи на дивані, пили каву й далі гортали картки «спецгрупи».

¹ Китайська страва (курка з грибами в соусі).

² «Diamonds&Rust» — пісня Джоан Баез 1975 року про її колишні стосунки з Бобом Діланом.

— Доброго ранку, Лу! — вигукнув Стів.

— Доброго.

— Сподіваюся, сьогоднішній ранок буде не таким, як вчора, — промовив Харду.

— О, ти пропустив усе найцікавіше!

— У Суррендри й без нас учора вистачало цікавого, — Мастертон вишкірив зуби. — Розкажи йому, Суррендро!

Харду посміхався, поліруючи рушником склянки.

— Двоє хлопців притягли свою подругу близько першої години ночі, — почав він. — Розумієте, вона була п'яна від щастя, що повернулася в рідні пенати. Дівчина дещо собі врізала, і я сказав, що треба накласти принаймні чотири шви, але шраму не буде. «Валляй», — ляпнула вона мені, і я нахилився перед нею отак.

Харду продемонстрував класичне східне привітання, звертаючись до когось невидимого. Луїс тихо захихотів, розуміючи, що сталося.

— І, поки я її зашивав, вона наглядала мені на голову.

Мастертон пирснув зо сміху, Луїс приєднався. Харду спокійно всміхнувся, наче таке з ним уже траплялося тисячу разів у тисячі його життів.

— Суррендро, скільки ти вже на чергуванні? — спитав Луїс, коли сміх затих.

— З півночі, — відповів той. — Я вже збирався йти. Просто затримався, аби ще раз з тобою привітатися.

— Що ж, привіт! — сказав Луїс, потиснувши його маленьку коричневу руку. — А тепер їдь додому і поспи.

— Ми вже майже закінчили зі «спецгрупою», — повідомив Мастертон. — Скажи «Алілуя», Суррендро!

— Краще утримаюся, — посміхнувся Харду. — Я не християнин.

— Ну тоді давайте хором заспіваємо «Миттеву Карму»¹ чи щось таке.

¹ «Instant Carma» — пісня Джона Леннона, випущена 6 лютого 1970 року. Одна з трьох пісень Леннона (решта дві — «Imagine» та «Give Peace a Chance»), які потрапили в залу слави рок-н-ролу. Найпопулярніший роман Стівена Кінга «Сяйво» було написано під враженням від одного з рядків пісні: «... We all shine on». Іронічне прощання Сурренди є перифразом цього рядка.

— Сяйте собі на здоров'я, — Харду всміхнувся і зник за дверима.

Луїс і Стів Мастертон провели його поглядами. На мить запанувала тиша, а потім вони розреготалися. Луїс ніколи ще не почувався так добре... так природно.

— Ну от, ми щойно завершили зі «спецгрупою», — мовив Стів. — А сьогодні до нас табунами пертимуть драгдилери.

Луїс кивнув. Дистриб'ютори ліків мали приїхати о десятій. Як любив наголошувати Стів, може, середа й для «Принца Спагеті»¹, зате у вівторок в Університеті Мену точно настає «День Д»². «Д» означає «Дарвон»³.

— Великий Босе, моя вам порада, — сказав Стів. — Не знаю, що за жевжики були у вас там у Чикаго, але ці пройди готові на все, аби впарити вам свій товар: від кухля пива в місцевій броварні до абонементу на боулінг у Бенгорі. Один хлопець намагався навіть втелюжити мені надувну Джуді. І це мені! А я ж лише помічник адміністратора. Якщо вони не зможуть привезти зілля вам, вони привезуть вас до нього.

— Треба було погоджуватися на надувну Джуді!

— Не-є-є. Вона була рудою. Не мій тип.

— Що ж, я згоден з Суррендрою, — сказав Луїс. — День сьогоднішній вже точно не такий, як вчорашній.

18

Коли працівник фармацевтичної компанії «Апджон» так і не приїхав до десятої, Луїс махнув рукою і вирішив зателефонувати в реєстраційне бюро. Слухавку підняла місіс Степлтон, яка пообіцяла негайно надіслати копію всіх даних про Віктора Паскоу. Коли Луїс завершив розмову, працівник «Апджон» уже прибув. Він не запропонував жодних ліків, лише запитав, чи не хоче Луїс

¹ Алюзія на рекламний слоган спагеті: «Середа — для «Принца Спагеті»». Реклама, поширена у Новій Англії.

² Загальноприйнятий термін, яким позначається день початку військової операції. Найчастіше мається на увазі операція Оверлорд — 6 червня 1941 року, висадка повітряного і морського десантів союзників на узбережжі Нормандії.

³ Сильний транквілізатор.

придбати зі знижкою сезонний квиток на ігри «Новоанглійських патріотів»¹.

— Не, — відповів Луїс.

— Та я й не сподівався, що ви погодитеся, — похмуро мовив продавець і пішов геть.

В обід Луїс пішов перекусити в кафе «Бearз Ден». Замовив сандвіч з тунцем і кока-колу. Взяв обід з собою і з'їв його, переглядаючи дані про Паскоу. Він намагався знайти хоч якийсь зв'язок між загиблим хлопцем і собою або Північним Ладлоу, де розташовувалося «Кладвишче домажніх тварин»... Туманна надія, що має бути хоч якесь раціональне пояснення навіть такий дивовижі, як ця. Може, юнак виріс у Ладлоу або ж навіть поховав на «Кладвишчі» kota чи собаку.

Однак жодного зв'язку знайти не вдалося. Паскоу походив з Бергенфілда, штат Нью-Джерсі. В Університет Мену приїхав вивчати електронну інженерію. На тих кількох друкованих сторінках Луїс не знайшов нічого, що могло б видати хоч найменший зв'язок між ним і хлопчиною, який пішов з життя у кімнаті очікування, — якщо, звісно, не брати до уваги те, що Паскоу помер у нього на руках.

Крід вицідив залишки кока-коли під шкрябання соломинки по дну банки, а потім викинув усе сміття в кошик. Обід був легким, та він з'їв його з апетитом. Насправді нічого страшного не було. Не зараз. Луїс більше не тремтів, і ранковий жах щодалі скидався на безглузду прикрість, марення наяву, без жодних наслідків.

Він постукав пальцями по журналу, знизав плечима і знову зняв слухавку. Цього разу він зателефонував у медичний центр і попросив з'єднати з моргом. Коли працівник моргу відповів, Луїс представився і сказав:

— У вас лежить один із наших студентів, Віктор Паскоу...

— Уже ні, — відповіли на тому кінці дроту. — Більше не лежить. Луїсові враз забракло повітря.

— Що? — тільки і спромігся видушити він.

— Минулої ночі тіло відправили батькам. Його забрав представник похоронного бюро «Брукінгз-Сміт». Потерпілого від-

¹ Професійна команда з американського футболу. Штаб-квартира розташована в місті Фоксборо в штаті Массачусетс.

правили на «Дельті»... — шурхотіння папірців, — на «Дельті 109». Ну а куди ж він мав подітися? Пішов на гальки, чи як?

— Ні, — відповів Луїс. — Звісно ж, ні. Я просто... — Що «просто»? Якого чорта він взагалі це робить? Не було адекватного способу владнати цю справу. Треба прийняти це і забути. А все інше могло наробити лише купу нових проблем. — Мені лише здалося, що це надто швидко, — мовив він, затинаячись.

— Ну, його розітнули вчора, — знову тихе шарудіння папірцями. — Це зробив доктор Ріндзвік десь о третій двадцять. Ще до того його батько вже все організував. Гадаю, тіло прибуло в Нью-арк близько другої ночі.

— Зрозуміло. У такому разі...

— Якщо, звісно, носії нічого не наплутали і не надіслали його не туди, — жваво зазначив працівник. — Буває всяке, та з «Дельтами» зазвичай пригод не трапляється. Вони надійні, ці «Дельти». Було якось, один хлопець у нас помер на риболовлі, десь в окрузі Арустук. У якомусь із тих містечок, назва яких у кращому разі наявна на карті. Довбень так пожадливо цмулив пиво, що вдавився кільцем від банки. Біда сталася якраз тоді, коли він намагався відкрити банку пива. Його друзякам знадобилося два дні, аби доперти його до цивілізації. Ще й не знали, чи хоч якийсь літак його візьме. Та вони все одно тягнули його і сподівалися на краще. Відправили його додому в Гренд-Фолз, штат Міннесота, у вантажному відділенні якогось авіалайнера. Однак тут їм не пощастило. Спершу його привезли у Маямі, потім у Де-Мойн і врешті аж у Фарго, штат Північна Дакота. Потім хтось таки догнав, що з ним не так, але ж минуло ще три дні. З таким успіхом вони могли наколотити його «Кул-ейдом»¹ замість рідини для бальзамування: невдаха весь почорнів, а тхнуло від нього, як від зіпсованої свинячої печені. Отаке-то я чув. Шістьох вантажників змусило, — голос по той бік дроту щиро розсміявся.

Луїс заплющив очі:

— Добре, дякую вам.

¹ Безалкогольний розчинний напій, популярний в Америці. Продається у вигляді порошку, який треба розчинити у воді і додати цукор на смак. Існує шість смаків.

— Якщо хочете, можу вам дати домашній номер доктора Ріндзвіка, щоб ви могли зателефонувати йому. Але зранку він зазвичай грає в гольф в Ороно.

— Ні, не варто, — відповів Луїс.

Він опустил слухавку. «Час уже покласти цьому край, — подумав він. — Коли тобі наснився той поганий сон чи що воно таке, в біса, було, то труп Паскоу точно лежав у Бенгерфільдському похоронному бюро. Усе, питання знято. Пора зав'язувати з цим усім».

Поки він їхав додому, йому спало на думку абсолютно просте і раціональне пояснення, чому його ноги були вимазані багном, і він полегшено зітхнув.

У нього трапився одиничний випадок лунатизму, спричинений несподіваним і жахливим фактом: у перший же робочий день до нього принесли смертельно пораненого студента, який віддав Богу душу прямо у нього на руках.

Це все пояснювало. Сон видався надзвичайно реальним, бо справді містив дуже багато реальності: килимок, холодна роса й особливо суха гілляка, яка подряпала йому руку. Це також пояснює, чому Паскоу міг проходити крізь зачинені двері, а він — ні.

У Луїса перед очима постала картина: Рейчел минулої ночі спускається сходами і бачить, як чоловік б'ється об задні двері, намагаючись уві сні пройти крізь них. Він осміхнувся. О, вона б від такого збожеволіла.

Ухопившись за ідею лунатизму, Крід міг проаналізувати причину саме такого сну, що він одразу ж і зробив. Він пішов на кладовище домашніх тварин, бо це місце у нього асоціюється з іншим нещодавно пережитим стресом, який спричинив серйозну сварку між ним і дружиною... І звісно ж, думав він із наростаючим збудженням, те місце асоціюється у нього з першим знайомством його дочки зі смертю. Усі ці деталі наклалися одна на одну в його свідомості, коли він вчора пішов спати.

Йому ще дуже пощастило, що він якось добрів додому — це в його пам'яті не збереглося. Мабуть, повернувся на автопілоті.

Хороша штука, цей автопілот. Він не міг навіть уявити, що було б, якби він таки прокинувся сьогодні зранку біля могили кота Полі — дезорієнтований, промоклий від роси та ще й до біса нажаханий. А Рейчел би як перелякалась!

Обміркувавши це, Луїс полегшено зітхнув. «Це все добре, але що робити з тими словами, які Паскоу сказав при смерті?» — ніяк не вгамовувався мозок Луїса, проте лікар швидко закрив йому рота.

Того вечора Рейчел прасувала речі, а Еллі та Гейдж, всівшись на одне крісло, захопилися переглядом «Маппет-шоу»¹. Луїс сказав дружині, що хотів би вийти трішки подихати свіжим повітрям.

— Ти повернешся до того, як я вкладатиму Гейджа спати? — запитала вона, не відводячи погляду від праски. — Ти ж знаєш, він краще засинає, коли ти поруч.

— Звісно.

— Куди ти йдеш, татку? — поцікавилась Еллі, теж не відриваючись від телевізора. На екрані Міс Пірі от-от мала зацідити Керміту в око.

— Скоро повернуся, сонечку.

За п'ятнадцять хвилин він уже був на «Кладвищі домашніх тварин». Роззирався навколо і боровся з сильним дежавю. Без сумніву, він приходив сюди вночі: маленька табличка на честь кота Полі була повалена. Це трапилося, коли привид Паскоу наблизився, майже наприкінці свідомої частини його сну. Луїс бай-дуже поправив її і підійшов до бурелому.

Той йому не сподобався. Спогади про те, як усі ці повалені вітром дерева перетворилися були на купу кісток, досі змушували його тремтіти. Він присилював себе простягнути руку і доторкнутися до однієї гілки. Загрозливо тримаючись на купі, гілляк раптом захиталася й гепнулася вниз. Луїс ледве встиг відскочити, аби вона не придавила йому черевику.

Він пройшовся вздовж бурелому. Спершу — ліворуч, потім — праворуч. З обох боків чагарники так щільно притискалися до нього, що здавалися непроникними. «Ні, тут точно не варто лазити, якщо маєш клепку в голові», — подумав Луїс. Усюди виднілися зарості отруйного плюща, який вився по землі (усе життя Луїс слухав, як люди хвалилися, що в них до таких штук імунітет, але він, як лікар, знав, що практично ні в кого його нема),

¹ Англо-американська лялькова гумористична телепрограма, створена Джимом Хенсоном. Виходила в ефір у 1976—1981 роках. Персонажі: жабеня Керміт, свинка Міс Піггі та інші.

а також найбільші колючки з усіх, які Луїсу коли-небудь доводилося бачити.

Крід повернувся назад, до середини купи. Він дивився на неї, поклавши руки в задні кишені джинсів.

«Ти ж не збираєшся туди лізти, правда?»

«Ні, босе. І чого б це я робив таку дурість?»

«Чудово. Я лише на хвилику занепокоївся, Лу. Виглядає як непоганий спосіб потрапити у власний лазарет зі зламанною щиколоткою, еге ж?»

«Є таке. До того ж смеркає».

Отак домовившись із собою про все, Луїс раптом почав дертися на бурелом.

Уже коли він опинився на півдорозі до вершини, дерева під ним затремтіли з характерним тріском.

Кляті кості торохтять, док.

Коли купа знову задвигтіла, він вирішив спускатися. Краї со-рочки висмикнулися зі штанів.

Луїс ступив на тверду землю неушкодженим і без пригод, обтрусив руки від пилу і тирси. Рушив стежиною, яка приведе його додому — до дітей, які хочуть казочку на ніч, до Черча, який сьогодні проводив останній день як підкорювач дамських сердець, та до вечірнього чаювання з дружиною, коли діти поснуть.

Перш ніж піти, він ще раз оглянув галявину, вражений її непо-рушною тишею. Мацаки землистого туману виникали нізвідки, звиваючись навколо табличок. Ці концентричні кола... Це ж треба: самі того не знаючи, діти Північного Ладлоу своїми руками витворили власну модель Стоунхенджу.

«Це точно все, Луїсе?»

Попри те що він тільки краєм ока побачив те, що лежить по той бік бурелому, перш ніж двигтіння під ногами налякало його і змусило спуститися, він міг би заприсягтися, що бачив продовження стежки, яка вела в лісові хащі.

«Не твоя справа, Луїсе. Хай вона йде, куди хоче».

«Так, босе».

Луїс розвернувся і пішов додому.

Коли Рейчел уклалась спати, він ще з годину не міг заснути, перебираючи старі медичні журнали. Він відмовлявся визнати, що ідея

лягти в ліжко — заснути — лякала його. Раніше в нього ніколи не було сомнамбулічних станів, тож він не міг бути певен, що це одиничний випадок, поки це станеться або не станеться знову.

Він почув, як Рейчел підвелась з ліжка і ніжно гукнула його:

— Лу, любий, ти йдеш?

— За мить буду, — відповів Луїс і погасив настільну лампу.

Тієї ночі йому знадобилося значно більше, ніж сім хвилин, щоб вимкнути свою обчислювальну машину. Він слухав глибоке дихання Рейчел, яка міцно спала біля нього, і прихід Віктора Паскоу не видавався аж таким неможливим. Він боявся, що варто заплющити очі — і двері з грюкотом розчахнуться, і у дверному прорізі стоятиме він — наша запрошена суперзірка — Віктор Паскоу, у спортивних шортах, мертвотно блідий і з випнутою ключицею.

Луїс часом провалювався в сон, і йому уявлялося, як це — прокинутися на страшному і холодному «Кладвищі домашніх тварин», поміж отих концентричних кіл, залитих місячним сяйвом, а потім повертатися назад тією стежкою в глушині. Він думав про це і знову прокидався.

Лише після півночі сну нарешті вдалося підкрастися до нього й полонити. Жодних видінь не було. Луїс прокинувся о пів на восьму, почувши стукіт осіннього дощу об шибки. З легким острахом відкинув ковдру і глянув на простирадло: воно було бездоганним. Звісно, ніхто б не зміг так сказати про його ноги, вкриті мозолями на п'ятках, але вони були хоча б чистими.

Стоячи під душем, він піймав себе на тому, що мугикає якийсь мотивчик.

19

Міссі Дендрідж посиділа з Гейджем, поки Рейчел відвезла Вінстона Черчилля до ветеринарної клініки. Тої ночі Еллі не спала до одинадцятої. Вона сварливо пояснювала, що не може спати без Черча, і просила води склянку за склянкою. Нарешті Луїс відмовився постачати її рідиною, пояснюючи, що вона може напудити під себе. Це викликало таку бурхливу істерику, що Луїс і Рейчел перезирнулися між собою, здивовано кліпаючи очима.

— Вона боїться за Черча, Луїсе, — промовила Рейчел. — Дай їй випустити пару.

— Вона не зможе так горлати вічно. Колись вона таки припинить, — пробурчав Луїс. — Принаймні я сподіваюся на це.

Він мав рацію. Хрипи Еллі та розлючені крики перейшли в гикання і тихе скавуління. Нарешті вона остаточно затихла. Коли Луїс піднявся глянути, як там дочка, то побачив, що вона спить на підлозі, міцно обійнявши котяче ліжко, яке Черч навряд чи взагалі коли-небудь використовував.

Луїс забрав кошик з її рук, вклав малу під ковдру, прибрав волосся з її спітнілого лоба і поцілував. Піддавшись миттєвому пориву, зайшов до маленької кімнатки, яка була кабінетом Рейчел, написав на аркуші паперу великими друкованими літерами коротенького листа (Я ПОВЕРНУСЯ ЗАВТРА. ЦІЛЮЮ, ЧЕРЧ.) — і прикріпив його до подушки на дні котячого ліжка. Потім пішов до спальні в пошуках Рейчел. Вона була там. Вони кохались, а потім заснули в обіймах.

Черч повернувся додому в п'ятницю першого Луїсового повного тижня на роботі. Еллі багато зробила для нього — витратила частину кишенькових на коробку котячих смаколиків і практично всипала Гейджу, коли той спробував полізти до «кииісі».

Той засмутився так, як ніколи не засмучувався через гримання батьків. Догана від Еллі дорівнювала для нього догані від Бога.

Луїсу було сумно дивитися на Черча. Смішно, але результат ніяк не вплинув на його думки щодо кастрації. Ніщо не вказувало на те, що Черч колись був живчиком: він більше не ходив бадьоро, як стрілець, його хода стала повільною й уважною, як у хворого в санаторії. Він дозволяв Еллі годувати себе з руки і не виявляв жодного бажання вийти надвір чи хоча б у гараж.

Черч змінився. Зрештою, можливо, це було і на краще.

Але, здається, ні Рейчел, ні Еллі нічого не помітили.

Бабине літо прийшло і швидко минуло. Дерева вкрилися мідною барвою, недовго виблискували на сонці і потьмяніли. А після одного холодного, проливного дощу в середині жовтня почався

падолист. Еллі приносила зі школи море гелловінських прикрас і розважала Гейджа історіями про Вершника без голови. Весь вечір Гейдж весело лепетав про таємничого хлопа на ім'я Ічибод Брейн¹, чим викликав шалений напад реготу в Рейчел. Та рання осінь була для них радісною і щасливою.

Робота Луїса в університеті увійшла в звичне русло, ставши нелегким, але приємним обов'язком. Він приймав пацієнтів, відвідував засідання Ради коледжів, писав обов'язкові статті для студентської газети, у яких радив звернутися в лазарет по абсолютно конфіденційну допомогу щодо венеричних захворювань та вмовляв зробити щеплення проти грипу, адже цієї зими може розбушуватися штам «А». Крід брав участь у засіданнях, іноді на них виступав. А в середині жовтня поїхав на Новоанглійську конференцію з питань медицини у вищих навчальних закладах у Провіденс², де читав доповідь про юридичний аспект лікування студентів. Віктор Паскоу згадувався там під вигаданим ім'ям Генрі Монтеса. Колеги добре прийняли доповідь. Луїс уже почав розробляти бюджет лазарету на наступний рік.

Його вечори також перетворилися на рутину: спілкування з дітьми після вечері, одна-дві банки пива з Джадом Крендалом опісля. Часом Рейчел ходила разом з ним, якщо Міссі погоджувалася посидіти з дітьми годинку, а іноді й Норма приєднувалася до них, та частіше це були посиденьки Джада і Луїса. Луїсові подобалося розмовляти зі старим, а той так переповідав усі триста років історії Ладлюу, немов пережив кожен з них. Він любив поговорити, та не балакав надто довго. Луїс ніколи від нього не стомлювався і не нудгував, хоча й помічав часом, що Рейчел ледве стримує позіхання.

Зазвичай він до десятої повертався додому, а потім вони з Рейчел кохалися. Ще ніколи відтоді, як побралися, вони не робили

¹ Перекручене дитиною ім'я Ікабода Крейна — головного героя найвідомішого оповідання Вашингтона Ірвінга «Легенда про Сонну Лощину».

² Легендарне місце для поціновувачів літератури жаху. Саме тут народився, жив і помер батько американського хоррору Говард Філіпс Лавкрафт. На встановленому 1977 року надгробку на його могилі є коротка епітафія: «Я — Провіденс». Стівен Кінг неодноразово висловлював захват роботами Лавкрафта. Його оповідання «Крауч Енд» можна вважати омажем літературному генію Лавкрафта.

цього так часто і з таким задоволенням. Рейчел вважала, що у всьому винна якісна артезіанська вода, а Луїс перекладав відповідальність на менське повітря.

Жахлива смерть Віктора Паскоу в перший день осіннього семестру поступово вивітрювалася як зі студентської пам'яті, так і з голови Луїса; хоча, без сумніву, родина хлопця досі була в жалобі. Луїс розмовляв по телефону з безутішним батьком Паскоу: запевняв його, що зробив усе можливе для порятунку юнака. Він не розповідав йому про весь той жах, про мозок, який витікав на килим, про те, що рани його сина були несумісні з життям, але знав, що сам ніколи не зможе цього забути. Для решти ж людей Паскоу практично розтанув у минулому.

Луїс досі пам'ятав про сон і про сомнамбулічний досвід, пов'язаний з ним, однак тепер йому здавалося, що це сталося з кимось іншим — по телевізору абощо. Це було схоже на його перший і єдиний похід до повії в Чикаго шість років тому — ці події не мали нічого спільного з його життям і лишень відбивалися в ньому фальшивою луною.

І він більше не думав про те, що сказав чи не сказав смертельно поранений Паскоу.

Ніч на Гелловін була морозною. Луїс та Еллі почали похід за цукерками з Крендалів. Еллі радісно гиготіла і вдавала, начебто вона літає на своїй мітлі кухнею Норми, за що отримала схвалення старенької:

— О Джаде, вона наймиліша дівчинка з усіх, правда ж?

Джад погодився і запалив цигарку.

— А де Гейдж, Луїсе? Я думав, ви і його одягнете в якийсь костюмчик.

Насправді вони планували взяти його з собою — Рейчел особливо цього хотілося, адже вони з Міссі Дендрідж пошили для нього чудовий костюм жучка з вусиками, зробленими із зігнутих вішалок, обгорнених гофрованим папером. Але хлопчик не дуже добре почувався — мабуть, застудився. Луїс прослухав його легенькі і почув легкі хрипи, та й термометр за вікном показував лише 40 градусів¹ о шостій годині вечора, тому вирішили, що малому

¹ 40 градусів за шкалою Фаренгейта ~ 4,4 °C.

краще залишитись удома. Хоч Рейчел це й засмутило, вона погодилася.

Еллі пообіцяла Гейджеві одну зі своїх цукерок, але її непомірний жаль і співчуття наштотували Луїса на думку, що насправді дочка трохи раділа, що братик не плентатиметься за нею і не відбиратиме на себе частину уваги.

— Бідненький Гейдж, — її голос звучав так, немов вона розмовляла зі смертельно хворим. А Гейдж, поки що не усвідомлюючи, яку нагоду пропускає, вмоستився біля сонного Черча і дивився телевизор.

— Еллі — відьма, — відповів Гейдж без особливого інтересу і повернувся назад до телевизора.

— Бідненький Гейдж, — промовила Еллі, жалісливо зітхаючи. Луїс подумав про крокодилячі сльози й осміхнувся. Еллі вхопила його за руку і потягнула: — Ходімо, татку! Ходімо-ходімо-ходімо!

— Гейдж трохи занедужав, — відповів зараз Луїс Джаду.

— О, це і справді прикро, — сказала Норма. — Але наступного року йому буде навіть цікавіше. Відкривай сумку, Еллі... Упс!

Норма взяла з миски на столі яблуко і «Снікерс», та і те, й інше випало з її рук. Луїса вразило, наскільки її покручені артритом руки були схожі на клешні. Він нахилився і підняв яблуко, яке котилося підлогою, а Джад підхопив «Снікерс» і кинув його до Еллі в сумку.

— Ой, любя, давай я дам тобі інше яблучко, — запропонувала Норма. — Це ж, мабуть, побилосся.

— Ні, не варто, і це хороше, — відповів Луїс, намагаючись кинути яблуко в торбинку Еллі. Однак дівчинка відступила на крок і завбачливо прикрила торбинку.

— Я не хочу побите яблуко, татку! — мовила вона до Луїса, немов той зовсім здурів. — На ньому ж будуть коричневі плямки... Фу.

— Еллі, це, чорт забирай, неввічливо!

— Луїсе, не сvari її за те, що каже правду. Щирість і відрізняє дітей від дорослих. А коричневі плями — бридкі.

— Дякую, місіс Крендал! — Еллі переможно зиркнула на батька.

— Прошу, любя, — всміхнулася Норма.

Джад провів їх до ганку. Повз пройшли двоє маленьких привидів, і Еллі впізнала в них друзів зі своєї школи. Вона потягнула їх до Норми на кухню, і на якусь мить Джад і Луїс лишилися сам на сам.

— Її артрит погіршився, — мовив Луїс.

Джад ствердно кивнув і викинув недопалок у попільничку.

— Їй завжди гіршає восени і взимку, але так погано ще ніколи не було.

— Що каже лікар?

— Нічого. Він не може нічого сказати, бо Норма не хоче його бачити.

— Що? Чому?

Джад подивився на Луїса: у світлі вогнів «універсала», який чекав на гостей, старий виглядав на диво беззахисним.

— Мабуть, варто було б обрати кращий час для того, щоб попросити про це, але, гадаю, в дружбі немає поняття «хорошого» і «поганого» часу. Чи не міг би ти її оглянути?

З кухні чулося завивання привидів і гиготіння Еллі — вона цілий тиждень вчилася сміятися як справжня відьма. Усе повнилося гелловінськими веселощами.

— Норму щось іще турбує? — запитав Луїс. — Вона чогось боїться?

— Її болить у грудях, — тихо відповів Джад. — І вона більше не хоче бачити доктора Вейбріджа. Я трохи хвилююся.

— А чи хвилюється вона сама?

Джад завагався, але все ж таки сказав:

— Гадаю, вона налякана. Мо', то основна причина, чом вона не хоче йти до лікаря. Одна з її ліпших подруг, Бетті Кослоу, померла в лікарні минулого місяця. Рак. А вони з Нормою однолітки. Вона боїться.

— З радістю її огляну, — погодився Луїс. — Жодних проблем.

— Дякую, Луїсе, — вдячно відповів Джад. — Якщо ми разом схопимо її, то мо'...

Джад раптово змовк і запитально схилив голову набік. Його погляд перетнувся з Луїсовим.

Крід не пригадував, як одне почуття змінилося іншим. А від спроб розібратися в цих причиново-наслідкових зв'язках тільки паморочилося в голові. Певен він був тільки в одному: якоїсь

миті цікавість змінив острах, що сталося щось лихе. Він знову перехопив той беззахисний погляд в очах Джада.

— Гуууууу-гууууу... — завивали привиди на кухні. — Гуууу...

І раптом цей звук переріс у перелякане:

— Ааааааааа!!!

Один із привидів закричав.

— Татку! — високий голос Еллі пульсував дикою тривоگو. — Татку, місіс Крендал упала!

— О Боже! — простогнав Джад.

Еллі вибігла на ганок, її чорна сукня тріпотіла на вітрі. В одній руці вона тримала свою мітлу. Її зелене обличчя, витягнувшись від хвилювання, нагадувало тепер перекошену гримасу п'яного карлика. Двоє маленьких привидів вийшли слідом за нею в сльозах.

Джад кинувся на кухню, на диво меткий як на свої вісімдесят з гаком. Та ні, не просто меткий — моторний. Він гукав дружину на ім'я.

Луїс нахилився до Еллі і поклав руки їй на плечі:

— Еллі, стій тут, на ганку. Домовились?

— Татку, мені страшно, — прошепотіла вона.

Двоє маленьких привидів пролетіли повз них — вони торохкотіли сумками з цукерками і кликали своїх матусь.

Луїс побіг у кухню, хоч Еллі й кричала, щоб він повернувся.

Норма лежала на горбкуватому лінолеумі в оточенні розкиданих яблук і «Снікерсів». Мабуть, вона зачепила миску, коли падала, і перевернула її. Поруч валялась тарілка «Пайрекс»¹. Джад тримав дружину за зап'ясток і з надією дивився на Луїса.

— Допоможи мені, Луїсе! Допоможи Нормі. Боюся, вона помирає.

— Суньтєся ближче до мене, — сказав Луїс, розчавивши коліном яблуко на підлозі. Сік просочився крізь його старі вельветові штани, і вся кухня враз сповнилася сидровим ароматом.

«Отак ти й нагадав про себе, Паскоу», — спало Луїсові на думку, та він щосили намагався виштовхнути нав'язливий образ зі своєї свідомості.

¹ Товарний знак посуду з термостійкого скла.

Він перевірів пульс Норми — дуже слабкий, млявий, уривчастий. То було навіть не серцебиття, а просто спазми. Гранична аритмія: так і до зупинки серця недалеко. «Усе як у Елвіса Преслі, Нормо», — подумав Луїс.

Він розстібнув її сукню і жовту шовкову сорочку. Повернув її голову набік і почав робити штучне дихання.

— Джаде, слухайте сюди, — Луїс поклав ліву долоню на чотири дюйми над мечоподібним відростком. Права рука притримувала ліве зап'ястя, посилюючи тиск. Тисни сильно, але не надміру: старі ребра можуть не витримати. Ще рано панікувати. І заради Бога, не роздави немолоді легені.

— Я тут, — відгукнувся Джад.

— Візьміть Еллі та відведіть її додому. Обережно, стежте, щоб вас не збила машина. Скажіть Рейчел, що сталося і що мені потрібен мій саквояж. Не той, що в кабінеті, а той, що у ванній, на верхній полиці, вона знає. А ще хай зателефонує в бенгорську лікарню і викличе «швидку».

— Але ж Бакспорт ближче, — зауважив Джад.

— А з Бенгора швидше приїдуть. Ідіть. І хай телефонує вона, а не ви. Мені потрібен саквояж.

Як тільки Рейчел дізнається, що тут трапилося, вона точно зрозуміє, що потрібно.

Джад вийшов. Луїс чув, як гримнули входні двері. Він лишився сам на сам з Нормою Крендал і ароматом яблук. З вітальні долинало мірне цокання годинника.

Раптом Норма глибоко вдихнула. Її повіки затремтіли. І тут Луїса пронизало страшне і невідворотне передчуття: ось зараз жінка розплющить очі... О Боже, вона розплющить очі і заговорить про «Кладвище домажніх тварин»...

Та вона лише розгублено зиркнула на Луїса, навряд чи впізнаючи його, і знову заплющила очі. Луїсу стало соромно за напад цього дурного страху. В той же час він відчув полегшення. У Норминих очах був біль, але не смертельна агонія. Ні, вона ще побореться.

Луїс важко дихав і витирив піт. То лише парамедики з телевізора можуть без зусиль робити штучне дихання. Хороший непрямий масаж серця з'їдав багато калорій, тож завтра в нього болітимуть руки і плечі.

— Я можу чимось допомогти?

Він озирнувся. Жінка, вбрана в брюки та коричневий светр, нерішуче стояла в дверях, притиснувши руки до грудей. «Мама привидів», — здогадався Луїс.

— Ні, дякую, — відповів він, а потім додав: — Так. Намочіть, будь ласка, ганчірку, викрутіть її і покладіть Нормі на лоба.

Жінка пішла шукати ганчірку. Коли Луїс знову глянув на Норму, то побачив, що вона розплющила очі.

— Я впала, Луїсе, — сказала вона. — Мо', зомліла.

— У вас було щось на кшталт серцевого нападу, — мовив Луїс. — Але нічого серйозного. Зараз відпочиньте трохи й менше говоріть, Нормо.

Він хвилюк перепочив, а потім знову намацав її пульс. Серцебиття було прискореним і нагадувало морзянку: спершу рівномірне, потім прискорювалося ледь не до стану фібриляції і, врешті, вирівнювало свій ритм. Тук, тук, тук, ТУК-ТУК-ТУК, тук, тук, тук... Це було не дуже добре, та все ж краще за аритмію.

Жінка повернулася з ганчіркою і поклала її Нормі на лоба. Відтак непевно вийшла. Повернувся Джад із саквоюжем Луїса.

— Луїсе?

— З нею все буде гаразд, — мовив Луїс, дивлячись на Джада, але насправді звертаючись до Норми. — «Швидка» вже їде?

— Твоя дружина її викликала, — доповів старий. — Я недовго там вештався.

— Ні... Не в лікарню, — прошепотіла Норма.

— Так, у лікарню, — наголосив Луїс. — П'ять днів обстеження та лікування, а потім можна повернутися додому на своїх двох, люба Нормо. А якщо ви будете сперечатися, змушу вас з'їсти всі ці яблука. Разом із зернятами.

Вона змучено усміхнулася і знову заплющила очі.

Луїс відкрив наповнений всякою всячиною саквояж, дістав звідти «Ісоділ» і висипав одну таблетку. Вона була такою дрібною, що могла легко поміститися на кінчику нігтя. Він закрутив ковпачок пляшечки і взяв таблетку двома пальцями.

— Нормо, ви чуєте мене?

— Так.

— Відкрийте, будь ласка, рота. Я покладу вам таблетку під язика. Ви нам — шкоду, ми вам — частування¹. Оцю маленьку. Потримайте її там, доки вона розсмокчеться. Вона трішки гірка, але то нічого. Згода?

Вона розтулила рота.

На нього війнуло затхлим запахом, і Луїс відчув пекучий жаль за цю стару — розхристану, простоволосу, розпластану на підлозі власної кухні посеред розкиданих яблук і цукерок. Враз вона уявилася йому сімнадцятирічною — тоді, мабуть, її груди викликали цікавість у молодиків з усієї околиці, у неї ще були всі зуби, а серце безперерійно качало кров, як маленький потужний моторчик.

Вона взяла таблетку під язик і трішки скривилася. Ліки справді виявилися гіркими. Що ж, так завжди буває. Та вона — не Віктор Паскоу, якому вже не можна було ніяк допомогти. Норма ще побореться за життя. Вона підняла руку, і Джад ніжно до неї доторкнувся.

Луїс підвівся, узяв перевернуту миску і почав складати до неї частування. Жінка, що представилася як місіс Баддінджер з іншого кінця вулиці, допомогла йому, а потім сказала, що повернеться до машини, бо її хлопчики, мабуть, перелякалися.

— Дякую за допомогу, місіс Баддінджер, — мовив Луїс.

— Та я ж нічого не зробила, — спокійно відповіла вона. — Але коли я повернуся додому, то стану на коліна й подякую Господу за те, що ви опинилися поруч, лікарю Крід.

Луїс трохи збентежено помахав їй рукою на прощання.

— І я зроблю так само, — сказав Джад і пильно глянув у вічі Луїсу. Погляд старого знову був спокійним і стриманим. Коротка мить збентеження і страху минула. — Я твій боржник.

— Та годі-бо. — Луїс знову помахав рукою місіс Баддінджер. А вона всміхнулася у відповідь. Луїс узяв яблуко і став його їсти. Фрукт був настільки солодким, що смакові рецептори миттєво завили... Луїсові подобалося це духмяне яблуко, солодкий приз за нічну перемогу. Тим більше він дуже зголоднів.

¹ Вислів «Пригости, бо нашкодимо» (Trick-or-treat) є звичним гелловінським вітанням дітей, які ходять збирати цукерки. Уперше його використання зафіксовано 1934 року, а сам вираз почав активно поширюватися лише з 1939 року.

— Я абсолютно серйозно, — продовжував Джад. — Якщо потребуватимеш допомоги, одразу звертайся до мене.

— Згода, — мовив Луїс. — Я так і зроблю.

За двадцять хвилин прибула «швидка» з Бенгора. Луїс стояв і дивився, як санітари поклали Норму в машину. Побачив Рейчел у вікні вітальні й підняв руку на знак привітання. Дружина махнула йому у відповідь.

Разом з Джадом вони спостерігали, як машина їде геть, з блимавками, та без сирени.

— От би поїхати зараз у лікарню! — зітхнув Джад.

— Вас усе одно сьогодні до неї не пустять. Їй треба зробити кардіограму й покласти у відділення інтенсивної терапії. А це означає, що у найближчі дванадцять годин жодних відвідувачів.

— З нею все буде гаразд, Луїсе? Справді гаразд?

Луїс знизав плечима:

— Ніхто не може цього гарантувати. У неї був серцевий напад. Та все ж думаю, що, наскільки це можливо, з нею все буде добре. Вона почуватиметься навіть краще, ніж зазвичай, бо пройде курс лікування.

— Еге ж, — відповів Джад і запалив «Честерфілд».

Усміхнувшись, Луїс глянув на годинника. І дуже здивувався, коли побачив, що зараз лише десять хвилин по сьомій. Йому здавалося, що минуло набагато більше часу.

— Джаде, я, мабуть, піду: нехай Еллі ще позбирає своє гелловінське частування.

— Ну звісно ж. Скажи їй, хай забирає всі цукерки, які їй трапляться.

— Так і передам, — пообіцяв Луїс.

Коли Луїс повернувся додому, Еллі все ще не зняла свій костюм відьмочки. Рейчел намагалася переконати її переодягнутися в нічну сорочку, однак дівчинка вперто не погоджувалася: вона досі сподівалася, що весела гра, перервана тим дивним серцевим нападом, продовжиться. Коли Луїс сказав їй знову надягати пальто, вона від щастя заплескала в долоньки.

— Але вже надто пізно, Луїсе.

— Тоді візьмемо машину, — відповів Луїс. — Рейчел, вона ж цілий місяць на це чекала!

— Гаразд, — усміхнулася Рейчел. Еллі радісно кинулася знімати пальто з вішака. — З Нормою все добре?

— Гадаю, так, — Попри втому він добре почувався. — Її серцевий напад був незначним. Звісно, їй доведеться бути обережною. Та коли тобі сімдесят п'ять, доводиться прийняти, що всі бурхливі деньки вже позаду.

— Добре, що ти був там, справжня удача. Неначе Господнє провидіння.

— Мені більше подобається удача, — відповів Луїс і посміхнувся, коли побачив Еллі вже в пальто. — Ну що, готова, Відьмо Хейзел? ¹

— Готова! — вигукнула дівчинка. — Вперед-вперед-вперед!

Дорогою назад, за годину, назбиравши з півторбинки цукерок (Еллі протестувала, коли Луїс оголосив кінець рейду по будинках, але не дуже бурхливо, бо сама була втомленою), Еллі приголомшила Луїса запитанням:

— Татку, це через мене у місіс Крендал стався серцевий напад? Через те, що я не захотіла взяти побите яблуко?

Луїс глянув на неї і вкотре здивувався, звідки діти беруть такі химерні й забобонні думки. *Якщо ступиш під драбину, твоя мама зламне спину. Любить — не любить. В тата пузо, в тата очі, руки до труда охочі; як опівніч зарежочеш, то твій тато жить не схоче.* Ці зразки дитячого фольклору нагадали йому про концентричні кола на кладовищі домашніх тварин. Він хотів усміхнутися, але не міг.

— Ні, люба. Коли ти була всередині з тими двома привидами...

— То не привиди, а всього-на-всього близнюки Баддінджери.

— Не важить. Коли ви з ними були там, містер Крендал розповідав мені, що останнім часом у його дружини бувають болі в грудях. Насправді саме ви допомогли врятувати їй життя чи, принаймні, уникнути найгіршого.

Тепер уже Еллі вражено на нього дивилася.

Луїс кивнув:

¹ Персонаж мультфільму «Луна Тюнз» і «Веселих мелодій» компанії «Ворнер Бразерс».

— Їй потрібен був лікар, люба. А я і є лікар. Та я опинився там лише тому, що прийшов разом з тобою збирати гелловінські цукерки.

Еллі довго обдумувала це і кивнула.

— Але ж вона в будь-якому разі помре, — зауважила вона абсолютно прагматичним тоном. — Люди з серцевими нападами зазвичай помирають. Навіть якщо вони виживають, то потім трапляються нові й нові напади, а тоді... беркиць! І все.

— І де ж ти таке почула, скажи на милість?

Еллі лише низила плечима, і Луїс із подивом відзначив, що цей жест такий схожий на його власний.

Дівчинка дозволила йому нести свою торбинку з цукерками — це був вияв неабиякої довіри. Тим часом Луїс обмірковував сказане дочкою. Думка про те, що Черч може померти, довела її до істерики. Однак думка про те, що Норма Крендал, яка стала їй майже за бабусю, помирає... Еллі сприйняла це спокійно, як даність. Як же вона сказала? «Потім трапляються нові й нові напади, потім... беркиць! І все».

Кухня було порожньою, та Луїс чув, як Рейчел ходила на горішньому поверсі. Він висипав цукерки Еллі на стіл і сказав:

— Усе не завжди відбувається так, як ти сказала, Еллі. У Норми був дуже маленький серцевий напад, до того ж я встиг надати допомогу, тож не думаю, що її здоров'ю було завдано непоправної шкоди. Вона...

— О, я знаю, — майже життєрадісно погодилася дівчинка. — Та вона вже стара, тож скоро помре. І містер Крендал також. Татку, можна я з'їм яблуко перед сном?

— Ні, — задумливо мовив він, дивлячись на дочку. — Йди нагору і чисть зуби, мала.

«Невже хтось справді вірить, що розуміє дітей?» — зачудувався він.

Коли в будинку запанувала темрява і подружжя лежало у своєму подвійному ліжку, Рейчел м'яко запитала:

— Це дуже налякало Еллі, Лу? Вона засмутилася?

«Ні», — подумав він. Вона знає, що старі люди час від часу конають, як і знає про те, що коника-стрибунця краще відпустити, коли він плюється. Знає, що, коли ти стрибаєш на скакалці

і збиваєшся на рахунок тринадцять, твоя найкраща подруга скоро помре... І як, певно, знає, що могили на «Кладвищі домажніх тварин» треба розташовувати колами.

— Та ні, — відповів він дружині. — Вона трималася дуже добре. Давай спати, Рейчел.

Тієї ночі, коли вони вже поснули, а Джад лежав у ліжку без сну і спокою, вдарив сильний мороз. Піднявся вітрюган, який зривав з дерев останні листочки, тепер нудної коричневої барви.

Вітер розбудив Луїса, і він зіп'явся на лікті, сонний і збентежений. На сходах почулися повільні, важкі кроки. Це Паскоу: він повернувся. Аж тепер. Через два місяці. Зараз відчиняться двері і перед ним постане огидний зогнилий труп. Його спортивні шорти вкриті пліснявою, драглиста плоть відвалюється шматками від кісток, лишаючи по собі діри, мозок остаточно прогнів. Тільки очі лишилися живими... пекельно ясними і живими. Цього разу Паскоу не говоритиме, адже його голосові зв'язки надто трухляві, аби творити звуки. Та все буде написано в його очах... І ці очі змусять підкоритися.

— Ні, — видихнув він, і кроки стихли.

Луїс підвівся. Підійшов до дверей і широко розчинив їх: гримаса жаху й рішучості спотворювала його обличчя. Паскоу зараз буде там, зі своїми піднятими руками виглядатиме як давно померлий диригент, готовий покликати до життя перші акорди «Вальпургієвої ночі»¹.

Але за дверима ніч не було, як сказав би Джад. Лише сповнена тиші порожнеча. Луїс повернувся до ліжка і заснув.

21

Наступного дня Луїс зателефонував у відділення інтенсивної терапії в лікарні. Йому повідомили, що Норма все ще перебуває в критичному стані. Однак так завжди говорять про пацієнтів

¹ «Вальпургієва ніч» — балет, поставлений хореографом Джорджем Беленчином 1975 року. Сюжет балету перегукується з цим епізодом. Головний персонаж, провівши ніч на відьомському шабаші, на світанку постає перед вибором — повернутися назад, до свого звичного життя, чи зостатися навік у світі відьом та інших лісових почвар.

після серцевого нападу перші двадцять чотири години. Луїс отримав оптимістичний прогноз від Вебріджа, лікаря Норми:

— Це не був навіть мікроінфаркт. Не лишилося жодних шрамів. Вона завдячує вам життям, докторе Крід.

На тижні Луїс заскочив до лікарні з букетиком квітів і дізнався, що Норму вже перевели до двомісної палати — хороший знак. Джад сидів поруч із дружиною.

Норма радісно вигукнула, побачивши квіти, і попросила медсестру принести для них вазу. Потім керувала Джадом, щоб той поставив букет у вазу, гарно розрівняв і помістив на комод із дзеркалом у кутку.

— Скільки вже можна над ними чаклувати! — пробурмотів Джад, коли вона вже втретє попросила його переставити квіти.

— Не зубоскаль, Джадсоне, — докорила Норма.

— Як скажеш.

Врешті Норма глянула на Луїса.

— Хочу подякувати за те, що ви зробили, — зі зворушливою сором'язливістю промовила вона. — Джад сказав, що я завдячую вам життям.

— Джад перебільшує, — збентежився Луїс.

— Та не дуже-то й перебільшую, — зиркнув на Луїса Джад, майже посміхаючись. — А тебе мамка не вчила, що не варто нехтувати подяками?

Луїсова мати нічого такого не казала — принаймні він не пригадував. Але добре пам'ятав, як вона казала, що фальшива скромність — крок до гріха гордині.

— Нормо, я з радістю вам допоміг, — відповів Луїс.

— Ти хороша людина, — мовила на те Норма. — А тепер нехай мій чоловік піде з тобою і купить тобі склянку пива. Я дуже хочу спати, але ніяк не можу його позбутися.

Джад піднявся з готовністю:

— Чорт забирай! Сунемо швидше, Луїсе, а то раптом вона передумає.

Перший сніг випав за тиждень до Дня подяки. Ще трішки нападало 22 листопада, однак на свято небо було блакитним, ясным і холодним. Луїс відвіз родину в Бенгорський міжнародний

аеропорт, щоб посадити на літак до Чикаго — в гості до батьків Рейчел.

— Це неправильно, — повторила Рейчел уже, мабуть, удвадцять відтоді, як це питання було порушено місяць тому. — Мені не подобається ідея, що ти блукатимеш тут один як перст на День подяки. Це ж родинне свято.

Луїс переклав Гейджа, який видавався гігантським у своїй куртці дорослого хлопчика, на іншу руку. Еллі стояла біля одного з великих вікон і дивилася, як злітає гелікоптер Повітряних сил.

— Я взагалі-то не збираюся заливати горе пивом, — мовив Луїс. — Норма і Джад запрошують мене на індичку та всі інші штуки. Дідько, як мені набридло почуватися винним! Мені ніколи не подобалися оті всі колективні збіговиська на свята. Я починаю пити о третій, паралельно дивлячись якийсь футбольний матч, о сьомій уже обпиваюся і засинаю. А наступного ранку прокидаюся, і здається, що команда чірлідерок витанцює в моїй голові якесь божевільне бугі-вугі. От тільки мені не до душі відправляти тебе кудись саму з двома дітьми.

— Зі мною все буде гаразд, — відповіла вона. — Польоти в першому класі дозволяють відчувати себе принцесою. А Гейдж усю дорогу спатиме — від Логана до О'Хейра.

— Це ти так думаєш, — зауважив Луїс, і вони обоє розсміялися. Посадку вже оголосили, і Еллі підбігла до них:

— Мамо, це наш літак! Ходімо-ходімо-ходімо, а то він полетить без нас!

— Не полетить, — запевнила Рейчел, стискаючи в руках посадкові талони. На ній було хутряне пальто. «Правда, хутро штучне, та воно, швидше за все, мало б виглядати як ондатрове», — подумав Луїс. Як би воно там не мало виглядати, Рейчел була в ньому чарівною.

Можливо, ці думки якимось відбилися в його очах, бо вона різко обійняла його, ледь не роздавивши Гейджа між ними. Гейдж подивився здивовано, але не дуже засмучено.

— Луїсе Крід, я кохаю тебе, — сказала вона.

— Маааа-мо, — Еллі вже згорала від нетерпіння. — Ну ході-і-і-і-мо...

— Гаразд. Поводься добре, Луїсе.

— Таке скажеш, — відповів він, усміхнувшись. — Звісно, я буду обережним. Передавай привіт сімейству, Рейчел.

— Ах, ти... — вона скорчила мармизку. Дурною Рейчел не була і чудово розуміла, чому Луїс пропускає поїздку. — Дуже смішно.

Він спостерігав, як вони піднімаються трапом і зникають з поля зору... до наступного тижня. Луїс відчував, що вже за ними скучив. Підійшов до вікна, де нещодавно стояла Еллі, і простежив, поклавши руки в кишені, як вантажники переносять валізи.

Насправді все було дуже просто. Батькам Рейчел Луїс одразу не сподобався: спершу через те, що народився не в такому багатому районі. Та найгірше, він хотів, аби їхня дочка гарувала разом з ним, коли він вступив до медичної школи, хоча, найпевніше, вилетів би звідти.

Луїс міг би це перетерпіти і, власне, досить успішно терпів. Однак потім сталося те, про що Рейчел не знала і не повинна була дізнатися... точно не від Луїса. Ірвін Голдман запропонував йому оплатити весь курс навчання в медичній школі. Та ціна такої «стипендії» (за визначенням самого Голдмана) — негайно розірвати заручини з Рейчел.

Луїс був не в тому віці, коли погоджуються на подібні дикі, але дуже мелодраматичні пропозиції (чи то хабарі, якщо називати речі своїми іменами). Подібне, мабуть, прийнятне для тих, кому під дев'яносто. От тільки їм цього ніхто вже не пропонує. По-перше, він був дуже втомленим. Луїс проводив вісімнадцять годин на тиждень на заняттях, двадцять — за підручниками, і ще п'ятнадцять — миючи столи в піцерії, яка прилягала до готелю «Вайтхол». По-друге, він був знервованим. Доброзичлива манера спілкування, така не схожа на звичну поведінку містера Голдмана, змушувала замислитися. І коли старий запропонував йому сигару, Луїс відчув щось подібне до того, що відчують коні, коли вловлять перший запах пожежі у прерії. Здавалося, Голдман будь-якої миті міг заявити, що знає: Луїс спить з його дочкою.

А коли натомість Голдман зробив свою неймовірну пропозицію, навіть витяг з кишені чекову книжку, як Ноель Кауард¹ в од-

¹ Відомий англійський режисер, актор, продюсер і сценарист. У 1943 році отримав «Оскара». Найвідоміший фільм із його участю — «В якому ми служимо» (In Which We Serve) 1942 року.

ному зі своїх фільмів, — Луїс просто збісився. Він звинуватив Голдмана, що той перетворює дочку на музейний експонат і є самовдоволенням, тупим виблядком. І тільки через довгий час зміг зійтися собі самому, що сказав те все з полегшенням.

Та вся ця комунікація з приводу характеру Ірвіна, хоч і мала під собою абсолютно реальний ґрунт, була аж надто недипломатичною. Вся схожість на Ноеля Кауарда зникла: розмова перейшла у дуже вульгарне русло. Голдман кричав, що як колись ще побачить Луїса на порозі свого дому, то викине його, як паршивого пса. А Луїс порадив Голдману взяти свою чекову книжку і засунути собі в дупу. На що Голдман відповів, що в його дупі більше розуму, ніж в усьому Луїсові Кріді. А хлопець запропонував на додачу запхати в дупу ще й картку Американського Банку та золоту картку «Американ Експрес».

Звісно, це все не сприяло подальшому налагодженню стосунків.

Врешті-решт Рейчел вдалося їх помирити (попри те, що кожен розкався у своїх словах, жоден з них так і не змінив своєї думки про іншого). Звісно ж, більше не було мелодраматичних сцен, не було цього театрального «Віднині в мене нема дочки» і подібних дурниць. Ірвін Голдман зміг би, мабуть, пережити шлюб своєї дочки навіть із Почварою з Чорної Лагуни¹. Однак обличчя, яке стирчало з його комірця в день весілля Луїса і Рейчел, дуже нагадувало маску з єгипетського саркофага. На весілля їм подарували порцеляновий сервіз на шість персон і мікрохвильову піч. Жодних грошей. Поки Луїс навчався в медичній школі, Рейчел працювала продавчиною в магазині жіночого одягу. І до сьогодні знала лише те, що стосунки між її батьками і чоловіком напружені... особливо між Луїсом і татом.

Насправді Луїс міг би злітати з родиною в Чикаго, але його графік передбачав, що повернутися доведеться на три дні раніше

¹ «Почвара з Чорної Лагуни» — чорно-білий фільм жахів 1954 року. Стівен Кінг часто згадує цей фільм як яскравий приклад трешевої кінофантастики тих років. З одного боку, він доволі критично оцінює кінострічку (в дитинстві він помітив зіпер на спині «монстра», що зіпсувало враження від перегляду). З іншого, Кінг включив цей фільм у список сотні фільмів, які вплинули на розвиток жанру хоррор.

за Рейчел і дітей. Не так уже й весело. А до того ж доведеться цілих чотири дні терпіти компанію Імхотепа¹ та його дружини Сфінкса.

Поява дітей трішки пом'якшила стосунки Луїса з тещею і тестем. І Луїс знав: остаточне зближення можливе, якщо він вдасть, що забув той вечір у кабінеті Голдмана. Не важить навіть те, що Голдман зрозуміє: Луїс лише прикидається. Річ у тім (Луїс усе ж таки наважився зізнатися собі в цьому), що йому насправді не хотілося зближуватися з Голдманами. Десять років — це багато. Але недостатньо, щоб забути, як згіркло бренді в роті, коли старий розстібнув піджак і витягнув з кишені клятву чекову книжку. Тоді він навіть пошкодував, що Голдман нічого не знав про ночі — тоді їх було лише п'ять, — які Рейчел провела з ним у його злидарській квартирі, і минулі роки цього не змінили.

Звісно, Луїс міг би приїхати, але було краще просто відправити до Голдмана дочку, онуків і полум'яний привіт.

Літак «Дельта 727» рушив з місця і повернув на злітну смугу. Раптом Луїс побачив, як з одного вікна Еллі махає йому рукою. Він махнув у відповідь, усміхнувся — і тут хтось, Еллі або Рейчел, підняв Гейджа до ілюмінатора. Луїс помахав рукою синові, а той попрощався з батьком — чи то малий справді бачив його, чи то просто повторював за Еллі.

— Довези моїх рідних цілими і неушкодженими, — прошепотів він, а потім узяв своє пальто і пішов до паркінгу. Вітриган тут був таким сильним, що, здавалося, легко міг би зірвати з голови Луїса мисливський капелюх. Чоловік узяв ключі, відімкнув дверцята і глянув угору, коли літак злітав над терміналом — ніс спрямований у листопадову блакить, двигуни гудуть.

Від раптового нападу самотності йому захотілося плакати. І Луїс знову помахав рукою літаку.

Увечері йому все ще було сумно, навіть після вечірніх посиденьок за пивом у Джада й Норми. Дружина Крендала випила келих вина, який лікар Вейбрідж не просто дозволяв, а навіть радив. Сьогодні вони сиділи на кухні, бо на ґанку вже було зимно.

¹ Натяк на головного героя фільму «Мумія» 1932 року. Фільм студії «Universal» з Борисом Карлоффом у головній ролі; на сьогодні вважається класикою жахного кіно.

Джад розпалив маленьку грубку «Марек», навколо якої вони повсідалися. Пиво було холодним, атмосфера — теплою. Джад розповідав про те, як двісті років тому мікмаки вигнали з Мічиса британських колоністів. У ті часи індіанці були войовничими, і, додав старий, дехто з сучасних юристів вважає, що вони такими й лишилися.

Вечір був приємним, та Луїс пам'ятав про порожній будинок, який чекав на нього через дорогу. Він перетинав моріжок, прислухаючись до хрускоту снігу під ногами, і раптом почув, як удома задзвонив телефон. Він бігцем кинувся всередину — забіг у двері, зі швидкістю світла перетнув вітальню, збивши на своєму шляху журнальний столик, і залетів на кухню, ковзаючи замерзлими черевиками по лінолеуму, — щоб зняти слухавку.

— Алло?

— Луїсе? — пролунав далекий, але задоволений голос Рейчел. — Ми вже тут. Усе гаразд.

— Чудово! — відповів він і присів поговорити з нею, тим часом думаючи: «Як же сильно мені хочеться, щоб ви були тут».

22

Застілля у Джада і Норми на День подяки було дуже приємним. Опісля Луїс повернувся додому — ситий і сонний. Він піднявся сходами до спальні, заледве усвідомлюючи порожню тишу будинку, скинув мокасини і ліг у ліжко. Була тільки третя по обіді; день за вікном виповнювався шарпким зимовим світлом.

«Я лишень трішки покуняю», — подумав Луїс і миттю провалився в сон.

Його розбудив дзенькіт телефону в спальні. Він намацав його, намагаючись зібратись докупити, бо майже повна темрява надворі його дезорієнтувала.

Він чув, як завиває вітер навколо будинку, слухав слабке, охрипле буркотіння комина.

— Так, — промовив він. Це могла бути Рейчел: знову дзвонила з Чикаго, щоб побажати йому щасливого Дня подяки. Вона дасть слухавку Еллі, і та почне щось торохкотіти, потім

телефон опиниться у Гейджа і малий щось залепече... І як це, хай йому грець, він примудрився заснути, якщо збирався дивитися футбол?

Але це була не Рейчел. Телефонував Джад.

— Луїсе? Лячно тобі си повідати, але ти, певно, маєш велику біду.

Крід відкинув ковдру з ліжка, все ще намагаючись прогнати сон.

— Джаде? Яка ще біда?

— Ну, я тут маю мертвого кота на моріжку. Гадаю, він твоєї дочки.

— Черч? — перепитав Луїс. Живіт раптом скрутило від болю. — Ти певен, Джаде?

— Ні, я б не поручивси за це на сто відсотків, — сказав Джад. — Але з виду то є він.

— От срака! Джаде, я за хвилину буду.

— Добре, Луїсе.

Крід підвівся і знову сів. Потім пішов до туалету, взувся й почав збиратися.

А може, то й не Черч. Джад сам говорив, що не знає напевно. Та Боже ж, кіт навіть і не думав спускатися — хіба що хтось його навмисне відносив. Якого дідька його потягнуло через дорогу?

Та глибоко в душі він точно знав, що то справді був Черч... і якщо сьогодні подзвонить Рейчел — а вона точно подзвонить! — то що він казатиме Еллі?

Маячня... У голові Луїса зринав його власний голос, як він доводив Рейчел: *«Я точно знаю, що з живими істотами будь-що може статися, абсолютно будь-що. Мені відомо це як лікарю. Ти б хотіла говорити з Еллі, коли її кота переїхала б вантажівка?»*

От тільки хіба ж він вірив насправді, що з Черчем може щось статися?

Луїсові пригадалося, як один його приятель — він грав з ним у покер, — Віккі Салліван, дивувався, як це він може хотіти тільки дружину? А як же всі ті голі баби, яких він бачить з ранку до вечора? Луїс намагався пояснити, що реальність насправді далеко від того, що люди собі нафантазували: жінка, яка прийшла

зробити тест Папаніколау¹ чи отримати пораду, як провести самоперевірку на рак грудей, не скидає з себе раптово покривало, аби постати перед лікарем в образі Венери з піни². Ти просто бачиш груди, вульву, стегно. Решта тіла прикрита покривалом; до того ж поруч вічно крутиться медсестра, головне покликання якої — захищати репутацію лікаря. Віккі на це не купився. Його теза була простіше нікуди: цицьки — завжди цицьки, а манда — вона і в Африці манда. І ти або хочеш трахнути їх усіх, або не хочеш трахнути жодну. На це в Луїса була лише одна відповідь: цицьки його дружини не такі, як в інших.

«Так само як і твоя родина мала б бути не такою, як в інших», — думав він тепер. З Черчем не мало нічого статися, бо його захищало магічне коло родини. Він ніяк не міг пояснити Віккі, що лікарі були настільки ж сліпими у своїх рішеннях і надіях, як і решта. Цицьки не були просто цицьками, тільки якщо вони належали твоїй дружині. А в лазареті цицьки були лише елементом медичної практики. Ви можете виступати перед медичним колоквіумом і говорити про дитячу лейкемію до посиніння, але так і не повірите, що на недокрів'я страждає ваша власна дитина, що саме вона виграла квиток в один кінець. Моя дочка? Кіт моєї дочки? Лікарю, ви, певно, жартуєте? Годі вже! Змирися, хлопче.

Та це було трохи проблемно, зважаючи на те, як бурхливо відреагувала Еллі на віддалену перспективу смерті Черча.

Тупий сраний кіт. Якого хера вони взагалі завели цього сраного кота? Але ж він тепер не був сраним котом. Це мало зберегти йому життя.

— Черчу? — покликав він. Тиша. Тільки комин завивав, жеручи дорогі колоди. Диван у вітальні, де Черч іще недавно проводив більшу частину свого часу, був порожнім. Не лежав він і на батареї. Луїс загрюкав котячою мискою: на цей звук Черч точно мав би прибігти! Але навіть цього разу він не з'явився... і ніколи більше не з'явиться, занервував Луїс.

¹ Тест Папаніколау (також ПАП-тест) — зішкріб клітин з каналу шийки матки для виявлення під мікроскопом можливих змін, що свідчать про розвиток раку. Тест названо на честь винахідника — грецького онколога Георгіса Папаніколау.

² Алюзія на відомий давньогрецький міф про народження богині кохання Афродіти (у римській версії — Венери) з морської піни.

Він неохоче вдягнув куртку та капелюха й підійшов до дверей. Потім повернувся назад. Послухавшись внутрішнього голосу, він розчинив дверцята під раковиною і став на коліна. Там було два види пластикових пакетів — маленькі білі для дрібного сміття і великі зелені для смітникових бачків. Луїс узяв зелений. Черча все ж таки побільшало після операції.

Він засунув пакет в одну з бічних кишень піджака: Крідові не подобався холодний шурхіт пакета під пальцями.

Потім вийшов у парадні двері і рушив через дорогу до Джадового будинку.

Було десь пів на шосту. Сутінки вже минули. Навколишній пейзаж видавався пустельним. Рештки сонячного світла ближче до краю неба горіли дивною помаранчевою смугою. Вітер дмухав уздовж шосе № 15. Луїсові щокі зацікавили, повітря виривалося з рота білими хмарками. Він здригався, але не від холоду, а через відчуття абсолютної самотності. Сильне і переконливе. Здається, немає метафори, здатної описати його. Воно було безликим. Ця самотність заповнила все Луїсове істото, відгородивши від усього світу.

Через дорогу від себе він побачив Джада у великому зеленому пуховику. Його обличчя тануло в тіні, яку відкидав підбитий хутром каптур. Ось так, на морозному вітрі, він нагадував статую — ще одна мертва деталь цього неживого пейзажу, де не співав жодний птах.

Луїс почав було переходити дорогу, та зненацька Джад ворухнувся і щодоуху замахав руками. Старий щось кричав, але його голос тону в жалісному завиванні вітру. Луїс відступив, відчувши, що вітер дме гучніше і важче, ніж повинен. Буквально за мить заревів клаксон, і вантажівка фірми «ОРІНКО» пролетіла повз так близько, що його штани і куртка затріпотіли. Бісова душа, якби він рухався хоч трохи повільніше...

Цього разу Луїс уважно подивився в обидва боки, перш ніж переходити дорогу. Задні фари цистерни розчинилися в пільмі.

— Гадав уже, що цей вагозов «Рінко» таки тебе си дістав. Пильнуй себе, Луїсе.

Навіть з такої близької відстані Крід не міг розгледіти Джадового обличчя, що викликало тривожне відчуття, боцімто це міг бути хтось інший... узагалі будь-хто.

— А де Норма? — спитав він, все ще не звертаючи уваги на скорчений ковтун шерсті біля Джадової ноги.

— Пішла до церкви на святкову службу, — відповів Джад. — Си залишить там до вечері. Правда, не думаю, що вона там щось їс-тиме. Зголодніє ж, сердешна.

Знов піднявся вітер і зсунув на мить каптур, аби Луїс нарешті впевнився, що перед ним і справді стояв Джад. *«А хто ж би іще це міг бути?»*

— То такий собі дівич-вечір, — промовив Джад. — Вони не мощно-то й трапезуватимуть. Мо', сандвіч який укусять. Вона повернеться близько осьмої.

Луїс нахилився до кота. *«Тільки б це був не Черч, — палко молився він, обережно повертаючи голову мертвої тваринки рукою в рукавичці. — Хай це буде якийсь інший кіт, хай Джад помилиться».*

Однак це, без сумніву, був Черч. Його не скалічило й не роздавило. Він не потрапив під колеса цистерни чи якогось причепа, які сновигають трасою № 15. (*«Що ця вантажівка «Орінко» робить тут на День подяки?»* — раптом подумав він.) Напіврозплющені очі Черча заскляніли і нагадували зелені камінці. З привідкритої пащі стікала цівка крові. Її було небагато, але досить, аби залити багрянцем білу маніжку на котячих грудях.

— Твій, Луїсе?

— Мій, — зітхнув він.

Луїс вперше збагнув, що любив Черча — не так сильно, як Еллі, але все одно любив. За ті кілька тижнів після кастрації кіт змінився: став товстим і повільним, пересувався визначеним наперед маршрутом (ліжка Еллі — диван — миска), рідко виходив надвір. А тепер, після смерті, він, на думку Луїса, нагадував того справжнього котяру Черча. Рот, маленький та скривавлений, заповнений дрібними гострими зубами, завмер у хижому вищирі. Мертві очі налиті люттю. Здавалося, що після нетривалого тупого буття скопцем кіт віднайшов свою істинну суть в смерті.

— Так, це Черч, — підтвердив Луїс, — і я, чорт забирай, збрешу, якщо скажу, що знаю, як розказати про це Еллі.

Раптом у його голові виникла думка. Можна поховати Черча на «Кладвищі домажніх тварин» без жодної таблички чи чогось там іще. Сьогодні він нічого не скаже Еллі про кота, а завтра

вранці прикинеться, що ніде не може його знайти. Потім підкине ідею: може, Черч просто втік? Коти часто так роблять. Еллі, звісно, засмутиться, але це не смертельно. Зате не буде цих огидних сцен з Рейчел, яка, бачте, відмовляється мати справу зі смертю... Просто втік.

«Боягуз!» — миттю повсталася частина його свідомості.

«Так, годі вже! Кому потрібні ці суперечки з собою?»

— Еллі дуже любила свого кота, так?

— Так, — розгублено відповів Луїс. Він знову повернув Черчеву голову. Кіт уже почав клякнути, але його шия крутилася куди легше, ніж мала б. Зламана шия. Ага. Знаючи це, він міг приблизно уявити, що сталося. Черч перебігав дорогу — одному Богу відомо навіщо, — і вантажівка чи легкова машина, зламавши коту шию, відкинула його на Джадів моріжок. Або, можливо, шия у кота зламалася, коли він вдарився об замерзлу землю. Хоч так, хоч сяк, а Черч все одно трупак.

Луїс підняв очі на Джада, щоб поділитися з ним своїми припущеннями, але той дивився на помаранчеве згасання дня за небокраєм. Каптур упав з голови, і його обличчя видавалося замисленим і суворим... навіть неприємним. Луїс витяг зелений пакет з кишені, розгорнув його, притримуючи, щоб вітер не вивірив із рук. Гучний шурхіт повернув Джада на землю.

— Так, гадаю, вона дуже його любить.

Те, що він використав теперішній час, було доволі моторошним... Усе навколо — захід сонця, вітер, мороз — було для Луїса моторошним і готичним.

«Ось, містер Гідкліф¹ з німих боліт, — думав Луїс, кривлячись від холоду. — Він збирається вкинути нашого кота у важкий мішок. Тряся!»

Він відкрив пакет і спробував підняти кота. Обличчя Луїса перекошилось від огиди, бо кіт віддерся від землі, до якої примерз, із майже смішним хрускотом.

Кіт здавався неймовірно важким: наче смерть, що поселилася в ньому, мала фізичну вагу.

Леле, та він важить, як відро з піском!

¹ Містер Гідкліф — персонаж роману «Буремний перевал» Емілі Бронте.

Джад допоміг притримати інший бік пакета, і Луїс засунув кота всередину, радіючи, що позбувся цього дивного, неприємного вантажу.

— Що ти збираєшся з ним робити? — спитав Джад.

— Думаю, покладу в гаражі. А вранці поховаю.

— На «Кладвищі домажніх тварин»?

— Напевне, так, — Луїс знизав плечима.

— Говоритимеш з Еллі?

— Це я ще маю обмізкувати.

Джад ще трохи постояв, а потім ніби щось вирішив.

— Зажди хвилику, Луїсе. Я зараз вернуся.

Джад пішов геть. Йому навіть і на думку не спало, що Луїс може не захотіти такої сумної ночі чекати на нього. Він рухався з такою легкістю та гнучкістю, яка зовсім не притаманна людям його віку. І Луїс вирішив, що йому все одно немає чого сказати. Він ще ніколи так не почувався. Він просто дивився на Джадову ходу й був зовсім не проти почекати.

Коли двері будинку грюкнули, Луїс повернув обличчя назустріч вітру. Сміттєвий пакет з тілом Черча тріпотів у нього під ногами.

Задоволення.

Так, це було саме воно. Уперше відтоді, як вони переїхали до Мену, він відчув себе на правильному місці, відчував себе вдома. Тут, у вечірній імлі на краю зими, йому було сумно і на диво весело водночас. А ще він міг дихати на повні груди. Так вільно, як ніколи у своєму житті.

Щось має статися, братечку. Гадаю, щось дуже дивне має статися.

Він відкинув голову назад і побачив холодні зимові зорі в чорному небі.

Луїс не знав, як довго стояв там, хоча, можливо, з огляду на секунди та хвилини минуло все дуже швидко.

Потім на ганку спалахнуло світло, знову грюкнули двері і залунали кроки. Це був Джад з величезним ліхтарем на чотири батарейки в руці. В іншій руці він тримав щось, що на перший погляд здалося Луїсові величезною літерою Х. Тільки згодом він помітив, що то були кайло і лопата.

Джад дав лопату Луїсу.

— Джаде, що ви, в біса, собі надумали? Ми ж не можемо ховати його вночі.

— Ми і можемо, і мусимо те робити, — обличчя старого зникло за сліпучим колом світла.

— Джаде, вже пізно! Тут темно і холодно.

— Цур тобі! Ми маємо то зробити.

Луїс затряс головою і спробував почати знову, але слова — слова логічних аргументів — раптом стало важко вимовляти. Вони здавалися такими безпорадними проти низького голосіння вітру та розсипу зірок у мороці неба.

— Це може почекати до завтра, тоді ми б...

— Вона любить свого кота?

— Так, але...

Голос Джада, м'який і незаперечний:

— А ти її любиш?

— Звісно, я люблю її. Вона ж моя до...

— Тоді вперед.

І Луїс пішов за ним.

Двічі чи тричі тої ночі — дорогою на «Кладвище домашніх тварин» — Луїс намагався заговорити з Джадом, але той не відповідав. Відчуття задоволення, дивне, зважаючи на обставини, але абсолютне, нікуди не дівалося. Воно, здавалося, линуло звідусіль. І постійний біль у руках від Черча та лопати був частиною цього. Так само як і вбивчо холодний вітер, який, шарпаючи незакриті ділянки шкіри, завивав між дерев. Коли вони зайшли до лісу, снігу там було так мало, що й говорити не було про що. Луїс відчував беззаперечну, всюдисущу, магнетичну присутність таємниці. Темної таємниці.

Тіні розступилися, і з'явилася галявина. На ній блідо виблискував сніг.

— Спочиньмо тут, — сказав Джад, і Луїс, опустивши пакет на землю, витер піт з чола. Спочиньмо тут? Але ж вони вже були тут. У безцільно блукаючому світлі Джадового ліхтаря він бачив похилені таблички. Але Джад просто сів на тонкий сніг і сховав обличчя в долонях.

— Джаде? З вами все гаразд?

— Аякже! Маю тіко дух перевести та й усьо.

Луїс сів біля нього і кілька разів глибоко вдихнув.

— Знаєте, — почав він, — а я зараз почуваюся краще, ніж за останні шість років життя. Божевілья казати таке, коли йдеш ховати kota своєї дочки, але це щира правда, Джаде. Мені добре!

Джад також раз чи два глибоко вдихнув.

— Еге ж, я знаю таке! Це все ця стежка, Луїсе. На задоволення завжди бракує часу, як і на все інше. А це місце виробляє такі штуки, та ти не вір їм. Героїн також дає нарикам кайф, коли ті ширяються, та разом з тим він їх отруює. Отруює тіло і свідомість. Це місце може бути таким, Луїсе, завжди пам'ятай про це. Сподіваюся, я правильно зараз чиню. Гадаю, що так, але певним бути не можу. Часом думки у мене плутаються. Мо', то старість.

— Я не розумію, про що ви.

— Це місце має силу, Луїсе. Не те, що тут... а те, куди ми йдемо.

— Джаде...

— Ну ж бо, ходімо, — Джад знову звівся на ноги. Світло ліхтарика падало на бурелом. Старий пішов прямо до нього. Раптом Луїсові згадався його останній досвід сомнамбулізму. Що тоді сказав йому Паскоу?

«Як би тобі не хотілося, не йди туди, лікарю. Кордон має лишатися непорушним».

Але тепер, цієї ночі, здавалося, що те застереження — чи що то було — пролунало багато років, а не місяців тому. Луїс почувався доволі бадьоро і був готовий зіткнутися з чим завгодно, навіть із чимось надприродним. Його переповнювало здивування. На думку спало, що все дуже нагадує сон.

Джад повернувся, його каптур тонує у білизні, і на секунду Луїсові здалося, що перед ним стоїть Паскоу і варто світлу трохи змінитися, як нізвідки проступить обрамлений хутром череп. Він сміятиметься і бурмотітиме щось нерозбірливе — знову страх холодною водою вилився на Луїса.

— Джаде, — покликав він. — Ми не зможемо через це перелізти. Ми поламаємо ноги, а потім замерзнемо на смерть, намагаючись доповзти додому.

— Просто іди за мною, — пролунала відповідь. — Іди за мною і не дивися вниз. Я знаю дорогу, але її треба пройти швидко і впевнено.

Луїс почав думати, що, можливо, це сон; можливо, він так і не прокинувся після святкового обіду. Якби я дійсно був при тямі, то точно б не поліз на цей бурелом, як і не стрибав би з парашутом, добряче напившись. Та зараз я збираюся зробити саме це. Справді збираюся. Отже, я, напевно, сплю. Правда ж?

Джад плавно повернув ліворуч від центру бурелому. Промені ліхтарика падали на безладно скинуті (кістки) дерева та старі колоди. Коло світла зменшувалось і трохи яскравішало, поки вони наближалися до бурелому. Без найменшої паузи, без найменшого огляду території, щоб упевнитися, що ти там, де маєш бути, Джад просто поліз угору. Він не дряпався на вершину, обережно, вивіряючи кожен свій крок, як це роблять альпіністи при сходженні на гору чи піщаний пагорб. Ні, він наче йшов сходами, поводився як людина, що точно знала, яким буде її наступний крок. Луїс ішов за ним. Він не дивився вниз, не шукав опори під ногами. Так було через дивну, але абсолютну певність, що бурелом не зашкодить йому, якщо він сам того не дозволить. Звісно, в цьому щось було від дурної певності бухого водія, який сідає за кермо, свято переконаний, що уникне аварії тільки тому, що носить медальйон Святого Христофора¹.

Але це працювало!

Не чути було револьверних пострілів зламаних гілок, не було падінь у глибокі ями, всіяні гострим, вибіленим погодою суччям, яке готове роздерти тебе і скалічити. Його взуття (*Мокасини «Хаш Паппі» — найкращий вибір для лазіння по буреломах*) жодного разу не ковзнуло на старому моху, що вкривав дерева. Луїс не захитався. Вітер дико завивав між смерек навколо нього. Він побачив Джада, що постояв на вершині бурелому й почав спускатися, поступово зникаючи з поля зору: гомілки, стегна, талія. Промінь безладно ковзав по гілках по той бік кордону. Так ось що воно таке. Чому ні? Кордон.

Луїс дістався до вершини і спинився перевести подих. Його права нога стояла на старій поваленій гілці, що лежала під кутом тридцять п'ять градусів. Лівою ногою він стояв на чомусь м'якому —

¹ Християнський святий, шанований як у східній, так і в західній церквах, покровитель мандрівників, автомобілістів і дорожньої поліції.

можливо, на килимі зі смерекових галузок. Він не поглянув униз, лише переклав важкий пакет з тілом Черча з лівої руки в праву. Чоловік підставив обличчя вітру, відчуваючи, як той безкінечним потоком проноситься крізь нього, куйовдить волосся. Повітря було холодним, чистим, незмінним.

Розважно, наче був на простій прогулянці, Луїс почав спускатися. Одна з гілок, завтовшки з руку качка, гучно затріщала в нього під ногою, проте він навіть не звернув на це уваги. Нога ковзнула вниз і стала на стовбур міцного дерева чотирма футами нижче. Луїс важко захитався. І подумав, що тепер чудово розуміє, як командири рот під час Першої світової війни могли вилазити з траншей і під шквальним вогнем ворога йти в атаку, насвистуючи «Довгий шлях до Тіпперарі»¹. Це було божевілля, але кожне божевілля ховає в собі крихту непомірних веселощів.

Крід спускався, стежачи за світлим колом Джадового ліхтарика. Старий стояв і чекав на нього. Коли Луїс зістрибнув на землю, його охопила радість; вона спалахнула, наче вогонь у жаринах пригаслого вже багаття.

— Ми це зробили! — закричав він, кинув лопату на землю і поплескав старого по плечу. Він згадав, як у дитинстві вилазив на верхівку яблуні, де вітер розгойдував гілки, наче щогли корабля. Він не відчував себе таким молодим і, головне, живим років двадцять, а то і більше. — Джаде, ми перелізли!

— А ми що, не годні були то зробити?

Луїс розтулив рота, аби щось відповісти (*Та ми бісові щасливчики! Ми ж могли там повбиватися!*), але вирішив промовчати. У нього не виникало жодних сумнівів з тієї миті, коли Джад поліз на бурелом. Так само він не сумнівався в успішному поверненні додому.

— Сумнівався.

— Ходімо. Нам ще треба пройти трохи. Милі три, не більше.

І вони пішли. Стежка продовжувалася і тут. Подекуди вона здавалася дуже широкою: хоч ліхтар і світив тьмяно, все одно виникало відчуття широкого простору, було враження, що дере-

¹ «It's a Long Way to Tipperary» — написана у 1912 році пісня, яка стала маршем британської піхоти під час Першої світової війни.

ва зараз розступляться. Кілька разів Луїс задирав голову і бачив, як крізь темні крони дерев світили зорі. Хтось перейшов їм дорогу, і світло ліхтарика блиснуло в зелених очах. Було — й нема.

Потім дорога звернула в підлісок, і Луїсу здалося, що чийсь жорсткі пальці шкрябають його куртку. Він постійно перекладав мішок і лопату з руки в руку, але біль у плечах тепер не минав. Чоловік відчував ритм ходьби й був ним ледь не загіпнотизований. Це місце мало силу. Так, він відчував це. Йому пригадалося, як у старших класах він зі своєю дівчиною та іншою парою вирішив поїхати на природу. Вони забрели до чорта на роги, і закінчилося все на розбитому, багnistому тупику, де біля електростанції. Вони побули там недовго, а потім дівчина Луїса заявила, що хоче додому чи хоча б перебратися кудись іще, бо всі її зуби (більшість пломбовані) дуже боліли. Луїс радий був залишитися сам-один. Повітря навколо станції бадьорило, наповнювало тривогою. Тут було те саме, тільки сильніше. Сильніше, і навіть іще приємніше. Це було...

Джад спинився біля підніжжя довгого схилу. Від несподіванки Луїс врізався йому в спину.

Старий повернувся до нього.

— Ми майже прийшли, — повільно сказав Джад. — Далі, як і на буреломі, треба йти швидко і спокійно. Просто йди за мною і не дивися вниз. Ти відчув, що ми спускалися?

— Так.

— Цю місцину мікмаки прозивали колись Болотом маленького бога. Торговці хутром називали її Трясовиною мерця. Більшість із них ніколи не поверталися звідси.

— Сипучі піски?

— О так! Саме вони! Коли льодовик сходив, то лишив по собі багато кварцового піску. Ми завжди так і називали його — кварцовим, хоча, мо', є й кращі назви.

Джад поглянув на нього, і на мить Луїсові здалося, що він помітив в очах старого щось лиховісне.

Потім старигань опустив ліхтарик, і відблиск у його очах зник.

— Тут трапляються дивні речі, Луїсе. Повітря важчає... воно ніби наелектризоване.

Луїс витріщився кудись.

— Щось сталося?

— Усе гаразд, — Луїс знову подумав про ту нічну дорогу біля станції.

— Ти можеш побачити вогні Святого Ельма — моряки їх іще називають чортовими каганцями. Вони часом набувають дивних форм, але то нічого. Якщо ти щось таке запримітиш і воно тебе турбуватиме, просто відвернися. Ти можеш почути звуки, схожі на голоси, але то кричать гагари далі на південь звідси. Звуки ваблять до себе. Це дивно...

— Гагари? — недовірливо перепитав Луїс. — У цю пору року?

— О, так, — відповів Джад, і слова заледве можна було розібрати, таким тихим був його голос.

Луїсові раптом дуже захотілося знову побачити обличчя старого. Воно було схоже...

— Джаде, куди ми йдемо? Що ми, в біса, робимо в цій безликій глушині?

— Я скажу тобі, коли ми дійдемо. Гляди за куп'ям.

Вони пішли далі, обережно переступаючи з однієї купини на іншу. Луїс на них навіть не дивився. Ноги ніби самі знали, куди ступати. Він оступився тільки раз — ліва нога провалилася під тонку кригу в холодну стоячу воду. Він миттю витяг її і поспішив за проблисками Джадового промінця. Той плив під деревами, навіваючи Луїсу спогади про піратські історії, які він дуже любив у дитинстві. У холодному світлі місяця лиходії закопують скриню з золотими дублонами, і, звісно, одного з них кинуть у яму з кулею в серці, оскільки пірати вірять (чи, коли хочете, автор цих дешевих історійок похмуро припускає), що привид побратима якнайкраще оборонятиме їхній скарб.

Тільки ми йдемо ховати не скарб, а всього-на-всього кастровано-го кота моєї дочки.

Луїс відчував, як у ньому підіймається дикий регіт, але він його притлумив.

Він не чув жодних звуків, «схожих на голоси». І не бачив вогнів Святого Ельма. Але, попереходивши якийсь час по купинах, він опустил голову і побачив, що його стопи, литки, коліна та стегна тонуть у цілковито білому, гладкому, непроглядному тумані. Здавалося, що пливеш крізь найсвітліший у світі сніг.

Повітря також здавалося світлішим, і Луїс міг заприсягтися, що потепліло. Він бачив, як попереду йшов Джад. Тупий кінець кайла дід закинув собі на плече, і це ще більше підсилило враження, буцімто вони йдуть закопувати скарби.

Відчуття божевільної радості нікуди не зникало, але Луїс раптом захвилювався, що Рейчел, можливо, саме зараз намагається до нього дозвонитися; що, як там, удома, телефон дзвонить, і дзвонить, і дзвонить, і дзвонить зі своїм огидно-раціональним прозаїчним деренчанням; що, як...

Він знову мало не налетів на Джада. Старий зупинився посеред дороги. Голова в нього була схилена на один бік. Рот зморщився, напружився.

— Джаде! Що тра...

— Тссс...

Луїс затих, уважно роззираючись. Тут туман стоншився, але все ще не було видно власних ніг. Раптом він почув тріщання гілок і шурхіт між дерев. Там щось рухалося. Щось велике.

Він відкрив рота, щоб спитати Джада, чи то, бува, не лось (хоча насправді він подумав про ведмедя), але знову вирішив помовчати. Звуки ваблять, казав Джад. Луїс також схилив набік голову, мимоволі копіюючи рухи Джада, і прислухався. Звуки то наближались, то віддалялись; вони майже торкалися чужинців.

Луїс відчував, як піт з лоба потік йому на обвітрені щоки. Він вкотре перекинув лопату і пакет з Черчем з руки в руку. Долоні також змокрили, і зелений пакет, ставши ковзким, ледь не вислизнув з пальців. Тепер здавалося, що істота між дерев так близько, що Луїс був готовий будь-якої миті побачити розмиту тінь, яка б здіймалася на двох ногах, можливо, затуляючи зорі своїм неосяжно великим, кошлатим тілом..

Він більше й не думав про ведмедя.

Тепер він і не знав, про що думати.

За мить воно пішло і зникло в лісах.

Слова «Що це було?» вже майже крутилися у нього на язичку.

Потім з пільми долинув різкий, маніакальний сміх. Істерично циклічний, він то гучнішав, то зникав, пронизуючи все навколо холодом. Луїсові здавалося, що від холоду в нього скрижаніли всі суглоби; що він раптом суттєво поважчав, поважчав настільки,

що тільки-но він спробує бігти, як одразу ж потоне навек у цьому холодному болоті.

Сміх усе наростає, розсипаючись навкруги моторошним тріском — так тріщить кам'яна брила, яка от-от відірветься від скелястого ложа; і, уподібнившись вереску, цей сміх раптом обернувся гортанним гіготінням навіл з риданнями, щоб потім стихнути зовсім.

Десь дзюрчала вода, і було враження, що небом тече ріка; завивав вітер. Щодо решти, то Болото маленького бога повністю занурилося в тишу.

Луїс боязко роззирнувся навкруги. По тілу нижче пояса повстали сироти. Так, «повстали» — правильне слово; його плоть ворушилася ніби сама по собі. У роті повністю пересохло. Слюна вся зникла. Але відчуття абсолютної радості чомусь не минало.

— Заради Бога, що тут відбувається? — хрипло спитав він Джада.

Старий повернувся до нього, і в тьмяному світлі Луїсові здалося, що старому цілих сто двадцять років. У його очах не лишилося нічого від тих бісиків. Обличчя було спотворене жахом, та говорив він спокійно і твердо:

— Це просто птах. Ходімо, ми вже майже на місці.

І вони рушили далі. Твань знову перейшла у земну твердь. На якусь мить Луїс відчув себе на відкритому просторі, хоча у тьмяному світлі згаслого дня він ледве міг роздивитися спину Джада за три фути перед собою. Під ногами тріщала скута інеем трава. Вона розбивалася, наче скло, від кожного кроку. Потім вони знову забрели в гущавину. Повітря сповнилося запаху смоли та хвої. Час від часу Луїса дряпала якась гілляка.

Крід втратив відчуття часу і простору. Вони пройшли ще трохи, і Джад зупинився.

— Тут сходинки, — мовив старий. — Вибиті в скелі. Сорок дві чи сорок чотири, вже не пам'ятаю. Просто йди за мною. Виліземо на вершину — і ми на місці.

Джад поліз угору, і Луїс рушив за ним.

Сходинки були досить широкими, однак від того, що земля тікала з-під ніг, ставало моторошно. То там, то тут Луїс оступався, і черевик ковзав у порожнечу.

Дванадцять... Тринадцять... Чотирнадцять.

Вітер дужчав, і холодні повітряні струмені били його в обличчя. «*Ми вже піднялися над лісом?*» — подумки цікавився він. Луїс задер голову і побачив у вишині мільярди зірок, які холодним блиском осявали темряву. Ще ніколи в житті Луїс не почувався таким маленьким, упослідженим і незначним. Вічне питання пронизувало його свідомість: «*Чи є там щось розумне?*» Та цього разу воно викликало не цікавість, а незрозумілу огиду. Неначе він хотів дізнатися, чи приємно з'їсти жменю жуків.

Двадцять шість... Двадцять сім... Двадцять вісім.

Хто витесав ці сходи? Індіанці? Мікмаки? Якими зубилами орудували вони для цього? Треба буде запитати в Джада. Слово «зубило» змусило його подумати про «зуби», і він згадав про дивну тварюку, яка переслідувала їх у лісах. Одна нога оступилася, і йому довелося терміново хапатися за інший бік скелі, щоб не впасти. Стіна видавалася старою, щербатою і зморшкуватою. Неначе стара облізла шкіра.

— З тобою все гаразд, Луїсе?

— Я в порядку, — відповів він, хоча м'язи пекельно боліли, а спина прогиналася під вагою Черча в пакеті.

— Сорок п'ять, — порахував Джад. — Я вже й забув. Не був тут з дванадцяти років. І не думаю, що коли-небудь знов прийду. Тут... Піднімайся, і все сам роздивишся.

Він простягнув Луїсові руку і допоміг видертися на останню сходинку.

— Ось ми й прийшли, — мовив Джад.

Луїс роззирнувся. Зоряне світло було тьмяним, але його вистачало, аби все оглянути. Вони стояли на скелястому плато, посеред якого чорним язиком простяглася тонка смужка землі. Кинувши оком в інший бік, він побачив верхівки ялин, повз які вони йшли до сходів. Вочевидь, вони видерлися на якусь дивну месу¹ з абсолютно плоскою верхівкою — специфічна геологічна аномалія, яка куди природніше виглядала б в Аризоні або в Нью-Мексико. Оскільки на вершині цієї меси — пагорба, усіченої

¹ Гора з усіченою, плоскою вершиною, з крутими (у верхніх частинах обривистими), інколи східчастими схилами. Інша назва — столова гора.

скелі чи що воно таке було — не росли дерева, сніг тут розтанув. Обернувшись до Джада, Луїс побачив суху траву, що коливалася на крижаному вітрі.

Удалині виднілися дерева. Геометрична рівність цього плато була такою ідеальною, що видавалася майже неправдоподібною на тлі положистих пейзажів Нової Англії. «Індіанці з зубилами», — раптом сплигло у його свідомості.

— Ходімо, — сказав Джад, і вони пройшли двадцять п'ять ярдів у напрямку дерев. Пориви вітру були тут дуже сильними, але дихалося легко. У тіні дерев Луїс побачив неясні силуети, а самі дерева видавалися свідками допотопних часів. Від цього місця віяло порожнечею, однак ця порожнеча була живою, пульсуючою.

Темні силуети виявилися купками каміння.

— Мікмаки стесали вершину цього пагорба, — пояснив Джад. — Ніхто не знає як. Як і ніхто не знає, як майя будували свої піраміди. Навіть самі мікмаки забули про це.

— Але навіщо? Навіщо вони це зробили?

— Тут було їхнє кладовище. Я привів тебе сюди. Щоб ти поховав тут kota Еллі. Ти ж знаєш, індіанці не бачили різниці: вони ховали тварин біля їхніх господарів.

Це нагадало Луїсові про єгиптян, які чинили ще краще: вбивали тварин, які належали правителям, аби душі домашніх улюбленців могли гуляти потойбіччям з душами своїх господарів. Він читав, що якось, коли померла дочка фараона, разом з нею поховали десять тисяч свійських тварин — серед них було близько шестисот свиней і двох тисяч курей. Перш ніж поросяткам перерізали горлянки, їх вимастили трояндовою олією — улюбленим парфумом дівчини.

І єгиптяни також будували піраміди. Ніхто не знає, навіщо майя зводили свої піраміди — для навігації чи орієнтації в часі, як Стоунхендж, та всі до біса добре знають призначення єгипетських пірамід. То визначні пам'ятники смерті, найбільші у світі могильники. «ТУТ ЛЕЖИТЬ РАМЗЕС II. ВІН БУВ СЛУХНЯ-НЕМ», — подумалося Луїсові, і він зайшовся диким гиготінням.

Джад дивився на нього, вочевидь, нітрохи не дивуючись.

— Іди й поховай сву тварину, — звелів він. — А я поки курну. Я б допоміг, та ти маєш це сам зробити. Кожен ховає своїх. Тільки так це працює.

— Джаде, до чого це все? Чому ви привели мене саме сюди?

— Бо ти зберіг Нормі життя, — відповів старий. І хоч говорив він абсолютно щиро, Луїсові чомусь здалося, що він йому бреше чи бреше сам собі й переповідає цю брехню Луїсові. Він пам'ятав той погляд у Джадових очах.

Та зараз це не мало жодного значення, як і вітер, що омивав його холодною рікою і куйовдив волосся.

Джад сів, обпершись спиною об дерево, і запалив «Честерфілд».

— Мо', перепочинеш, перш ніж братися?

— Ні, я в порядку, — запевнив Луїс. Йому хотілося поставити багато запитань, та якоїсь миті він збагнув, що це не важить. Щось тут було не так, і в той же час усе видавалося правильним. Що ж, досить... На сьогодні. — Та чи зможу я викопати тут могилу? Шар землі наче занадто тонкий.

Луїс показав туди, де скелясте дно випиналося з-під землі на початку сходів.

Джад повільно кивнув.

— Еге, — мовив він. — Земля тут і справді тонка. Але якщо вона достатньо глибока, щоб на ній могла рости трава, то її точно вистачить на поховання, Луїсе. Тут довго-довго ховали людей. Та це буде нелегко.

Земля була твердою і кам'янистою. Дуже швидко Луїс зрозумів, що для того, аби викопати достатню для Черча яму, йому знадобиться кайло. Тож він по черзі змінював інструменти: спершу розбивав кайлом каміння, а потім лопатою розширював яму. Руки боліли, стало гаряче. Звідкись у ньому виникла гостра потреба вирити цю яму на совість. Він почав мугикати собі під ніс. Так бувало, коли він накладав шви. Часом кайло натрапляло на такі міцні камінці, що аж викресувалися іскри. Тоді дерев'яне руків'я починало вібрувати в руках. Луїс відчував, як на долонях натираються мозолі, та не зважав на це, хоча, як і всі лікарі, ретельно дбав про свої руки. А навколо нього вітер і далі виводив свою монотонну пісню.

Раптом крізь завивання вітрюгана Луїс почув, як тихо падає каміння. Він підняв голову і побачив Джада, який вибирав камінці побільше і складав їх у купу.

— Для кургану, — пояснив він, переходивши погляд Луїса.

— А, — кинув чоловік і продовжив роботу.

Він викопав могилу приблизно два фути завширшки і три задовжки — «грьобану могилу для гръобаного кота», — подумалось йому. Коли вона сягла тридцяти дюймів у глибину, а кайло викрешувало іскри ледь не при кожному ударі, він відклав інструменти і запитав у Джада, чи цього достатньо.

Джад кинув швидкий погляд на яму і промовив:

— Як на мене, годиться. Та, по правді, важить лиш твоя думка.

— А тепер ви розкажете мені, для чого це все?

Джад осміхнувся:

— За оповідков індіанців, це місце має магічних силу. Вважалося, що весь ліс, від боліт на сході й аж до півночі, — чарівний. Мікмаки склали це кладовище і ховали тут своїх мертвих, подалі від чужих очей. Іншим племенам було сюди не вільно — Тенебскоти балакали, що тут достобіса привидів. А опісля й мисливці за хутром тако саме плели. Гадаю, вони лиш виділи вогники на цьому Болоті маленького бога, от і мислили на привидів.

Джад посміхнувся, та Луїс подумав: *«У вас же зараз зовсім інше на думці»*.

— А по тому навіть самі мікмаки перестали сюди навідуватись. Один із них казав, що бачив тут духа Вендіго і земля стала лихою, болотистою. Вони навіть шамана великого гукали... Так мні казували, яко я був молодим і зеленим. Та повідав мені про се старий питун Стенні Б. — як ми всі кликали Стенлі Бучара, — а він із тих людей, що навіть коли сам не бачив чогось, то обов'язково доторочить.

Луїс, який знав про Вендіго лише те, що це один з лихих духів північноамериканських індіанців, запитав:

— Ви також вважаєте, що земля тут зіпсована?

Губи Джада злегка вигнулися в посмішці.

— Я певен, що це місце згубне. Ба, аж ніяк не для хатніх тварин, як ото коти, собаки чи хомки. Так що ховай свою тварину, Луїсе.

Луїс поклав пакет для сміття в яму і повільно взявся закидати тіло кота землею. Тепер він змерз і почувався дуже втомленим. Шурхіт землі об пластиковий пакет засмучував його. І хоч він ще не шкодував, що прийшов сюди, почуття радісного збудження минуло, і Луїсові дуже хотілося, аби його нічна пригода швидше завершилася. Його чекала довга дорога додому.

Шурхіт почав стихати, а потім і зовсім припинився. Тепер чулись тільки удари землі об землю. Він засипав могилу («Грунту недостатньо», — подумав Луїс. Його дядько Карл, гробар, років з тисячу тому розповідав, що землі для засипання могили чомусь завжди бракує) і повернувся до Джада.

— А оце для кургану, — сказав Джад.

— Послухайте, Джаде, я вже втомився і...

— Це ж кіт Еллі, — у м'якому голосі старого вчувалася залізна рішучість. — Вона б хотіла, щоб ти все зробив ловко.

— Сподіваюся на це, — зітхнув Луїс.

Ще хвилин з десять вони викладали брили, які приніс Джад, одну на одну. Коли роботу було завершено, над Черчевою могилою височів кам'яний конус, і в Луїсі ворухнулася маленька, втомлена втіха. Чомусь цей курган виглядав дуже гармонійно і правильно, здіймаючись до зірок тут, поруч із іншими. Він гадав, що Еллі цього ніколи не побачить, — від думки про те, щоб привести її сюди, через болота і сипучі піски, Рейчел миттєво посивіє, — та він сам побував тут, і це добре.

— Більшість із них розсипались, — зауважив він Джадові, підводячись і відчищаючи бруд з колін. Тепер він бачив усе куди чіткіше, тож міг розгледіти багато розкиданих каменів. Та Джад наполіг, щоб курган він зводив лише з тих каменів, які були викопані власноруч.

— Еге, казав же тобі: місце старе.

— Ми вже закінчили?

— Еге, — Джад поплескав Луїса по плечу. — Ти правильно зробив, Луїсе. Я знав, що ти зможеш. А тепера ходім додому.

— Джаде, — знову почав був він, та дід лише підняв кайло й рушив до сходів. Луїсові нічого не лишалося, як підняти лопату, набрати в груди побільше повітря й піти слідом за ним. Він озирнувся, та могила кота його дочки, Вінстона Черчилля, вже розтанула в сутінках, тож роздивитися щось було неможливо.

«Ми наче поставили фільм на зворотнє перемотування», — втомлено подумав Луїс, коли вони вийшли з лісів на моріжок біля його будинку. Скільки часу минуло, він не знав: ще вдень він зняв свого годинника, коли ліг подрімати. Той, мабуть, досі лежить на підвіконні біля ліжка. Луїс був розбитим, змученим і виснаженим.

Такого відчуття в нього не було, мабуть, відтоді, як він у старших класах працював сміттярем, шістнадцять-сімнадцять років тому.

Вони повернулися назад тим самим шляхом, але Луїс дуже мало чого запам'ятав про дорогу. Лиш те, що оступився на буреломі, — абсурдно, але йому чогось пригадався Пітер Пен¹: «О Боже, я розгубив свої щасливі думки, тому й падаю тепер!» — але тут його підхопила міцна Джадова рука, і вже за пару хвилин вони йшли повз місце останнього притулку Кота Полі, Тріксі і Нашої Кролиці Марти — туди, де він бував не лише з Джадом, а й з усією родиною.

А ще це був той шлях, яким він ходив з Віктором Паскою. От тільки спогади про це дивним чином вивітрилися з пам'яті. Йому раптом спало на думку, що їхня пригода дуже небезпечна, і не так, як детективи Вілкі Колінза, а по-справжньому. І те, що він у стані сновиди натер собі мозолі на долонях, було найменшою з усіх проблем. Він же міг вбитися на буреломі. Вони обидва могли. Було дуже складно поєднати це все з тим фактом, що вони, по правді, були абсолютно тверезими. Тож він вирішив списати своє виснаження й дивну поведінку на збентеження від втрати домашнього улюбленця.

А тепер вони опинились тут, знову вдома.

Вони повернулися. Мовчки пройшли путівцем назад і зупинилися на дорозі, котра вела до Луїсового дому. Вітер гудів і завивав. Так само мовчки Луїс віддав Джадові його кайло.

— Я краще піду навпрошки, — сказав Джад. — Лелла Біссон або Паркс проводитимуть Норму додому, і вона си подивує, де це, в біса, мене носе.

— Ви знаєте, котра година? — запитав Луїс. Він здивувався, що Норма досі не вдома. Йому здавалося, що вже далеко за північ.

— Еге ж, — відповів Джад. — Я завше маю з собою годинник. — Він витягнув з кишені штанів годинника і відкрив кришку. — Раз тридцять хвилин по восьмій, — мовив він і закрив кришку.

¹ Головний герой дитячих книг шотландського письменника сера Джеймса Баррі. На думку персонажа, літати може кожна дитина, якщо вона має «щасливі думки». Найвідомішою версією сюжету є класичний мультфільм Волта Діснея 1953 року.

— Тридцять по восьмій? — тупо перепитав Луїс. — Всього?

— А ти гадав, зараз пізніше?

— Так, набагато пізніше.

— До зустрічі завтра, Луїсе, — кинув Джад і рушив додому.

— Джаде, що ми зробили сьогодні?

— Ну, ми поховали kota твоєї доні.

— І більше нічого?

— І ніц нічого, — запевнив Джад. — Ти хороша людина, Луїсе, та маєш надмір питань. Часом люди просто повинні робити те, що їм здається правильним. Я маю на увазі, що підказує їм серце. А коли вони щось роблять і все ще не знають, чи добре вчинили, коли у їхніх головах виникає надто багато запитань, то вони си вважають, що припустилися помилки. Ймеш, про що я?

— Так, — зітхнув Луїс. Йому навіть здалося, що старий вміє читати думки. Вони разом перейшли через поля в напрямку будинків.

— Те, що не спадає їм на думку, але є гранично важливим, це те, що відповіді потрібно шукати в серці, а не в мозку, довіряти своїм почуттям, — мовив Джад і підійшов впритул до Луїса: — А як ти си міркуєш, Луїсе?

— Гадаю, — повільно відповів Луїс, — що ви маєте рацію.

— А про тее, що криється в людськiм серці, тяжко мовити, на правду ж?

— Ага...

— Так, — коротко мовив Джад, і Луїсові лишалося тільки мовчки погодитися. І знову старий заговорив тим м'яким, але невблаганним тоном, від якого в Луїса мурашки бігли по шкірі: — Бо се таємниця. Кажуть, що жінки си ладні берігти таємниці. І так воно і є, та жодна жона на світі не може си сказати, що вона знала глибини чоловічого серця. Людське серце твердіше за камінь, Луїсе, — як ота земля на кладовищі мікмаків, де скелі рвуться з-під ґрунту. Людина ростить, що здужа, а опісля жне плоди того.

— Джаде...

— Жодних питань, Луїсе. Прийми зроблене і слухай си свого серця.

— Але...

— Але ніц. Просто прийми зроблене і слухай си свого серця. Ми вчинили правильну річ сьогодні... Я молю Бога, щоб вона

направду вийшла до ладу. Та в іншій ситуації вона може си стати помилкою — фатальною помилкою.

— Однак можна хоча б одне запитання?

— Гарзд, ти скажи — і ми подивимосся.

— Звідки ви дізнались про те місце? — це питання давно крутилося в голові у Луїса. Він навіть почав підозрювати, що Джад якось пов'язаний з мікмаками — хоча й був зовсім на них не схожим. Він виглядав так, наче його предки були стовідсотковими англосаксами.

— Та від Стенні Б., — здивовано відповів Джад.

— Він просто вам розповів?

— Ні, — заперечив Джад. — Се не те місце, про яке просто розповідають. Я поховав там свого пса Спота, як мав десять років. Він ганяв кроленята, вскочив у якийсь жмуткавий іржавий дріт. Він вранияси, рани си загноїли, і він вмер.

Щось тут було не так. Щось не збігалось з тим, про що Джад розповідав раніше, та Луїс був надто втомленим, аби займатися вишукуванням невідповідностей. Дід більше нічого не сказав. Лише дивився на Луїса своїми загадковими очима.

— Добраніч, Джаде, — побажав Луїс.

— Добраніч.

Старий перейшов через дорогу, тримаючи кайло та лопату.

— Дякую! — гукнув до нього Луїс.

Та Джад не озирався. Лишень підняв руку на знак того, що почув сказане.

Коли Луїс зайшов у будинок, раптом задзвонив телефон.

Луїс біг, долаючи біль у спині та ногах, який усе дужчав. Та поки він таки дістався до теплої кухні, дзвінок пролунав уже шість чи сім разів. І припинився, щойно Луїс доторкнувся до слухавки. Він все ж таки підняв її і сказав «Алло», та у відповідь почув тільки тишу.

«Мабуть, то була Рейчел, — подумав він. — Я передзвоню їй».

Раптом йому здалося, що набирати номер — то надто багато мороки. А ще ж доведеться робити реверанси її матінці або — ще гірше! — її обліпленому чековими книжками батечку: і тільки потім йому дадуть поговорити з Рейчел... А потім буде Еллі. Звісно ж, вона ще не лягла спати: годинник у Чикаго по-

казує на годину менше. І Еллі обов'язково поцікавиться, як поживає Черч.

Просто чудово. Його збила вантажівка «Орінко». Я чомусь певен, що то справді була саме вантажівка «Орінко». Якби це була якась інша хрінь на колесах, то це було б менш драматично, якщо ти розумієш, про що я. Не розумієш? Байдуже. Вантажівка вбила його, але не розчавила. Тож ми з Джадом зарили його на старому кладовищі мікмаків — це такий собі придаток до «Кладовищча домашніх тварин». Неймовірна прогулянка, весела. Ми з тобою сходимо якось туди й покладемо квіти до його надгробка — чи то пак кургану. Взимку дорога туди просто чудова: сипучі піски замерзають, а всілякі ведмеді, які шастають околицями, впадають у сплячку.

Він повісив слухавку, підійшов до раковини і наповнив її гарячою водою. Зняв з себе футболку й умився. Хоч надворі була холоднеча, він спітнів, як кабан. Та й тхнуло від нього, як від того самого кабана.

У холодильнику знайшлися рештки м'ясного рулету. Він покрав його на тоненькі скибки і поклав на хліб компанії «Ромен Міл». Додав кілька кружалець бермудської цибулі. З хвилику помилувався своїм кулінарним витвором, а потім полив його кетчупом і прикрив ще одним шматочком хліба.

Якби Рейчел та Еллі були тут, вони б одразу закрутили носами, абсолютно однаково виражаючи незадоволення чи відразу.

«Ви багато чого пропускаєте, леді, — задоволено подумав Луїс і взявся наминати свій сандвіч. Смачнющий. — Конфуцій колись казав, що той, хто пахне як свиня, їсть як вовк». Луїс посміхнувся. Запив сандвіч кількома великими ковтками молока прямо з пакета — ще одна звичка, яка дуже злила Рейчел, — і піднявся нагору, навіть не почистивши зуби. Весь біль у м'язах звівся до ниття, яке, правду кажучи, було стерпним.

Луїс глянув на годинник, який лежав усе там же, де він його поклав. Десять хвилин по дев'ятій. Це було просто неймовірно.

Луїс вимкнув світло, влігся на своєму боці ліжка і заснув.

Прокинувся він десь о третій ранку, пошкандибав у ванну. Приступив до унітаза відлвити, сліпо щурячись на надміру яскраве світло флуоресцентних ламп. І раптом та сама невідповідність,

яку він шукав, пронизала свідомість, і його очі широко розплющилися. Неначе дві половинки однієї головоломки, які мали бездоганно доповнювати одна одну, вдарилися з глухим стуком і розлетілися в різні кутки.

Увечері Джад розповів йому, що втратив пса в десятирічному віці — Спот заплутався в купі іржавих дротів, поранився й помер від гноїння ран. Але наприкінці літа, коли вони з Джадом гуляли до «Кладвишча домажніх тварин», дід говорив, що його собака помер від старості і похований там, — він навіть зміг вказати на надгробок, хоча написи давно стерлися.

Луїс злив воду, вимкнув світло і повернувся в ліжку. Щось тут було не так, і вже за мить він зрозумів що. Джад народився в перший рік нового століття і тоді, на «Кладвишчі», казав, що Спот помер у перший рік Великої війни. Тобто йому тоді було чотирнадцять, якщо він мав на увазі початок війни в Європі. Або ж сімнадцять, якщо він казав про вступ Америки у війну.

Але сьогодні ввечері Джад сказав, що йому було десять, коли пес помер. *«Та, зрештою, він же старий чоловік, — подумав Луїс. — Міг просто переплутати дати»*. Крід і сам помічав за собою, що часом стає забудькуватим — не може пригадати імена чи адреси, які раніше зринали в пам'яті без зусиль, а іноді прокидається зранку й не пам'ятає, що запланував зробити звечора. Та для свого віку Джад іще до біса в добрій пам'яті. У нього ще навіть не маразм, а так, легка забудькуватість. Не дивно, що старий не пам'ятає, коли саме помер його пес та за яких обставин, якщо це було більше сімдесяти років тому. Забудь, Луїсе.

Та йому не вдалося одразу заснути. Певний час він так і лежав, повністю при тямі, прислухаючись до порожнього будинку та завивання вітру над карнизами.

Якоїсь миті він, сам того не усвідомлюючи, заснув. І раптом йому почулося на сходах повільне шаркання босих ніг. Він подумав: «Облиш мене, Паскоу, дай мені спокій. Що зроблено, те зроблено; мертве лишається мертвим», — і кроки стихли.

І скільки б усього дивного та незбагненного не ставалося згодом, Луїса більше ніколи не турбував привид Віктора Паскоу, ні уві сні, ні наяву.

23

Наступного ранку він прокинувся о дев'ятій. Яскраве сонце світило у східні вікна спальні. Дзвонив телефон. Луїс підняв слухавку.

— Так?

— Привіт! — мовила Рейчел. — Я тебе розбудила? Сподіваюся, що так.

— Ти мене розбудила, сучко, — він посміхнувся.

— О, як вульгарно, старе ти вайло. Я намагалася до тебе додзвонитися вчора ввечері. Ти був у Джада?

Він завагався лише на мить:

— Так, у Джада. Ми випили пару банок пива, а Норма приготувала щось на кшталт святкової вечері. Я думав тобі подзвонити, але ж ти знаєш...

Вони трішки погомоніли. Рейчел переповіла йому сімейні новини (те, без чого він точно міг би обійтися). Луїс відчув легку зловтіху, коли почув, що її батько дуже швидко лисіє.

— Хочеш поговорити з Гейджем? — запитала Рейчел.

Луїс усміхнувся:

— Так, було б добре. Та не дозволяй йому кидати слухавку, як минулого разу.

Шарудіння по той кінець дроту. Краєм вуха він почув, як Рейчел просить малого сказати «Привіт, татку».

Зрештою хлопчик вимовив:

— Тать, пливів.

— Привіт, Гейдже, — весело сказав Луїс. — Як у тебе справи? Як життя? Ти там ще не розбив дідусеву підставку для люльки, як тоді? Сподіваюся, скоро ти це зробиш. А ще можеш викинути в смітник його колекцію марок.

Гейдж щось весело лепетав секунд із тридцять, додаючи у своє хрюкання і булькання трохи вже відомих слів: «мама», «Еллі», «дід», «баба», «машина» (Луїс із цікавістю відзначив, що це слово малий вимовляє на манер янкі: «м'шииина»), «фуй» і «кака».

Нарешті Рейчел забрала в Гейджа слухавку, попри протести малого, і Луїс відчув значне полегшення. Він дуже сумував за своїм сином і шалено любив його, але підтримувати розмову з ще-навіть-не-двохрічним малим було так само неможливо, як грати

в крібідж зі сновидюю: мало того, що карти розлітаються по всіх усядах, так тебе ж іще й обіграти можуть.

— А в тебе як там справи? — поцікавилась Рейчел.

— Усе гаразд, — відповів Луїс без тіні сумніву. Він знав, що, коли Рейчел запитала в нього, чи був він увечері у Джада, а він відповів ствердно, вони пройшли точку неповернення. Раптом він почув у своїй свідомості голос Джада Крендала: *«Людське серце твердіше за камінь... Людина ростить, що здужа, а опісля жне плоди того»*. — Але трохи нудно, якщо бути чесним. Я скучив.

— Тобто ти хочеш сказати, що тобі не подобаються твої канікули в глушині?

— Та ні, я люблю спокій, — чесно сказав він. — Але вже за добу він встигає остогиднути.

— А можна я поговорю з татком? — почувся позаду голос Еллі.

— Луїсе? Тут Еллі.

— Дай їй слухавку.

Вони з Еллі поговорили хвилин п'ять. Вона торохтіла про ляльку, яку їй купила бабуся, про подорож з дідусем на скотний двір (*«Боже, як же там смердить, татку!»* — торочила мала, а Луїс подумав: *«Від твого дідуся тхне не краще»*), як вони самі пекли хліб та як Гейдж утік від Рейчел, коли вона намагалася його переконати. Гейдж побіг по коридору і покакав прямо в кабінеті у дідуся. (*«Ай, молодець»*, — зрадив Луїс, і велика усмішка сама налізла на його обличчя.)

Він уже думав, що все обійшлося — принаймні сьогодні зранку, і хотів уже було просити, щоб Еллі віддала слухавку мамі, як дівчинка запитала:

— А як там Черч, татку? Він скучив за мною?

Усмішка так і застигла на його вустах, та він відповів з нотками імпровізованої легкості в голосі:

— Гадаю, з ним усе добре. Я віддав йому вчора залишки тушкованої яловичини і відправив погуляти. Ми ще не бачилися сьогодні, та я тільки прокинувся.

І Луїсові подумалося: «О, з мене б вийшов ідеальний вбивця — холонокровний, як гадюка. “Докторе Крід, коли ви востаннє бачили покійного?” — “Вчора за вечерею. До речі, він їв тушковану яловичину. Відтоді ми не зустрічалися”».

— Поцілуй його за мене.

— Фу, сама його цілуй! — відказав Луїс, і Еллі розсміялася.

— Хочеш іще поговорити з мамою, татку?

— Так. Дай їй слухавку.

Вони поговорили ще пару хвилин. Про Черча більше мова не заходила. Вони обмінялися теплими словами, і Луїс поклав слухавку.

— Ну ось і все, — звернувся він до порожньої сонячної кімнати. А найгіршим було те, що йому зовсім не було зле і він нітрохи не почувався винним.

24

Стів Мастертон зателефонував близько дев'ятої тридцять і запитав, чи не хотів би Луїс приїхати в університет пограти в рокетбол¹. «Корт сьогодні вільний, тож можна буде грати, — радісно заявив він, — з ранку і до вечора!»

Луїс розумів, що так тішило Стіва — в робочий час на корт треба було записуватися за кілька днів, — та все ж відхилив пропозицію, пояснивши, що писатиме статтю для «Журналу університетської медицини».

— Ти певен? — запитав Стів. — Робота і нудьга вбивають Джека², ти ж знаєш.

— Зателефонуй трохи пізніше, — відповів Луїс. — Може, якраз дозрію.

Стів сказав, що так і зробить, а потім поклав слухавку. Луїс збрехав лише наполовину: у нього й справді було в планах попрацювати над статтею, яка стосувалася лікування заразних хвороб на кшталт вітрянки чи мононуклеозу в умовах лазарету. Та насправді Луїс відмовився скласти Стіву компанію через те, що

¹ Спортивна гра з м'ячем, що відбувається на прямокутному закритому корті. Її придумав у 1949 році американець Джо Собек.

² Давня англійська приказка, яка в сучасній поп-культурі асоціюється винятково з творчістю Стівена Кінга. У 1980 році Стенлі Кубрик екранізував найпопулярніший роман Кінга «Сяйво». Джек Торранс, головний персонаж фільму, днями і ночами друкує це речення на друкарській машинці, божеволіючи в зловісному готелі. Цікаво, що сам Кінг терпіти не може цей фільм, однак Кубриківську стрічку було визнано «кращим фільмом жаків усіх часів».

у нього боліло все тіло. Він зрозумів це тієї миті, коли, поговоривши з Рейчел, пішов у ванну почистити зуби. М'язи спини рипіли і стогнали, плечі відвалювалися від тягання того котиська в сраному пакеті для сміття, а сухожилля на ногах тремтіли, неначе надміру натягнуті гітарні струни. «О Боже, — подумав він. — І я ще вважав себе спортивним!» О, весело б він зараз виглядав, граючи в ракетбол зі Стівом: сновигав би, як старий артритник.

До речі, про старих. Він же не сам продирався вчора крізь ті чагарі: з ним був один чолов'яга, якому от-от перевалить за вісімдесят чотири. Цікаво, а в Джада сьогодні так само все болить?

З півтори години він просидів над своєю статтею, та прогрес був не дуже помітним. Тиша й порожнеча діяли йому на нерви, тож він склав свої папірці та копії матеріалів, замовлені в університетській бібліотеці Джона Хопкінса, на полицю над друкарською машинкою і пішов навідати сусіда через дорогу.

Джада й Норми не виявилось удома, та був конверт із його іменем, який вони приклеїли до входних дверей:

Луїсе!

Ми з жоною поїхали на закупи до Бакспорта. Заодно й подивимося кухонний буфет, на який Норма накинула оком років зо сто тому. Гадаю, ми пообідаємо в «Маклеода» і вернемося додому під вечір. Заходь на банку-другу пива, як схочеш.

Звісно, твоя родина — це твоя родина. Не хочу пхати носа не в свої справи, та, якби Еллі була моя доня, я б не квапив повідомляти їй про те, що її кота збила машина, — нащо на пси марнувати їй канікули?

Про мене, Луїсе, я б не сильно базікав про те, що ми зробили вчора ввечері, а найперше тут, у Північному Ладлоу. Є й інші люди, що знають си про могильник мікмаків, а є й таков у нашій містечку, які ховали там своїх тварин.

Можна сказати, що то просто продовження «Кладвишча до-мажніх тварин». Повіриш чи ні, але там поховали навіть бугая! Старий Зак Макгаверн, який мешкав на Стакпол-роуд, закопав там свого бугая-чемпіона десь у 1967 чи то 68. Ги-гу! Коли він розповів мені, що допер його туди з двома своїми синами, я так реготав, що ледь гузно не тріснуло. Та тутешні не дуже люблять про се

говорити, а ще вони не хочуть, аби ті, кого вони звуть «зайдами», знали про се. І не тіко через старі забобони, які старше трьохста років (хоча й це також), а через те, що вони ймуть віру в усі сі забобони і з того страшаться, що «зайди» кпинитимуть з них. Чи є в цьому хоч якийсь сенс? Гадаю — жодного, однак справи саме такі. Тож зроби мені ласку: тримай язика на заціпці, згода?

Ми з тобою ще поговоримо про се, мо', навіть сьогодні ввечері. Тоді ти розумітимеш трохи більше. Скажу тіко, що вчора ти ловко впорався зі своїм завданням, можеш собою пишатися. Я знав, що ти здужаєш.

Джад

P.S. Норма не зна, про що я тобі отуто написав, — я сказав їй дещо інше, — сподіваюся, ти теж збережеш це в таємниці. Ясно, що я брехав Нормі не раз і не два за п'ятдесят вісім років шлюбу. Та гадаю, хоч більшість чоловіків і не до кінця щирі зі своїми дружинами, їм нема чого соромитися перед лицем Божим.

Тож заходь сьогодні ввечері, почаркуємо.

Дж.

Луїс стояв на верхній сходинці ганку Крендалів — тепер порожнього, адже затишні плетені меблі було сховано до весни, — і трохи насупився. «Не кажи Еллі, що кота збила машина» — та він і не казав. Інших тварин поховано там? Забобони, яким більше трьохсот років? «...тоді ти розумітимеш трохи більше».

Він провів пальцем по цьому рядку і нарешті дозволив своїй свідомості повернутися до подій минулої ночі. У його пам'яті вони розпливалися і танули, як солодка вата. Ефемерні спогади поставали загорнутими в димчастий саван сну, немов усю минулу ніч його накривала наркотична мара. Пригадувалося, як вони перелазили через бурелом, як дивно мерехтіло те сяйво на болоті, а ще — як різко підвищилася температура повітря, градусів на десять-двадцять. Та все це скидалося на розмову з анестезіологом за мить до того, як тобі дадуть наркоз.

«...більшість чоловіків не до кінця щирі зі своїми дружинами».

«З дружинами й доньками», — подумав Луїс. У нього мороз по шкірі пробіг від того, що Джад практично знав, що відбувалося сьогодні зранку: і не тільки у телефонній розмові, а й у голові Луїса.

Крід повільно склав листа, написаного на школярському аркушику в лінію, і заховав назад у конверт. Він поклав його в задню кишеню штанів і знову перейшов через дорогу.

25

Десь о першій дня повернувся Черч — наче кіт з відомої пісеньки¹.

Луїс був у гаражі, працював над своїм амбітним проектом — він уже шостий тиждень майстрував полиці. Йому хотілося прибрати все гаражне приладдя — пляшки зі склоочисною рідиною, антифриз, гострі інструменти — туди, де їх точно не зможе дістати Гейдж.

Він якраз забивав чергового цвяха, коли в гараж з високо піднятим хвостом зайшов Черч. Луїс не випустив з рук молотка і навіть не вдарив себе по пальцю — тільки серце забилося швидше; він відчув, ніби розпечений дріт раптом проник у шлунок і там миттю захолов, як вольфрамова нитка в лампочці, що перегорає в одну мить. Згодом він зізнався собі, що провів весь сонячний ранок після Дня подяки, очікуючи на повернення Черча. Наче якась глибша, примітивніша частина його свідомості розуміла, що насправді означала та їхня нічна вилазка до могильника мікмаків.

Луїс обережно поклав молоток на підлогу, виплюнув на долоню всі цвяхи, які до того тримав у роті, і кинув їх у кишеню робочого фартуха. Луїс підійшов до Черча і взяв kota на руки.

«Важить, як живий, — подумав Луїс із дивним хворобливим збудженням. — Він важить стільки ж, скільки і до зіткнення. Важить, як живий. У пакеті він був куди важчим. Мертвим кіт важив більше».

Серце закалатало як скажене, боляче гупаючи об ребра. На мить гараж поплив у нього перед очима.

Черч прищулив вуха й дозволив, щоб його підняли. Луїс виніс його на сонце й опустився на сходи біля ганку. Кіт спробував вивратися, але чоловік втримав його і посадив собі на коліна.

¹ «The Cat Came Back» — жартівлива пісня, написана Гаррі Міллером у 1893 році. У пісні йдеться про старого пана Джонсона, який ніяк не може позбутися свого kota. Навіть після смерті привид kota повертається додому.

Стук у грудях поступово став спокійнішим.

Луїс обережно провів рукою по пухнастому загривку Черча. Він пам'ятав, як безладно теліпалася Черчева голова на зламаній шиї. Зараз усе було гаразд: тільки міцні м'язи і сухожилля. Він повернув Черча до себе і зблизька глянув на котячу морду. Те, що він побачив, змусило його різко швиргоннути тварину на траву і, заплющивши очі, закрити лице долонями. Весь світ навколо нього пішов обертом і поплив. Луїс страждав на напад нудотного запаморочення — відчуття, що виникає після важкого запою за мить до того, як ти почнеш блювати.

На пискі Черча запеклася кров, а на вусах тріпотіли обривки зеленого пластику. Пакет для сміття.

«Ми з тобою ще поговоримо про це, мо', навіть сьогодні ввечері, тоді ти розумітимеш трохи більше».

О, Святий Боже, він зрозумів куди більше, ніж йому самому того хотілося. Зовсім трохи — і решту я зрозумію вже в місцевій дурці.

Він пустив Черча в дім, дістав його блакитну миску і відкрив котячі консерви з тунцем та печінкою. Поки Луїс вишкрібав сіро-коричневу масу з бляшанки, Черч несподівано замуркав і почав тертися об ноги.

Від дотику кота мороз пішов поза шкірою, і Крід похмуро зціпив зуби, аби не копнути його. Пухнасті боки Черча видавалися надто гладкими, надто товстими — одним словом, огидними.

Луїс раптом зрозумів, що більше ніколи не торкатиметься до Черча.

Коли він нахилився, щоб поставити миску на підлогу, Черч кинувся повз нього вперед, і Луїс був готовий заприсягтися, що війнуло кислим запахом землі — немовби та налипла на його шерсть.

Луїс відійшов вбік, спостерігаючи, як кіт їсть. Він чув, як той плямкає — хіба Черч раніше так плямкав? Може, й так, але тоді Луїс цього не помічав. У будь-якому разі, то був огидний звук. «Гидотний», як сказала б Еллі.

Раптом Луїс повернувся і посунув нагору. Спочатку він просто йшов, але останні сходинки долав майже бігцем.

Він роздягнувся, буквально здер із себе весь одяг і кинув його в жолоб. Його не обходило, що насправді одяг був чистим — він

його вдягнув тільки сьогодні вранці. Набрив для себе ванну, таку гарячу, яку тільки міг витримати, і заліз у воду. Густа пара огорнула його, і Луїс відчув, як вода працює з його м'язами; як розслабляє їх. Коли вода вже стала холодною, йому трохи захотілося спати, але на загал усе було навіть добре.

Кіт повернувся, прямо як у пісеньці. Теж мені, велике діло.

Отже, він помилявся. Хіба не подумав він вчора, що Черч виглядає надто цілим і неушкодженим, як на тварину, збиту машиною? Згадай, як виглядали всі ті нещасні байбаки, коти і собаки на трасах? Розплющені тіла, повсюди кишки. Як співав Лаудон Ваінв-райт¹ у тій пісні про мертвого скунса: «Кі-не-ма-то-гра-фіч-но».

Тепер усе було ясно як день! Черча від удару оглушило. Кіт, якого вони з Джадом притягли до того могильника мікмаків, був непритомним, а не мертвим. Кажуть же, що коти мають дев'ять життів. Слава Богу, Луїс нічого не сказав Еллі. Вона ніколи і не дізнається, як близько до краю був Черч.

Кров на морді, шерсть... те, як крутилася його голова.

Але ж він лікар, а не ветеринар. Він поставив неправильний діагноз, от і все. Важко було придумати гірші умови для детального огляду: навпочіпки, на Джадовому моріжку за температури двадцять градусів, коли сонце закотилося за небокрай. До того ж він був у рукавицях. Це могло бути...

Роздута, деформована тінь виросла на стіні ванної кімнати. Вона нагадувала голову чи то маленького дракона, чи то жахливої змії. Щось легенько ковзнуло по плечу Луїса. Чоловік кулею вилетів у коридор, наче його вдарило струмом, і розхлюпав воду, намочивши килимок на підлозі.

Потім, борячись із відразою, Луїс повернувся і вступився в ка-ламутні жовто-зелені очі доччиного кота, який усівся на кришці унітаза.

Черч повільно хитався вперед-назад, наче п'яний. Луїс спостерігав. Його трясло від огиди; крик жаху мав ось-ось прорвати-

¹ «Dead Skunk» — фолк-пісня 1972 року про розчавленого машиною скунса, який «смердить аж до небес».

ся крізь зціплені зуби. Черч ніколи таким не був. Він ніколи не хитався, як змія, що намагається загипнотизувати жертву. Ні до операції, ні після.

Вперше і востаннє він погрався з думкою, що це інший, дуже схожий на Черча, кіт; кіт, який просто забрів у його гараж, коли він ладнав полицки, тоді як справжній кіт Еллі лежить, похований під курганом з каміння, десь у лісах.

Але прикмети були ті самі... і надірване вухо... і дивно пожована лапа (Еллі прищемила її задніми дверима їхнього приміського будинку, коли Черч був ще кошеням).

Це таки був Черч.

— Забирайся звідси! — хрипло зашипів Луїс на нього.

Кіт витріщився на нього — Боже, його очі змінилися, незрозуміло як, але змінилися! — і зістрибнув з унітаза. Він приземлився на підлогу без жодного натяку на свою звичну моторошну котячу грацію. Незграбно захитався, стукнувся стегном об ванну і пішов геть.

Воно, подумав Луїс. Не він! Воно! Пам'ятай: воно було кастроване.

Він виліз із ванни, судомно і швидко витерся. Він уже поголився і майже вдягнувся, коли задзвонив телефон — немов заволав од болю в порожньому будинку. Почувши цей звук, Луїс крутнувся на місці, виричав очі і здійняв руки. Потім повільно опустив. Серце калатало як скажене, м'язи були напружені від адреналіну.

Дзвонив Стів Мастертон, пропонував зіграти в ракетбол, і Луїс погодився зустрітися за годину в спортзалі. Звісно, до того часу він ще не оговтається, та й ракетбол — це останнє, чим він хоче зараз займатися, але йому необхідно було кудись вийти. Він хотів втекти від цього кота, цього дивного кота, якого тут взагалі не мало бути.

Крід прискорився, натягнув швиденько сорочку, кинув шорти, футболку, рушник у сумку і побіг на вихід. Черч сидів на четвертій знизу сходинці. Луїс перечепився через кота і ледь не впав. Тільки останньої миті йому вдалося схопитися за поруччя й уникнути неприємного падіння. Він притулився до стіни, уривчасто дихаючи, груди здавило, все тіло батожили хвилі гидкого адреналіну.

Черч піднявся, потягнувся і бридко ошкірівся на господаря. Луїс пішов. Він знав, що має вигнати кота, але не міг цього зробити. Зараз він навряд чи зміг би змусити себе доторкнутися до нього.

26

Джад підпалив цигарку сірником, загасив його і викинув у попілничку з ледь помітною рекламою «Джим Бім» на дні.

— Еге ж, про ту місцину мені розповів Стенлі Бучар, — він змовк на хвилюку і замислився.

Майже непочаті склянки пива стояли перед ними на вкритому картатою скатертиною кухонному столі. За ними, біля стіни, було прилаштовано залізну діжечку з гасом. Увечері Луїс перекусив зі Стівом у напівпорожньому барі «Бearз Ден» — з'їв «субмарину»¹. Дуже швидко Луїс зрозумів, що тут, у Мені, нема сенсу замовляти «сандвіч», «бургер» або «бутерброд» — все одно ніхто тебе не зрозуміє. А як попросиш «субмарину» чи «тартинку» — миттєво приймуть за свого і принесуть харч. Трохи перекусивши, Луїс поставився до повернення Черча з більшою терпимістю, та йому все одно зовсім не хотілося повертатися в порожній будинок, у якому котисько міг ховатися, правду кажучи, будь-де.

Норма трохи посиділа з ними. Вона дивилася телевізор і вишивала картину — маленький будиночок на тлі призахідного сонця. Темний силует хреста виднівся на даху. «Це для різдвяного ярмарку», — пояснила вона. Її пальці вправно рухалися, протягуючи голку крізь канву, напнуту на кроснах. Сьогодні артрит фактично не нагадував про себе. Луїс подумав, що це через погоду: було холодно, але сухо. Вона швидко одужала після серцевого нападу і цього вечора, за десять тижнів до того, як її уб'є інсульт, виглядала значно жвавішою і молодшою. Луїс міг навіть розгледіти в ній її дівочі риси.

За чверть до десятої вона побажала всім добраніч і лишила Луїса сам на сам з Джадом. Старий замовк і, здавалося, займався лише розгляданням кілець диму від цигарки — як дитина, що

¹ Сандвіч з білого хліба з різноманітними наповнювачами: сосисками, сиром, спеціями, солоними та маринованими овочами.

слідкує за обертанням «стовпчика перукаря¹», аби з'ясувати, де закінчуються смуги.

— Стенні Б., — м'яко промовив Джад. Старий прокліпався і, здавалося, трохи прийшов до тями. — Еге ж, усі в Ладлоу та його околицях — Бакспорті, Проспекті та Оррінгтоні — називали його Стенні Б. Коли вмер мій пес Спот, у 1910-му — я маю на увазі, коли він вперше вмер, — Стенні вже був старим і трохи божевільним. Були тут й інші люди, які знали про могильник мікмаків, та я почув про нього само від Стенні Б. А він бо' дізнався від свого батька, а той — від діда Стенні. Усе сімейство було чистокровними канадськими жабоїдами.

Джад розсміявся і відпив трохи пива.

— Досі чую, як він кумкав своєю ламаною англійською. Ми з ним стрілися на стайні, яка колись була на трасі № 15 — насправду тоді вона звалася дорогою з Бенгора до Бакпорта — якраз на місці заводу «Орінко». Спот ще не був мертвим, але вже дихав на ладан, і батько послав мене купити для ців'яток корму, яким торгував старий Йоркі. Та нам того корму було треба, як корові сідло: я добре знав, чому батько послав мене туди.

— Він хотів убити собаку?

— Він знав, як сильно я любив Спота, тому вигадав відіслати мене подалі, аби я не видів, як він його вбиватиме. Я домовився про корм, і, поки старий Йоркі його насипав, всівся на точильний камінь і почав рюмсати.

Джад легенько похитав головою, все ще м'яко посміхаючись.

— Дорогою проходив Стенні Б. Одна половина міста вважала його тихим божевільним, а інша — шаленим. Його діду торгував пушиною ще в 1800-х. О, як мя чув, той дідуган їздив від узбережжя до Бенгора й Деррі або ж навіть далеко на південь, до Скоухегана, де торгував хутра. Він мав здровецький фургон, обшитий шкурами, — геть-чисто як у мандрівних лікарів². А ще його мали

¹ Традиційна ознака перукарні: стовпчик зі спіральними червоними та білими смугами. Коли перукар працює, стовпчик крутиться навколо своєї вісі.

² Мандрівні лікарі Дикого Заходу — зазвичай ділки, що мандрували в запряжених кіньми критих возах (фургонях), видавали себе за видатних лікарів та пропонували людям купити різноманітні настоянки, бальзами, еліксири тощо, які буцімто мали дивовижні цілющі властивості.

за доброго християнина — варто було йому лиш добряче хряпнути, як починав торочити про Воскресіння. Се так Стенні розповідав, він любив балакати про свого діду. А ще дід Стенні мав на тілі індіанські татуювання і був певен, що всі індіанці — якого б племені вони не були — і є тим самим загубленим коліном Ізраїлевим, про яке мовиться в Біблії. На його думку, всі індіанці повстали з пекла, але їхня магія працювала (у якийсь дивний збочений спосіб), бо вони водночас були ще й християнами.

Дід Стенні купував свої хутра у мікмаків дуже довго, навіть після того, як більшість траперів давно на це діло плюнули й подалися на Захід. Цей дідуган вів свої справи чесно й завжди загадував правдиву ціну. А до всього ж іще й знав напам'ять усе Святе Письмо. Індіанці дуже любили послухати, як старий говорив з ними словами священників, які прийшли задовго до солдатів та лісорубів.

Запала тиша. Луїс чекав.

— Саме мікмаки й розповіли дідусеві Стенні Б. про той могильник, яким вони більше не користувалися, бо там оселився дух Вендіго. Саме він і зіпсував землю та Болото маленького бога.

Оповіді про Вендіго було, мо', часто чути на півночі країни. Се була одна з тих історій, яка конче мала в них бути, яко ті наші християнські оповідки, які обов'язково мають бути. Якби Норма вчула те, що я кажу, то крила б мене блюзніром, та дарма — се все правда. Коли зими були особливо холодними й лютими, а їжі до краю бракувало, індіанці півночі забредали в якесь дуже лихе місце. Там вони мерли з голоду... а по тому дещо робили.

— Займалися канібалізмом?

Джад знизав плечима.

— Мо', і так. Вибирали найстарших і найслабших, аби інші з голодухи не виздыхали. Але ж потім вони через це переймалися. От і придумали байку про те, що вночі селищем пройшов Вендіго і торкнув їх, як усі спали. І се саме Вендіго присилував їх скуштувати плоті своїх ближніх.

Луїс кивнув:

— Диявол спокусив, так?

— Точно. Гадаю, що місцеві мікмаки також мусіли піти на се, тож закопували на тому кладовищі кістки всіх, кого з'їдали, — одного чи двох, а мо', й з дюжину.

— А потім вони вирішили, що то земля зіпсувалася, — пробурмотів Луїс.

— Так от. Виходить Стенні Б. зі стайні з пляшкою віскі, вже добряче напідпитку, — вів далі Джад. — Його дідусь залишив по собі, мо', мільйон доларів — або трохи більше, якщо вірити людям, — а Стенні Б. був місцевим жебраком. Він спитався в мене, що сталося, і я розказав йому. Він погледів, як я рюмсаю, і сказав, що все можна виправити. Звісно, якщо я достатньо хвацький і насправду цього хочу.

Я відповів, що готовий на все, аби Спот здужав, і запитав у нього, чи знає він хорошого ветеринара. «Не, ніяких коновалів я не знаю, — мовив Стенні Б. — Зате знаю, як допомогти твоєму псові, хлопче. Як вернеш додому, попроси батька, аби він поклав його в лантух. Ба не ховай його, в жоднім разі! Неси на «Кладвище домашніх тварин» і поклади в тіні бурелому. А потім вертай сюди».

Я спитав, як се мо' допомогти, та Стенні лиш сказав мені не засинати цієї ночі. Я маю вийти надвір, коли він кине камінця в мою шибку. «А як ти забудеш про старого Стенні Б., і вснеш, і не вийдеш опівночі, то Стенні Б. забуде про тебе, і можеш прощатися зі своїм собацюрою, бо він рушить прямо в пекло!»

Джад глянув на Луїса і запалив нову цигарку.

— От я і зробив усе, як мені загадав Стенні. Коли вернувся додому, батько повідомив, що вистрелив пса, аби той більше не мучивси. Мені навіть не тре' було ніц казати про «Кладвище»: батько сам спитав, чи не вважаю я, що Спотові сподобалося б, якби я його поховав. Тож я пішов, поклавши свого пса в мішок. Тато спитав, чи не тре' мні поміч, і я відмовився, бо пам'ятав, що казав мні Стенні.

Тої ночі я не спав — і кожна мить була мені за вічність. Знаєш, як плине час для дітей? Мені здавалося, що вже от-от настане ранок, а насправді була тіко десята чи одинадцята. Пару разів я навіть куняв, та знову прокидався, наче хтось трусив мене за плече і говорив: «Прокинься, Джаде! Прокинься!» Неначе хтось мав бути певен, що я не сплю.

Брови Луїса поповзли догори, та Джад лише низав плечима.

Коли годинник унизу пробив північ, я сидів уже одягненим на залитому місячним сяйвом ліжку. Минуло ще півгодини, година, а Стенні Б. все ніяк не приходив. «Мабуть, він забув про мене,

клятий француз». Я вже думав скинути лахи і влягатися, як два камінці гупнулись у мою шибку, ще й так сильно, що ледь не розбили. Від удару одна таки тріснула, але я помітив це лиш наступного ранку. Ну а мама і ще пізніше — наступної зими. Вона подумала, що то мороз таке наробив.

Я миттю скочив через теє вікно й ледве його зачинив. Воно тріщало і грюкало об раму — мабуть, шибки так роблять тіко тоді, як діти намагаються вилізти через них серед ночі.

Луїс розсміявся. Сам він не міг пригадати жодного випадку, щоб йому хотілося кудись виходити з дому серед ночі в десятирічному віці. Та навіть якби він і захотів, то добре знав, що рами, тихенькі вдень, обов'язково гучно скрипітимуть серед ночі.

— Я страшився, що моє сімейство подумає, наче до нас пролізли злодії. Та потім заспокоїв си та почув, що тато досі спить без задніх ніг на першому поверсі, у спальні. Я роззирнув і вгледів Стенні Б. Він стояв на нашій доріжці і дивився вгору, хитаючись в усі боки так, неначе надворі був ураганисько, а не легенький вітерець. Гадаю, він би точно не прийшов, якби не упився до бадьористості сови зі срачкою, коли тобі абсолютно чхати, з ким вошкатися. І тут Стенні як зарепетує — хоча сам він, мо', думав, що шепоче: «Ти злазиш звідти, хлопче, чи мені тя' зняти?»

«Тссс», — кажу, боячись що тепер-то батько точно прокинеться і добряче мене взує. «Що ти плетеш?» — перепитує Стенні, ще гучніше, ніж раніше. Якби спальня батьків виходила на дорогу, був би я тріпаний. Щастя, що вікна цьої спальні, яка тепера наша з Нормою, виходять на річку.

— Закладаюся, ви прямо-таки злетіли по сходах! — сказав Луїс і уточнив: — А у вас іще є пиво?

Він уже на дві пляшки перебрав свій ліміт, але для цього дня це видавалося абсолютно нормальним. Сьогодні це було навіть обов'язковим.

— Є, і ти знаєш, де воно лежить, — відповів Джад. Він дочекався, доки Луїс знову всядеться на місце, і продовжив: — Ні, я не наважив скористатися сходами, бо довелося б лізти повз спальню батьків. Я миттю спустився по заростях плюща. Було трохи лячно, правду кажу, але я більше ляк мав про свого тата, ніж того факту, що плету серед ночі на «Кладвишче домажніх тварин» зі Стенні Б.

Джад роздавив свій недопалок.

— Ось так ми і рушили вдвох, він і я. Стенні Б. падав з десятків разів, і від нього на мило тхнуло спиртякою. Він смердів так, наче впав у ночви з брагою. Він ніс з собою кайло і лопату. Коли ми дійшли до «Кладвишча», то я гадав, що Стенні зараз віддасть мені струмент і звелить копати яму.

Але, на диво, він навіть трохи протверезів. Він сказав, що нам тре' йти далі, через бурелом, глибше в ліси — до іншого могильника. Я глянув на Стенні, який десь так нализався, що тепер ледве тримався на ногах, і зауважив йому: «Ви не годні сюдою лізти, Стенні Б., ви ж бо собі шию скрутите».

І тут він каже: «Ні ти, ні я не зломимо собі тут шию. Я йтиму попереду, а ти бери свого пса і неси його». І се насправду так і було. Він прослизнув через бурелом м'яко, як шовкова хустина, навіть не позиркнувши долу. А я ніс Спота всю дорогу, хоч він і важив з тридцять п'ять фунтів, коли я самого мав не більша дев'яноста. Хочу сказати, Луїсе, що наступного ранку в мене боліло все тіло і розколювалася голова. Як ся' маєш нині, Луїсе?

Луїс не відповів нічого, лише кивнув.

— Ми йшли і йшли, — вів далі Джад. — Здавалося, минула ціла вічність. Ліси були похмурішими в ті часи. А ще в них жило багато-ко птиці, голосів якої часом геть не розібрати. Всюди сновигали тварини. Найчастіше олені, та траплялися й лосі, ведмеді та рисі. За якийсь час мені в голову закралася кумедна думка, що старий Стенні Б. вже давно зник, а я йду в глушину за індіанцем. І зараз цей чорноокий індіанець з розмальованим писком обернеться, люто ошкіриться, стискаючи в руках томагавк — шматок сланцю, причеплений до палиці з ясеневого дерева, — і як схопить мене за горлянку, то й видере все волосся — забере собі скальп. Стенні більш не падав і навіть не оступавсь: він просто прямував з гордо піднятою головою, що тіко підживило мої здогадки. Та коли ми дійшли до Болота маленького бога, він обернувся до мене, і я вгледів, що це все ж таки був Стенні, а не падав він і не оступався, бо страшенно злякався. Так злякався, що аж протверезів.

Він казав мені тоді все, що я казав тобі минулої ночі: про птахів, про вогні Святого Ельма і що мені не треба зважати на те, що я чую і бачу. А головне, казав він, не відповідати, як щось до тебе заговорить.

А тоді ми рушили через багнисько. Я дещо там угледів; не розповідатиму що, скажу лишень, що з того часу я там був п'ять разів і більше ніколи не стрічав те, що тоді, коли мені було десять. Та вже й не стріну, Луїсе, бо моя вчорашня okazія до індіанського могильника була останньою.

«Я ж не вірю в усю цю маячню, правда? — подумки запитав Луїс сам себе. Три банки пива допомагали йому вірити, що він критично оцінює ситуацію. — Я ж не вірю в усі ці побрехеньки старого француза про індіанський могильник, дух Вендіго та тварин, які повертаються до життя? Заради Бога, кіт просто знепритомнів, машина його вдарила й оглушила — ось і все. Це все бурмотіння божевільного старого, і не більше».

От тільки це було не так, Луїс знав, що це було не так, і навіть три банки пива не могли знищити це знання, як не змогли б і тридцять три.

Черч справді був мертвим. А ось тепер він живий. І щось у ньому змінилося, зламалося. У всьому коті було щось докорінно хибне. Щось сталося.

Джад вважав, що він повернув борг, от тільки лікування в могильнику мікмаків — не найкраща терапія, і погляд старого підтверджував, що він і сам це розуміє. Луїс подумав про те, що побачив — чи гадав, що побачив, — у Джадових очах минулої ночі. Ту шалену радість. І здалося йому, що рішення старого відвести Луїса з котом Еллі тієї ночі було не лише його власним рішенням.

«Та якщо не його, то чий же ще?» — гарячково запитував мозок Луїса. Відповіді не було, тож Луїс відсунув незручне питання на задвіркі свідомості.

— Я поховав Спота і збудував курган, — вів далі Джад. — І коли все було зроблено, Стенні Б. заснув. Я мав потрусити його, щоб хоч трохи зіп'яти на ноги. Та коли ми зійшли вниз тими сорока чотирма сходінками...

— Сорока п'ятьма, — промимрив Луїс.

Джад кивнув.

— Еге ж, сорок п'ять. Так от, коли ми спустилися, Стенні йшов прямо і не хитався, неначе знову протверезів. Ми перейшли через болото, ліси та бурелом, і ось я вже знову був біля своєї хижі.

Мені виділося, що майнуло годин з десять, та, по правді, все ще стояла повна темрява.

«І що си тепера буде?» — запитав я у Стенні. «Чекай, і сам побачиш», — буркнув той і знову пішов, падаючи й спотикаючись. Він, мабуть, спав тоді на стайні. Так стало, що мій пес Спот пережив Стенні Б. на два роки: цей ярига мав проблеми з печінков, і ось 4 липня 1912 року двоє малих знайшли посеред дороги його заляклий труп.

А я тієї ночі знову заліз до себе по плющу і заснув, тільки-но голова торкнула подушки.

Наступного ранку я прокинувся не раніше дев'ятої від того, що мене кликала мама. Тато працював на залізниці, тож він пішов ще о шостій ранку. — Джд на хвилю змовк. — А мамця не просто мене кликала: вона верещала.

Джд підійшов до холодильника і витягнув по пляшці пива «Міллер» собі й Луїсу. Відкрив їх об ручку комода. У світлі лампи його обличчя здавалося жовтим, як нікотин. Він випив півпляшки пива, відригнув і глянув у бік кімнати, де спала Норма. Тоді знову повернувся до Луїса.

— Мені складно говорити про це, — мовив він. — Я багато разів прокручував це у своїй голові, та ніколи нікому не розповідав. Інші також знали, та не говорили про це зі мнов, як і про секс. Я розмовляю про се з тобов, бо тварина твоя змінила си. Вона не конче стала небезпечною, але... іншою. Ти сам вгледів се?

Луїс пригадав, як Черч незграбно скочив на сидіння унітаза, його лапа мертво звисала з краю ванни. Пригадав ті тупі тьмяні очі, які вдивлялися у його власні.

І врешті кивнув.

— Коли я спустився, моя мама забилася в куток комори між ящиком для льоду та столом. На підлозі валялося щось біле — то були штори, які вона хотіла повісити.

А в дверному прорізі стояв Спот, мій пес. Він весь був у багні. Шерсть на його животі злиплася, була брудною і бридкою. Він просто стояв там — не гарчав і не гавкав, — та було втямки, що се саме він загнав маму в куток, хтів він то чи ні. Вона була нажахана, Луїсе. Не знаю, як ти ставишся до своїх батьків, та я своїх дуже любив. І розуміння того, що я так перелякав свою маму,

стерло всю радість від того, що Спот вернувся. Я навіть не здивувався, що він був там.

— Я розумію, — докинув Луїс. — Коли я побачив Черча зранку... це видалося мені... — він замислився на мить. Абсолютно природним? Саме ці слова спали йому на думку, та це були правильні слова. — Наче так і мало бути.

— Так. — Джад запалив цигарку, його руки тремтіли. — І моя мама вгледіла мене, досі в близьні, і кричала: «Нагодуй свого пса, Джаде! Нагодуй і забори звідси, він забруднить мені штори!»

Я знайшов якесь їдло та покликав його. Спершу він не відгукнувся, неначе не знав свого імені, і тоді я подумав, що це просто інший пес, який скидається на Спота, ось і все...

— Так! — вигукнув Луїс.

Джад кивнув.

— Та коли я покликав його вдруге і втретє, він підійшов. Він смикнувся в мій бік, і я вивів його на ґанок, і здалося, що він не вийшов крізь двері, а просто випав крізь них. Пес накинувся на недоїдки та зжер їх. Ото тоді мені вперше стало лячно — я почав торопати, що сталося. І все ж я став на коліна й обійняв Спота, бо дуже радів з того, що він вернувся. А потім він лизнув мене в щокую і...

Джада пересмикнуло, і він допив своє пиво.

— Луїсе, його язик був холодним. Неначе мене торкнули дохлою рибиною.

На мить вони обидва замовкли. Тоді Луїс попросив:

— Продовжуйте.

— Коли він наїв си, я дістав велику стару балію, яку ми тримали на задньому подвір'ї спеціально для нього, і вирішив його помити. Спот завжди ненавидів купатися. Ми з татом мали разом тримати його, та й то по справі ми були мокрі, як хлющі, тато гучно лаявся — а Спот сидів і дивився на нас із винуватим виглядом, собаки так уміють. А варто було нам його викупати, як він тут же знову стрибав у багнюку, вимазувався з голови до кінчика хвоста і біг у хату, бруднити скатертини і простирадла, які мама щойно випрала. Ну а мама тоді репетувала, що колись таки пристрелить клятого собацюру.

Але тої днини Спот тихо сидів у балії і пустив мені себе вимити. Він зовсім не рушив. І мені це не сподобалося. Це було на-

че... наче миєш шмат м'яса. Я дістав старого рушника і витер пса насухо. Я міг розгледіти місця, де його поранили сплутані дрти, — там бракувало шерсті, а на шкірі виднілися виямки. Так виглядають рани років через п'ять після загоєння.

Луїс кивнув. За часи своєї лікарської практики він не раз бачив подібне. Рани ніколи не загоюються до кінця. Як могили, які не засипати до краю, подумалось йому.

— А потім я побачив його голову. Там була ще одна виямка, вже заросла білою шерстю. Якраз біля вуха.

— Там, куди поцілив ваш батько, — здогадався Луїс.

Джад кивнув.

— Джаде, застрелити людину чи тварину не так легко, як здається. Самовбивці-невдахи, які овочами валяються по лікарнях або вже повністю очуняли, часто навіть не здогадуються, що куля може пробити черепну коробку і вийти з іншого боку, не зачепивши мозок. У мене в практиці був випадок, коли один довбень вистрелив собі в праве вухо і помер через те, що куля потрапила в яремну вену з іншого боку голови. Траєкторія тієї кулі нагадувала якийсь заплутаний туристичний маршрут.

Старий посміхнувся і кивнув.

— Пам'ятаю, читав щось таке в одній із Норминих газет, «Стар» або «Енквайер». Та якщо мій дедь казав, що Спот мертвий, то так воно і було.

— Гаразд, — мовив Луїс. — Якщо ви кажете, що так і було, то так воно й було.

— Чи був кіт твоєї дочки мертвим?

— Я був переконаний, що так, — відповів Луїс.

— Тобі ж краще знати. Ти лікар.

— Ви кажете це, наче «тобі ж краще знати, Луїсе, ти ж Бог». От тільки я не Бог. А там було темно.

— Звісно ж, там було темно. От тіко його голова безпорадно звисала зі зламаної шиї, а коли ти намагався підняти його, то він примерз до землі, Луїсе, — звук був такий, наче ти скотч від аркушу відривав. З живими так не буває. Ти перестанеш гріти лід своїм тілом лиш тоді, коли вмереш.

У сусідній кімнаті годинник пробив десяту тридцять.

— А що сказав ваш батько, коли повернувся й побачив пса?

— Я чекав батька на доріжці біля нашої хати, перебираючи брудні камінці. Я почувався, як завжди в тих випадках, коли накоїв капостей. І готувався дістати прочуханки. Він зайшов у двір близько восьмої вечора, у своєму комбінезоні й кашкеті. Ти, мо', бачив такі.

Луїс кивнув і позіхнув, затуливши рота долонею.

— Еге ж, уже пізно, — мовив Джад. — Треба кінчати.

— Ні, ще не пізно, — заперечив Луїс. — Я просто трішки пива перебрав. Джаде, продовжуйте. Я хочу це почути.

— У тата була бляшанка з-під сала, у якій він брав з собою обід. От він заходить у ворота, розмахує порожньою бляшанкою і щось собі насвистує. Уже сутеніло, але навіть у тьмяному світлі він роздивився мене. «Джадкінсе, привіт! — гукнув він звичним тоном. — А де твій...»

І тут із темряви вийшов Спот. Він не біг до тата з усіх лап, як раніше, радіючи, що бачить його. Пес спокійно йшов, поволі розмахуючи хвостом, а тато випустив з рук бляшанку і відступився. Ні, він не тікав, та продовжував задкувати, поки не вперся спиною в паркан. Коли пес стрибнув на нього, тато схопив його за лапки й утримував на відстані — як ручки дами, з якою ти збираєшся танцювати пристойний танець. Він довго дивився на Спота, а потім на мене і сказав лише: «Його тре' помити. Він тхне землею, в якій ти його поховав». А потім зайшов до будинку.

— І що ж ви робили? — запитав Луїс.

— Ще раз мивим його. Він знову просто сидів у балії і ніяк не реагував. А коли я зайшов у будинок, мама вже пішла спати, хоча ще не було й дев'ятої. Тато сказав: «Джадкінсе, маю до тя' розмову». Я сів біля нього, і вперше за все життя він говорив зі мною, як із дорослим чоловіком. Як зараз пам'ятаю: кімната повнилася пахощами жимолості й диких троянд. — Джад Крендал зітхнув. — Я завше хтів, щоб він розмовляв зі мною саме так. Але нічого хорошого в цьому не було. Увесь сьогоднішній вечір, Луїсе, мене переслідує враження, що я дивлюся на себе самого в дзеркалі, в якому видиться інше дзеркало. І нема кінця-краю цій чудернацькій галереї свічад. Це, мо', знову як із розмовами про секс.

— Ваш батько все зрозумів.

— Звісно. «Джаде, хто тебе туди відвів?» — запитав він. І я все йому розповів. Він лише кивнув, наче й так здогадувався. Як я по-

тім взяв, у ті часи в Ладлоу чи то шестеро, чи то осьмеро людей знали про те кладовище. Та тільки Стенні Б. був достатньо знавистий, аби піти туди.

— Джаде, а ви не запитували тата, чому він сам не відвів вас туди?

— Питався, — зітхнув Джад. — Під час тієї довгої розмови я питався про це. Та він відповів, що то лихе місце. Воно ніколи не приносило добра ні самим мертвим тваринам, ні людям, котрі їх любили. Він запитав у мене, чи любитиму я Спота таким, як він став. І знаєш, Луїсе, я не одразу зміг відповісти. Важливо, щоб я розповів тобі про свої почуття, бо рано чи пізно ти запитаєш у мене, чому я повів тебе туди з котом твоєї дочки, якщо то не дуже ловка справа. Чи не так?

Луїс кивнув. А як же поставиться Еллі до Черча після повернення?

Це весь час турбувало його під час гри в ракетбол зі Стівом Мастертоном.

— Мо', я зробив так тому, що дітям потрібно знати, що іноді ліпше прийняти смерть, — напружено мовив Джад. — Твоя Еллі цього не знає. Мо', тому, що і твоя дружина не завжди се розуміє. Скажи мені у вічі, що то не так, — і я облишу це питання.

Луїс розкрив рота, та потім закрив.

А Джад продовжував говорити далі, тепер уже значно повільніше, неначе вони перестрибували з купини на купину на Болоті маленького бога.

— Я роками бачу, як таке трапляється, — озвався старий. — Гадаю, я вже розповідав тобі про бугая Лестера Моргана, буга-чемпіона на прізвисько Генретті. Ідіотське ім'я для бугая, як гадаєш?

Той скопитився від якоїсь виразки, і Лестер тягнув його аж туди на саях. Як він преліз через бурелом — гадки не маю, та кажуть, що, коли ти дуже хочеш це зробити, можливо все. Особливо коли це стосується індіанського могильника.

Генретті, ясна річ, повернувся, та Лестер вистрелив його за два тижні. Бугай став злобним, дійсно злобним. Але це єдина тварина, яка по правді стала небезпечною. Більшість з них здаються трохи тупими... трохи загальмованими... трохи...

— Трохи мертвими?

— Так, — підтвердив Джад. — Трохи мертвими. Наче вони були... десь... і повернулися, але не повністю. Луїсе, твоїй дочці не варто знати, що її ката збила на смерть машина, а потім він вернувся. Звісно, ти, мо', скажеш, що дитину не присилуєш щось второпати, як вона сама не знає, що це тре' зрозуміти. Крім тих випадків...

— Крім тих випадків, коли можна зробити це, — мовив Луїс швидше самому собі, а не Джадові.

— Так, — погодився Джад. — Часом можна. Мо', вона й усвідомить, що прийняття смерті лежить там, де закінчується біль і починаються спогади. Не кінець життя, але кінець болю. Не розповідай їй цього всього, вона сама все зрозуміє. І якщо вона хоч трохи скидається на мене, вона й далі любитиме свого kota. Він не стане шаленим, не кусатиметься чи щось таке... І вона любитиме його. Але дійде певних висновків... І зітхне з полегшенням, коли кіт врешті помре.

— То от чому ви відвели мене туди, — здогадався Луїс. Йому стало трохи краще. Зараз принаймні було якесь пояснення. Щоправда, розмите, воно більше задовольняло логіку нервових закінчень, ніж раціональної свідомості, та все ж у такій ситуації він готовий був прийняти і його. Тепер можна забути вираз обличчя Джада тієї ночі — вираз темного, лиховісного тріумфу.

— Так, це... — рвучко, раптово Джад прикрив обличчя долонями. На якусь мить Луїс подумав, що сусіда пронизав раптовий біль, і вже стурбовано підвівся, як побачив конвульсивні порухи грудної клітини — старий намагався не розплакатися.

— Так, але це не єдина причина, — промовив він здавленим голосом. — Я зробив це ще й з тих же міркувань, що і Стенні Б., і Лестер Морган. Лестер відвів туди Лінду Лавеск'ю після того, як її песика збила машина. Не повіриш, він повів її туди навіть після того, як всадив ту клятву кулю в макітру свого божевільного бугая! Попри все повів туди, повів! — Джад майже стогнав. — І що ж ти з цим поробиш?

— Джаде, про що ви говорите? — стривожено запитав Луїс.

— Лестер і Стенні вчинили це з тієї ж причини, що і я. Ти робиш се тому, бо воно тримає тебе. Бо індіанський могильник — секретна місцина, а секретом хочеться поділитися; ти тільки й чекаєш нагоди, яка видасться тобі достатньо поважною, аби зробити

се... — Джад відвів руки від обличчя і пильно подивився на Луїса. Очі старого світилися прадавнім болем. — Тоді ти просто йдеш туди і знову це робиш... Потім вигадуєш якісь причини... Тобі навіть здається, що це хороші причини... Та в більшості випадків ти се робиш, бо хочеш. Або мусиш. Тато не відвів мене туди тому, що лише чув про ту місцину, але сам там не бував. А Стенні Б. був... Тому й привів туди мене... І через сімдесят років... Тепер...

Джад скрушно похитав головою і прокашлявся.

— Послухай, Луїсе. Бугай Лестера був єдиною твариною, яка стала справді небезпечною. Чув іще, що цуца Лавеск'ю якимось покусала поштаря, а в інших тваринок трохи псувався характер... Але Спот завжди був хорошим псом. Так, від нього тхнуло землею, скільки б я його не мив, — але він усе одно був хорошим псом. Мама більше ніколи до нього не торкалася, та він не завдавав нікому шкоди. Але, Луїсе, якщо ти вирішиш прямо зараз застрелити kota, я і слова тобі не скажу.

Те місце... воно не відпускає тебе... І ти готовий вигадувати найправедніші у світі причини, аби знову туди піти. Та я міг припуститися помилки. Це все, що я можу сказати тобі. Лестер також міг помилитися, як і Стенні Б. Хай йому грець, я ж не Бог! А повертати мертвих до життя — це все ж таки трохи гратися в Бога, як гадаєш?

Луїс розкрив рота і знову його заккрив. Те, що спало йому на думку, звучало б дуже жорстоко: «Джаде, я пройшов через усе це не для того, щоб знову вбити сраного kota».

Джад допив своє пиво й викинув бляшанку в смітник.

— Гадаю, це все. Я все сказав.

— Можна я дещо запитаю? — поцікавився Луїс.

— Думаю, так.

— А чи ховали там коли-небудь людей?

Рука Джада конвульсивно здригнулася, і дві пляшки пива впали зі столу; одна з них розбилася.

— Господи Ісусе! — вигукнув старий. — Звісно ж, ні! Та хто б насмілив? Не кажи ніколи про таке, Луїсе!

— Мені ж просто було цікаво, — збентежено відповів Луїс.

— Певними речами краще навіть не цікавитися, — відрубав Джад Крендал, і вперше за весь час він здався Луїсові справді старезним, хоровитим, за крок від могили.

І вже потім, удома, Луїс збагнув, що було щось іще в Джадовому вигляді тієї миті.

Неначе старий брехав.

27

Луїс не розумів, що напився, поки не добрався до гаража.

Надворі блищали зорі й холодно світив місяць. Світла бракувало для тіней, але вистачало, щоб бачити дорогу. Діставшись гаража, він миттю осліп. Десь тут був вимикач, але він, хай йому грець, не пам'ятав зараз де.

Крід пробирався навпомацки; його лякала перспектива розбити коліно, перечепившись об якусь іграшку. Хоча б навіть і через червоноколісний велосипед Еллі. Або Гейджевого крокодила.

Де ж кіт? Може, він його випустив?

Якимось чином Луїс вільно пройшов вперед і вперся в стіну. Він загнав собі глибоко в руку скалку і вигукнув: «Чорт!» Лайка полетіла в піймю. Слова лунали втомлено, без злоби. Здавалося, що весь гараж вирішив погратися з ним у хованки. Тепер він не міг зрозуміти не тільки де вимикач, а й взагалі будь-що, навіть гробані двері на кухню.

Він знову заходився повільно тинятися туди-сюди, рука все ще боліла. Ось як це — бути сліпим. Ці думки нагадали Луїсові про концерт Стіві Вандера, на який вони з Рейчел ходили. Коли? Років шість тому. Здавалося, це було так давно. Рейчел тоді була вагітною Еллі. Двоє хлопців підвели Вандера до синтезатора, проводячи повз дрти, що валялися по всій сцені, щоб він не впав. А потім, коли він мав танцювати з однією зі співачок, вона обережно вивела його на вільне місце. Луїс пам'ятав, що танцював артист добре, але була необхідна рука, яка вивела б його туди, де це можна робити.

«А як щодо руки, яка б вивела мене на кухню?» — подумав Луїс і раптом весь затремтів.

Якщо зараз у темряві до нього простягнеться рука — він кричатиме, і кричатиме, і кричатиме. Він стояв і не ворухився — чекав, коли вирівняється серцебиття. Ну ж бо, казав він собі. Годі цього гівна, годі, годі...

Де ж цей гробаний кіт?

Крід врізався у задній бампер «універсала», і біль прокотився його тілом. На очах у нього виступили сльози. Луїс застрибав на одній нозі, розтираючи забиту гомілку: він нагадував чаплю. Хоч тепер він принаймні зрозумів, де перебуває, — географія гаража чітко вималювалася в його свідомості. До того ж очі вже призвичаїлися до темряви.

Він залишив kota вдома, згадалося Луїсу. Він не хотів торкатися його, не хотів брати на руки, не хотів...

І тут гаряче, пухнасте тіло Черча, наче болотна трясовина, схопило його за литку. Огидний хвіст удавом обвився навколо ноги, і Луїс закричав; він розкрив рота у дикому лементі.

28

— Татку! — закричала Еллі.

Вона вибігла з літака і кинулася до нього, проштовхуючись між пасажирами, як футболіст на полі. Більшість з них просто відходили, посміхаючись. Луїс був трохи збентежений її запалом, та все ж відчув, як широка ідіотська посмішка сама наповзає на його обличчя.

Рейчел несла на руках Гейджа, який, зачувши щасливі верески Еллі, угледів Луїса.

— Таааать! — весело зарепетував малий і почав вовтузитися на матусиних руках. Дружина посміхнулася (трішки стомлено, як відзначив про себе Луїс) і поставила хлопчика на ноги. Він побіг за Еллі: жваво дріботів ніжками по доріжці, вигукуючи: — Тааааать! Тааааать!

Луїс звернув увагу на новий джемпер Гейджа — вочевидь, дідусів подарунок. Тим часом Еллі налетіла на батька і видерлася на нього, як на дерево.

— Привіт, татку! — радісно заверещала вона і цмокнула його в щоку.

— Привіт, сонечку, — сказав він і нахилився, щоб піймати ще й Гейджа. Луїс підхопив його й обійняв обох дітей. — Я так радий, що ви повернулися.

Потім підійшла Рейчел. Її саквояж і сумочка висіли на одній руці, а сумка для підгузків Гейджа — на іншій. На сумці великими

літерами було надруковано: «СКОРО Я БУДУ ДОРОСЛИМ ХЛОПЧИКОМ» — повідомлення, яке швидше мало тішити батьків, аніж маля, яке ці підгузки носить. Дружина нагадувала професійного фотографа, який виконав бридке і виснажливе замовлення.

Луїс протиснувся між дітьми і поцілував її в губи.

— Привіт.

— Привіт, док, — посміхнулася вона.

— Виглядаєш дуже змученою.

— А я і є змученою. До Бостона ми долетіли без проблем. На інший літак ми пересіли також без проблем. І навіть злетіли без проблем. Та як тільки літак піднявся над містом, Гейдж глянув униз, сказав «Гально, гально» і одразу ж почав блювати.

— О Боже...

— Мені довелося одразу нести його в туалет, переодягати, — розповіла вона. — Не думаю, що це в нього якась інфекція... Мабуть, просто від літака знудило.

— Поїхали додому, — поквапив Луїс. — Я там готую «чилі».

— Чилі! Чилі! — з радісним полетшенням репетувала Еллі йому на вухо.

— Чівві! Чівві! — репетував Гейдж у друге вухо, тим самим урівноважуючи силу звукової атаки.

— Уперед, — скомандував Луїс. — Давайте заберемо ваші валізи, та ходімо.

— Татку, а як там Черч? — запитала Еллі, коли встигла. Луїс чекав на це запитання, проте його здивувала стурбованість личка Еллі та тривожна зморшка між її блакитними очима. Луїс насупився і зиркнув на Рейчел.

— На вихідних вона погано спала, прокидалася з криком, — спокійно пояснила Рейчел. — Їй снилися кошмари.

— Мені наснилося, що Черча збила машина, — додала Еллі.

— Гадаю, вона просто з'їла забагато сандвічів з індичкою, — сказала Рейчел. — У неї ще й напад діареї був. Луїсе, нехай її мозок трохи відпочине, і давайте нарешті заберемося з аеропорту! За останній тиждень я надивилися стільки аеропортів, що мені вистачить на п'ять років вперед.

— З Черчем усе гаразд, сонечку, — повільно мовив Луїс.

Дійсно, все гаразд. Він цілими днями пролежує в будинку і витріщається на мене своїми дивними тьмяними очима — неначе хтось витрусив з нього всі зародки котячого інтелекту. Він просто неймовірний. На ніч я викидаю його надвір мітлою, бо мені гидко до нього торкатися. Я вимітаю його — і він іде. А одного ранку, Еллі, я відчинив двері і побачив, що він тримає мишу — чи те, що від неї лишилося. Він повитягував з гризуна кишки і смачно ними поснідав. До речі, про сніданок. Мені того ранку і шматок не ліз в горло. Одним словом...

— З ним усе гаразд.

— О, — зітхнула Еллі, і зморшка між очима в неї розгладилася. — Це добре. Бо коли мені наснився той сон, я була певна, що його більше немає.

— Правда? — запитав Луїс і посміхнувся. — Часом сни бувають такими дивними, так?

— Шниии! — вигукнув Гейдж. Малий був на стадії папуги — Еллі також таке проходила. — Шниии! — повторив хлопчик і добряче смикнув батька за волосся.

— Ходімо, народ! — сказав Луїс, і вони дружно рушили до багажного відділення.

Вони вже майже дійшли до «універсала» на парковці, як Гейдж знову промовив своє загадкове «Гально, гально» і цього разу обгидив усього Луїса, який, до речі, сьогодні був у нових трикотажних штанах, зарезервованих спеціально для зустрічі родини в аеропорту. Мабуть, «гально» — це було кодове слово малого, яке означало: «Вибачайте, зараз я буду блювати. Краще відійдіть».

Зрештою з'ясувалося, що це такі інфекція.

Дорога від Бенгорського аеропорту до їхнього дому в Ладлоу тягнулася сімнадцять миль. За час поїздки в Гейджа почали проявлятися ознаки підвищеної температури, малий впадав у дрімоту. Луїс заїхав у гараж і краєм ока побачив Черча, який прошмигнув біля стінки. Хвіст кота стояв трубою, а його дивні очі не спускали погляду з машини. Він зник у променях призахідного сонця, і вже за мить Луїс помітив випатрану мишу біля стосу з чотирьох літніх шин. Йому треба було терміново прибрати її,

доки Рейчел з дітьми не зауважила. Нутрощі миші огидно рожевіли в напівтемряві гаража.

Луїс швидко вийшов з авто і заштовхнув залишки миші за гору шин. Дві верхні впали і сховали мишу.

— Упс, — сказав він.

— А татко — безрукий, — захихотіла Еллі.

— Так і є, — відповів Луїс гарячково. Він почувався так, неначе от-от сам скаже «Гально, гально» і виблює свій обід.

— А тато — безрукий.

На його пам'яті Черч убив тільки одного щура до свого мото-рошного воскресіння. Часом він заганяв гризунів у куток, граючись із ними у смертельну гру «кот-миша», та хто-небудь — Еллі, Рейчел чи він сам — завжди втручався і не давав довести справу до кінця. Ну а після кастрації, як він чув, мало який котяра нагородить мишу чимось більшим, ніж зацікавлений погляд, — ну принаймні доти, доки йому дають їжу.

— Так і будеш тут стояти і мріяти чи допоможеш мені з дітьми? — запитала Рейчел. — Лікарю Крід, повертайтеся з Планети Монго¹. Земляни потребують вас, — її голос звучав роздратовано.

— Вибач, люба, — сказав Луїс. Він витягнув Гейджа, який був тепер таким гарячим, як вугілля в розпеченій грубі.

Тож тільки трьом з них вдалося скуштувати фірмову страву Луїса — «Чилі з Саутсайту»². Гейдж розлігся на дивані у вітальні і дивився мультики по телевізору.

Після вечері Еллі покликала Черча. Луїс, який мив посуд, поки Рейчел нагорі розпаковувала валізи, сподівався, що кіт не прийде, — але він прийшов, своєю новою повільною ходою. Він прийшов так швидко, що, здавалося, стежив за ними. *Стежив*. Саме це слово спало йому на думку.

¹ Вигадана планета з популярної франшизи «Флеш Гордон». Франшиза починалася як науково-фантастичний комікс, який згодом обріс кіносеріалами, повнометражними фільмами, радіовиставами, романами і навіть одним тематичним парком. Джордж Лукас неодноразово заявляв, що історії про Флеша Гордона надихнули його на створення «Зоряних воєн». Планета Монго — рідна планета головного антагоніста всього циклу імператора Мінга Безжального.

² Страва, що готується з тушкованої яловичини та бобів, приправлених соусом з чилі. Назву отримала від району в Чикаго, де жили переселенці з негритянського Півдня та пуерторіканці й де вона була особливо популярною.

— Черчу! — гукнула Еллі. — Черчу, привіт!

Вона підхопила kota та обійняла його. Луїс спостерігав за цим краєм ока. Він вишукував залишки їжі на дні раковини, та зараз його руки завмерли. Він бачив, як щастя на обличчі Еллі повільно змінювалося на здивування. Кіт спокійно лежав у неї на руках, притиснувши вуха до голови. Дівчинка і тварина зазирнули одне одному в очі.

Після довгої хвилини — Луїсу вона видалася цілою вічністю — вона поставила Черча на підлогу. Кіт побрів геть, до їдальні, навіть не озирнувшись. «Мучитель маленьких мишей, — подумалося Луїсу. — Господи, що ж ми зробили тієї ночі?»

Він чесно намагався все пригадати, та спогади вже кудись вивітрилися, нечіткі й далекі, як страшна смерть Віктора Паскоу на підлозі лазарету. Він пам'ятав пориви вітру в нічному небі, сяйво білого снігу на чорному полі, яке тяглося до лісу. І все.

— Татку? — голос Еллі був тихий і здавлений.

— Що, любя?

— Черч дивно пахне.

— Правда? — запитав Луїс максимально спокійно.

— Так! — засмучено відповіла Еллі. — Він ніколи так дивно не пахнув. Він пахне як.. пахне як... какашка!

— Ну, може, він вступив у щось бридке, сонечку, — припустив Луїс. — Як би він бридко не пахнув, це минеться.

— Дуже на це сподіваюся, — сказала Еллі смішним манірним тоном. І вийшла з кухні.

Луїс знайшов останню виделку і витягнув затичку. Він так і стояв над раковиною, дивлячись у ніч, а мильна вода стікала вниз із гучним пирсканням. Коли звуки у жолобі стихли, чоловік прислухався до виття вітру надворі. Такий дужий і холодний, вітрюган налітав з півночі, приносив із собою зиму. І раптом Луїс зрозумів, що йому страшно, просто по-дурному страшно — так страшно, як коли хмара раптово закриває сонце і починає дріботіти дощ, а тобі нема куди сховатися.

— Сто три? — запитала Рейчел. — Боже, Лу! Ти впевнений?

— Це вірус. — Луїс намагався не помічати звинувачувальних ноток у голосі дружини. Вона була дуже стомлена. У неї був дуже довгий день сьогодні: перелетіти півкраїни з дітьми на руках.

Зараз уже була одинадцята година. А день досі не закінчився. Еллі міцно спала у своїй кімнаті. А Ґейдж лежав на їхньому ліжку в напівпритомному стані. Годину тому Луїс дав йому «Ліквіпрін»¹. — Аспірин зіб'є йому температуру до ранку, люба.

— А ти не даси йому ампіцилін чи щось таке?

Луїс терпляче відповів:

— Якби у нього був грип або стрептококова інфекція, то дав би. Але в нього цього нема. У малого вірус. А всі ці штуки нічогісінько не вдіють проти вірусу. Від них тільки посиляться діарея та зневоднення.

— Ти впевнений, що це саме вірус?

— Якщо тобі моєї думки недостатньо, — гаркнув він, — прошу до діагностування!

— Не кричи на мене! — обурилася Рейчел.

— Я на тебе не кричав! — на тих же тонах відповів Луїс.

— Ти кричав, — почала Рейчел. — Ти кри-кри-кричав. — Її рот скривився, і вона прикрила обличчя долонями. Луїс побачив великі темні мішки під її очима, і йому стало дуже соромно.

— Вибач, — він сів біля неї. — Боже, не знаю, що зі мною таке. Вибач, Рейчел.

— Та нічого, все гаразд, — вона вимучено посміхнулася. — Пам'ятаєш, як ти казав колись? «Поїздка була собачою». А я боялася, що ти розлютишся, коли зазирнеш у шафу Ґейджа. Я вирішила сказати тобі про це зараз, поки тобі ще соромно переді мною.

— А чому я маю розлютитися?

Вона знову вимучено посміхнулася:

— Мої батьки купили йому з десяток нових светрів. Сьогодні він якраз був у одному з них.

— Я помітив, що у нього щось новеньке, — коротко відповів Луїс.

— Я помітила, що ти помітив, — сказала вона і смішно насупила брови. Луїс розсміявся, хоча йому було зовсім не до сміху. — І шість нових суконь для Еллі.

¹ Знеболювальний та жарознижувальний засіб. Основна діюча речовина — аспірин.

— Шість суконь! — він старанно намагався придушити крик. Луїс раптом розізлився. Він і сам не знав, чому йому так боляче. — Рейчел, чому? Чому ти їм дозволила? Нам же не потрібно... Ми самі можемо....

Він замовк. Лють позбавила його слів. На якусь мить він пригадав, як ніс мертвого кота Еллі через ліси, перекладаючи поліетиленовий пакет з руки в руку... А в цей час Ірвін Голдман, цей брудний старий хер з Лісового озера, займався тим, що намагався купити любов його дочки своєю чортовою чековою книжкою.

На хвильку йому здалося, що зараз він закричить: «Він купив їй шість суконь, а я повернув її гробаного кота з мертвих, ну і хто більше любить її?»

Та слова померли, так і не встигнувши народитися. Він ніколи не скаже нічого подібного. Ніколи.

Рейчел м'яко доторкнулася до його плеча:

— Луїсе, їм так хотілося це зробити. Вони люблять дітей, але дуже рідко їх бачать. А ще вони старіють... Навряд чи ти б зараз впізнав мого батька... Правда.

— Його я б точно впізнав, — пробурмотів Луїс.

— Будь ласка, любий, спробуй зрозуміти. Спробуй бути добрішим... Тобі ж їхня увага не завдасть жодної шкоди.

Луїс довго на неї дивився і нарешті сказав:

— Завдасть. Навіть якщо не має того на меті, завдасть.

Вона вже відкрила рота, аби йому заперечити, та раптом з кімнати Еллі почувся крик:

— Татку! Мамо! Хто-небудь!

Рейчел уже піднялася, та Луїс посадив її назад:

— Побудь з Гейджем. Я сходжу, — здається, він знав, у чому річ. Але ж він вигнав кота на вулицю, хай йому грець. Коли Еллі пішла спати, він піймав тварюку на кухні і викинув на вулицю. Він не хотів, щоб кіт спав з нею. Ніколи. Дивні думки про хвороби, пересипані спогадами про похоронний зал дядька Карла, навідували його, коли він уявляв Черча на ліжку Еллі.

Вона зрозуміє, що з котом щось не так і що він не такий. Як раніше.

Він вигнав кота надвір, але той повернувся. Напівсонна Еллі сиділа на ліжку, а Черч влігся на ковдрі, розпливаючись

темною тінню. Його широко розплющені очі тупо блимали на світлі.

— Татку, викинь його, — Еллі майже стогнала. — Від нього так смердить.

— Тссс, Еллі, засинай, — сказав Луїс, вражений спокоєм у своєму голосі. Це нагадало йому ранок після того випадку лунатизму, коли помер Паскоу. Після прибуття в лазарет він одразу ж побіг у ванну — глянути в дзеркало, щоб побачити, як жахливо виглядає. Та виглядав він дуже навіть непогано. Тоді йому стало цікаво, скільки ж людей ходить навколо так — зі спокоєм на обличчі і жахливими секретами всередині.

Але ж це не секрет, чорт забирай! Це ж просто кіт!

Та Еллі мала рацію. Він огидно тхнув.

Луїс виніс kota з кімнати, намагаючись дихати через рот. Бувають же й гірші запахи: наприклад, лайно. Якось із місяць тому чистили каналізаційний відстійник. Джад тоді сказав: «Не Шанель номер п'ять, еге ж, Луїсе?» Або сморід гнійної рани — те, що доктор Брасерман називав «присмалена плоть», — був же ще гіршим. Та навіть запах з каталітичного конвертера «Цівіка» був куди бридкішим.

Проте запах від kota був якимось особливо відразливим. І як же цей шолудивий котяра продерся всередину? Луїс же виганяв його раніше — вимів мітлою, — коли вся родина була вже нагорі. Зараз він тримав його на руках уперше за весь тиждень. Кіт гаряче розпливався, як липка зараза, і Луїс подумки поцікавився: «Крізь яку шпарину ти проліз, виродку?»

Раптом йому пригадався той далекий сон — Паскоу просто проходить крізь двері між кухнею та гаражем. Може, й не було ніякої шпарини? Воже, воно просто прослизнуло крізь двері, як примара?

— Дурниці, — гучно прошепотів він трохи осиплим голосом.

Раптом Луїсові здалося, що кіт зараз почне вириватися у нього з рук і подряпає його.

Та Черч лежав непорушно, випромінюючи те бридке тепло і нудотний сморід, і дивився на Луїса так, неначе міг прочитати думки.

Крід відчинив двері і грубо штурхнув kota в гараж.

— Уперед, — сказав він. — Іди і вбий ще одну мишу.

Черч незграбно приземлився, вдарившись лапами об підлогу. Він кинув на Луїса огидний, повний ненависті погляд зелених очей. А потім пішов, похитуючись, наче п'яний.

«О Боже, Джаде, краще б ти мовчав», — подумав Луїс. Він підійшов до раковини і ретельно вимив руки, неначе перед операцією. «Ти робиш це тому, бо воно тримає тебе. Потім вигадуєш якісь причини... Тобі навіть здається, що це хороші причини... Та варто тобі хоч раз там побувати, і ти вже належиш сьому місцю... І ти готовий вигадувати найправедніші в світі причини, аби знову піти туди...»

Ні, він не міг звинувачувати Джада. Він пішов туди за власною волею, тож не міг звинувачувати Джада.

Луїс закрутив кран і взявся витирати руки. Раптом чоловік завмер і втупився поглядом у шматочок ночі за кухонним вікном.

«Чи означає це, що це місце тепер моє? І моє також?»

Ні. Ні, якщо я сам цього не хочу».

Він повісив рушник і пішов нагору.

Рейчел уже була в ліжку з натягнутою до підборіддя ковдрою. Ґейдж лежав біля неї. Дружина кинула на нього винуватий погляд:

— Ти не проти, любий? Тільки сьогодні. Мені буде спокійніше, якщо малий буде біля мене. У нього такий жар.

— Звісно, — відповів Луїс. — Усе гаразд. Я постелю собі на дивані внизу.

— Ти справді не проти?

— Ні. Ґейджу від цього погіршає, а ти заспокоїшся, — він замовк, а потім посміхнувся. — Правда, ти підхопиш вірус. Майже гарантовано. Ти не передумала?

Вона посміхнулася у відповідь і заперечно похитала головою.

— А чого Еллі галасувала?

— Черч. Вона хотіла викинути його.

— Еллі хотіла викинути Черча?! Оце так номер.

— Ага, — погодився Луїс і додав: — Вона казала, що від нього тхне. Якщо чесно, так воно й було. Думаю, він вскочив у купу чогось смердючого.

— Прикро, — сказала Рейчел, умошчуючись на своєму боці ліжка. — Мені здавалося, що Еллі сумувала за Черчем не менше, ніж за тобою.

— Угу, — мутикнув Луїс. Він нахилився до неї і ніжно поцілував. — Засинай, Рейчел.

— Я кохаю тебе, Лу. І я рада, що повернулася. Вибач за диван.

— Усе гаразд, — запевнив Луїс і вимкнув світло.

Внизу він розклав диван, дістав подушки і намагався морально приготуватися до ночі незабутнього відчуття дротів і пружин під тонким матрацом. Зате на дивані хоча б були простирадла. Луїс дістав дві ковдри з верхньої полиці над комірчиною і поклав їх на ліжко. Він уже почав був роздягатися, та раптом зупинився.

«Думаєш, Черч знову проникнув усередину? Пройдись і перевір. Ти казав Рейчел, це не зашкодить, а може, навпаки, допоможе. Перевір усі двері».

Він ретельно оглянув весь перший поверх, перевірів усі замки на вікнах і дверях. Та Черча ніде не було.

— Спробуй тепер зайти, клятий котиську! — прошипів Луїс. І подумки побажав йому відморозити собі яйця. Правда, їх у Черча і так уже не було.

Крід вимкнув світло і ліг на диван. Пружини миттєво врізалися в його спину, і він уже уявляв, як з півночі крутитиметься, щоб заснути. Врешті-решт він таки занурився у сон, попри абсолютно незручний диван. Йому здалося, що він прокинувся знову на індіанському могильнику за «Кладвищем домажніх тварин». Цього разу він був сам. Він власноруч убив Черча і чомусь вирішив удруге його воскресити. Бог знає, чому він таке надумав, — сам Луїс не знав. Цього разу він закопав Черча глибше, аби той не міг так легко вилізти. Луїс чув, як кіт кричав з-під землі, немов маленька дитина. Цей крик проходив крізь шари землі, крізь її кам'янисту плоть, — крик і той нудотно-солодкавий запах гниття і розкладу. Кожен вдих віддавався болем. Здавалося, що хтось навалив кам'яну брилу йому на груди...

Крик... Крик... Крик усе не припинявся.

А брила все давила, давила.

— Луїсе! — тривожно покликала Рейчел. — Луїсе, йди сюди!

Її голос відлунював не лише тривогою, а й божевільним страхом. А цей відчайдушний крик... Це ж Гейдж!

Луїс розплющив очі й витріщився в зеленкувато-жовті очі Черча. Вони були всього за чотири дюйми від його власних. Кіт

лежав у нього на грудях, скрутившись там, неначе ті котиська з бабусиних казок, що крали дихання. Сморід ішов від нього повільними, нудотними хвилями.

Луїс захлинувся власним криком огиди і здивування. Він виставив руки вперед у примітивному захисному жесті. Черч зіскочив з ліжка, приземлився на підлозі і пішов геть хиткою ногою.

«Боже! Боже! Він же був на мені! О Боже, він же був прямисінько на мені!»

Його огида не досягнула б іще вищого рівня, навіть якби він прокинувся з павуком у роті. На якусь мить він подумав, що його знудить.

— Луїсе!

Він відкинув ковдри і помчав нагору. Тьмяне світло лилося з їхньої спальні. Рейчел стояла біля сходів.

— Луїсе, він знову блював... Він задихається... Мені страшно...

— Я тут, — сказав він і підійшов до неї. Тим часом у його голові роїлися думки: «Черч проник.. Він зміг якось пролізти... Мабуть, через підвал... Розбив вікно у підвалі... Треба буде перевірити завтра, коли повернуся додому... дідько, краще перед роботою...»

Гейдж перестав кричати. З його горла виривалися огидні булькаючі звуки.

— Луїсе! — закричала Рейчел.

Луїс рухався швидко. Гейдж лежав з його боку, і блювота лилася з рота на старий рушник. Рейчел сіла біля нього. Малий блював, так, але недостатньо. Основна частина блювоти лишалася всередині, і він задихався.

Луїс схопив хлопчика під руки, відзначаючи краєм свідомості, наскільки гарячі пахви під комбінезончиком. Потім чоловік перевернув його догори дригом. Луїс стукнув дитину по спині, і велика порція блювоти вилилася з її ротика на підлогу, заляпуючи шафу. Гейдж знову закричав, і цей гучний вереск звучав музикою для Луїсових вух. Адже він забезпечував необмежений доступ кисню.

Ноги Рейчел підкосилися, і вона впала на ліжко, стискаючи голову руками. Її всю трусило.

— Він ледь не помер. Він ледь не за-за-дих... О Боже!

Луїс ходив по кімнаті, тримаючи сина на руках. Крики Гейджа поступово стихали і перетворювалися на схлипування. Здавалося, він знову от-от засне.

— Шанси, що він проблюється сам, були п'ятдесят до одного. Я лишень трохи допоміг йому.

— Але він був дуже близько до смерті! — Вона глянула на нього, і в її червоних від утоми та сліз очах світилися жах і здивування. — Луїсе, він був настільки близько.

Раптом Луїсові пригадалися крики Рейчел у залитій сонцем кухні: «Він не помре! Ніхто тут не помре!»

— Люба, ми всі близько до неї, — сказав він. — Завжди.

Швидше за все, новий напад блювання спровокувало молоко. Дружина розповіла, що Гейдж прокинувся близько півночі з голодним криком, десь за годину після того, як Луїс пішов спати, і Рейчел мала дати йому пляшечку. Вона знову заснула, коли малий ще пив. А десь за годину почався напад блювання.

— Більше ніякого молока, — наголосив Луїс, і Рейчел покійно погодилася. Ніякого молока.

Луїс спустився приблизно о чверть по другій і хвилин п'ятнадцять розшукував кота. У процесі огляду він з'ясував, що двері між кухнею та гаражем були зачинені нещільно, що він і підозрював. Йому пригадалося, як мама розповідала йому про кота, який вмів дуже вправно відчиняти клямки на дверях, на таких, як оті двері з підвалу. Він просто підходив до дверей і тис лапкою на клямку доти, доки двері не відчинялися. Хороший трюк, та він не дозволить Черчу часто займатися подібним. Врешті-решт, на цих дверях також був замок. Кіт спав, згорнувшись біля пічки, і Луїс виштовхнув його за двері без особливих церемоній. Дорогою назад, до свого дивана, він знову зачинив двері в підвал.

Цього разу ще й замкнув на засув.

Уранці температура у Гейджа була майже нормальною. Щоки були ще трохи червоними, але щодо решти він почувався добре,

був дуже активним. Несподівано, всього за один тиждень, його нерозбірливе белькотання обернулося чимось таким, що дуже нагадувало слова. Він повторював усе, що казали люди навколо. Зараз Еллі хотіла щоб він сказав «кака».

— Гейдже, скажи «ка-ка», — повторювала вона, сидючи над ранковою порцією вівсянки.

— Гейдж-кака, — весело бовкнув малий, ляпаючи руками у тарілці. Луїс трохи підсолодив кашу, як любив Гейдж. Але хлопчик, як завжди, швидше мився вівсянкою, аніж їв її.

Еллі захихотіла.

— Скажи «пердь», Гейдже.

— Пе'дь-Гейдж, — широко всміхнувся Гейдж, розмазуючи вівсянку по обличчю. — Кака-пе'дь.

Луїс і Еллі зареготали. Не сміятися було неможливо.

Однак Рейчел це не здавалося смішним.

— Гадаю, на один ранок непристойностей годі, — сказала вона, ставлячи перед Луїсом його яечню.

— Кака-пе'дь, кака-пе'дь, — бадьоро заспівав Гейдж, і Еллі пирснула в кулак.

Вуста Рейчел ледь помітно сіпнулися, і Луїс подумав, що зараз вона виглядає набагато краще, незважаючи на зіпсований відпочинок.

«Це просто полегшення», — думав Луїс. Гейджу було вже краще, а вона повернулася додому.

— Не кажи так більше, Гейдже! — обірвала його Рейчел.

— Галяздь, — погодився Гейдж і переключився на іншу розвагу: виблював усю вівсянку, яку з'їв до того, собі в тарілку.

— Ай, що за гидота! — скрикнула Еллі й вибігла з-за столу.

І тут Луїс остаточно втратив над собою контроль. Він реготав, доки не почав плакати, і плакав, доки не почав знову реготати. Рейчел і Гейдж витріщилися на нього як на божевільного.

«Ні, — міг би сказати їм Луїс. — Я був божевільним, але тепер гадаю, що все буде добре. Справді!»

Він точно не був певен, так це чи ні, але здавалося, що все лихо вже позаду.

І певний час так і було.

Вірус мучив Гейджа ще з тиждень, а потім усе минулося. А ще через тиждень він зліг з бронхітом. Еллі також його підхопила, а потім і Рейчел. Тож за тиждень до Різдва троє з чотирьох членів родини хекали, як старі і засапані мисливські пси. Луїс не заразився, і Рейчел, здавалося, образилася на нього за це. Останній навчальний тиждень в університеті був пекельним для Луїса, Стіва, Суррендри та Чарлтон.

Жертв грипу не з'явилось — поки що не з'явилось, — та була купа випадків бронхіту, кілька хворих на моновуклеоз та навіть атипову пневмонію. А за два дні до різдвяних канікул стурбовані друзі притягнули в лазарет шістьох стогнучих п'янючих юнаків зі студентського братства. Лікарів навіть пройняв ляк, надто вже пацієнти моторошно нагадували справу Паскоу. Ці шестеро клятих бовдурів залізли на одні невеликі ґринджоли (шостий виліз на плечі найвищого, як потім витягнув з них Луїс) і вирішили покататися з гірки. Весело. От тільки ґринджоли, набравши швидкості, збилися з курсу і врізалися в гармату часів Громадянської війни. У підсумку вийшло: дві зламані руки, одне зламане зап'ястя, сім зламаних ребер на всіх, струс мозку і купа забоїв (усіх і не порахуєш). Тільки хлопчина, який сидів на плечах у друга, вийшов з пригоди цілим і фактично неушкодженим. Коли ґринджоли вдарилися об гармату, ця спасенна душа просто перелетіла через неї і приземлилася прямісінько головою в сніговий замет. Розбиратися з усіма тими переломами та ранами було зовсім не весело, і Луїс добряче нагримав на юнаків, доки накладав їм бинти, але ввечері, коли переповідав цю історію Рейчел, не міг втриматися від реготу. Рейчел здивовано дивилася на нього, бо ніяк не могла збагнути, що ж там такого веселого. Ну а Луїс не міг їй пояснити, що це був просто дурний нещасний випадок і хоч люди й поранилися, та опісля спокійнісінько пішли геть. Він сміявся з полегшенням і легкими нотками тріумфу — «Сьогодні ти переміг, Луїсе».

Страждання від бронхіту в його власній родині закінчилися тоді, коли в школі в Еллі почалися канікули, 16 грудня, і вони всі четверо готувалися святкувати щасливе і трохи старомодне сільське Різдво. Цей будинок у Північному Ладлоу — будинок, який

здавався ледь не ворожим, особливо після того, як Еллі в перший же день порізала, а Гейджа вкусила бджола, — був як ніколи схожим на справжній дім.

Коли на Святвечір діти нарешті заснули, Луїс і Рейчел прокралися на горище, наче злодюжки, і вийшли звідти з яскравими подарунковими коробками — набір мініатюрних машинок для Гейджа, який недавно відкрив для себе радість ігор з машинками, і Барбі та Кен для Еллі. А ще були триколісний велосипед, одяг для ляльок, іграшкова плита з лампочкою всередині та інші дрібнички.

Вони радісно сиділи одне біля одного у мерехтливих вогниках ялинки і перебирали подарунки — Рейчел у шовковій піжамі, Луїс у своєму халаті. І він не міг пригадати приємнішого вечора.

У каміні горів вогонь, і час від часу хтось із них підкидав туди трохи сухого березового галуззя. Вінстон Черчилль потерся об Луїсову ногу, за що чоловік відштовхув його з ледь відчутною огидою — той тхнув. Пізніше він бачив, як Черч намагався вмотитися біля Рейчел — і вона також нетерпляче відштовхнула його: «Тпрусь!», а потім протерла долонею місце, де притулявся кіт, неначе воно було брудним. Луїс подумав, що Рейчел навіть не усвідомлювала природи свого жесту.

Черч повільно підійшов до каміна і незграбно гепнувся біля багаття. Усю граційність він втратив тієї ночі, про яку Луїс намагався не думати.

Та Черч втратив ще дещо. І Луїсові знадобився цілий місяць, аби збагнути, що саме. Кіт більше ніколи не муркотів. Раніше за гучністю його муркотіння могло зрівнятися з найпотужнішим мотором, особливо уві сні. Часом Луїсу доводилося навіть підніматися і зачиняти двері в кімнату Еллі, аби заснути.

Тепер же кіт спав як камінь. Як мрець.

«Ні, — нагадав він собі, — був же один виняток». Тієї ночі, коли він спав на дивані, а Черч розлігся на ньому, як смердюча ковдра, кіт точно муркотів. Якийсь же звук його горло видавало.

Та, як і казав Джад Крендал, усе було не так уже й погано. У підвалі Луїс справді знайшов розбите вікно і поставив туди нову шибку, чим заощадив їм паливо. І саме Черчеві треба було дякувати за те, що Луїс таки помітив розбите скло, яке б, може, й простояло так ще кілька тижнів або місяців.

Еллі більше не хотіла спати з Черчем, але іноді, коли вона дивилася телевизор, дозволяла йому дрімати в неї на колінах. Але частіше, міркував він, розбираючи деталі Бет-мобіля для Еллі, вона відштовхувала його через декілька хвилин зі словами: «Йди геть, Черчу. Від тебе смердить». Вона годувала його регулярно, з любов'ю, і навіть Гейдж був не проти іноді посмикати за хвоста старого Черча. На думку Луїса, малий це робив більше з дружніх міркувань, аніж зі злого умислу. Він був схожий на маленького ченця, який тягнув за язика великого дзвона. У таких випадках Черч ледаче ліз під батарею, де Гейдж не міг би дістати його.

«Зміни в собаці куди більше кидались би нам у вічі, — подумав Луїс. — Але котики — істоти незалежні. Незалежні і дивні. Навіть містичні. Зрозуміло, чому єгипетські фараони хотіли, щоб їхніх котів муміфікували і клали разом з ними в їхні тригранні могили, — котики мали слугувати провідниками для душ у потойбіччя. Коти були дивними».

— Як там поживає твій Бет-мобіль?

Він показав готове творіння: «Та-дам!»

Рейчел тицьнула на пакет, де лежало ще три чи чотири пластмасові детальки.

— А це що таке?

— Запасні деталі, — Луїс винувато посміхнувся.

— Ой, сподівайся, що то справді запасні деталі. А то ж дитина може зламати свою тендітну маленьку шийку.

— Ні, це буде пізніше, — хитро сказав Луїс. — Коли їй буде дванадцять і вона вихвалатиметься новим скейтбордом.

Рейчел застогнала.

— Док, май совість!

Луїс підвівся, розпрямив спину і потягнувся вліво-вправо, що аж трохи хруснув хребет.

— Це все просто іграшки.

— І ми їх уже всі зібрали. Пам'ятаєш минулий рік? — Рейчел захихотіла, і Луїс також посміхнувся. Минулого року вони все старанно зібрали і спакували, до четвертої ранку прововтузулися. А Еллі потім вирішила, що коробки були навіть цікавішими за самі іграшки.

— ОТТАКА коробка! — сказав Луїс, пародіюючи Еллі.

— Добре, ходімо в ліжко, — мовила Рейчел. — І я вручу тобі твій подарунок завтра вранці.

— Жінко, — відповів він на те, встаючи на повен зріст. — Він і так мій по праву.

— Я знаю, чого тобі хочеться, — розсміялася вона. І в цю мить щирих веселощів була так схожа на Еллі... і на Ґейджа.

— Хвилиночку, — зупинив він. — Я маю ще дещо зробити.

Він підійшов до комірчини і витягнув звідти один зі своїх черевиків. А потім відсунув камінний екран від помираючого вогню.

— Луїсе, що ти....

— Побачиш.

Зліва від каміна розташувалася купка м'якого сіруватого попелу. Луїс поставив туди черевика, лишаючи глибокий слід, а потім ще раз, з іншого боку.

— Ось так, — сказав він і відніс черевика назад у комірчину. — Тобі подобається?

Рейчел знову захихотіла.

— Луїсе, Еллі стрибатиме від щастя.

За останні два тижні навчання до Еллі дійшли тривожні й страшні чутки, які вже встигли облетіти всю школу: Санта Клаус — насправді тато. Цю ідею тільки посилило враження від зустрічі зі шклявим Сантою у Бенгорському шопінг-центрі кілька днів тому. Санта сидів у кав'ярні за столиком, відкинувши бороду набік, і поїдав чізбургер. Це дуже схвилювало Еллі (здавалося, що чізбургер стурбував її навіть більше, ніж фальшива борода), і тут уже не допомагали ніякі розповіді Рейчел про те, що насправді це лишень помічник справжнього Санти, який сидить у себе на півночі, готується до подорожі і перечитує листи дітей, які написали про свої бажання в останню мить. Він дуже зайнятий, адже на нього чекає довга і напружена поїздка.

Луїс обережно поставив на місце камінний екран. Тепер у попелі чітко виднілися сліди від великих черевиків. Ноги чарівника, вочевидь, рухалися в напрямку різдвяної ялинки, аби лишити подарунки для родини Крідів. Ілюзія була бездоганною, якщо не зважати на те, що обидва сліди були від лівого черевика... Та Луїс сумнівався, що Еллі здогадається.

— Луїсе Крід, я кохаю тебе, — Рейчел поцілувала його.

— Ти вийшла заміж за героя, крихітко, — щиро посміхнувся Луїс. — Будь зі мною. І ти станеш зіркою.

Вони рушили до сходів. Луїс вказав на журнальний столик, який Еллі присунула до телевізора. Там стояло вівсяне печиво та бісквіти. І навіть пляшка пива. «ДЛЯ ТЕБЕ, САННА», — повідомляла записка кривим почерком Еллі.

— Ти хочеш печиво чи бісквіт «Рінг-Дінг»¹?

— Бісквіт, — відповіла Рейчел і з'їла половинку.

Луїс узяв пляшку з пивом.

— Від пива в такий час у мене розболиться живіт, — зауважив він.

— Дурниці, — весело сказала вона. — Уперед, док.

Луїс поставив пляшку з пивом назад і раптом схопився за кишеньку халату, неначе про щось забув — хоча, звісно ж, він чудово пам'ятав про маленький важкий пакетик.

— Ось, — простягнув він. — Це для тебе. Можеш відкривати — уже ж за північ. Щасливого Різдва, любя.

Вона взяла маленьку коробочку, обгорнуту сріблястим папером і перев'язану блакитною стрічкою.

— Луїсе, що там?

Він знизав плечима.

— Мило. Зразки шампуню. Не пам'ятаю, якщо чесно.

Вона розгорнула подарунок уже на сходах, побачила там коробочку «Тіффані» і скрикнула. Рейчел відкрила її і просто стояла та дивилася, трохи розтуливши рота.

— Ну як? — стурбовано запитав він. Луїс ніколи раніше не дарував їй ювелірних прикрас, тому нервувався. — Тобі подобається?

Вона обережно витягла золотого ланцюжка і з трепетом піднесла крихітний сапфір до світла. Він мерехтів і переливався блакитними іскрами.

— О Луїсе, це так прекрасно! — Він побачив маленькі сльозинки в кутиках її очей і почувався водночас зворушеним і стривоженим.

— Крихітко, не плач, не варто...

— Луїсе, але ж ми не можемо собі дозволити — ти не можеш дозволити...

¹ Глазурований шоколадний бісквіт з молочною начинкою.

— Тсс, — сказав він. — Я збирав гроші ще з минулого Різдва. І це не так дорого, як ти думаєш.

— І скільки ж?

— Я ніколи не скажу тобі цього, Рейчел, — урочисто мовив він. — І ніякими тортурами ніхто не витягне з мене цю інформацію. Дві тисячі доларів.

— Дві тисячі! — вона накинута на нього з такими сильними обіймами, що він ледь не впав зі сходів. — Луїсе, ти божевільний!

— Примірай.

Вона так і зробила. Він допоміг їй застібнути карабін, і вона повернулася до нього.

— Хочу піти нагору і добре роздивитися кулон, — посміхнулася Рейчел. — Хочу покрасуватися.

— Красуйся, а я вимкну світло і вижену kota.

— А коли ми будемо цим займатися, — вона дивилась прямо в його очі. — Я зніму все, крім нього.

— Ну тоді красуйся швидко, — поклавив Луїс, і вона розсміялася.

Він піймав Черча і поніс його на руках — цими днями він не дуже переймався через мітлу. Йому здавалося, що попри все він знову звик до kota. Коли Крід підійшов до дверей між кухнею та підвалом, то відчув, як потік холодного повітря звивається коло його ніг.

— Щасливого Різдва, Че...

Він спинився на півслові. На килимку лежала мертва ґава. Її голова була розтерзана і спотворена. Видерте з м'ясом крило лежало біля тіла, як обвуглений шматок паперу. Черч вискочив з Луїсових рук і почав обнюхувати замерзлий труп. На очах у Луїса кіт нахилив голову до тіла і в одну мить вирвав у ґави мутне мертве око.

«Черч знову вбиває», — подумалося Луїсу. Він відвернувся, та все одно встиг побачити глибоку криваву діру на місці ґавиноного ока. «Це не має впливати на мене, не має, я ж і гірше бачив, наприклад Паскоу, так, Паскоу був куди гірший...» Але це все одно на нього впливало. Його шлунок зробив сальто. Тепло сексуального збудження раптово зникло. «О Боже, цей птах же розміром з нього. Він, мабуть, довго вистежував, аби вполювати його. Довго, довго вистежував».

Треба терміново це все прибрати. Нікому не хотілося таких різдвяних подарунків. А він сам у цьому винен, чи не так? Він і більше ніхто. Луїс підсвідомо прийняв це ще того вечора, коли повернулася його родина, а він заштовхав розтерзаний труп вбитої Черчем миші за шини.

«Людське серце міцніше за камінь, Луїсе».

Ця думка була такою чіткою, такою реальною і навіть тривіальною, що Крідові здалося, ніби Джад матеріалізувався прямо тут, біля нього, і вимовив ці слова.

«Людина ростить, що здужа, а опісля жне плоди того».

Черч жадібно пожирав плоть мертвої пташки. Зараз він займався другим крилом. Моторошний тріск лунав у темряві, коли Черч сліпо, методично тягав його туди-сюди, туди-сюди. Тобі ніколи не підняти її з землі, Орвіле. Так і є, Вілбуре¹. Грьобана пташка все одно мертва, тож її можна або згодувати котові, або... Луїс різко і сильно відштовхнув Черча. Кіт зіп'явся на лапи і незграбно пошкандибава геть, кинувши на Луїса один із тих огидних жовто-зелених поглядів.

— Тільки спробуй мене з'їсти, — прошипів йому Луїс.

— Луїсе? — з їхньої спальні почувся тихий голос Рейчел. — Ти йдеш?

— За хвилику буду, — гукнув він у відповідь. — Тут просто трішки прибрати треба, згода?

«Бо це мій бруд».

Луїс увімкнув світло в гаражі. Він швиденько збігав на кухню і взяв з-під раковини великий зелений пакет для сміття. Повернувшись в гараж, зняв з цвяха лопату, нагрів на ній рештки птаха і скинув у пакет. Туго зав'язав його і пожбурих у смітник біля «Цівіка». Коли він закінчив, у нього вже починали боліти ноги.

Черч стояв у дверному прорізі. Луїс пригрозив йому лопатою, і той розплився в нічній темряві, як чорна пляма.

У спальні на нього чекала Рейчел. На ній справді нічого не було, крім сапфірового кулона, як вона й обіцяла.

Вона ліниво посміхнулася йому.

¹ Натяк на відому іронічну фразу, кинуту братам Райт щодо їхнього «літально-го» апарата.

— І де ж ти так довго був, любий?

— Над раковиною перегоріла лампа, — збрехав Луїс. — Довелося її змінити.

— Іди сюди, — вона потягнула його до себе. Не за руку. — Він знає, чи ти спав¹, — м'яко наспівувала вона. — Він знає, чи ти встав... Ой, Луїсе, а що це?

— Хтось щойно встав, — відповів Луїс, знімаючи халат. — Може, нам вдасться вкласти його спати до приходу Санти, як гадаєш?

Вона зіп'ялася на лікоть. Крід відчував її гаряче, солодке дихання.

— Він знає, чи був хорошим, чи поганим... То будь хорошим... Для добра... Ти був хорошим хлопчиком, Луїсе?

— Гадаю, так, — його голос тремтів.

— Що ж, давай перевіримо, чи ти такий смачний, як здається, — мовила вона.

Секс був хорошим, та Луїс не зміг одразу заснути, як це буває після хорошого сексу, — просто поринути в щасливий сон про себе, дружину і своє життя. Він лежав у темряві різдвяного ранку, слухаючи тихе і глибоке дихання Рейчел, і думав про мертву пташку на порозі — різдвяний подарунок від Черча.

«Пам'ятай про мене, докторе Крід. Я був живим, потім мертвим і тепер знову повернувся до життя. Я пройшов це пекельне коло, щоб сказати тобі, що повернувся, втративши вміння муркотіти та повернувши собі смак до полювання. Я прийшов сказати тобі, що людина пожинає те, що сіє. Не забувай про це, докторе Крід, я частина твого життя, як і дружина, дочка і син. Пам'ятай про таємницю і обробляй свій сад»².

Луїс нарешті заснув.

31

Так минала їхня зима. Віру Еллі в Санта Клауса було поновлено — хоча б ненадовго — завдяки відбиткам ніг біля комина. Гейдж із

¹ Весь подальший діалог — жартівливий обмін цитатами з відомої різдвяної пісеньки «Santa Claus is Coming to Town», 1934 року.

² Алюзія на концепцію щастя, висловлену Вольтером.

захватом розкривав свої подарунки, повсякчас жуячи такий апетитний пакувальний папір. Цього року діти знову вирішили, що гратися з коробками куди цікавіше, аніж з іграшками.

Напередодні нового року до них завітали Крендали, щоб почастуватися ег-ногом¹ за рецептом Рейчел, і Луїс спіймав себе на тому, що подумки перевіряє Норму. Вона виглядала ще блідішою і худішою, ніж зазвичай. Його бабуся сказала б, що Норма почала «здавати», і, по правді, це слово було вельми доречним щодо неї. Її руки, і так роздуті й покручені артритом, вкрилися печінковими плямами. Волосся стало куди тоншим, ніж раніше.

Крендали пішли додому близько десятої, і Кріди зустріли новий рік усі разом, перед телевізором. Того вечора Норма востаннє була у них дома.

Більша частина Луїсової відпустки була мокрою і непривітною. Він, звісно, дякував відлізі за суттєве зниження рахунків на пальне, але погода за вікном все одно його гнітила. Вдома він майстрував книжкові полицки та буфет для дружини, а в кабінеті клеїв модель «порше» для себе. Тож двадцять третього січня, коли в університеті знову відновилося навчання, він радо повернувся на роботу.

Розпочалася епідемія грипу — раптовий спалах хвороби заявив про себе через тиждень після початку весняного семестру. Луїс помітив: навіть попри те, що він працював по десять-дванадцять годин на день і повертався додому абсолютно виснаженим, нещасним він не почувався.

Зненацька відлига завершилася двадцять дев'ятого січня. Майже тиждень трималася нульова температура, ну а потім прийшов сніговий буран. Луїс перевіряв, як зрослись недавно зламані кістки руки у хлопця, який відчайдушно — і, на думку Луїса, безнадійно — сподівався, що зможе грати в бейсбол наступної весни, коли одна із «карамельок», просунувши голову в кабінет, повідомила про дзвінок дружини.

Луїс зайшов до кабінету подзвонити додому. Рейчел плакала, і він миттєво стривожився. *Еллі* — була перша його думка — *впа-*

¹ Солодкий напій на основі сирих курячих яєць. Популярний у США та країнах Південної та Центральної Америки. Традиційний різдвяний напій. До складу входять алкоголь, різні сиропи, яйця та молоко.

ла з гринджол і зламала руку. Чи розбила голову. Він зі страхом подумав про безголових хлопчаків на тобоганах¹.

— Рейчел? — спитав він. — З дітьми ж усе гаразд, правда?

— Так, так. Звісно, — ще дужче залилася слізьми вона. — З дітьми все добре. Це Норма, Лу. Норма Крендал. Вона померла сьогодні вранці. Близько восьмої, за словами Джада, відразу після сніданку. Він прийшов сюди, поглянути, чи ти вдома. Я сказала, що ти пішов години півтори тому. Він... О Лу! Він виглядає таким розгубленим і враженим... таким старим. Дякувати Богу, Еллі вже поїхала в школу, а Гейдж надто малий, щоб розуміти...

Брови Луїса насупилися. Попри жажливі новини він відзначив, що свідомість Рейчел миттю кинулася шукати шляхи до відступу через те, що Смерть знову прийшла до них. А ні, щоб просто встановити, що трапилося, і просто розповісти, — хоча це б надто не вписувалося в її модель поведінки.

Смерть була таємницею. Смерть була жахом, який треба ховати від дітей. Що б не сталося, ховати від дітей. Ті ж самі думки, що й у вікторіанських леді та джентльменів, котрі вважали, що брудну, непристойну правду про сексуальні відносини треба ховати від дітей.

— Боже, — промовив Луїс. — Серце?

— Не знаю, — відповіла Рейчел. Вона більше не плакала, але голос був здавленим і охриплим. — Ти можеш приїхати, Луїсе? Він твій друг, і ти йому дуже потрібен.

Він твій друг. «Так і є», — відзначив Луїс з певним здивуванням.

Ніколи не думав, що моїм друзякою стане вісімдесятирічний дід, але, здається, саме так і є. І тут він збагнув, що після всього, що між ними сталося, вони не могли не стати друзями. Він зрозумів: Джад знав, що вони друзі, задовго до того, як про це дізнався Луїс. Джад стояв поряд з ним попри те, що сталося, попри мишу і роздертого птаха. Луїс відчував, що рішення Джада було

¹ Дерев'яні сани без полозів для перевезення вантажів вручну або за допомогою собак. Поширені в індіанців Канади. Також використовуються для катання. Вони сягають 3—4 м завдовжки і 30—40 см завширшки. На початку XX століття проводилися офіційні змагання по спуску з гір на вдосконалених тобоганах. У 1923 році було засновано Міжнародну федерацію бобслею та тобогану. На сьогодні змагання на тобоганах не проводяться, організація розвиває бобслей, та назву лишили як данину традиції.

правильним... або коли і не правильним, то діяв він зі щирого співчуття. Тож тепер була черга Луїса зробити все можливе для Джада, і якщо це означає бути старшим боярином на вінчанні його дружини зі смертю, він зробить і це.

— Уже їду, — сказав він і повісив слухавку.

32

Це не був серцевий напад. Це був крововилив у мозок, раптовий та, ймовірно, безболісний. Коли Луїс подзвонив Стіву Мастертону, щоб розказати, що сталося, той лише сказав, що все так і мало бути.

— Іноді Бог відкладає все на потім, — додав він, — але часом просто вказує на тебе і каже вимітатися під три чорти.

Рейчел не хотіла про це говорити і різко обривала будь-які спроби Луїса порушити затяжну мовчанку.

Еллі не сильно засмутилася через те, що трапилося, вона була скоріше здивована і зацікавлена. Луїс був певен, що це абсолютно нормальна реакція для шестирічної дитини. Вона все допитувалася, чи місіс Крендал померла з розплющеними очима, чи ні? Луїс відповів, що не знає. Джад мужньо переносив втрату коханої жінки, з якою він ділив життя і ліжко понад шістдесят років. Луїс побачив старого — цього дня він справді виглядав дуже старим вісімдесятирічним дідом, — коли той самотньо сидів за кухонним столом. Він димів «Честерфілдом» і повільно пив з пляшки, втупивши сліпий погляд у вітальню.

Коли Луїс зайшов, Джад підвів погляд і протяжно видихнув: «Ось і нема її більше». Він сказав це чітким беззаперечним тоном, і Луїс подумав, що, можливо, Джад ще не зовсім досягнув уся жахливості і невідворотності цього ранку — порожнеча ще не встигла виповнити його. Але губи старого затремтіли і він закрив долонею очі. Луїс підійшов і поклав руку другові на плече. Той схопив її і заплакав. Звісно, він все розумів. Джад повністю усвідомлював, що його дружина померла.

— Правильно, Джаде, — промимрив Луїс. — Правильно. Вона б хотіла, аби ви трохи виплакались. Вам стане легше.

У нього самого очі були на мокрому місці. Джад міцно обійняв його.

Джад ридав ще хвилин з десять, а потім буря минулася. Луїс із неімовірно увагою слухав усе, що казав йому Джад. Він тут був і як лікар, і як друг. Луїс пильнував, чи не поплуталися в затьмареній горем свідомості «де» і «коли»; особливо його хвилювало «коли», бо для Джада існувало тільки одне «де» — Ладлоу, штат Мен. Понад усе він звертав увагу, чи не вживає Джад імені Норми в теперішньому часі. Луїс не знайшов жодних ознак того, що старий утратив зв'язок з реальністю. Він подумав, що це не нормально для двох давно одружених людей, які все життя провели рука в руці, — опинитися хоч на місяць, тиждень чи бодай на один день окремо одне від одного. Їх пронизував страх, якесь лихоманливе бажання наздогнати того, хто пішов. (Розуміння цього виникло після історії з Черчем; він помітив, що багато речей, які стосуються природного та надприродного, були ним дещо переосмислені, але не зазнали значних змін.) Його діагноз був таким: Джад, хоч це і вартувало йому значних зусиль, тримався. Принаймні, поки що він не мав наміру поспішати за Нормою. Луїс не примітив навколо Джада марева спорохнілості і виснаження, яке, здавалося, повністю оповило Норму того вечора напередодні Нового року, коли всі вони зібралися у вітальні Крідів випити ег-ног.

Джад приніс їм з холодильника пива, лице його було червоним і припухлим від сліз.

— Зараз трохи ранувато, — сказав він, — але, як кажуть моряки: сонце вже давно над щоглами, і за даних обставин...

— Більше ні слова, — обірвав його Луїс і відкрив пиво. Він поглянув на Джада. — Давайте вип'ємо за неї.

— То було б лепсько, — погодився Джад. — Бачив би ти її, Луїсе, коли в шістнадцять вона йшла з церкви у своїй розстібнутій курточці та блузці, білій як... ти б усі очі вибалушив. Та вона могла змусити і чорта заректися пити. Дяка Христу, мене вона ніколи не просила такого робити.

Луїс кивнув і підняв пляшку пива вгору.

— За Норму, — сказав він.

Джад цокнувся своїм пивом об Луїсове. Сльози знову текли йому по щоках, але й легенька усмішка торкнула вуста старого.

— Хай вона знайде спокій і хай, де б вона не була, там не буде клятого артриту.

— Амінь, — додав Луїс, і вони випили.

Це було вперше і востаннє, коли Луїс бачив, як Джад поступово п'яніє. І навіть тоді старий не звалився в безпам'ятстві під стіл. Джад згадував жарти, теплі замальовки з життя — яскраві, чисті, вони іноді змушували роззявити рота від здивування. Усе це лилося з його уст безкінечним потоком. Базикаючи про минуле, Джад справлявся з теперішнім, і Луїс щиро захоплювався цим. Якби це Рейчел впала мертвою відразу після ранкової вівсьянки і грейпфрута, навряд чи він би поведився так само добре.

Джад зателефонував у «Похоронне бюро Брукінгз-Сміт» і дав стільки вказівок, скільки він міг зробити по телефону; він підкреслив, що прийде завтра та уточнить решту нюансів. Так, її треба бальзамувати. Так, він хоче, аби її вдягнули в сукню, яку він сам принесе. Так, він візьме і нижню білизну також. Ні, йому не потрібні спеціальні туфлі, які потім гробар забере. Він питав, чи помиють їй голову. Востаннє Норма мила волосся в понеділок, тож, коли вона померла, воно було вже брудним. Джад слухав, і Луїс, дядько якого був «спецом» у таких речах, знав, що гробарі пояснюють зараз, що миття й укладка волосся входять у список послуг. Старий кивнув, подякував і продовжив слухати. Так, косметика необхідна, але зовсім трохи. «Вона померла, і всі це знають, — сказав Джад, запалюючи «Честерфілд», — нема чого її зашпакльовувати».

— Труна під час процесії має бути закритою, — повідомив він розпоряднику зі спокійною впевненістю, — виняток лише для годин прощання напередодні похорону. — Її мали поховати на цвинтарі «Гора Надії», де вони у 1951 році купили собі місця. Документи були в Джада під рукою, тож він продиктував номер ділянки — Н-101. Як він потім розповів Луїсу, його ділянка була Н-102.

Джад поглянув на друга:

— Наскільки я знаю, найкращий цвинтар у світі тут, у нас, у Бен-горі. Відкрій собі іще пива, Луїсе, коли хочеш. Все одно все це забере трохи часу.

Луїс хотів відмовитися — він відчував, що з нього досить, — коли раптом непрохане гротескне видіння постало у нього перед очима: Джад несе труп Норми крізь ліс. Він хоче поховати її на «Кладвишчі домажніх тварин».

Луїса наче хтось ударив по обличчю. Не кажучи ні слова, він піднявся і взяв з холодильника пляшку. Джад мовчки кивнув

і знову взявся за телефон. Коли Луїс о третій дня пішов додому перекусити, старий усе ще займався організацією похорону дружини; він методично рухався від одного аспекту до іншого, як людина, що планує дуже важливий званий обід. Він дзвонив у Методистську Церкву Північного Ладлоу, де мали відбуватися всі ритуальні дії, потім телефонував до адміністрації цвинтаря «Гора Надії». І туди, і туди мали дзвонити працівники похоронної служби, але Джад вирішив зробити це сам — з ввічливості. Вчинки, які здійснювалися навіть без думки про... або якщо вони і думали про це, то навряд чи могли в це повірити.

Луїс усе більше захоплювався Джадом. Той подзвонив кільком своїм ще живим родичам, а потім, довго гортаючи старий пошарпаний блокнот, шукав телефони родичів Норми. Між дзвінками він пив пиво і згадував минуле.

Луїс відчував неймовірне захоплення... і любов?

Так, підтвердило його серце. Любов.

Коли ввечері вдягнена в піжаму Еллі спустилася поцілувати Луїса, вона спитала його, чи місіс Крендал потрапить до раю. Дівчинка майже прошепотіла своє запитання, тож Луїс зрозумів, що краще, аби їх не почули. Рейчел була на кухні, робила курячий пиріг, який вона збиралася взяти завтра до Джада. У будинку Крендалів через дорогу від них горіло світло. На його під'їзній доріжці було припарковано кілька машин, решта тулилися на узбіччі. Офіційно години прощання мали бути завтра, під час похорону, але цього вечора люди прийшли втішити Джада наскільки могли. Вони всі хотіли пом'янути Норму — «побажати їй щасливої дороги», як сказав би Джад. Між будинками гуляв холодний лютневий вітер. Дорогу вкривала кірка чорного льоду. Була найхолодніша пора менської зими.

— Якщо чесно, я не знаю, любя, — Луїс посадив Еллі собі на коліно. По телевізору якраз почалася стрілянина. Бандити в корчах падали, а цього ніхто не помічав. Луїсові було неприємно думати, що Еллі, можливо, знала про Рональда Макдональда, Людину-Павука і Бургер Кінг більше, ніж про Мойсея, Ісуса та святого Павла. Вона була дочкою жінки, яка закинула обряди юдаїзму, та чоловіка, що знехтував заповідями методистів. Він

боявся, що погляди його дочки на питання духовності були абсолютно туманними. Навіть не міфи чи мрії, а сни у снах.

«Надто пізно для цього, — спало на думку Луїсові. — Їй лише п'ять, але вже запізно. Господи, чому ж так?»

Але Еллі дивилася на нього, і він мав щось сказати.

— Люди вірять у різні речі, — почав він. — Одні вірять, що існує пекло і рай. Інші — що ми народжуємося знову маленькими дітьми...

— Ага, рекранація. Прямо як з Одрі Роуз¹ у тому фільмі по телеку.

— Ти ж не бачила його! — Він подумав, що Рейчел ухопив би грець, якби вона дізналася, що Еллі дивилася те кіно.

— Мері в школі розповідала, — відповіла Еллі. Мері була її самопроголошеною подругою. Брудне сухоребре дівча, у якого, здавалося, вічно був чи то лишай, чи то екзема, чи то навіть цинга. Луїс і Рейчел як могли підтримували цю дитячу дружбу, але одного разу, коли Мері вже пішла, Рейчел зізналася, що після таких гостин завжди перевіряє Еллі на вошей. Луїс тоді засміявся і кивнув.

— Мама Мері дозволяє їй дивитися все, що вона захоче, — у голосі дочки пролунав докір, який Луїс вирішив проігнорувати.

— Насправді правильно буде: реінкарнація, але, думаю, суть ти вловила. Католики ще вірять, ніби є таке місце — лімб. Вони називають його чистилищем. А індуси з буддистами вірять у нірвану...

На стіні промайнула тінь. То була Рейчел, вона слухала їх.

Луїс заговорив знову, але повільніше:

— Вірувань безліч, але ти, Еллі, маєш зрозуміти одне: ніхто не знає цього. Люди кажуть, що знають. Але коли вони так кажуть, це лише означає, що вони переконані в цьому через власну віру. Ти знаєш, що таке віра?

¹ Головна героїня однойменного фільму 1967 року. В центрі сюжету — батько, мати й десятирічна дочка. Дівчинці сняться жахливі сні — вона бачить страшні речі, про які не могла знати і які ніколи з нею не траплялися. До того ж родину переслідує дивний чоловік (його грає Ентоні Хопкінс). Він розповідає батькам дитини, що їхня маленька Івві є реінкарнацією його дочки Одрі Роуз, яка загинула в страшній автокатастрофі, що відбулася за дві хвилини до народження Івві. Фільм був холодно прийнятий критикою. Його звинувачували в мелодраматичності та паразитуванні на ідеях «Екзорциста» 1973 року.

— Ну...

— Ось ми з тобою сидимо на моєму кріслі, так? — спитав Луїс. — Як гадаєш, завтра моє крісло все ще буде тут?

— Так, звичайно!

— Отже, ти віриш, що воно буде тут. Як на те пішло, я теж у це вірю. Віра — це певність у тому, що щось буде саме так. Розумієш?

— Так, — ствердно кивнула Еллі.

— Але ми не знаємо, чи буде воно тут. Врешті-решт, якийсь божевільний кріслокрад може влізти сюди вночі і забрати його.

Еллі захихотіла. Луїс усміхнувся.

— Ми просто віримо, що це не трапиться. Віра — то велика річ, і багато релігійних людей переконані, що віра і знання є тим самим, однак я дотримуюсь іншої думки. Просто надто багато різних переконань існує щодо цього. Знаємо ми тільки те, що, коли помираємо, трапляється одне з двох. Або наші душі і думки якись чином переживають смерть, або ні. Якщо вони справді не зникають, це відкриває нам такі можливості, які важко навіть уявити. Коли ж ні, то це просто глухий кут. Кінець.

— Це як заснути?

Він трохи подумав:

— Думаю, це більше схоже на наркоз.

— А у що віриш ти, татку?

Тінь на стіні заворушилася і знову зазмерла.

Більшу частину свого дорослого віку — принаймні від часів коледжу, він вважав, що смерть — це кінець. Він неодноразово бачив, як помирають люди, і жодного разу душа покійника не пролітала повз нього, поспішаючи... байдуже куди. Чи задумався від над цим після смерті Віктора Паскоу? Луїс погоджувався зі своїм викладачем психології, який казав, що навколосмертний досвід, про який писали наукові статті, а потім його звульгаризувала жовта преса, був останнім рубезем людської свідомості проти стрімкої навали смерті; останній виверт мозку, який перед лицем вічного забуття тікав у витворення ілюзії безсмертності.

Він багато в чому погоджувався з юнаком зі свого кампусу, який під час дружніх посиденьок казав, що Біблія переповнена дивами, що майже повністю зникли в епоху раціональності («повністю зникли» сказав він спершу, але потім все ж відступив під

тиском аргументів людей, які авторитетно заявляли, що і сьогодні іноді трапляються дивні речі, кишені нерозуміння, які, за великим рахунком, стають ще незрозумілішими при світлі допитливих ламп, — є ж врешті-решт Туринська Плащаниця, яка в пень розбила будь-які звинувачення скептиків).

«То ж Ісус повернув Лазаря до життя. Так, принаймні, говорив проповідник у Дірборні. Про мене, якщо доведеться ковтати це, я ковтну. Тобто я ж приймаю концепт того, що плід в утробі матері може жерти свого близнюка, мирюся з фактом цього клятого канібалізму серед ненароджених і знаю, що, коли такому створінню буде тридцять, у його легенях виявлять яечко і це доведе його провини. Якщо я здатен повірити такому, то і решта не становить для мене проблеми. Але Смерть повинна надати мені докази, доганяєш, про що я? Я питаю, чи він справді виліз із могили. Мені треба побачити докази від Смерті; у мене має бути сертифікат. Мені подобається фраза апостола Хоми, що він поки відцвяшних ран не торнеться та й у боку не подлубається, то не повірить у воскресіння Ісуса. От він був справжнім медиком, не те що Лука».

Ні, насправді він ніколи не вірив у воскресіння. Принаймні до того, що сталося з Черчем.

— Я вірю, що ми покидаємо цей світ, — повільно заговорив Луїс до дочки. — Але я не знаю, на що це схоже. Можливо, для різних людей усе по-різному. Либонь, ти отримуєш те, у що вірив усе своє життя. Я вірю, що ми продовжуємо існувати, і вірю, що місіс Крендал, де б вона зараз не була, щаслива.

— Ти віриш у це, — промовила Еллі. Це не було запитанням. Голос її тремтів від майже побожного страху.

Луїс посміхнувся. Він був трохи і задоволений, і збитий з пантелику.

— Гадаю, що так, а ще вірю, що комусь треба було лягати в ліжечко ще десять хвилин тому.

Він поцілував її двічі — спершу в губи, а потім у носика.

— Думаєш, тварини також покидають цей світ?

— Так, — відповів він не задумуючись і ледь не бовкнув: «Особливо коти». Слова вже майже злетіли з його губ, і шкіра враз посіріла і схолола.

— Гаразд, — Еллі зіслзла з коліна Луїса. — Треба ще цьомкнути маму.

— Уперед.

Він дивився, як вона йшла. Біля дверей дівчинка обернулася:

— Правда ж, я тоді поводитися по-дурному? Плакала так через Черча.

— Ні, сонечку, — поспіхом відповів Луїс, — ти не поводитися, як дурна.

— Якби він помер зараз, я змогла б з цим змиритися, — сказала вона, а потім, ніби збагнула, що озвучена щойно нею думка була трохи страшнуватою, вона знову повторила, наче погоджувалася сама з собою. — Змогла б...

Еллі побігла шукати Рейчел.

Пізніше, коли вони вже були в ліжку, Рейчел зауважила:

— Я чула, про що ти говорив з Еллі.

— І ти не схвалюєш? — Луїс вирішив, що краще розібратися з цим зараз, якщо Рейчел хоче.

— Та ні, — промовила Рейчел із не притаманним їй сумнівом. — Ні, Луїсе, все не так. Я просто...боюся. Ти мене знаєш. Коли я чогось боюсь, то починаю захищатися.

Луїс не міг пригадати, щоб Рейчел коли-небудь говорила з таким зусиллям. Раптом він зрозумів, що з нею треба говорити ще обережніше, ніж з Еллі. Він відчув, що опинився на мінному полі.

— Боїшся чого? Смерті?

— Не своєї... — відповіла вона. — Я заледве можу навіть думати про це... тепер. Але коли я була маленькою, то часто про це думала. Спати не могла. Мені постійно снилися почвари, які приходили мене з'їсти, і всі мали подобу Зельди.

«Так, — подумав Луїс. — Ось воно! Нарешті, після всіх років нашого шлюбу, ось і воно».

— Ти мені не багато про неї розповідала.

Посміхнувшись, Рейчел торкнулася його обличчя долонею.

— Ти чудо, Луїсе. Я ніколи не розповідаю про неї. Я намагаюся ніколи про неї не згадувати.

— Я завжди був певен, що на це є свої причини.

— Це правда.

Вона замовкла, обмірковуючи щось.

— Я тільки знаю, що вона померла... від спинного менингіту.

— Спинного менингіту, — повторила вона, і Луїс побачив, що вона ось-ось заплаче. — У нас у домі більше немає жодної її фотографії.

— Фото маленької дівчинки є в кабінеті твоє...

— Мого батька. Так. Я зовсім про нього забула. І мама, гадаю, все ще зберігає її фото в гаманці. Вона була на два роки старша за мене. Вона підхопила це... і вона лежала в дальній кімнаті... Вона лежала в дальній кімнаті, наче якась брудна таємниця, Луїсе. Вона помирала там, моя сестра помирала в дальній кімнаті, і вона була саме брудною таємницею, вона завжди була брудною таємницею.

Рейчел раптом відкинулася на подушки, і в її гучних схлипуваннях Луїс почув початок істерики. Це його стривожило. Він потягнувся до неї, схопив її за плече, але дружина миттю вирвалася, тільки-но він торкнувся її. Луїс відчував шепіт її шовкової нічної сорочки під його пальцями.

— Рейчел... кохана... не треба...

Якось вона таки опанувала себе.

— Не кажи, що мені не треба, — відрізала вона. — Не зупиняй мене, Луїсе. У мене є сили розказати це тільки один раз, потім я більше ніколи в житті не захочу повертатися до цієї розмови. Як на те пішло, я, імовірно, не зможу спати цієї ночі.

— Усе було настільки жахливо? — наперед знаючи відповідь, запитав він. Це стільки всього пояснювало, навіть такі речі, які він раніше заледве міг пов'язати між собою. Тільки зараз він збагнув, що Рейчел ніколи не ходила з ним на похорон, навіть на похорон Ала Лока, його студентського приятеля, який на мотоциклі врізався у сміттєвоз. Ал був частим гостем у їхньому домі, і Рейчел він завжди подобався. Проте на його похорон вона не пішла.

Дружина того дня хворіла, раптово пригадав Луїс. Підчепила застуду чи щось таке. Виглядало все дуже серйозно. Та наступного дня з нею знову все було гаразд.

Вона чудово себе почувала, після похорону... виправив він себе. Луїс згадав, що припускав тоді, ніби хвороба могла мати психосоматичну природу.

— Це справді було жахливо. Гірше, ніж ти можеш собі уявити. Луїсе, ми спостерігали, як вона вироджувалася день за днем, і ніхто не міг нічого з цим вдіяти. Вона постійно страждала від болю. Тіло її зморщилося... наче втягнулося всередину, плечі зігнулися... обличчя висохло, аж поки не стало маскоподібним. Руки її були схожі на пташині лапки. Часом мені доводилося її годувати. Я ненавиділа це робити, але жодного разу не сказала про це. Коли біль став зовсім нестерпним, вони почали давати їй наркотики: спершу легкі, а потім такі, що, якби вона вижила, точно стала б кінченою наркоманкою. Але всі знали, що вона помере. Гадаю, тому вона і була нашою таємницею. Бо ми хотіли, щоб вона померла, Луїсе, ми хотіли, щоб вона... і не тому, що це мало б звільнити від страждань її, ні, це мало позбавити страждань нас... Вона стала подібною до почвари, і головне, що вона справді стала почварою... О Боже, знаю, як жахливо це, мабуть, звучить...

Вона закрила обличчя руками.

— Це зовсім не жахливо звучить, — Луїс ніжно обійняв дружину.

— Ні, — заплакала вона, — це жахливо!

— Це звучить правдиво, — заспокоїв він. — Жертви тривалих хвороб часто стають вимогливими неприємними почварами. Янголоподібні хворі — не більше, ніж романтична казочка. Відтоді, як на сідницях лежачого хворого з'явиться перша болячка, вони починають злословити і розпускати нюні. Звісно, вони нічого не можуть з цим удіяти, але розуміння цього ніяк не допомагає іншим людям.

Рейчел поглянула здивованим, повним надії поглядом. Недовіра відбилася на її обличчі.

— Ти це все придумав?

Луїс похмуро всміхнувся.

— Тобі підручники показати? Як щодо статистики суїцидів? Хочеш подивитися? У родинях, де був безнадійно хворий, у перші шість місяців після його смерті кількість суїцидів стрибає до небес.

— Суїцидів?

— Люди ковтають таблетки, випускають газ або ж просто вибивають собі мізки. Їхня ненависть, втома, скорбота... — Луїс здригнувся й обережно звів кулаки разом. — Ті, хто залишився жити, почуваються, немовби вони скоїли вбивство. Це добиває їх.

Божевільне, болісне полегшення з'явилося на опухлому лиці Рейчел.

— Вона була вимоглива. Я її так ненавиділа. Вона часто навмисно пісялася в ліжко. Мама перепитувала, чи не хоче вона в туалет... Зельда казала, що ні... Її клали спати, і вона миттєво пісяла в ліжко... тож мамі, а іноді й мені самій доводилося міняти простирадла... Зельда казала, що це сталося випадково, але я бачила в її очах сміх, Луїсе... Я бачила його... Її кімната завжди смерділа сечею і ліками. У неї були пляшечки з якимось зіллям, яке тхнуло, як льодяники проти кашлю «Дика вишня» фірми «Сміт Бразерс». Цей запах був скрізь... Іноді я прокидалася ночами — таке трапляється навіть зараз — і думала, що відчую цей огидний запах. Якщо ж я прокидалася не повністю, то думала: «Зельда вже померла? Справді? Я гадала...»

Рейчел почала задихатися. Луїс узяв дружину за руку, і вона стисла її з дикою силою.

— Коли ми перевдягали її, то бачили, як вигнулася, майже скрутилася у вузол її спина. Луїсе, незадовго до кінця здавалося, що її... її дупа якимось чином пересунулася на середину спини...

Тепер мокрі від сліз очі Рейчел стали схожі на скляні нажахані очі дитини, яка пригадує безкінечний страшний сон.

— Іноді вона торкалася мене своїми руками... своїми пташиними цурпалками... Я кричала і просила її цього не робити. Одного разу, коли я годувала її з ложки, вона торкнулася мого обличчя, я скрикнула, перевернула тарілку і, сильно попідкшись супом, заплакала... тоді я теж бачила ту огидну посмішку в її очах.

Наркотики перестали діяти. Вона тоді тільки кричала, і ніхто з нас не міг пригадати, якою вона була колись, навіть мама. Зельди не стало — було лише брудне, волаюче, ненависне всім нам *щось* у дальній кімнаті будинку... наша брудна таємниця.

Рейчел захлиналася.

— Коли вона нарешті... батьків якраз не було вдома, коли вона... вона... ну ти розумієш.

З жахливим, важким зусиллям Рейчел врешті виплюнула це слово:

— Коли вона померла, моїх батьків не було вдома. Вони пішли, а я залишилася з нею. Це було якраз на Песах¹, і вони хотіли зустрітися з друзями. Лише на кілька хвилин. Я читала журнал на кухні. Тобто я його просто проглядала, бо вона там кричала, вона почала кричати, тільки-но батьки пішли. Через її крики я не могла зосередитися на читанні, я лише чекала, коли зможу дати їй ліки. А потім, розумієш, те, що трапилося... було... Зельда перестала кричати, Луїсе. Мені було тільки вісім... жахіття щоночі... я почала думати, що вона ненавидить мене, бо у мене пряма спина, мене не мучають постійні болі, бо я можу гуляти... бо я буду жити... Мені здавалося, що вона хоче мене вбити. Навіть тепер, Луїсе, я не думаю, що мені це лише здавалося... Я справді думаю, що вона мене люто ненавиділа. Не думаю, що вона справді мене могла вбити... але якби вона змогла керувати моїм тілом... обернути мене на когось, як у казці... гадаю, вона б без вагань зробила це... Коли вона перестала кричати, я піднялася нагору, перевірити, чи все гаразд, перевірити, чи не впала вона з ліжка... Я зайшла до неї і подумала, що вона задихнулася, проковтнувши власний язик. Луїсе... — голос Рейчел вищав, зривався на схлипування, жадливо нагадував дитячий голос — вона заново проживала ті миті. — Луїсе, я не знала, що робити... мені було тільки вісім.

— Звісно, ти не знала... — сказав Луїс. Він обійняв її, і Рейчел схопилась за нього, як нещасний моряк, човен якого раптово пішов на дно посеред великого озера. — Тебе дуже сварили за це, крихітко?

— Ні, мене ніхто не звинувачував, але й ніхто не міг мені допомогти. Уже нічого не можна було змінити. Вона не проковтнула язика. Зельда почала видавати якісь звуки... Щось схоже, ну я не знаю... Гааааа....

У своїй нещасній спробі повністю пригадати той день Рейчел намагалась відтворити, як саме хрипіла її сестра, і Луїс згадав про смерть Віктора Паскоу.

Він здригнувся, обіймаючи дружину.

¹ Юдейське свято на честь того, що Яхве оминув хати євреїв, знищуючи первістків Єгипту.

— А ще слина... Слина стікала по її підборіддю.

— Рейчел, досить, — зупинив він доволі непевно. — Я хвилююся за тебе.

— Я просто пояснюю, — наполягала вона. — Я пояснюю, чому не зможу піти на похорони нещасної Норми, пояснюю, чому ми тоді так по-дурному посварилися...

— Годі, кохана. Усі вже забули про це.

— Але не я, — відповіла вона. — Я все добре пам'ятаю, Луїсе. Я пам'ятаю це так само добре, як і те, як моя сестра Зельда задихнулася в ліжку 14 квітня 1963 року.

У кімнаті на якийсь час запанувала тиша.

— Я перевернула її на живіт і поплескала по спині, — знову продовжила Рейчел. — Це все, що я вміла робити. Її стопи здіймалися й опускалися, скрючені ноги тремтіли... Мені тоді здалося, що хтось із нас пукнув, але то, насправді, коли я перевертала Зельду, тріснула по шву моя блузка. Вона почала... битися в конвульсіях... я бачила, як її голова повернулася вбік, обличчя притиснулось до подушки, і я подумала: «О Боже, вона задихається, Зельда зараз задихнеться, і, коли батьки повернуться додому, вони скажуть, що це я її вбила. Вони скажуть: «Ти ненавиділа її, Рейчел», і це буде правда. Вони скажуть, що я хотіла їй смерті, — і це також буде правдою. Луїсе, розумієш, першою думкою, яка промайнула в моїй голові, було: «Слава Богу, нарешті Зельда задихнулася і все закінчиться». Тож я знову її перевернула і побачила, що обличчя у неї почорніло, Луїсе, очі налилися кров'ю, а шия раптово набрякла. Потім вона померла. Я кинулася навтьоки з тої проклятої кімнати. Я хотіла чимскоріш дістатися до дверей, але врізалася в стіну, і один з малюнків, що висів там, упав. Це була ілюстрація до однієї з казок, про країну Оз, книжки, яку Зельда дуже любила до того, як захворіла на менінгіт. Там був намальований Оз, Великий і Грізний¹, однак вона завжди називала його «Оз, Вевикий і Гвізний», бо не могла правильно вимовити звуки і звучала, як Елмер

¹ Персонаж відомої дитячої книги американського письменника Френка Баума. Екранізація «Чарівник Країни Оз» 1940 року визнана найкращим мюзиклом усіх часів і народів.

Фадд¹. Мама повісила цей малюнок у рамку, бо Зельді він подобався найбільше. Оз, Вевикий і Гвізний. Картина впала на підлогу, і скло розбилося. Я закричала, бо знала, що Зельда померла, і подумала, що це її привид прийшов по мене. Я знала, що привид ненавидітиме мене так само, як і вона. Тільки от привид не буде прикутим до ліжка, тож я закричала... Кричала і тікала з дому. «Зельда померла! Зельда померла! Зельда померла!» Сусіди визирали з будинків і бачили, як я у роздертій блузці біжу вулицею... Я горлала: «Зельда померла!» І всі, гадаю, були переконані, що я плачу... Але насправді... Ох, Луїсе, мені часом здається, що я тоді сміялася. Ось що я робила насправді.

— Якщо це дійсно так, то я аплодую тобі стоячи, — запевнив-сказав Луїс.

— Ти ж зараз це не серйозно, — мовила Рейчел з цілковитою впевненістю людини, яка нібито була над усім цим.

Луїс відпустив її. Він подумав, що вона, можливо, нарешті позбулася цих жахливих, огидних спогадів, які стільки років переслідували її. Ну хоча б частини з них, але ніколи повністю. Луїс Крід не був психіатром, але знав, що існує безліч старих, іржавих, тільки наполовину похованих речей, до яких люди змушені повертатися, навіть якщо ніхто не хоче те згадувати. Цієї ночі Рейчел практично всі їх дістала, наче якийсь гротескний зуб із зогнилим нервом і смердючим коренем. Хай вони минають. Якщо Бог і справді є Добром, то все залишиться тільки в далеких розмитих снах. Те, що Рейчел змогла стільки розповісти йому, не свідчило про її хоробрість. Ні, воно голосно сурмило про це. Луїс захоплювався нею. Він відчував задоволення.

Він увімкнув світло.

— Так, — повторив він. — Я аплодую тобі за це, і, якщо мені потрібна була ще одна причина не любити твоїх батьків, я її маю. Вони не повинні були залишати тебе саму з нею, Рейчел. Ніколи.

Наче дитина — восьмирічна дитина, якою вона була, коли сталися ці брудні, огидні речі, — вона кинула з докором:

¹ Вигаданий мультиплікаційний герой, один із найвідоміших персонажів «Луна Тюнз». Ворог Багза Банні. Особливістю персонажа є дуже специфічна, гаркава манера розмовляти.

— Був же Песах, Лу...

— Та хай хоч Судний день! — з такою люттю в охриплому голо-сі промовив Луїс, що Рейчел мимоволі трохи відсахнулася від нього. Він згадав медсестер, тих двох «карамельок», яким не пощастило бути в лазареті того ранку, коли принесли помираючого Паскоу. Одна з них — міцна мініатюрна дівчина на ім'я Карла Шаверс, повернулася наступного дня на роботу і працювала так, що навіть Чарлтон була вражена. Іншу дівчину він більше ніколи не бачив. Луїс нічому не дивувався і не звинувачував її.

Де ж була доглядальниця? Мала ж бути спеціальна доглядальниця... вони пішли... вони просто пішли, залишивши восьмирічну дитину з помираючою сестрою, яка на той момент цілком, можливо, вже була божевільною. Чому? Бо був Песах? Бо елегантна Дороті Голдман саме того ранку не могла стерпіти смороду і їй потрібно було кудись вийти ненадовго? Тож хай її обов'язки візьме на себе Рейчел. Восьмирічна дівчинка Рейчел з милими кісками в моряцькій блузочці. Хай Рейчел виконує йобані обов'язки своєї матері. Рейчел же могла залишитися і пережити весь той сморід. Цікаво, її відправляли б на шість тижнів у дитячий табір у Вермонті, якби вона не могла стерпіти сморід, який сочився з її помираючої сестри? Десять нових сорочок і светрів для Гейджа і шість нових суконь для Еллі. Я оплачу вашу освіту, якщо ви триматиметеся подалі від моєї дочки... А де ж був ти і твоя срана чекова книжка, коли одна твоя дочка помирала від спинного менінгіту, а інша була сам на сам з нею, дешевий виблядку? Де була твоя ЙОБАНА?..

Луїс підвівся з ліжка.

— Ти куди? — стривожено запитала Рейчел.

— Узяти «Валіум».

— Ти ж знаєш, я...

— Сьогодні треба.

Вона випила пігулку і розповіла йому решту. Її голос залишався спокійним весь час. Заспокійливе добре діяло. Сусіди з найближчого до них будинку знайши восьмирічну Рейчел біля дерева... Вона скорчилася на землі і кричала: «Зельда мертва». Усе голосніше і голосніше. З носа у неї текла кров. Уся блузка була заляпана червоним. Ті ж самі сусіди подзвонили в лікарню та її батькам. Але спершу вони

спинили носову кровотечу, напоїли Рейчел чашкою гарячого чаю з двома таблетками аспірину. Тільки тоді дівчинка змогла чітко сказати, де зараз її батьки. Вони гостювали у містера і місіс Каброн на іншому боці міста. Пітер Каброн був бухгалтером у їхній компанії.

Того вечора в домі Голдманів відбулися великі зміни. Зельди не стало. Її кімнату вимили і продезінфікували. Усі меблі викинули. Кімната нагадувала порожню труну. Пізніше — набагато пізніше — вона перетворилась на кімнату для шиття.

Перший страшний сон примарився Рейчел тої ж ночі. Вона прокинулася о другій і закричала, кличучи маму, бо з жахом відчувала, що не може встати з ліжка. Уся спина нестерпно боліла. Вона потягнула її, перевертаючи Зельду. З припливом адреналіну Рейчел так шарпонула сестру, що аж блузка на ній порвалася.

Те, що вона надірвалася, намагаючись не дати Зельді задихнутися, було ясно як божий день. Елементарно, Ватсоне. Це було очевидно для всіх, крім самої Рейчел. Вона була переконана, що то сестра мстить їй з того світу. Зельда знала, що Рейчел раділа її смерті. Зельда знала, що, коли Рейчел вибігла з дому, горланячи: «Зельда померла! Зельда померла! Зельда померла!», вона сміялася, а не плакала. Зельда знала, що її вбили, і передала свій спинний менінгіт сестрі; скоро спина Рейчел почне викривлюватися, скручуватися, руки перетворюються на пташині кігті, а сама вона лежатиме в ліжку, поступово обертаючись на почвару.

Вона кричатиме від болю, як кричала колись її сестра; пісятиметься в ліжку і врешті-решт удавиться власним язиком. Це була помста Зельди.

Ніхто не міг переконати Рейчел у протилежному. Ні мати, ні батько, ні доктор Мюррей, який діагностував у неї легке розтягнення і різко (жорстоко — подумав Луїс) порадив Рейчел припинити цей концерт. Він нагадав, що її сестра померла і батьки вбиті горем, тож зараз не час намагатися привернути до себе увагу. Тільки той факт, що болі поступово минулися, переконав Рейчел, що то не була ані помста Зельди, ані Божа кара. Місяцями (так вона сказала Луїсу, хоча насправді це тривало вісім років) вона прокидалася від жахливих снів, у яких Зельда помирала знову і знову, і в півночі руки Рейчел тягнулися до спини, щоб переконатися, чи все гаразд. Часом сон тривав далі; їй уже здавалося, що

двері шафи відчиняються і звідти вийде Зельда. Посиніла і скрючена, очі сятимуть мертвою білизою, її чорний язик вивалиться із згнилого рота. Руки її були, як пташині кігті, вона хотіла вбити вбивцю, яка скрутилася на ліжку. Зельда кидалася на Рейчел, намагаючись добратися до її спини.

Вона не ходила на похорон Зельди, вона не ходила більше ні на який похорон узагалі.

— Якби ти розказала мені про це раніше, — зітхнув Луїс. — Це б пояснило дуже багато речей.

— Я просто не могла, — відповіла Рейчел. Голос її звучав зараз дуже сонно. — Здається, з того часу у мене виробилася певна фобія щодо цих питань.

«Просто маленька фобія, — подумав Луїс. — Так, звичайно».

— Я не можу... не можу нічого з собою вдіяти. Я розумію, що ти маєш рацію: смерть абсолютно природна річ, навіть правильна... але в голові... всередині мене...

— Так.

— Того дня, коли я на тебе визвірилася, я знала, що Еллі плаче через саму ідею... вона має звикнути до думки... але я нічого не могла з собою вдіяти.

— Не треба вибачень, — він скуйовдив їй волосся. — Але якщо тобі від цього стане легше, то я, чорт забирай, приймаю їх.

Вона посміхнулася.

— Тепер ти знаєш усе. Мені стало легше. Я почуваю себе так, наче звільнилася від того, що отруювало мене роками.

— Мабуть, так і є.

Очі Рейчел заплющилися, а потім різко відкрилися знову.

— Не звинувачуй у всьому мого батька, Луїсе. Будь ласка. То були жажливі часи для нього. Рахунки за лікування Зельди були неймовірно великими. Батько прогавив нагоду вкласти гроші в передмістя, а продажі в місті різко впали. Мама тоді ледь не збожеволіла.

Що ж, усе вирішилось. Смерть Зельди стала сигналом, що знову настали добрі часи. Був невеличкий спад, але гроші знову повернулися, і татко, отримавши свій прибуток, ніколи більше не озирався назад. Однак я просто не можу забути цього. Можливо, тому, що досі відчуваю...

— Провину?

— Гадаю, що так! Ти не злитимешся на мене, якщо я захворію в день, коли ховатимуть Норму?

— Ні, кохана, я не злитимусь. — Він замовк і торкнувся до її руки. — Можна я візьму Еллі?

Її рука затремтіла в його.

— О, Луїсе, не знаю, чи варто, — з голосу було чути, що страх знову повернувся. — Вона ще така маленька...

— Вона вже з рік знає, звідки беруться діти, — знову нагадав він.

Рейчел на деякий час затихла. Вона кусала губи, дивлячись на стелю.

— Якщо ти гадаєш, що так краще, — нарешті вимовила вона. — Якщо ти гадаєш, що це їй не нашкодить.

— Ходи до мене, Рейчел, — прошепотів Луїс, і всю ніч вони спали в обіймах одне одного. Коли «Валіум» перестав діяти і посеред ночі Рейчел затремтіла, Луїс шепотів їй на вухо, що все буде добре, поки вона не заснула.

33

«Бо чоловіки і жінки — то квіти в долині. Вони цвітуть сьогодні, вони цвітуть, а завтра їх кинуть до печі; вік людський короткий; і згорає він, як комета в небі. Помолімося ж».

Еллі, що була вбрана в спеціально куплену для цього блакитну сукню, так різко опустила голову, що Луїс, який сидів поряд, почув, як у неї хруснула шия. Еллі не часто бувала в церквах, і, звісно ж, це був її перший похорон. Таке поєднання змусило її зануритися в побожну тишу.

Для Луїса це була рідкісна нагода поспостерігати за дочкою. Зазвичай, засліплений любов'ю до неї та Гейджа, він рідко міг поглянути на неї збоку. Але зараз він бачив майже класичний приклад дитини, яка переживає важливий етап свого життя, дитини, яка з неймовірною допитливістю всотує безкінечний потік нових знань. Еллі була, на диво, мовчазною. Вона не сказала ні слова, навіть коли Джад, який виглядав трохи незвично, але елегантно у своєму чорному костюмі та туфлях на шнурках (Луїс подумав, що вперше бачить Джада в чомусь, окрім мокасинів чи зелених

гумових чобіт), нахилився до неї, поцілував і сказав: «Добре, що ти прийшла, сонечку. Норма, закладаюся, також радіє»

Еллі глянула на нього, широко розплющивши очі.

Тепер методистський священник, преподобний Лафлін, виголошував молитву, в якій просив Господа дарувати їм усім милість Свою.

— Ті, хто нестимуть труну, хай підйдуть, — сказав він.

Луїс почав був підніматися, але Еллі різко вчепилася в нього. Вона була налякана.

— Татку, ти куди? — прошепотіла вона. — Татку?

— Я один з тих, хто нестиме труну, люба. — Луїс знову сів біля дочки та обійняв її за плечі. — Я маю допомогти винести тіло Норми з церкви. Нас четверо — я, два Джадові племінники і брат Норми.

— А як я тебе знайду? — Еллі все ще була стурбована і налякана.

Луїс глянув уперед. Троє чоловіків уже чекали на нього біля Джада. Решта процесії вже почала виходити, деякі люди плакали. Він побачив Міссі Дендрідж, вона не плакала, але очі в неї були червоними. Жінка помітила його і підняла руку в якійсь подобі привітання.

— Просто вийди на сходи, я тебе зустріну там. Добре?

— Добре, — відповіла Еллі, — не забудь про мене.

— У жодному разі!

Він підвівся, але Еллі знову смикнула його за руку.

— Татку?

— Що, доцю?

— Не впусти її, — прошепотіла Еллі.

Луїс приєднався до решти, і Джад представив його своїм племінникам, які насправді доводились йому двоюрідними чи навіть троюрідними братами... нащадками брата Джадового батька. Вони були доволі кремезними як на свої двадцять років і дуже схожими з лиця. Брату Норми було десь під п'ятдесят, як припускав Луїс, і, попри біль через смерть сестри, написаний у нього на обличчі, він непогано тримався.

— Радий з усіма вами познайомитися, — проказав Луїс. Він почувався трохи незручно... Чужинець у родинному колі.

Вони всі кивнули йому.

— З Еллі все гаразд? — спитав Джад, підморгуючи їй. Та застигла посеред вестибюлю, роззираючись навкруги.

— Звісно, вона просто хоче переконатися, що я не розчинюся, як туман, — сказав він і майже всміхнувся. Але потім він подумав про Оза, Вевикого і Гвізного, і посмішка миттю зів'яла. — Гадаю, що так, — і Луїс помахав дочці рукою.

Вона помахала йому у відповідь і вибігла, майнувши своєю блакитною сукенкою. Він був вражений, наскільки по-дорослому вона виглядала. Ця ілюзія, якою б миттєвою не була, змусила чоловіка залякнутися на секунду.

— Ну що, хлопці, всі готові? — спитав один із племінників.

Луїс кивнув. Кивнув і молодший брат Норми.

— Обережніше з нею, — попросив Джад хрипким голосом. Потім він повернувся і повільно попрямував на вихід, опустивши голову.

Луїс підійшов до лівого заднього боку сталевो-сірої труни «Американський супокій», яку Джад обрав для дружини. Вони міцно взяли за ручки і винесли труну на шарпкий лютневий холод. Хтось — можливо, церковний наглядач — посипав золою засніжену дорогу.

Надворі на зимовому вітрі забілів катафалк. Директор похоронного бюро разом з синочком-амбалом тримались поряд, готові будь-якої миті підхопити труну, якщо хтось (наприклад, брат Норми) підсковзнеться.

Джад стояв позаду і спостерігав, як вони поклали труну в кадилак.

— Прощай, Нормо! — сказав він і запалив цигарку. — Скоро стрінемося, моя пташко.

Луїс обійняв Джада за плечі, поруч стояв брат Норми, а за ними тупцями директор бюро і його син. Дебелі племінники (чи яка то була рідня?) вже зникли, виконавши своє нескладне призначення. Вони вирости далеко звідси і знали Норму тільки за фотографіями і кількома формальними візитами, під час яких вони, може, їли піріжки Норми, запиваючи їх Джадовим пивом, але не сильно задумувалися про ті далекі часи, в які вони не жили, і про людей, яких не знали. Їх цікавили нагальніші речі, ті, що

були актуальними зараз (машина, яку треба помити, черепаховий віск, гра в боулінг чи прості посиденьки з друзями перед телеком). Вони раділи, що обов'язки перед родиною виконані і можна піти геть.

Родина Джада, як вони припускали, тепер пішла в небуття; зникла, як зникає в лінзі телескопа розмитий планетоїд, відірвавшись від скупчення планет. Минуле. Світлина в альбомі. Старі байки, надто далекі від них. Вони не були старими, їхні суглоби не спотворив артрит, у їхніх жилах текла поки що гаряча кров. Минуле бігло собі далі, його лише на мить оцінили, зважили і відпустили. Врешті-решт, якщо людське тіло — лише конверт для душі, Господнє послання Всесвіту, як вчить більшість церков, то ця труна «Американський супокій» — конверт для тіла. Минуле ж само по собі було для цих дебелих племінничків, чи братів, чи ще якої сьомої води, листом, який вони залишать без відповіді.

«Боже, бережи минуле», — подумав Луїс і здригнувся, уявивши, що одного разу і сам стане незнайомцем для своєї сім'ї — чужим для власних онуків, якщо Еллі та Гейдж матимуть дітей і він доживе до цього часу. Фокус змістився. Родина виродилась. Молоді обличчя, що дивляться на тебе зі старих фотографій.

«Боже, бережи минуле», — подумав Луїс і ще міцніше стис плечі старого.

Управляючий склав усі квіти в задню частину катафалка. Скло автоматично опустилося і стало в пази. Луїс знайшов дочку, і до машини вони пішли разом; Луїс тримав Еллі за руку, щоб вона не підсковзнулася у своїх новеньких черевичках.

Катафалк рушив.

— А чому вони ввімкнули фари, татку? — з легким хвилюванням спитала Еллі. — Чому вони ввімкнули фари, зараз же день?

— Вони зробили так... — почав Луїс і відчув тремтіння власного голосу, — щоб вшанувати смерть, Еллі. — Він натиснув кнопку, яка вмикала фари його «Цівіка».

Коли вони повернулися додому після поховальної церемонії (вона пройшла насправді в капличці на «Горі Надії»; до весни могилу Нормі ніхто не копатиме), Еллі раптово залилася слізьми.

Луїс зиркнув на неї, здивований, але не сильно стривожений.

— Еллі, що трапилося?

— Не буде більше печива, — схлипувала дівчинка. — Вона робила найсмачніше вівсяне печиво у світі. Але вона більше його не робитиме, бо мертва. Татку, чому люди мають помирати?

— Я не знаю, — сказав Луїс. — Можливо, щоб звільнити місце для нових людей. Для малюків, таких як ти і твій братик Гейдж.

— Я ніколи не вийду заміж. Не хочу, щоб після сексу в мене з'явилися діти, — заявила Еллі, ще дужче заливаючись слізьми. — Тоді, можливо, зі мною нічого такого не трапиться. Це жахливо. Це н-н-неправильно.

— Але це означає кінець усім стражданням, — тихо промовив Луїс. — А я як лікар бачив багато страждань. Одна з причин, чому я вирішив працювати в університеті, була в тому, що я втомився щодня це бачити. Юнакам та юнкам часом буває боляче... іноді навіть дуже боляче, але це зовсім не те, що страждання. — Він замовк на мить. — Хочеш вір, а хочеш ні, доцю, але, коли людина стає дуже старою, смерть уже не здається їй такою поганою і страшною, як може здатися тобі. До того ж у тебе роки і роки попереду.

Еллі заплакала, потім засопіла і нарешті зовсім стихла. Поки вони їхали додому, Еллі спитала, чи можна їй покрутити радіо. Луїс кивнув, і Еллі знайшла Шейкіна Стівенсона, який співав про старий будинок¹. Дівчинка підспівувала йому всю дорогу. Коли вони дісталися домівки, Еллі побігла до мами і почала белькотіти щось про похорон. Рейчел слухала уважно, морально підтримуючи дочку. Однак Луїс бачив, що Рейчел зблідла і явно думала про щось своє.

Еллі спитала її, чи вона вміє готувати вівсяне печиво. Рейчел відклала своє плетиво і підвелася з крісла. Здавалося, що вона чекала на таке або подібне запитання.

— Так, — підтвердила вона. — Хочеш, зробимо трохи?

— Ура! — закричала Еллі. — А можна, мамо?

¹ «This Ole House» (іноді пишуть «This Old House») — пісня, написана Стюартом Гамбленом у 1954 році. У березні 1981 року ця пісня у виконанні Шейкіна Стівенса (Майкл Барратт) опинилася на першому місці британських музичних чартів.

— Можна, якщо тільки твій батько годинку посидить з Гейджем.

— Я нагляну за ним, — погодився Луїс, — із задоволенням.

Луїс провів вечір, читаючи велику статтю в «Д'юкеїнському медичному дайджесті»; давня дискусія про розсмоктування швів почалася знову. В тісному світі тих, хто має справу з легкими пораненнями, суперечка щодо швів тривала вічно. Луїсу здавалося, що вона настільки ж безперспективна, як і дебати психологів про те, що важливіше — природа чи виховання.

Він збирався цієї ж ночі написати обурливого листа, де заявив би, що твердження автора статті хибні, приклади із практики — підтасовані, а дослідження — злочинно недбалі. Луїс уже уявляв, сміючись, як силою своїх аргументів змете цього бовдура, автора статті, на хер. Він уже був поліз за своїм примірником Трутменового «Догляду за пораненнями», але тут сходами спустилася Рейчел.

— Ідеш, Лу?

— Зараз буду, — він поглянув на неї. — Усе гаразд?

— Вони обоє міцно заснули.

Луїс пильно подивився на неї.

— Вони — так. А от ти — ні.

— Зі мною все гаразд. Читаю.

— Точно все добре?

— Точно, — відповіла вона, посміхаючись. — Я кохаю тебе, Луїсе.

— І я тебе кохаю, крихітко.

Він поглянув на полиці і помітив потрібну йому книжку там, де вона і мала бути. Луїс поклав руку на підручник.

— Поки ви з Еллі були там, Черч притягнув додому пацюка, — сказала Рейчел і спробувала посміхнутися. — Ще та гидота... Беее...

— Боже, Рейчел, мені шкода, — Луїс сподівався, що в його голосі не чутно тієї вини, яку він відчував. — Усе так погано?

Рейчел сіла на сходи. На ній була рожева фланелева піжама, на обличчі ані сліду макіяжу, а волосся зіbrane на потилиці в короткий хвіст. Вона нагадувала дитину.

— Я все прибрала, — відповіла вона. — Але знаєш, Лу, мені довелося пилососом виганяти того клятого кота за двері. До того

він стеріг труп і відмовлявся їти геть. Він зашипів на мене. Черч ніколи раніше на мене не шипів. Як гадаєш, Луїсе, він міг щось підчепити?

— Сумніваюся, — повільно вимовив Луїс. — Але, якщо хочеш, я звозу його до ветеринара.

— Це було б чудово, — вона уважно подивилася на чоловіка. — Так ти йдеш? Я просто... Знаю, ти працюєш, але...

— Звісно, — відгукнувся він, думаючи, що, можливо, стаття не така вже й важлива, як він гадав. Так, по правді, і було — він знав, що ніколи не напише цього листа. Парад триває, і завтра будуть нові справи. Але ж він купив того пацюка, хіба ні? Того пацюка, якого Черч притягнув у дім. Можливо, він був без голови, роздертий, залитий кров'ю з кишками, що звисали з прогризеного пуза. Так, Луїс купив його. Це був його щур.

— Ходімо до ліжка, — сказав Луїс, і вони з Рейчел пішли нагору. Він пригорнув дружину і кохав її так добре, як тільки міг... але навіть коли він увійшов у неї, сильно і глибоко, то все одно наслухав зимовий вітер, що завивав за вікном, і думав, де зараз Черч, кіт, який колись належав його дочці, але тепер був тільки ЙОГО котом. Він думав, де тварина зараз і кого вона вистежує чи вбиває тепер. Земля твердіша за людське серце, подумав він, і вітер знову затягнув свою гірку чорну пісню, а десь там далеко Норма Крендал, яка колись плела для його дочки і сина шапочки, лежала в труні «Американський супокій» у крипті цвинтаря «Гора Надії»; зараз біла вата, яку гробар підклав їй під щоки, уже, напевно, почорніла.

34

Еллі виповнилося шість років. На день народження вона повернулася зі школи в кривому паперовому капелюшку з малюнками від друзів (на найкращому з них було зображено саму Еллі, схожу на симпатичне городнє опудало) та з моторошними історіями про бійки на великій перерві.

Епідемія грипу минула. Двох студентів довелося відправити в лікарню, а ще Суррендра Харду врятував життя одному хворому першачку з неоковирним іменем Пітер Землерийсон.

Рейчел до безтями закохалася в молодого білявого кур'єра з супермаркету «Ей-енд-Пі». Вона цілісіньку ніч розповідала Луїсу про те, як апетитно випиналися ззаду його джинси.

— Може, він просто напхав туди туалетного паперу? — спитала вона.

— А ти спробуй ущипнути. Якщо він закричить, то там не папір, — відповів Луїс, і Рейчел сміялася, ледь живота не надірвала.

Блакитний мороз лютого змінився дощами і сльотою березня, вибоїнами на дорогах та помаранчевими попереджувальними знаками про ожеледицю. Глибоко особисте, пронизливе горе Джада Крендала, яке, за словами психологів, починається через три дні після смерті рідної людини і тримається від чотирьох до шести тижнів, поступово минало, як і сезон лютого холоду, який мешканці Нової Англії називають глибокою зимою. Та час плине, змінюючи людські почуття, як кольори веселки. Пекуче горе стає м'якшим; ця печаль перетворюється на скорботу, а скорбота обертається спогадом — увесь процес займає від шести місяців до трьох років.

Настав день першої стрижки Гейджа, і Луїс помітив перше темне пасмо у його волосі. Він пожартував з цього приводу, та глибоко в душі стало трохи сумно.

А потім прийшла весна.

35

Луїс Крід зрозумів, що останній по-справжньому щасливий день у його житті був 24 березня 1984 року. До подій, які впали на його родину непідйомним каменем, залишалося ще шість тижнів, і за весь цей час не сталося зовсім нічого, що могло б порівнятися яскравістю і силою вражень з тим весняним днем. Луїс припускав, що, навіть якби тих жахливих подій не сталося, він би все одно назавжди запам'ятав той день. Щиро гарний — гарний від початку і до кінця, — як трапляється дуже рідко. Таких днів у житті будь-якої людини назбирається заледве місяць, у кращому разі. Луїсові часом здавалося, що Бог, попри всю свою мудрість, куди щедріше роздає людям страждання, аніж втіху.

Тим днем була неділя. Він залишився вдома глядіти Гейджа, а Рейчел з Еллі поїхали на закупи. Вони поїхали з Джадом на його старому гуркотливому пікапі «ІН-59», але не тому, що їхній власний «універсал» заглох, а лишень через те, що старому подобалася їхня компанія. Рейчел спитала Луїса, чи дасть він собі раду з Гейджем, і Луїс відповів ствердно. Він був радий бачити, що дружина вирішила нарешті кудись вибратися. На його думку, після тривалої менської зими в Ладлоу Рейчел просто необхідно було ходити на прогулянки, чимось займатися. Поки що вона ні на що не скаржилася, та Луїсові часом здавалося, що дружина нудиться від сидіння в чотирьох стінах.

Гейдж прокинувся близько другої дня. Усе тіло йому свербіло, і він явно був у поганому настрої. Він недавно відкрив для себе «кризу двохрічного віку» і тепер був злим на весь світ. Луїс здійснив пару спроб розвеселити малюка, та Гейдж не звернув на них жодної уваги. На додачу до всього кишечник малого поганця виробляв таке, що Луїсу вельми не сподобалося: чоловік запримітив у його калі мармурову кульку Еллі. Малюк міг задихнутися. Луїс вирішив, що кульки доведеться прибрати — усе, до чого торкався Гейдж, опинялося у нього в роті, — але подібне рішення, яким би правильним і похвальним воно не було, ніяк не розважить дитину в час відсутності матері.

Луїс слухав, як весняний вітер кружляв навколо будинку, кидаючи яскраві плями — то сонця, то тіні — на поле місіс Вінстон. Він раптом згадав про повітряного змія, «Стерв'ятника», якого купив знічев'я шість чи сім тижнів тому, коли повертався додому з університету. А шпагат він купив? Слава Богу, так!

— Гейдже, — покликав Луїс. Малюк якраз знайшов під диваном зелений, кольору дитячих шмарклів, олівець і заходився щось зосереджено вимальовувати в одній із улюблених книжок Еллі. «Чудово, це щось новеньке, щоб підживити вогонь вічної війни між братом і сестрою», — подумав Луїс і позеленів. Якщо Еллі побачить, що Гейдж таки встиг помалювати її «Чудовиськ», перш ніж Луїс забрав у нього книжку, вона розлютиться і... Луїс згадав, який унікальний скарб знайшов нещодавно в Гейджевому підгузку.

— Со? — жваво відповів Гейдж. Він уже доволі добре говорив, як на свій вік; на думку Луїса, малий був кмітливий.

— Хочеш погуляти?

— Хош гуяти! — схвильовано погодився Гейдж. — Хош гуяти. Демосівки, татъ?

Останнє речення означало: «Де мої кросівки, тату?» Луїса завжди вражала мова Гейджа, і не тому, що була милою, а тому, що йому здавалося, буцімто всі діти схожі на емігрантів, які вчать іноземну мову: легковажні, проте вельми старанні. Він знав, що діти можуть відтворити будь-який звук, на який тільки здатен людський мовленнєвий апарат: і носові звуки, які псують нерви тим, хто береться за французьку, і гортанні рохкання та клацання австралійських бушменів, і різкі, дзвінкі приголосні німецької. У міру вивчення англійської мови вони втрачають цю здібність, і Луїс про себе відзначив (і то не вперше), що дитинство — це час забування, а не навчання.

Гейджеві кросівки врешті було знайдено. Вони виявились під диваном. А ще Луїс був переконаним, що в ролинах, де є маленькі діти, диван у вітальні з часом починає випромінювати сильне, містичне електромагнітне поле, яке притягує до себе усілякий мотлох: кришки від пляшок, заколки, олівці сопливих кольорів та старі номери журналу «Вулиця Сезам» з крихтами між сторінками.

Светр Гейджа був не під диваном, а валявся на сходах. Його «редсоксську» бейсболку, без якої він відмовлявся виходити на вулицю, знайти було найважче, бо вона лежала там, де ніхто в принципі не дивився, — на місці.

— Куди дьом, татъ? — компанійськи спитав Гейдж, беручи батька за руку.

— Ми йдемо на поле місіс Вінстон — запускатимемо повітряного змія, друже.

— Жмія? — з сумнівом перепитав Гейдж.

— Подобається? Зажди трохи, малий.

Вони прийшли в гараж. Луїс знайшов ключі, відкрив маленьку комірчину і ввімкнув світло. Трохи попорпався там і швидко знайшов «Стерв'ятника». Він усе ще був у пакеті, з приклеєним цінником. Луїс купив його десь у середині лютого, коли душа відчайдушно просила хоч крихти надії.

— Та?.. — спитав Гейдж. Так він вимовляв: «Що ти там таке робиш?»

— Це повітряний змій, — пояснив Луїс, витягуючи іграшку з пакета.

Гейдж зацікавлено спостерігав, як тато розмотує «Стерв'ятника». Птах розправив крила — п'ять футів цупкого пластику. Його налиті кров'ю вибалушені очі дивилися з маленької голови, яка трималася на голій, рожевій шиї.

— Птака, — заlementsував Гейдж. — Татку, птака. У нас птака.

— Ага, це птах, — погодився Луїс, засовуючи палички в кишеню на звороті повітряного змія. Він знову поліз до комори на пошуки п'ятиста футів шпагату, який він купив того ж таки дня. Луїс озирнувся через плече і пообіцяв Гейджу: — Тобі сподобається, хлопче.

Гейджу сподобалося.

Вони принесли змія на поле місіс Вінстон, і Луїс підняв його у вітряне пізньоберезневне небо, хоча востаннє запускав його, коли йому було... скільки? Дванадцять? Невже відтоді минуло цілих двадцять три роки? Боже, як це страшно.

Місіс Вінстон була майже однолітком Джада, але здоров'я мала значно гірше. Вона жила в цегляному будиночку на краю поля, яке, як йому якось розповів Джад, називали Вінстоновим з давніх-давен. Старенька виходила надвір дуже рідко. За будинком поле закінчувалося і починався ліс, який спершу вів до «Кладвишча домажніх тварин», а потім до могильника мікмаків за ним.

— Жмій летить, тат! — кричав Гейдж.

— Ага, дивись, як красиво! — промичав Луїс у відповідь. Він був дуже схвилюваний, гучно сміявся. Чоловік розмотував шпагат; той нагрівся і почав пекти йому пальці. — Дивися на «Стерв'ятника», Гейдже. Він вишукує стерво.

— Стерво шука! — вигукнув Гейдж і голосно, радісно засміявся. Сонце викотилося з-за товстої сірої весняної хмари, і температура ніби враз піднялася на п'ять градусів. Вони стояли в яскравому, нереальному теплі майже квітневого сонця, під ногами шелестіла мертва трава, а над ними здіймався все вище в небесну блакить «Стерв'ятник». Його туго напнуті крила тремтіли на вітрі, тремтіли, як і тоді, коли Луїс був маленьким хлопчиком. Луїс

відчував, як піднімається вгору, як стає птахом, як дивиться на світ з висоти, вивчає його істинні обриси, які тільки картографи бачать у своїх снах. Поле місіс Вінстон, помережане білою павутиною нерозталого снігу, мало вигляд гігантського паралелограма, обв'язаного по боках кам'яними стінами. А за ним звивалася тонким шнурком дорога долиною ріки. Налиті кров'ю очі «Стерв'ятника» бачили це все. Вони бачили річку, і вона видавалася сірою стрічкою сталі, якою пливли крижини; вони бачили Хемпден, Ньюбург та Вінтерпорт з кораблями в доках; можливо, вони бачили закутаний у дим «Сент Реджис Мілл», що в Бакспорті; чи навіть край землі, де води Атлантичного океану розбивалися об голі скелі.

— Дивися, Гейдже, як він летить, — кричав Луїс, сміючись.

Гейдж відхилився назад так сильно, що міг упасти на спину будь-якої миті. Широка посмішка з'явилася на його личку. Він спостерігав за змієм.

Луїс трохи розслабився і наказав Гейджу тримати його за руку. Малюк навіть не роззирнувся. Він прикипів поглядом до змія, який коливався і танцював на хвилях вітру і відкидав тінь на поле.

Луїс двічі обмотав шпагат навколо Гейджевої руки, і той тепер здивовано зиркав, як щось сильно смикало його і тягнуло.

— Со? — спитав він.

— Тепер ти керуєш ним, — пояснив Луїс. — Ти тепер маєш цяцьку, сину мій. Це твій змій.

— Геж кеує жмієм? — Це не було запитанням до батька, малий переконував сам себе. Він смикнув, щоб перевірити — змій у небі кивнув. Хлопчик потягнув мотузку сильніше, і змій пішов униз. Луїс з сином розсміялися. Гейдж простягнув навіпамацки вільну руку, і Луїс схопив його. Так вони і стояли разом посеред поля, видивляючись «Стерв'ятника».

Була одна мить, пов'язана з сином, яку Луїс завжди пам'ятав. Як тоді, коли він на секунду став повітряним змієм, так і тепер він став Гейджем. Він зменшився, щоб опинитися в маленькому будиночку Гейджа і визирнути крізь мініатюрні віконечка, які були очима його сина. Визирнути у світ, який був величезним і яскравим, світ, де поле місіс Вінстон було таким же великим,

як і Бонневільське озеро, над яким пролітав зараз повітряний змій. Шпагат тремтів у його пальцях, немов живий, а вітер кружляв навколо і куйовдив волосся.

— Жмій летить! — закричав Ґейдж батькові, і Луїс обхопив сина за плече і поцілував його в щоку, яку вітер залив червоною барвою. — Я люблю тебе, Ґейдже. — Це було тільки між ними двома, і це було правильно.

І Ґейдж, якому залишилося жити не більше двох місяців, радісно, пронизливо верещав:

— Жмій летить! Татку, жмій летить!

Вони все ще запускали повітряного змія, коли повернулися Рейчел і Еллі. Вони запустили його так високо, що шпагат майже весь розмотався й обличчя «Стерв'ятника» загубилося; виднівся тільки маленький чорний силует у небі.

Луїс радіє був їх обох бачити і навіть заревів від сміху, коли Еллі майже миттєво впустила шпагат і побігла по сухій траві, ловлячи його, перекидаючись і намагаючись розплутати. Та з їхнім поверненням дещо трохи змінилося, і він не сильно жалкував, коли хвилин за двадцять Рейчел сказала, що Ґейджу досить бігати на вітрі. Дружина боялася, що Ґейдж знову щось підхопить. Вони повернули змія на землю: той воював за кожен оберт катушки, але врешті здався. Луїс склав його. Чорні крила, налиті кров'ю, вибалушені очі й решта штук знову були заховані в коморі.

Того вечора Ґейдж з'їв гігантську порцію хотдогів з бобами, і, коли Рейчел перевдягала його в піжаму, Луїс відвів Еллі вбік і серйозно з нею поговорив щодо розкиданих повсюди кульок. За інших обставин він, можливо, закінчив би розмову, просто нагримавши на дочку, бо та зазвичай, коли її сварили за шкоду, поводитися вкрай зарозуміло. Так вона захищалася від критики, але не могла захиститися від розлюченого Луїса, який часом дуже втомлювався. Та цього вечора літаючий змій підтримував його в доброму настрої, а Еллі проявила свідомість. Вона погодилася уважніше слідкувати за своїми речами і побігла дивитися телевізор до восьмої тридцять — це була її суботня привілеція.

«Що ж, це вирішено, якимось воно все налагодиться», — подумав Луїс, не знаючи, що кульки насправді не були великою проблемою, та й вірус проблемою теж не був. Він забув, що головною

проблемою стане величезна вантажівка «Орінко», що дорога принесе біду, як і попереджав їх Джад Крендал у день приїзду минулого серпня.

Тої ночі він піднявся нагору за п'ятнадцять хвилин після того, як Гейджа вклали спати. Він побачив, що син ще не спить, а тишенько допиває свою останню пляшечку молока, зосереджено дивлячись на стелю.

Луїс узяв Гейджа за ніжку, підняв її і поцілував:

— На добраніч, Гейдже!

— Жмій летить, татку, — сказав Гейдж.

— А він таки літав, правда? — Луїс відчув, як без жодної на те причини на очах у нього виступили сльози. — Високо, аж до неба.

— Жмій летить! — крикнув Гейдж. — Аз до неба.

Він перевернувся на один бік, заплющив очі і заснув. Ось так просто.

Луїс уже виходив у коридор, коли раптом озирнувся і побачив зелені, позбавлені тіла очі, що пильно стежили за ним з Гейджевої шафи. Раніше зачинені дверцята тепер були прочинені настіж. Серце підскочило Луїсові до горла, вуста скривилися й опустилися в огидній гримасі.

Він відкрив шафу, думаючи (*Зельда! Це Зельда сидить у коморі. Її чорний язик звисає із зогнилого рота*), що це був лише Черч. Він сидів на одній з полиць і, побачивши Луїса, вигнув спину, як кіт на гелловінських картинках. Котисько зашипів на Луїса, паща його привідкрилася, оголюючи ряди маленьких гострих зубів.

— Забирайся звідси, — прошепотів Луїс.

Кіт знову зашипів. З місця він не зрушив.

— Ану геть, кому сказав! — Він схопив перше, що потрапило під руку в коробці з Гейджевими іграшками, — яскравий пластмасовий потяг «Чугу-чугу-чо»¹, який у темному світлі здавався кольору засохлої крові. Луїс замахнувся на Черча — той продовжував шипіти, але навіть не поворушився.

І тут раптово, несподівано навіть для самого себе, Луїс побурив іграшкою в кота. Він не розважався, не грався, він вклав у кидок всю свою силу, всю свою ненависть і весь свій страх

¹ Одна з іграшок компанії «IQ Baby».

також. Страх перед істотою, яка ховалася в шафі його сина і відмовлялася йти геть, так, наче мала право тут бути. Локомотив поціливі чітко у кота. Черч пронизливо нявкнув і кинувся геть зі своєю звичною грацією. Він ледь не впав, врізавшись у двері.

Ґейдж ворухнувся, щось пробурмотів, поміняв позу і знову заснув. Луїс відчув легку нудоту. Він стояв біля ліжка, а лобом котився піт.

— Луїсе, — спитала Рейчел тривожним голосом з нижнього поверху, — Ґейдж випав з ліжечка?

— З ним усе гаразд, просто Черч перевернув іграшки малого.

— Тоді добре.

Він почував себе так, наче, глянувши на сина, побачив, як змія обвилася навколо того чи величезний щур всівся на книжковий полиці над ліжком Ґейджа. Звісно, це був безпідставний страх. Але коли на тебе ось так шиплять...

(Зельда! Ти думав, що це Зельда, Оз, Вевикий і Гвізний?)

Він зачинив Ґейджеву шафу і порухом ноги згріб докупи розкидані по підлозі іграшки. Прислухався до клацання дверної клямки. Після миттєвого вагання замкнув шафу на ключ. Він підійшов до ліжечка Ґейджа. Крутячись, малюк зсунув обидві ковдри собі під коліна. Луїс дістав їх, знову вкрив Ґейджа і дуже-дуже довго спостерігав за сином зі щасливою посмішкою.

ЧАСТИНА 2

Мозильник мікмаків

...Як прийшов Ісус до Віфанії, то побачив, що Лазар чотири вже дні як у могилі. Тоді Марта, почувши, що надходить Ісус, помчала зустрічати Його. Вона сказала Ісусові: «Коли б, Господи, був Ти отут, то не вмер би мій брат... Та тепер знаю я, що, коли звернутись до Бога, він дасть того, що просиш. Відповів їй Ісус: «Воскресне брат твій».

Євангеліє від св. Івана (переказ)

Гей-гай, ану давай.

Реймонз¹

36

Кажуть, людська свідомість може витримувати жах лише до певної межі, та це неправда. Навпаки, що безпорадніший людський мозок перед болем, то густішим стає морок, то глибше ти занурюєшся в безодню абсолютного жаху, де одне зло породжує інше — ще більше, ще мерзенніше зло, аж доки повна темрява і порожнеча не поглинуть тебе. Найстрашніше питання полягає в тому, скільки жаху може прийняти і витримати людина, аби все

¹ Рядки із пісні «Blitzkrieg Bop», записаної у 1976 році групою «Ramones». Вона потрапила до списку п'ятисот найкращих пісень усіх часів за версією журналу «Rolling Stone». Стівен Кінг — великий фанат групи і неодноразово цитує її пісні у своїх творах. «Ramones» відповідають йому взаємністю: в одинадцятomu альбомі групи «Brain Drain» є пісня «Pet sematary», яка була написана спеціально для екранізації роману 1989 року. Попри те що ця пісня вважається однією з найпопулярніших пісень «Ramones», її було номіновано на антипремію «Золота малина».

ще лишатися при здоровому глузді та ясних думках. Адже всі ці події завжди сповнені чудернацького абсурду в стилі Руба Голдберга¹. І в якусь мить наростаючого жакіття раптом стає дуже смішно — так психіка намагається захистити свою цілісність, утікаючи у божевілья. І над усім панує нестримне, шалене почуття гумору.

Мабуть, Луїс Крід теж ставив би собі таке запитання, якби зберіг здатність логічно мислити сімнадцятого травня — на похороні сина, Гейджа Вільяма Кріда. Та будь-які паростки раціонального мислення розбивалися об холод похоронної зали, де жорстока бійка з тестем, ставши жакливою кульмінацією цієї готичної мелодрами, остаточно знищила рештки і так слабкого самоконтролю Рейчел. Кошмари того дня ще не скінчилися, а її, змучену і вбиту горем, уже витягли зі Східної зали похоронного бюро «Брукінгз-Сміт», де в закритій труні лежав Гейдж. Суррендра Харду відполював її заспокійливим.

Іронія полягає в тому, що їй би взагалі не довелося переживати фінальну сцену — квінтесенцію жаху, — якби Луїс Крід та містер Ірвін Голдман із Дірборна побилися в ранкові години відвідувань (з десятої до одинадцятої тридцять), а не у пообідні (з другої до третьої тридцять). У ранкові години Рейчел взагалі не приходила: вона фізично не була здатна на це. Вона сиділа вдома з Джадом Крендалом і Стівом Мастертоном. Луїс навіть не уявляв, як би він пережив останні сорок вісім годин без Джада і Стіва.

Для Луїса — та й узагалі для всіх трьох живих членів родини — було на краще, що Стів приїхав так швидко, як тільки зміг, адже Луїс був тимчасово нездатним приймати жодні рішення, навіть такі дрібненькі, як зробити укол заспокійливого змученій дружині. Він навіть не помітив, що Рейчел збиралася йти в похоронну залу в недбало застібнутому домашньому халаті. Її волосся було брудним, нечесаним, сплутаним. Очі — порожні, зчорнілі й глибоко запалі — нагадували очі живого мерця. Шкіра опухла і звисала з обличчя. Того ранку вона сиділа за сніданком, механічно

¹ Руб Голдберг (1883—1970) — американський карикатурист, письменник, інженер, винахідник. Прославився серією карикатур, де фігурує «машина Руба Голдберга» — надзвичайно складний, громіздкий і заплутаний пристрій.

жувала тост без масла і мимрила собі під носа якісь позбавлені сенсу фрази. Раптом вона різко промовила: «А щодо «Віннебаго»¹, який ти хочеш купити, Лу...» Востаннє про купівлю «Віннебаго» Луїс говорив аж у 1981 році.

Луїс лише кивнув і продовжив снідати. Перед ним стояла тарілка «Какаових ведмедиків». Це був улюблений сніданок Гейджа, і сьогодні Луїсу захотілося з'їсти саме його. «Ведмедики» були огидними на смак, та Луїсу все одно хотілося саме їх. Він вбрався в найкращий костюм — не в чорний, чорного в нього не було, а в темно-сірий. Помився, поголився, зачесав волосся. Він виглядав непогано, попри абсолютний шок.

Еллі надягнула блакитні джинси та жовту блузку. На сніданок вона взяла з собою фотографію. Це фото Рейчел зробила «полароїдом»², який Луїс та діти подарували їй на минулий день народження. На світліні Гейдж сидів на санчатах «Спідвей», які тягнула Еллі, і всміхався з глибин зимової куртки «Сірз». Рейчел вдалося підловити момент, коли Еллі озирнулася через плече і всміхнулася Гейджу. А Гейдж сміявся у відповідь.

Еллі тримала в руках фотографію, але практично не розмовляла.

Луїс був нездатен побачити, у якому стані його дружина і дочка. Він знову і знову прокручував в уяві той нещасний випадок, от тільки уявний фінал дуже різнився від реального. Тут він був прудкішим, і все закінчувалося тим, що Гейдж отримував на горіхи за те, що не хотів спинятися, коли його кликали.

І тільки Стів зрозумів, що Рейчел та Еллі терміново потребували допомоги. Він заборонив їм іти на ранкові оглядини (хоча «оглядини» — мабуть, недоречне слово, адже труна була закритою. «Якби вона була відкритою, то всі б нажахано вилетіли з зали, включно зі мною», — подумав Луїс). Рейчел протестувала. А Еллі сиділа мовчки і непорушно — розглядала світліну.

¹ «Віннебаго» — американська фірма, яка виготовляє будинки на колесах (автомобілі, в яких є спальня, кухня, душ тощо). Назва фірми використовується на позначення цього транспортного засобу.

² Американська компанія, що виробляє фототехніку і побутову електроніку. Слово «полароїд» стало загальною назвою однієї з моделей фотоапаратів цієї фірми: «Polaroid SX-70», який робив миттєві знімки. На момент його виходу (70-ті роки) це був справжній прорив.

Саме Стів зробив Рейчел критично необхідний укол і дав Еллі випити чайну ложку безбарвної рідини. Зазвичай Еллі скигдила і комизилася, коли в неї намагалися влити якісь ліки, та цього разу вона випила їх, навіть не скривившись. До десятої ранку малі спала, стискаючи в руках ту фотографію з Гейджем, а Рейчел сиділа перед телевизором і дивилася «Колесо Фортуни». На питання Стіва жінка відповідала повільно і відсторонено. Вона все ще виглядала неадекватно, але той божевільний погляд, який схвилював і налякав Стіва зранку, зник.

Усі організаційні клопоти взяв на себе Джад. Він займався ними так спокійно і методично, як і три місяці тому для власної дружини. Перш ніж Луїс рушив на церемонію прощання, Стів відвів його вбік:

— Якщо вона буде в стані це витримати, я відвезу її туди після обіду.

— Гаразд.

— До того часу дія уколу мине. Твій друг містер Крендал сказав, що посидить з Еллі вдома.

— Згода.

— І пограється з нею в «Монополію» чи щось таке...

— Угу.

— Але...

— Згода.

Стів замовк. Вони стояли в гаражі. У лігві Черча, куди кіт притягував мертвих птахів та пацюків. Тих, за яких Луїс відповідав. Надворі квітнув сонячний травень. Під'їзною доріжкою стрибала вельми заклопотана вільшанка. Вона, певно, мала якісь важливі справи.

— Луїсе, — мовив Стів. — Ти маєш опанувати себе.

Луїс глянув на Стіва з ввічливим здивуванням. Він не надто уважно прислухався до того, що говорив друг, — думав лише: якби був хоч трохи прудкішим, міг би врятувати синові життя, — та краєм вуха вловив останні слова.

— Не знаю, чи ти помітив, — зауважив Стів, — та Еллі практично зацімівилася. А Рейчел у такому шоці, що, мабуть, не розуміє, де вона взагалі перебуває.

— Звісно! — з притиском відповів Луїс. Він сам не знав, чому казав саме так і саме це.

Стів поклав руку на плече Луїсові.

— Лу, зараз ти потрібен їм більше, ніж будь-коли в житті. Можливо, навіть більше, ніж будь-коли в майбутньому... Будь ласка, друже... Я можу зробити твоїй дружині укол, але... бачиш, Луїсе, ти маєш... о Боже, Луїсе... Блядь, ну що за хуйня тут коїться!

Луїс з легкою тривогою спостерігав, як Стів зірвався на крик.

— Звісно, — мовив він.

Подумки Крід знову бачив, як Гейдж біжить через моріжок до дороги. Вони гукали, аби він повернувся, та він усе біг уперед: це ж гра, мабуть, така — втікати від татка й мами. І тут вони щодуху кинулися за ним, Луїс швидко випередив Рейчел, та Гейдж усе ще був надто далеко. Гейдж сміявся, це ж така весела гра — втікати від татка, — і Луїс так непросто повільно скорочував відстань між ними, і Гейдж вибіг з ділянки на узбіччя траси № 15, і Луїс благав Бога, аби малий оступився та впав — коли маленькі діти швидко бігають, вони завжди падають, бо тільки в сім-вісім років людина вчиться повністю контролювати свої рухи. І Луїс благав Бога, аби Гейдж упав, упав, так, упав, і розбив носа, голову, будь-що, і хай би були пластирі й перев'язки, але вже чути з-за повороту гуркіт страхітливої вантажівки, тієї жахливої вантажівки на десяти колесах, яка постійно їздила туди-сюди між Бенгстром та заводом «Орінко» в Бакспорті. Він усе гукав Гейджа на ім'я й вірив, що син почує його і зупиниться. Здавалося, Гейдж починав розуміти, що гра закінчилася, що батьки так не кричать, коли це просто гра, і він намагався загальмувати, та тут грюкіт вантажівки став настільки гучним, що виповнив собою увесь світ. Луїс кинувся вперед у напівпольоті, і його розпластана на землі тіль була подібна до тіні «Стерв'ятника» над інистою травою на полі місіс Вінстон того березневого дня, і йому здавалося, що він уже вхопився пальцями за легеньку Гейджеву куртку, а потім раптовий рух уперед — і малого вже винесло на дорогу, — вантажівка стає громом, вантажівка стає сонячними відблисками на хромованому корпусі, вантажівка стає утробним, пронизливим ревінням двигуна. Це було в суботу, три дні тому.

— Зі мною все гаразд, — відповів він Стіву. — Мені вже час іти.

— Опануй себе і допоможи їм, — попросив Стів, витираючи сльози на очах рукавом піджака. — Так ти і собі допоможеш. Ви

маєте пройти через це разом, Луїсе, всі троє. Це єдиний спосіб, тільки так.

— Маєш рацію, — погодився Луїс, а в його свідомості все починалося з самого початку, тільки цього разу йому вдалося стрибнути далі, він міцно вхопився за куртку Гейджа і нічого цього не було.

А коли відбулася та сцена у Східній залі, Еллі безцільно мовчки пересувала свою фішку в «Монополії», сидючи біля ігрової дошки з Джадом Крендалом. Однією рукою вона кидала кубик, а іншою — міцно стискала ту світлину, де вона тягне Гейджа на санчатах.

Стів Мастертон вирішив, що Рейчел можна прийти на після-обідню церемонію — у світлі подальших подій він дуже пошкодує про своє рішення.

Голдмани прилетіли в Бенгор того ж ранку і зупинилися в готелі «Голлідей Інн» на Олдін-роуд. Батько Рейчел телефонував чотирі рази за день, і Стіву доводилося бути дуже суворим з ним, — а під час четвертого дзвінка він навіть пригрозив старому. Ірвін Голдман вимагав подробиць і присягався, що навіть усі пси пекла не завадять йому зустрітися з дочкою, коли тій потрібна його допомога. Стів відповів, що Рейчел потрібен час перед прощальною церемонією, аби хоч трохи відійти від шоку. Він сказав, що нічого не знає про всіх псів пекла, та знає американського фельдшера шведської крові, який не має жодного наміру впускати абикого в дім Крідів, доки Рейчел сама не захоче вийти. Після церемонії прощання він з радістю дозволить родичам розпочати курс активної підтримки. Але до того він хоче, аби вона побула сама.

Старий вилаяв його на ідиші й кинув слухавку. Стів чекав, що Голдман заявиться до них, та старий вичікував. До обіду стан Рейчел трохи покращився. Вона хоча б була здатна усвідомлювати, в яких часових рамках перебуває. Жінка пішла на кухню подивитися, чи є там хоч якісь сандвічі та іще щось їстівне. «Після церемонії ж люди захочуть повернутися до нас, так?» — запитала вона у Стіва. Стів кивнув.

Там не знайшлося ні копчених ковбасок, ні холодного ростбіфа, зате в морозильнику була індичка, і Рейчел витягнула її розморожуватися. За кілька хвилин Стів зазирнув на кухню і побачив, що жінка стояла біля раковини, дивилася на індичку і ридала.

— Рейчел?

Вона обернулася до Стіва.

— Гейдж дуже любив її. Він обожнював біле м'ясо. Я щойно збагнула, що він більше ніколи не їстиме індички.

Стів відправив її нагору одягнутися — останній тест на здатність опанувати себе, — і коли вона спустилася в простій чорній сукні, підперезаній паском, з маленьким клатчем у руках (по правді, сумочка була вечірньою), то Стів вирішив, що вона непогано тримається, і Джад з ним погодився.

Стів відвіз її до міста. Він стояв разом із Суррендрою Харду у фойє Східної зали і дивився на Рейчел, що повільно, як сновидка, рухалася до вкритої квітами труни.

— Як воно, Стіве? — спокійно запитав Суррендра.

— Хуйово, — відповів Стів низьким різкуватим голосом. — А ти як думав?

— Я так і думав, що хуйово, — зітхнув Суррендра.

Насправді смаленим запахло ще зранку, коли Ірвін Голдман відмовився тиснути руку своєму зятеві.

Присутність великої кількості друзів та родичів вивела Луїса із заціпеніння, змусила пригадати, що саме тут відбувається і на що чекати. Він дійшов до стадії абсолютного горя, яке так вправно вміють використовувати похоронні агенти. Луїс рухався механічно, наче маріонетка.

Біля Східної зали розташовувалося невелике фойє, де люди могли покурити або просто посидіти на м'яких кріслах. У стільців був такий вигляд, наче вони щойно прибули з ліквідаційного розпродажу якогось англійського клубу на межі банкрутства. Біля дверей у церемоніальну кімнату була проста табличка з викарбуваним золотими літерами по чорному металу написом: ГЕЙДЖ ВІЛЬЯМ КРІД. А якщо ви пройдете в інший кінець просторої білої будівлі, оманливо схожої на затишний старий будинок, то вийдете до Західної зали з табличкою: АЛЬБЕРТА БЬОРНХЕМ НЬОДО.

А в задній частині будинку була зала, вікна якої виходили на річку. Табличка зліва від дверей лишилася порожньою — цього вівторка приміщення не знадобилось.

На нижньому поверсі розташовувалась кімната зі зразками трун, що підсвічувалися міні-прожекторами, вмонтованими в стелю. Якщо глянути вгору — а Луїс глянув, і за це директор похорон-

ного бюро на нього насупився, — то можна побачити скупчення чудернацьких тварин на стелі.

Джад ходив з ним сюди в неділю, на ранок після смерті Гейджа, щоб обрати труну. Вони спустилися, і замість того, щоб одразу повернути праворуч, в демонстраційний зал, Луїс задумався над чимось своїм і пішов далі по коридору, до простих білих дверей, на кшталт тих, як ставлять у ресторанах між кухнею та їдальнею. Джад та похоронний агент водночас гукнули йому: «Не туди!», і Луїс слухняно пішов за ними. Він добре знав, що було за тими білими дверима, — його ж дядько був гробарем.

Східну залу було вмебльовано рядами дорогих розкладаних стільців з м'якими сидіннями та спинками. Труна Гейджа стояла попереду, в заглибині, схожій чи то на неф, чи то на будуар. Луїс обрав модель з палісандрового дерева під назвою «Вічний Супокій», виготовлену ««Американською трунарною компанією» і встелену м'яким рожевим шовком. Власник похоронного бюро погодився, що це і справді дуже красива труна, і вибачився, що в нього не було такої ж із блакитним шовком. Луїс відповів, що їх із Рейчел не переймають такі нюанси. Гробар кивнув. Він запитав у Луїса, як той планує оплачувати витрати на похорон Гейджа. Якщо Луїс ще не вирішив, то вони могли б пройти в офіс і обговорити три найпопулярніші варіанти. У Луїсовій голові промайнуло абсурдно радісне оголошення: «Я купив труну для сина за купонами на знижку!»

Як у напівсні, він промовив:

— Я оплачу все карткою «Мастеркард».

— Гаразд, — відповів гробар.

Труна була не більше чотирьох футів завдовжки — труна для коротуна, однак вартувала вона понад шістсот доларів. Хоч її і поставили на підвищення, було важко щось роздивитися через усі ці квіти. А ближче підходити він не хотів — від нудотного квіткового запаху його тягнуло блювати.

У кінці проходу, прямо біля дверей, що вели у фойє, на підставці стояла книга. Ланцюжком до підставки була прикріплена кулькова ручка. Похоронний агент сказав, що тут Луїс може «привітати родичів і друзів».

Передбачалося, що родичі та друзі залишать у книзі свої імена та адреси. Луїс не розумів, у чому полягала хоч найменша логіка

цього божевільного звичаю, та зараз він не запитував. А після похорону вони з Рейчел можуть забрати книгу собі — це видавалося йому наймакабричнішим з усього. У нього десь лежать випускні альбоми зі школи, коледжу та медичної школи. Є ще книга з весілля, зі словами «МОЄ ВЕСІЛЛЯ», викарбуваними золотими літерами на штучній шкірі. Альбом починається з фотографії, де матір допомагає Рейчел приміряти фату перед дзеркалом, і закінчується світлиною двох пар черевиків перед зачиненими дверима готелю. Була також «Дитяча книга» Еллі — правда, вони швидко втомилися клеювати туди щось нове, — але сторінки «МОЯ ПЕРША СТРИЖКА» (з пасмом дитячого волосся) і «УПС!» (фото дитини, яка впала на попу) були дуже навіть милими.

А тепер ще й ця книга. Як же її назвати? Луїс уявив, як він задумливо стоятиме при вході, очікуючи на початок «вечірки». «КНИГА МОЄЇ СМЕРТІ»? «ПОХОРОННІ АВТОГРАФИ»? «ДЕНЬ, КОЛИ МИ ПОХОВАЛИ ГЕЙДЖА»? А може, щось витонченіше, на кшталт «СМЕРТЬ У РОДИНІ»?

Він закрив книгу, що мала, подібно до «МОГО ВЕСІЛЛЯ», обкладинку зі штучної шкіри.

Написів на обкладинці не було.

Як і передбачалося, Міссі Дендрідж того ранку приїхала першою, добросердечна Міссі, яка десятки разів сиділа з Еллі та Гейджем. Луїсу пригадалося, що саме Міссі взяла до себе дітей того вечора, коли помер Віктор Паскоу. Вона забрала дітей, а вони з Рейчел кохалися — спершу у ванні, потім у ліжку.

Міссі плакала — гірко, надривно, і коли вона побачила скам'яніле обличчя Луїса, то вибухнула новими сльозами і кинулася до нього. Луї обійняв і подумав, що саме так це і працює (або має працювати) — тепло людського співчуття розм'якшує твердь непримиренного болю, розбиває кам'янистий ґрунт шоку.

— Мені так шкода, — казала Міссі, прибираючи русаве волосся з блілого обличчя. — Такий хороший маленький хлопчик. Я так його любила, Луїсе, мені так шкода. Ця жажлива дорога. Сподіваюся, той шоферюга все життя у буцегарні просидить, він їхав надто швидко... Гейдж був таким хорошим, таким милим, таким

розумненьким... Чому Бог забрав його до себе, о, нам цього ніколи не збагнути, та мені шкода, шкода, так шкода...

Луїс заспокоював її, обіймав і заспокоював. Він відчував її сльози на комірці, відчував, як вона притискалася до нього грудьми. Вона хотіла знати, де Рейчел, і Луїс відповів їй, що Рейчел відпочиває. Міссі пообіцяла, що навідає її, а також що вона будь-коли готова посидіти з Еллі, якщо це потрібно. Луїс подякував їй.

Вона відійшла, все ще хникаючи. Її очі червоними плямами виділялися на тлі чорної носової хустинки. Вона вже підходила до труни, коли Луїс гукнув її. Похоронний агент — Луїс не міг пригадати його імені — казав, аби він запропонував гостям написати щось у книзі, і хай йому грець, коли він цього не зробить.

*«Таємничий гостю, напишіть, будь ласка, своє ім'я»*¹, — спало йому на думку, і він ледь не зайшовся божевільним, істеричним реготом. І тільки повні страждання і болю очі Міссі втримали його від сміху.

— Міссі, чи не розпишетесь ви в книзі? — запитав він. Оскільки треба було сказати щось іще, він додав: — Для Рейчел.

— Звісно ж, — відповіла вона. — Бідні Рейчел і Луїс...

І раптом Луїс збагнув, що знає, що вона зараз скаже, і чомусь дуже злякався. Слова неминуче наближалися, як чорна куля з крупнокаліберного пістолета вбивці. Знову й знову йому цілитимуть у серце впродовж цих нескінченних дев'яноста хвилин, а потім екзекуція продовжиться після обіду, коли ранкові рани ще кривавитимуть:

— Слава Богу, він не страждав. Це трапилося швидко.

«Так, це трапилося швидко, — думав він, борючись із пекучим бажанням кинути ці слова прямо їй в обличчя. — Без сумніву, це було дуже швидко, і саме тому труна закрита, і саме тому нічого не можна було вдіяти з Гейджем, хоч би в який найкращий одяг ми

¹ Відома фраза з популярного ігрового телешоу «What's my line?», яке транслювалося каналом «CBS» з 1950 до 1967 року. До студії запрошувалася відома людина (наприклад, Сальвадор Далі), і учасникам шоу, які сиділи з зав'язаними очима, потрібно було вгадати особу зірки. Програма починалася з фрази: *«Таємничий гостю, напишіть, будь ласка, своє ім'я»*.

з Рейчел не погодилися його вбрати, наче манекен у магазині, як би не пудрили чи гримували. Це трапилося швидко, моя-люба-Міссі, ще хвилину тому він біг по дорозі, а вже за мить лежав на ній, але не тут, а далі, біля будинку Рінджерсів. Вантажівка вдарила його і вбила, а потім ще тягнула за собою, і краще тобі вірити, що це трапилося швидко. Сто ярдів чи більше, як футбольне поле. А я біг за ним, Міссі, біг і кричав його ім'я, знову, знову і знову, неначе сподівався, що він досі живий, — і це я, лікар! Я пробіг десять ярдів і знайшов його бейсбольну кепку, пробіг ще двадцять ярдів — і там був його кросівок із наліпкою «Зоряні війни». Люди виходили з будинків, а я все біг і кричав його ім'я, Міссі, і через п'ятдесят ярдів лежала його курточка, вивернута на той бік, через сімдесят — інший кросівок, а потім уже й Гейдж».

Зненацька світ навколо втратив барви і все попливло перед очима. Він відчував лише кінчик книги у своїх долонях і нічого більше.

— Луїсе? — голос Міссі. Віддалений. Якийсь гуркіт у вухах.

— Луїсе? — голос ближче. Стривожений.

Світ знову набрав звичних обрисів.

— З тобою все гаразд?

Він посміхнувся.

— Так, — відповів він. — Усе нормально, Міссі.

Вона підписалася за себе і за свого чоловіка — містер та місіс Девід Дендрідж — круглим, виробленим за методикою Палмера почерком, і зазначила свою адресу — Олд Бакспорт-роуд, 67, а потім підняла очі на Луїса і швидко опустила їх, неначе той факт, що вона мешкала на вулиці, де загинув Гейдж, був злочином.

— Тримайся, Луїсе, — прошепотіла вона.

Девід Дендрідж потиснув йому руку і щось нерозбірливо пробурчав. Його гострий, випнутий кадик ходив вгору-вниз. Потім він швидко наздогнав дружину і вони разом пішли дивитися на труну, виготовлену в Сторівілі, штат Огайо, — місці, де Гейдж ніколи не бував і де його ніхто не знав.

За Дендріджами йшли всі решта, і Луїс приймав їх, їхні руко-стискання, обійми, сльози. Комірець та верх рукава темно-сірого костюму скоро зволожилися. Задушливий запах квітів долинув навіть сюди, у задню частину кімнати, і просякнув її похоронним

чадом. Він з дитинства пам'ятав цей аромат — солодкий, нудотний, смертельний запах квітів.

Тридцять два рази Луїс почув, як милосердно було те, що Гейдж не страждав. Тридцять п'ять разів йому казали, що не відомі присуди Господні і не звідані шляхи Його. А ще дванадцять разів він почув, що Гейдж тепер серед янголів.

Це почало діяти йому на нерви. Замість того щоб втратити своє умовне значення (як це буває з вашим власним іменем, коли його повторюють знову і знову), ці слова все глибше вгризалися в його свідомість. І коли підійшли його тесть і теща, він уже почувався пораним бійцем.

Перша його думка була про те, що Рейчел мала рацію: Ірвін Голдман дійсно постарів. Скільки там йому було? П'ятдесят вісім, п'ятдесят дев'ять? А сьогодні здавалося, що йому добряче за сімдесят. З лисою головою і гігантськими окулярисками він був абсурдно схожим на ізраїльського прем'єр-міністра Менахема Бегіна.

Коли Рейчел повернулася з Дня подяки, вона казала Луїсу, що Голдман постарів, та Луїс не думав, що аж настільки. *«Хоча, мабуть, тоді все було не так погано»*, — подумав Луїс. На День подяки старий ще ж не втратив онука.

Дорі йшла поруч з ним. Вона ховала обличчя за двома чи навіть трьома шарами чорної вуалі. Її волосся було модного блакитного кольору, який так полюбляють статечні пані з вищого класу. Вона тримала чоловіка під руку. Луїс бачив лишень, як блищали сльози у неї під вуаллю.

І тут Луїс вирішив, що минуле треба залишити в минулому, що він більше не хоче триматися за старі образи. Це вже було занадто. Він більше не міг витримувати всі ці банальності.

— Ірвіне, Дорі, — пробурмотів він. — Дякую, що прийшли.

Він простягнув до них руки, наче водночас хотів потиснути руку батьку Рейчел і обійняти її матір (або ж навіть обійняти їх обох). Він відчув, як у нього на очах виступають сльози. На якусь мить йому сяйнула божевільна думка, що вони зараз можуть знищити всі бар'єри, що Гейдж своєю смертю допоможе їм у цьому — і, як у романах для екзальтованих панянок, смерть примирить їх, а не лише посіє нестерпний, нескінченний біль, що все зростав і зростав.

Дорі рушила до нього, бажаючи, мабуть, також простягнути йому руку. Вона почала: «О, Луїсе...» — інші слова потонули в гаморі, — і Голдман смикнув дружину назад. На мить вони всі троє завмерли в цій дивній позі, яку не помітив ніхто, крім них самих (і, може, похоронного агента, який стояв у кутку Східної зали — як колись стояв дядько Карл): Луїс із напівпростягнутими руками, Ірвін та Дорі Голдман застигли, як фігурки на весільному торті.

Луїс побачив, що в очах тестя не було сліз — ясні і чисті, вони світилися абсолютною ненавистю. («Та чи ж він вважає, що я вбив Гейджа, аби йому досадити?» — подумки поцікавився Луїс.) Ті очі дивилися на Луїса, оцінювали і бачили лише того плюгавого злодюгу, який викрав його дочку і завдав їй горя... а потім зовсім перестали його помічати. Потім очі зиркнули ліворуч від Луїса — туди, де стояла труна Гейджа, і тільки тоді вони пом'якшилися.

Луїс наважився на останнє зусилля.

— Ірвіне, — мовив він. — Дорі. Будь ласка. Ми маємо пройти через це разом.

— Луїсе... — знову відповіла Дорі, м'яко, як здалося.

Вони пройшли повз нього — мабуть, Ірвін Голдман потягнув дружину далі, вперто не помічаючи Луїса Кріда. Вони підійшли до труни, і Голдман витягнув з кишені костюма маленьку чорну ярмулку.

«А ви не розписалися в книзі», — подумав Луїс, і тут болючий спазм так скрутив його кишки, що обличчя перекошилося від болю.

Ранкові відвідини нарешті завершилися. Луїс зателефонував додому. Слухавку зняв Джад і запитав, як усе минуло.

— Нормально, — кинув Луїс і попросив дати слухавку Стіву.

— Якщо вона подужає сама одягнутися, гадаю, їй можна буде дозволити прийти після обіду, — сказав Стів. — Як гадаєш?

— Так, згода, — відповів Луїс.

— Як ти там, Лу? Без усієї цієї добродушної херні, напругу — як ти?

— Нормально, — коротко доповів Луїс. — Тримаюся. Усі розписалися в книзі.

«Усі, крім Дорі та Ірвіна Голдманів», — подумки додав він.

— Добре, — мовив Стів. — Може, зустрінемось пообідати?

Обід. Зустрітися пообідати. Луїсові в цю мить це здалося чимось настільки диким і дивним, що йому пригадалися науково-фантастичні романи, які він читав у підлітковому віці, — Роберта Хайнлайна¹, Мюррея Лейнстера², Гордона Діксона³.

Тут, на планеті Кварк, тубільці мають дуже дивний звичай: коли хтось з їхніх дітей помирає, лейтенанте Ебельсоне, вони «зустрічаються пообідати». Знаю, як гротескно і по-варварськи це може звучати, та планета ще ж тільки перебуває на стадії формування.

— Чарівно, — відповів Луїс. — Де тут є непоганий ресторан, щоб посидіти між похоронними церемоніями, Стіве?

— Заспокойся, Лу, — попросив Стів, та він не надто засмутився.

У стані гіпертрофованого спокою Луїс, як ніколи раніше, бачив людей наскрізь. Може, це була лише ілюзія, та йому здалося, що Стіва більше втішив цей різкий напад сарказму, немовби Луїс виблював жменю ядучої жовчі, ніж попередній стан спокійної відстороненості.

— Не зважай, — промовив він до Стіва. — Як щодо «Бенджаміна»?

— Чудово. «Бенджамін» — це непогано.

Він телефонував з офіса похоронного агента. Тепер, коли він проходив через Східну залу, то побачив, що вона майже порожня. Тільки Ірвін та Дорі Голдман сиділи в першому ряду, опутивши голову. Вони мали такий вигляд, ніби збиралися все життя просидіти тут.

«Бенджамін» справді непоганий вибір. Бенгор був містом ранніх обідів, тому близько першої ресторан був практично порожнім.

¹ Роберт Хайнлайн (1907—1988) — один із класиків американської фантастики, який мав найбільший вплив на формування жанру. В англо-американській літературі, разом з Артуром Кларком та Айзеком Азімовим, його відносять до великої трійки фантастів. Неодноразовий лауреат численних премій, зокрема «Неб'юл» та «Г'юго». Найвідоміший роман — «Зоряний десант».

² Мюррей Лейнстер (1896—1975), справжнє ім'я — Вільям Фітцджеральд Дженкінс. З початку 1920-х років активно писав фантастичні і не тільки оповідання. Активно співпрацював з кіноіндустрією. Окрім літературних досягнень Дженкінс отримав патент на пристрій для «фронтальної проекції», який пізніше використовувався під час зйомок фільмів «2001: Космічна Одиссея» та «Супермен».

³ Гордон Діксон (1923—2001) написав понад 80 романів та безліч оповідань. У його творах часто фігурують дракони і майже абсолютно відсутні згадки про котів — автор мав алергію на котячу шерсть. Його часто критикували за мілітаристське спрямування творів.

Джад також приїхав зі Стівом і Рейчел, і вони всі четверо пообідали смаженим курчам. У якусь мить Рейчел пішла до вбиральні й затрималася там надовго, чим викликала хвилювання Стіва. Він уже хотів було попросити офіціантку перевірити, як там вона, коли жінка повернулася з червоними від сліз очима.

Луїс копирсався виделкою у своєму курчаті і пив багато пива «Шлітц». Небагатослівний Джад подавав йому пляшку за пляшкою.

Усі четверо майже не торкалися своїх обідів, і боковим зором Луїс бачив, що офіціантка — товста дівчина з гарненьким личком — ніяк не могла вирішити, підходити їй чи ні, аби запитати, чи все гаразд з їхньою їжею. Та потім вона побачила червоні очі Рейчел і зрозуміла, що це питання недоречне.

За кавою Рейчел сказала дещо таке несподіване і різке, що це шокувало всіх, особливо Луїса, який уже трохи куняв від пива.

— Я віддам його речі Армії Спасіння.

— Правда? — за мить перепитав Стів.

— Так, — відповіла Рейчел. — У нього багато одягу... Всі його джемperi... Вельветові штани... Сорочки... Хтось буде радий їх отримати. Вони всі в чудовому стані. Звісно, крім тих, які були на ньому, коли... Вони... роздерті.

Останнє слово потонуло в риданні. Вона спробувала випити кави, та це не допомогло. Уже за мить Рейчел гірко плакала, сховавши обличчя в долонях.

А потім настав дуже химерний момент. Усі лінії напруги зараз перетнулися на Луїсові. Він знав це через усе те ж надприродне чуття, яке не залишало його з самого ранку. Навіть офіціантка відчувала цю концентрацію напруги. Вона завмерла біля столу, де розкладала серветки і столові прибори. На мить Луїс був збитий з пантелику, та раптом збагнув: усі чекають, коли він заспокоїть дружину.

Однак він не міг цього зробити. Він справді хотів. Він знав, що мав вчинити саме так. І все одно не міг. Йому завадив кіт. Раптова думка, що зринула нізвідки. Кіт. Грьобаний кіт. Черч з його закатованими мишами та птахами. Коли Луїс їх знаходив, то швиденько все прибирав, не кажучи ні слова, зовсім не протестуючи. Врешті-решт, він же їх купив. Але невже і Гейджева смерть також ішла в комплекті?

Луїс бачив свої пальці. Він знову бачив свої пальці. Він бачив свої пальці, коли вони ковзнули по куртці Гейджа. А потім куртка Гейджа зникла. І сам Гейдж також зник.

Він втупився у кавову гущу на дні кухлика і зовсім не зважав на те, як ридала дружина.

За мить — яка для всіх них була вічністю — Стів поклав руку на плече Рейчел і ніжно обійняв її. Він кинув на Луїса повний докору і злості погляд. Тоді Луїс глянув на Джада, але той лише присоромлено опустил очі. Ніде було шукати підтримки.

37

— Я завжди знав, що трапиться щось подібне, — мовив Ірвін Голдман. Його слова стали початком всього. — Я знав це ще тоді, коли вона тільки вийшла за тебе заміж. *«Ти пізнаєш горе і біль, які тебе знищать»*, — сказав я їй. І ось тепер... Ти тільки поглянь на весь цей... бруд.

Луїс повільно подивився на тестя, що несподівано виник перед ним, наче лихомовний чортик у ярмулці з табакерки. Інстинктивно він спробував знайти поглядом Рейчел — зараз вона мала чергувати біля книги відгуків, — але її там не було.

На вечірне прощання прийшло значно менше людей, і десь за півгодини чи трохи більше Луїс зміг підійти до першого ряду стільців і сісти ближче до бокового нефу. Він заледве щось розумів — побічно відзначив про себе, як надміру солодкаво пахли квіти, — окрім того, що дуже втомився і хоче спати. Пиво в цьому було винне тільки частково. Мозок ось-ось мав вимкнутися. Було б добре. Можливо, через дванадцять чи шістнадцять годин безпробудного сну він зможе втішити Рейчел.

Луїсова голова опускалася, поки він не втупився поглядом у свої долоні, які вільно звисали між колін. Монотонне дзижчання голосів десь за спиною заспокоювало. Йому полегшало, коли він побачив, що Ірвіна та Дорі немає, але не слід було забувати, що така гарна річ, як їхня відсутність, не може тривати довго.

— Де Рейчел? — спитав Луїс.

— З матір'ю. Там, де і повинна бути, — Голдман говорив з підкресленим тріумфом, як людина, котра щойно уклала велику

угоду. В його віддиху вчувалося віскі. Багато віскі. Він стояв перед Луїсом, схожий на хирлявого окружного прокурора, який поставив перед лицем правосуддя абсолютно винну людину. Він ледве тримався на ногах.

— Що ви їй сказали? — Луїс відчував, як у ньому скипає лють. Він точно знав, що Голдман щось сказав його дружині. Це було написано в нього на обличчі.

— Нічого, окрім правди. Я сказав їй, що вона отримала своє. Так буває, коли виходиш заміж проти волі батьків. Я пояс...

— Ви *це* їй сказали? — не вірячи власним вухам, перепитав Луїс. — Ви ж не могли їй такого сказати, правда?

— Міг навіть більше, — продовжував Голдман. — Я завжди знав, що це чи щось подібне трапиться. Ще коли я вперше тебе побачив, то вже знав, що ти за один, — він потягнувся вперед, дихаючи перегаром від віскі. Старий ніби хотів поділитися великою таємницею. — Я ж тебе наскрізь бачу, дурилюд ти надутий. Ти втягнув мою доньку в цей дурний, безглуздий шлюб, обернув її на брудну помивачку, а потім дозволив її сину бігати по трасі, як якомусь... бурундуку.

Більша частина його слів проходила повз Луїса. Він усе ще намагався усвідомити, що цей нікчемний прищ посмів...

— Ви сказали їй *таке*?! — повторив він. — Ви сказали *це*?!

— Сподіваюся, ти гнитимеш у пеклі, — хрипів Голдман, рвучко трясучи головою в такт словам. Із налитих кров'ю карих очей Ірвіна Голдмана бризнули сльози. Його лиса голова блищала в приглушеному світлі флуоресцентних ламп. — Ти обернув мою любу донечку на помивачку... вкрав її у мене... і дозволив моєму онуку загинути огидною смертю на сільській дорозі.

Його голос перейшов на істеричний лемент.

— Де ж ти був? Прилип тухесом до стільця, поки малий псувався на дорозі? Думає про свої тупі медичні статейки? Гівно свиняче, чим ти займався? Смердюча ти срака. Дітовбивця! Діто...

Вони стояли там. Вони стояли в глибині Східної зали. Вони стояли там, і Луїс бачив, як піднялася його рука. Він бачив, як рукав піджака зсунувся назад, оголюючи білий манжет сорочки. Він побачив яскравий відблиск запонки. Рейчел подарувала йому комплект на третю річницю їхнього весілля. Вона і припустити

не могла, що її чоловік вдягне ці запонки на похорон їхнього тоді ще не народженого сина. Пальці, немов не його, з'єдналися в кулак. Той зіткнувся з ротом Голдмана. Луїс відчув, як губи старого розплющилися і поїхали вбік. Нудотне відчуття; наче ти роздавив у кулаку слимака. Жодного вдовolenня. За губами тестя він відчув сувору, тверду правильність зубних протезів.

Голдман незграбно відступив. Його рука впала на труну Гейджа, зсунувши її. Одна з ваз, переповнена квітами, впала і розбилася. Хтось закричав.

Це була Рейчел, котра намагалася вирватися з рук матері. Решта присутніх у залі — десять чи п'ятнадцять осіб, — здавалося, застигли між страхом і збентеженням. Стів відвіз Джада назад у Ладлоу, і Луїс був йому за це вдячний. Він не хотів би, щоб Джад став свідком такої сцени. Це було непристойно.

— Не чіпай його! — закричала Рейчел. — Луїсе, не чіпай мого батька!

— Любиш бити старих? — пронизливо кричав Ірвін Голдман, ця товста чекова книжка. Він шкірився закривавленим ротом. — Любиш бити старих? Я не здивований, сучий ти потрох. Зовсім не здивований.

Луїс відвернувся, і Голдман вдарив його по шиї. Це був просто незграбний і легкий удар навідмаш, але Луїс був до нього не готовий. Різкий паралізуючий біль, через який буде важко ковтати найближчі декілька годин, пронизав горло. Голова смикнулася, і він упав на одне коліно.

«Спочатку квіти, тепер я». Як там співали «Реймонзи»: *«Гей-гай, ану давай»*. Він подумав, що може засміятися, але сміху не було. З горла лунав тихий стогін.

Рейчел знову закричала.

Ірвін Голдман — рот усе ще залитий кров'ю — наступав на зятя, копаючи його ногами по нирках. Біль перейшов в агонію. Луїс уперся руками в килим, щоб не впасти на живіт.

— Ти навіть проти старого не вистоїш, синку! — збуджено волав Голдман. Він знову копнув Луїса. Цього разу не потрапивши по нирці, старий чорною тупфлею вдарив зятя по лівій сідниці. Той рохнув від болю і таки розпластався на підлозі. Підборіддя з виразним тріском стукнуло об килим, і чоловік прикусив язика.

— Ось так! — горлав Голдман. — Такого копняка під дупу я мав тобі дати, тільки-но ти почав ошиватися навколо. Виродок. Ось тобі, — він знову штурхонував Луїса, цього разу потрапивши по іншій сідниці. Тесть ридав і шкірився. Луїс тільки зараз побачив, що старий не голився — на знак жалоби. Похоронний агент кинувся до них. Рейчел, котра врешті вирвалася з рук матері, теж підбігла, вся в сльозах.

Луїс якось перевернувся на бік і сів. Коли тесть знову підняв на нього ногу, Луїс обома руками схопив того за ступню — немов футбольний м'яч — і з усієї сили відштовхнув.

З ревом Голдман полетів назад, розмахуючи руками, щоб втримати рівновагу. Він наштовхнувся на труну Ґейджа «Вічний супокій», зроблену в Сторвілі, штат Огайо, яка коштувала недешево.

«Оз, Вевикий і Гвізний, щойно впав на домовину мого синочка», — здивовано подумав Луїс. Маленька, наче іграшкова, труна з гуркотом полетіла з підставки. Спочатку звалився її лівий бік, потім правий. Замок клацнув. Навіть крізь крики та ридання Рейчел, навіть крізь лемент Голдмана, який ревів, мов той віслук з дитячої гри¹, Луїс почув, як клацнув замок.

Насправді труна не розкрилася. Розбиті, роздавлені рештки Ґейджа не вивалилися на підлогу під ноги ошелешеним відвідувачам. Єдине, що до болю в серці хвилювало Луїса, це те, як впала труна — не на бік, а на дно. Так само легко вона могла впасти будь-як інакше. Тим не менш на якусь незбагненну мить, коли віко домовини тихо хряснуло об зламаний замок, Луїс помітив клаптик чогось сірого — костюм, який купили, щоб вдягнути на мертве тіло Ґейджа. А ще було щось рожеве. Можливо, ручка Ґейджа.

Усе ще сидючи на підлозі, він затулював очі руками і заплакав. Його більше не цікавив ні тесть, ні балістичні ракети МХ², ні сучасні методи накладання швів, ні смерть Усесвіту від спеки.

¹ Дитяча гра, в якій людина з зав'язаними очима має причепити хвоста намацьованому на стіні зображенню віслюка. Вислів «Pin the Blame on the Donkey» у сучасній англійській мові використовується на позначення ситуації, коли всі проблеми та звинувачення звертають на одну людину. Це суголосно ситуації, описаній у цій сцені.

² Важка американська міжконтинентальна балістична ракета. Запускається з шахти. З 1986 до 2005 року була на озброєнні військових сил США.

Зараз Луїс Крід хотів тільки одного: померти. Раптом у його голові виринув фатальний образ: Гейдж з накладними вушками Міккі Мауса; Гейдж, сміючись, потискає лапу величезному Гуфі¹ на головній вулиці у «Світі Діснея». Він бачив сина абсолютно чітко.

Одна з підставок упала, а інша похилилася, як п'яна, на кафедрі, за якою котрийсь міністр міг би виголошувати надгробну промову. Голдман, розлігшись серед квітів, також плакав. З розбитих ваз струменіла вода. Квіти, деякі з яких були роздавлені і зламані, ще сильніше поширювали свій задушливий аромат.

Рейчел усе кричала і кричала.

Луїс не знав, як цьому зарадити. Образ Гейджа з вухами Міккі Мауса не зникав, аж доки він не почув, що цього вечора будуть феєрверки. Він сидів, сховавши обличчя в долонях. Не хотів, щоб люди його бачили; не хотів, щоб вони бачили його заплакане, повне провини, болю та сорому лице; понад усе він прагнув приховати боягузливе бажання померти і вийти з п'їтьми.

Похоронний агент та Дорі Голдман вивели Рейчел геть. Вона все ще тряслася від ридань. Згодом в іншій кімнаті (яка, на думку Луїса, призначалася спеціально для тих, хто ламався під гнітом власного горя, — кабінет для істериків) вона стихла. Луїс — приголомшений, але все ще при тямі — цього разу втішав дружину, коли наполог, щоб їх залишили на самоті.

Удома Луїс вклав Рейчел на ліжку і зробив їй ще один укол. Він натягнув ковдру їй до підборіддя і пильно поглянув у воцане, блідаве обличчя.

— Рейчел, мені так шкода, — промовив він. — Я б усе віддав, аби його повернути.

— Усе гаразд, — сказала Рейчел дивним, безбарвним голосом і, перекотившись на свій бік ліжка, відвернулася від нього.

Старе, затерте питання: «З тобою все гаразд?» ледь не злетіло з губ, але Луїс вчасно прикусив язика. Це було неправильне питання; це було не те, що він хотів знати.

— Наскільки все погано? — спитав він врешті.

¹ Мультиплікаційний персонаж «Волта Діснея», антропоморфний пес, найкращий друг Міккі Мауса і Дональда Дака.

— Доволі погано, Луїсе, — Рейчел видала звук, який трохи нагадував сміх. — Коли відверто, то триндець, як жахливо.

Потрібно було зробити щось іще, але Луїс не знав, що саме. Він раптом відчув образу на дружину, на Стіва Мастертонна, на Міссі Дендрідж та її чоловіка з гострим, випнутим уперед кадиком, на всіх тих клятих гостей. Чому саме він — та жилетка, в яку всім конче необхідно поплакатися?

Він вимкнув світло і вийшов з кімнати. Луїс збагнув, що й дочці він навряд чи зможе допомогти більше. На якусь божевільну мить, побачивши її в тьмяно освітленій кімнаті, він подумав, що то сидить Гейдж. Він подумав, що все це був лише жахний сон, як тоді, коли мертв'як Паскоу повів його лісами до «Кладвишча домашніх тварин». На якусь частку секунди його зморений мозок прийняв цю ідею. В усьому були винні тіні — кімнату осявало лише мінливе світло портативного телевізора, який їм передав Джад — коротати ці надзвичайно повільні та надзвичайно довгі години.

То був не Гейдж, а Еллі. Тепер вона не тільки тримала в руках фотографію з Гейджем на гринджолах, а й сиділа на його стільці. Вона забрала його з Гейджевої кімнати і перенесла до себе. Це був маленький складаний стільчик з полотняним сидінням та полотняною спинкою. На ньому по трафарету було виведено: ГЕЙДЖ. Рейчел підписала свого часу всі чотири стільці. Кожен член родини отримав по одному з власним іменем на спинці.

Еллі була завеликою для Гейджевого стільця. Вона ледь втиснулася в нього, і сидіння небезпечно прогнулося. Вона притискала знімок до грудей і дивилася на блимання телевізійного екрана.

— Еллі, — сказав Луїс, вимикаючи телевізор. — Час спатки. Дівчинка якось таки вилізла зі стільчика і підняла його. Вона явно збиралася спати з ним.

Луїс завагався, казати щось чи ні, і врешті спитав:

— Хочеш, я тебе вкрию?

— Так, — відповіла Еллі.

— Хочеш... може, ти хотіла б сьогодні спати з мамою?

— Ні.

— Ти певна?

Еллі ледь помітно всміхнулася.

— Ага, вона постійно перетягує ковдру на себе.

Луїс і собі всміхнувся:

— Тоді давай бігом.

Замість того щоб намагатися засунути стільчик у ліжко, дівчинка поставила його біля узголів'я, і Луїсу спав на думку абсолютно абсурдний образ: він у приймальному кабінеті найменшого в світі психіатра.

Дочка роздягнулась, перед цим поклавши фотографію Гейджа на подушку, натягнула на себе нічну сорочку і забрала фото з собою до ванни. Там вона поклала його біля себе, умилася, почистила зуби та з'їла таблетки з фтором. Потім вона забрала фото і вклалася з ним у ліжко.

Луїс сів біля неї:

— Хочу, щоб ти знала, Еллі. Якщо ми любитимемо одне одного, то пройдемо через усе це.

Кожне слово нагадувало скрип дрезини, яку навантажили мокрими мішками, і під кінець фрази Луїс почувався повністю виснаженим.

— Я дуже-дуже хочу, аби Гейдж повернувся, — спокійно промовила Еллі. — Я молитиму Бога про це. Сильно-сильно проситиму його...

— Еллі...

— Бог може повернути його, якщо захоче. Він може зробити все, що Він забажає...

— Еллі, Бог не робить таких речей, — ледь зміг вимовити Луїс, бо відразу згадав Черча. Як той сидів на краю унітаза і витріщався на Луїса своїми мутними очима, доки чоловік лежав у ванній.

— Робить, — запевнила дочка. — У недільній школі вчителька розказала нам про того чоловіка... Лазаря. Він помер, а Ісус повернув його до життя. Він промовив: «Лазарю, вийди сюди», і вчителька сказала, що якби Він просто сказав вийти сюди, то, мабуть, з могил піднялися б усі померлі, а Ісусу був потрібен тільки Лазар.

І знову абсолютно абсурдна фраза злетіла з його губ (хоча день і так був ущерть заповнений абсурдом):

— Це було дуже давно, Еллі.

— Я готуватимуся до його повернення, — залепетала вона. — Я триматиму його фотографію і сидітиму на його стільчику...

— Еллі, для його стільчика ти завелика, — Луїс взяв у долоню її гарячу ручку. — Ти зламаєш його.

— Бог не дасть, щоб він зламався, — відповіла Еллі. Голос її був спокійним, та Луїс помітив коричневі півмісяці у неї під очима. Було так боляче на неї дивитися, що Луїс відвернувся. Можливо, коли стілець Гейджа розвалиться, вона почне трошки краще розуміти, що сталося.

— Я дивитимуся на фото і сидітиму на його стільчику. Їстиму його сніданки. — У Еллі та Гейджа були різні сніданки; Еллі якось сказала, що Гейджів сніданок на смак, як козюльки. Якщо з пластівців у домі були тільки «Какаові ведмедики», Еллі їла варені яйця або ж просто залишалася голодною. — Я їстиму квасолю, хоча я її терпіти не можу, і читатиму всі книжки Гейджа... Я буду... буду... Знаєш, триматиму все готовим... якщо раптом...

Вона заплакала. Луїс навіть не намагався втішати її, тільки прибрав пасма волосся, що прилипли їй до лоба... Те, про що вона говорила, мало свій збочений, ненормальний сенс. Залишити двері прочиненими. Не давати речам вкритися пилом. Тримати Гейджа в «Топі кращих хітів», не дозволяти йому зійти зі сцени. Пам'ятати, коли Гейдж зробив це... чи те... О, так, це було чудово... старий добрий Гейдж, чудо-дитина. Коли це перестане завдавати болю, це перестане мати будь-який сенс. Можливо, Еллі, думав Луїс, чудово розуміє, як це легко: дозволити Гейджу залишатися мертвим.

— Не плач, доню, — прошепотів він. — Це все мине.

Вона поплакала ще хвилин п'ятнадцять. Насправді вона заснула ще до того, як спинилися її сльози.

«Залишай його живим, Еллі, якщо ти цього хочеш, — подумав Луїс і поцілував її. — Ймовірно, мозгоправи скажуть, що подібне є нездоровою поведінкою, та я тільки за! Просто я знаю, що настане день — можливо, навіть зовсім скоро, коли ти забудеш взяти фотографію і я побачу, що ти залишила її на ліжку в порожній кімнаті, а сама поїхала кататися на велосипеді по дорозі, чи гуляти полем, що за будинком, чи сидіти у Кетті Макгоїнз над набором «Сет Перфект»¹. Гейджа не буде з тобою, в ту мить, коли Гейдж вилетить з «Топу кращих хітів», сховане в серці ма-

¹ Набір для шиття відомої американської фірми з аналогічною назвою.

ленької дівчинки стане «чимось, що трапилося у 1984 році». Відлунням минулого».

Луїс вийшов з кімнати і на мить застиг перед сходами. Він збирався — але не дуже серйозно — іти спати.

Він знав, що йому потрібно. І пішов униз отримати це.

Луїс Альберт Крід методично напивався. Унизу, в льосі, стояли п'ять упаковок світлого пива «Шлітц». Луїс пив пиво, Джад пив пиво, Стів Мастертон також пив його, Міссі Дендрідж часом могла випити одну-дві банки, поки гляділа дітей (дитину, виправив себе Крід, спускаючись у льох). Навіть Чарлтон, у тих рідкісних випадках, коли навідувалася до них, надавала перевагу пиву, звісно, якщо воно було світлим, а не вину. Тому одного дня минулої зими Рейчел купила десять упаковок пива «Шлітц» на ярмарку. *«Ти не їздитимеш до Хуліо в Оррінгтон щоразу, коли хтось приходить без запрошення, — сказала тоді вона. — Як ти любиш цитувати Роберта Паркера: будь-яке пиво з холодильника, коли всі магазини вже зачинені, — гарне пиво. Тож пий і думай, скільки «капусти» ми зекономили».* Минулої зими. Коли все було гаразд. Коли все було гаразд. Навіть смішно, як швидко і просто твій мозок провів цей розподіл.

Луїс взяв упаковку і поставив усі банки в холодильник. Дістав собі одну і хряснув дверцятами. Черч повільно звивався біля буфета, слухав гудіння холодильника і пильно дивився на Луїса. Кіт не підходив до нього. Можливо, Луїс надто часто його копав.

— У мене немає нічого для тебе, — буркнув він коту. — Ти вже з'їв свої консерви. Хочеш іще чогось — іди вбий пташку.

Черч стояв і витріщався. Луїс прикінчив уже з півбанки, і раптом йому спала іще одна думка.

— Ти ж їх навіть не їси? — спитав Луїс. — Просто вбиваєш, та й по всьому.

Черч пошвендяв у вітальню, ймовірно, зрозумівши, що їжі не буде, і через хвилину Луїс пішов за ним.

Чомусь знову згадалося: «Гей-гай, ану давай!»

Луїс сів у крісло і знову зиркнув на Черча. Той улігся на килим перед телевізором і стежив за Луїсом. Можливо, кіт був готовий будь-якої миті підскочити і втекти, тільки-но чоловік розлютиться і захоче чимось у нього жбурнути.

Але Луїс тільки підняв своє пиво.

— За Гейджа! — сказав він. — За мого сина, який міг би стати актором, олімпійським плавцем чи йобаним президентом США. Що ти на це скажеш, придурку?

Черч глипнув на нього своїми тупими мутними очима.

Луїс одним болючим ковтком допив решту пива, підвівся, підійшов до холодильника і взяв іще.

Тільки після третьої банки він відчув, що вперше за весь день досягнув якоїсь рівноваги, а коли прикінчив усю шестипляшкову упаковку, то зрозумів, що, можливо, навіть засне в найближчі години. Він повернувся від холодильника з восьмою чи дев'ятою банкою (по правді, він давно вже збився з рахунку і тепер хитався туди-сюди). Погляд його впав на Черча, який дрімав — чи тільки прикидався, що дрімає, — на телевізорі. Дивне запитання саме собою виникло в його голові. Воно було таким простим і природним, що, здавалося, весь час було там, у глибині його свідомості.

«Коли ти зробиш це? Коли ти поховаєш Гейджа на “Кладвищчі домажніх тварин”?»

А за ним миттєво:

«Лазарю, вийди сюди».

Сонний, заціпенілий голос Еллі:

«Вчителька сказала, що якби Він просто сказав вийти сюди, то, мабуть, з могил піднялися б усі померлі».

Думки про такі первісні, стихійні сили пронизали Луїса холодом. Він раптом згадав, як Еллі розповідала про свій перший день у школі, як Гейдж заснув у нього на колінах, поки вони з Рейчел слухали белькіт доньки про «Старого Макдональда» і місіс Берріман. Він згадав свої слова: *«Я тільки вкладу малого спати»*, а коли піднявся з сином нагору, жахне передчуття пронизало його, і тільки тепер він збагнув: ще тоді, у вересні, якась частинка його знала, що Гейдж скоро загине. Частинка його знала, що Оз, Вевикий і Гвізний, був поряд. Це був нонсенс, це була дурниця, це була забобонна маячня у своєму чистому неприкритиму вигляді... і це була правда. Він знав це. Луїс пролив на сорочку пиво, і Черч стомлено підняв голову, перевіряючи: може, ось-ось почнеться атракціон «віддухопель ката».

Луїс раптом пригадав своє запитання до Джада; пригадав, як рука старого смикнулася, скинувши зі столу дві порожні пляшки з-під пива. Одна з них тоді розбилася.

«Не говори ніколи про таке, Луїсе».

Але насправді він хотів розказати — чи принаймні думав про це. «Кладвище домашніх тварин». Те, що лежало за ним. Ідея була вбивчо привабливою. Вона ховала в собі логіку, яку неможливо було заперечувати, своєрідний баланс. Черч загинув на дорозі, Гейдж загинув на дорозі. Ось лежав Черч (Звісно, він змінився! Був гидким у певному сенсі!), але він був тут. Еллі, Гейдж, Рейчел, усі вони поладили з котом. Так, він убивав пташок, це правда, він тягнув додому вбитих мишей, але ж усі коти так роблять. Черч зовсім не став чимось на кшталт монстра Франкенштейна. Багато в чому Черч залишився все тим же добрим котом, що і раніше. На загал, з Черчем все було гаразд.

«Ти намагаєшся дати всьому раціональне пояснення, — прошепотів голос. — З Черчем не було все гаразд. Він став зловісним привидом. Гава... Пам'ятаєш ту лаву, Луїсе?»

— Святий Боже, — промовив Луїс наче не своїм, стривожено тремтячим голосом.

Бог, ну звісно, чудово. У похмурих книженціях про вампірів та привидів зараз був би найкращий час, аби пом'янути ім'я Бога. Тож про що — про що, в ім'я Бога, — він думав? Він думав про страшне богохульство, у котре навіть зараз не міг повністю повірити. Найгірше те, що він брехав собі. Не просто намагався раціоналізувати відоме йому, а відверто брехав.

«Яка ж тоді правда? Ти дійсно хочеш знати цю гробану страшну правду? Яка вона?»

Почнімо з того, що Черч більше не кіт взагалі. Він виглядає, як кіт, навіть поводить себе так само, але він не більше, ніж дешева імітація. Люди не могли зазирнути за неї, але вони відчували щось недобре, кіт просто сочився цим. Луїс згадав, як одного разу до них на гостину завітала Чарлтон. Це були якісь передріздвяні посиденьки. Вони сиділи тут, у вітальні, розмовляли після вечері, і Черч стрибнув їй на коліна. Чарлтон миттєво відштовхнула кота, а її рот викривила інстинктивна гримаса огиди.

Великої біди в цьому не було. Ніхто цього навіть не прокоментував. Але там було щось. Чарлтон відчула — кіт був чимось лихим. Луїс допив пиво і знову посунув до холодильника. Якщо Гейдж повернеться таким, це буде жахливо.

Пиво зашипіло, і Луїс зробив глибокий ковток. Він сп'янів... Дуже сп'янів, і завтра у нього страшенно болітиме голова. *«Як я пішов на похорон мого сина з похміллям»* — автор Луїс Крід. Автор нашого бестселера *«Як через мене мій син потрапив під колеса вантажівки»* та інших захопливих творів.

Напитися. Точно. Він розумів, що, тільки напившись у дим, зможе тверезо обдумати цю божевільну ідею.

Попри все ідея видавалася йому вбивче привабливою, сповненою хворого блиску і потворної чарівності. Так, перш за все, ця думка мала особливий шарм.

У його голові з'явився Джад.

«Ти робиш це тому, що воно тримає тебе. Тому що індіанський могильник — таємне місце, а таємницею хочеться поділитися... Вигадуєш якісь причини... Тобі навіть здається, що це хороші причини... Та здебільшого ти робиш це, бо хочеш... Або мусиш...»

Низький протяжний голос Джада, голос чистокровного янкі, пронизував плоть. На шкірі повстали сироти, здавалося, ніби по шії хтось провів довгим пером.

«Бо це таємниця... Людське серце твердіше за камінь, Луїсе, — як ота земля на кладовищі мікмаків. Людина ростить, що здужа, а опісля жне плоди того...»

Луїс почав розуміти те інше, що розповідав йому Джад про могильник мікмаків. Він почав порівнювати дати, сортувати їх, складати — робив усе те ж саме, що й коли складав важкі іспити.

Пес. Спот.

«Я міг роздивитися місця, де сплутані дріоти поранили його, — там не було шерсті, а на шкірі виднілися виямки».

Бик. Інший образ з'явився у нього перед очима.

«Лестер Морган закопав на індіанському могильнику свого бугая Генретті... Лестер тягнув його аж туди на саях... Застрелив його через два тижні... Бугай став злобним, дійсно злобним. Але це єдина тварина, яка справді стала небезпечною».

Він став злобним.

Людське серце твердіше за камінь.

Він став дійсно злобним.

Це єдина тварина, яка справді стала небезпечною.

Зазвичай ти робиш це, бо, якщо ти там бував, — це твоє місце.

Не було шерсті, а на шкірі виднілися виямки.

Генретті... ідіотське ім'я для бугая.

Людина жне плоді того, що сіє...

То мої щури. То мої птахи. Я купив цих довбодзьобів.

Це твоє місце, таємне місце, і воно належить тобі, а ти належиш йому.

Він став злобним, але це єдина тварина, яка справді стала небезпечною.

Що ти купиш наступного разу, Луїсе, коли вночі завиватиме вітер, а місяць прокладе шлях крізь дерева до цього місця? Хочеш знову дряпатися на ті сходи? Коли люди дивляться фільм, вони знають, що персонажі коять несусвітню дурницю, дряпаючись цими сходами, але в реальному житті вони роблять те саме — палять, не пристібають паски безпеки, переїжджають з родинами поближче до доріг, якими з ранку до вечора сновигають вантажівки. Отже, Луїсе, що скажеш? Ти дійсно хочеш знову видряпатися тими сходами? Ти хочеш залишити свого сина мертвим чи пройдеш крізь двері № 1, двері № 2 чи навіть двері № 3?

Гей-гай, ану давай!

Став злобним... тільки тварин... на шкірі виднілися... люди-на... твій... його...

Луїс вилив решту пива до раковини, відчуючи, що його зараз знудить. Кімната закружляла, як при хитавиці.

У двері постукали.

Довгий час — принаймні він так думав — Луїс вірив, що цей звук існує лише в його голові, галюцинація. Але стук лунав та й лунав собі, спокійно, невблаганно. І зненацька Луїс зрозумів, що розмірковує над історією про мавпячу лапку, і холодний жах скував його тіло. Він, здавалося, відчував фізичну реальність цього — як мертва лапа, що зберігалася в холодильнику, як мертва лапа, що раптово зажила окремим власним життям, заповзла йому під сорочку, вчепившись у тіло, якраз навпроти

серця. Дурний образ, надмірний і дурний, але він зовсім не здавався дурним. Ні!

Луїс підійшов, хитаючись до дверей, повернув безсилимими пальцями ключа. Коли він прочинив двері, то подумав: «Це Паскоу».

Кажуть же, що Джим Моррісон¹ повернувся з мертвих і став ще величнішим, ніж раніше. Паскоу стоїть там у шортах величний, мов саме життя, і запліснявілий, мов несвіжий хліб. Паскоу з огидно розкритим черепом. Паскоу, який прийшов знову попередити його: не ходи туди. Як там співали «Енімалз» у своїй старій пісні? *«Крихітко, будь ласка, не ходи, крихітко, БУДЬ ЛАСКА, не ходи, знаєш, я любив тебе завжди, крихітко, будь ласка, не ходи...»*²

Двері розчахнулися, і там, у холодній п'яті півночі, між днем Прощання і днем Поховання його сина, стояв Джад Крендал. Його тонке біле волосся майоріло в крижаному мороці.

— Про вовка промовка, а він і в хату, — хрипло вимовив Луїс. Він спробував засміятися. Час, зробивши повне коло, повернувся на початок. Знову був День подяки. Зараз вони покладуть задубіле, неприродно вигнуте тіло кота Еллі, Вінстона Черчилля, до смітничкового пакета і рушать.

«Не питай навіть, ми просто маємо піти туди».

— Можна зайти, Луїсе? — спитав Джад. Він дістав пачку «Честерфілд» з нагрудної кишені і взяв цигарку в зуби.

— Знаєш, — буркнув Луїс, — зараз уже пізно. До того ж я випив купу пива.

— Ага, я вчув запах, — відповів старий. Він запалив сірника. Вітер загасив його. Джад спробував запалити ще один, склавши руки човником, але пальці в нього тремтіли, і блаженський вогник знову згас. Тоді він дістав третього сірника, вже приготувався запалити його, але підвів погляд на Луїса, що стояв у дверному прорізі. — Ніц не можу запалити цю штуку. То, мо', пустиш мене, Луїсе?

Луїс відступив убік, і Джад зайшов усередину.

¹ Джим Моррісон (1943—1971) — американський музикант, поет і кінорежисер, вокаліст та лідер гурту «The Doors». Став культовою особою в рок-музиці.

² «Baby please don't go» — пісня, яку називають однією з найпопулярніших блюзових пісень в історії. Її виконують з початку 30-х років XX століття. Кінг має на увазі версію 60-х років у виконанні гурту «The Animals».

Вони сиділи за кухонним столом з пивом у руках. «Ми вперше самі сидимо на нашій кухні», — здивовано подумав Луїс. На півдорозі до вітальні вони почули, як Еллі скрикнула уві сні. Вони завмерли, немов грали в дитячу гру. Крик не повторився.

— Гаразд, — сказав Луїс. — Що ти тут робиш о чверть на першу ночі того дня, коли мають поховати мого сина? Ти, звісно, друг, Джаде, але все це вельми не вчасно.

Джад випив, витер рота рукою і глянув прямо на Луїса. Цей погляд був настільки чистим і зрозумілим, що Луїс не витримав і опустив очі долу.

— Ти знаєш, чому я тут, — мовив Джад. — Ти зараз думаєш про тее, про що ніц не можна думати, Луїсе. Гірше того, я страшуся, що для себе ти вже все вирішив.

— Я не думав ні про що, окрім як піти спати, — відповів Луїс. — Мені ще завтра йти на похорон.

— То я завинив, що сьогодні у твоєму серці більше болю, ніж мало б си бути, — тихо проговорив Джад. — Зважаючи на те, що я знаю, то се через мене Гейдж потрапив під машину.

Луїс вирічився на нього:

— Що? Джаде, не верзи дурниці.

— Ти здумав вернути його в наш світ. Не боронися, що такеє спадало тобі на ум, Луїсе.

Той просто промовчав.

— Наскільки розповсюдився його вплив? — спитав старигань. — Ти можеш мені сказати? Ні, але я сам можу відповісти на се питання. Я прожив усе своє життя на цьому ошматті світу. Я знав про мікмаків, і те місце завше було для них якимось священним місцем... але в поганому сенсі. Стенні Б. розповідав мені про се. Мій батько сказав мені пізніше. Опісля того, як Спот умер вдруге. Тепера мікмаки, штат Мен і уряд США сперечаються в суді, кому належить ся земля. Хто її власник? Ніхто насправді не знає, Луїсе. Більше ніхто. Свого часу різні люди заявляли си про свої права, але всі вони лишалися ні з чим. Енсон Ладлоу, правнук засновника міста, один із єдних. Його позов, мабуть, найліпший з тих, що вчиняли блідолиці, відтоді як Джозеф

Ладлоу-старший отримав си халупу в дар від круля Георга, коли Мен ще був великов провінцією колонії в затоці *Массачусетс*. Ба, бігме, і йому судова справа була пеклом, бо ж зустрічний позов направили си інші Ладлоу. Був хлоп на ім'я Пітер Дімарт, готовий переконливо довести, що теж єден кревно до славного роду Ладлоу. Джозеф Ладлоу-старший на старості віку став бідним на гроші і багатим на ґрунти та постійно дарував си товаришам по чарці то два, то чотири акри землі.

— І не велося ніяких записів? — несподівано для самого себе заінтриговано запитав Луїс.

— О, наші діди не вельми си то й вірили усілякім канцеляріям, — промовив Джад, запалюючи нову цигарку від недопалка попередньої. — Тогочасна дарча на ґрунти виглядала так, — Джад заплющив очі і процитував, — від старого клена, що стоїть си на верхівці Квінсберського пагорба, і до Оррінгтонського струмка, що зміється по цьому клаптю з півночі на південь... — Джад оцирився без тіні веселоців. — Але старий клен впав у 1882 році і, скажімо так, зогнив на порохню у 1900-му, а Оррінгтонський струмок всох і став болотом за ті десять років, що були між кінцем Великої війни та обвалом на фондовій біржі. Врешті-решт добрячим бедламом те все обернулося. Але старого Енсона воно вже ніяк не торкнуло. Його вбило блискавицею, якраз тама, де зара той могильник.

Луїс подивився на Джада. Той сьорбнув іще пива.

— То все дарма. Є багацько місць, про які питання «Кому це все належить?» настільки складне, що розплутати той вузлик нікому ніц не під силу. Одні лиш адвокати завше матимуть свій хліб. Бігме, та навіть Діккенс¹ теє знав. Гадаю, що індіанці вернуть всеє собі врешті-решт, і це буде на правду. Але цеє все яйця виїденого не вартує, Луїсе. Я прийшов си сьогодні вночі до тебе, щоб розказати тобі про Тіммі Бетермана і йойного батька.

— Що ще за Тіммі Бетерман?

¹ Алюзія на дев'ятий роман Чарльза Діккенса «Холодний дім». У центрі сюжету — тривалий судовий процес «Джарндіси проти Джарндісів», який тривав понад 50 років. У кінці роману таки визначили правомірного спадкоємця, однак весь величезний статок пішов на оплату саме цього суду. Таким чином, Діккенс сатирично зобразив англійське судочинство.

— Тіммі Бетерман був одним з тих двадцяти хлопаків, що попливли за океан воювати Гітлера. Він поїхав у 1942-му, а за рік, у 1943-му, вернувся в домовині з американським прапором на ній. Загинув в Італії. Його батечко, Білл Бетерман, прожив увесь свій вік у нашому містечку. Сперш він ледь не збожеволів, коли отримав си телеграму, ба потім швидко втих. Торопаєш? Він знав про могильник мікмаків. І вже вирішив си, що буде робити.

Холод повернувся. Луїс довго споглядав Джада, намагаючись помітити в очах старого брехню, але її там не було. Та ці нові факти були достобіса зручними.

— Чому ти не розказав мені про це відразу? Тої ночі? — врешті видавив він. — Після того... після того, як ми закінчили з котом? Я ж питав тебе, чи ховали там коли-небудь людей, а ти сказав, що ніколи такого не було.

— Бо тоді тобі не тре' було се знати. Мусиш знати тепер.

Луїс дуже довго мовчав. Урешті прохрипів:

— Такий був тільки один?

— Тільки єден з тих, кого я знав, — серйозно сказав Джад. — Наваживсь тіко один? Ой, я сумніваюся. Люблю слова Провідника з Еклізіясту: не вірю, що існує щось нове під сонцем. Часом воно, звісно, осяває, як міняється поверхня речей, але ж суть лишається незмінною. Те, що вирішив си спробувати зробити єден, хтось уже пробував вчинити до него, а перед тим іще й іще.

Він поглянув на свої руки, вкриті печінковими плямами. Годинник у вітальні тихо відміряв тридцять по дванадцятій.

— Я ото тако помислив, що людина твого фаху звикла оцінювати симптоми і бачити в них хворобу... і я вирішив, що мушу поговорити з тобов відверто, коли Мортонсон з похоронного бюро сказав, що ти загадав ящик з відсувнов кришкою замісто забетонованого саркофага.

Луїс довго дивився на Джада, не кажучи ні слова. Старий почервонів як рак, але погляду не відвів.

Врешті Луїс озвався:

— Виглядає так, немов ти нишпорив за мною, Джаде. Мені це не подобається.

— Я його не питав, що ти купив си.

— Напрямую, може, і ні.

Джад мовчав. Хоча щоки його і були червоними, саме обличчя мало колір темної сливи. Очі незмінно прикуті до Луїса.

Крід зітхнув. Він почував себе неймовірно втомленим.

— Ай, на хуй це все! Мені начхати. Можливо, ти навіть маєш рацію. Може, я про це і думав, але на підсвідомому рівні. Я не сильно розбирався, що саме я замовляю. Я думав про Гейджа.

— Знаю, що ти про Гейджа думав. Але ти знаєш, у чім одмінність. Твій же дядько був гробарем.

Так, він знав різницю. Саркофаг — це ціла конструкція, з якою нічого не станеться дуже-дуже тривалий час. На бетонну коробку зі сталевими прутами по краях після завершення похорону кран опускає важку бетонну кришку. Потім її запечатують речовиною, схожою на ту, яку дорожнє управління використовує для латання ям на дорогах. Дядько Карл розповідав Луїсові, що, побувши певний час під тиском землі, герметик марки «Евер-Лок», яким запечатали труну, геть кам'яніє.

Дядько Карл, який понад усе на світі любив теревенити про роботу (принаймні зі своїми дітьми та Луїсом, котрий працював у нього влітку як молодший помічник гробаря), розповідав не-божу про один випадок ексгумації. Дядько поїхав у Гровленд, щоб контролювати процес. Часом там буває дуже весело, любив казати він. Люди, які певні, що могили розкопують так, як це показано в страшилках з Борисом Карлоффом¹ у ролі Франкенштейна і Двайтом Фраєм² у ролі Ігоря, дуже сильно помиляються. Це була робота не для двох чоловіків з лопатами та кайлом — вони витратили б на це з півроку. Того разу все було гаразд... спершу. Могилу розкопали, кран підчепив кришку саркофага та потягнув. Тільки от вона не хотіла рушати з місця. Натомість весь саркофаг, з уже вицвілими та вологими стінками,

¹ Борис Карлофф (1887—1969). Справжнє ім'я — Вільям Генрі Прат. Легенда німого кінематографа. Прославився на студії «Universal» ролями у фільмах жахів.

² Двайт Фрай (1899—1943) — американський кіноактор. У фільмі «Франкенштейн» зіграв тупуватого стереотипного слугу злого генія. У сучасній поп-культурі ім'я «Ігор» стало прозивним.

почав підніматися з землі. Дядько Карл закричав кранівнику, аби той зупинився. Гробар хотів узяти інструменти, якими можна розбити кришку.

Але кранівник чи не почув нічого, чи просто захотів довести справу до кінця, як дитина, що грається — тільки грається краном. Саркофаг виліз із могили на чверть, дядько Карл та його асистент уже чули, як вода стікає на дно могили — тоді в Чикаго був дощовий тиждень, — як кран перехилився і з гуркотом бемцнувся в могилу. Кранівник вилетів з кабіни і зламав носа об один із надгробків. Отой от «вибрик» обійшовся штату в додаткові дві-три тисячі доларів. Головним же в дядьковій історії було те, що через шість років того кранівника обрали головою Чиказької профспілки вантажників.

Ящик був набагато простішим — відкрита складана бетонна коробка, яку ставили в могилу за день до похорону. Труну опускали в неї. Гробарі накривали коробку кришкою, що зазвичай складалася з двох частин. Ці сегменти опускалися вертикально до країв могили. Залізні кільця вставлялися в бетон по краях кожної з частин. Гробарі просовували в ці кільця залізні ланцюги і м'яко опускали кришку на ящик. Кожна секція важила близько шістдесяти-сімдесяти фунтів — вісімдесят як максимум. І могила не запечатувалася.

Будь-хто легко міг відкрити її. Ось про що казав Джад.

Чоловік запросто зможе викопати тіло свого сина і перепоховати його в іншому місці.

«Тсссссссс... тсссссссс. Ми не говоримо про такі речі. Є певні таємниці...»

— Так, гадаю, мені відома різниця між ящиком і саркофагом, — сказав Луїс. — Але я думав... про те, про що, ти думаєш, буцімто я думав...

— Луїсе...

— Уже пізно, — сказав Луїс. — Уже пізно. Я п'яний, і у мене болить серце. Якщо ти хочеш розказати мені ту свою історію, то давай розповідай і покінчимо з цим.

«Мені треба було почати з мартіні. До часу, коли він прийшов, я б уже вирубався».

— Лади, Луїсе. Дякую тобі.

— Просто розповідай.

Джад помовчав з хвилину, перевів дух і заговорив.

39

— У ті дні — я про війну си кажу — потяг ще зупинявся в Оррінгтоні, й Білл Бетерман приїхав си на катафалку до вантажного пункту, щоб забрати тіло свого сина Тіммі. Труну вивантажили четверо працівників залізниці. Серед них був і я. У поїзді сидів озброєний хлоп із Похоронної служби (гробар воєнного часу з рушниць за плечем, Луїсе!), який ніколи не сходив на перон. Він сидів п'яний у товарнім вагоні, де ще лишалося дванадцять трупів.

Ми вклали Тіммі до похоронного кадилака. У ті дні їх наймення було «віз — бігом привіз», бо в старі добрі часи головним клопотом було закопати си мертв'яка до того, як він засмердиться. Білл Бетерман стояв і чекав, лице у нього було кам'яним і той... тее... ти б сказав, що воно було якимось сухим. Він плакав, але сліз не було. Г'ю Гербер, який того дня вів потяг, сказав, що той озброєний хлоп насправду простий пасажир і що в Лаймстоун прилетіло багацько цих трупів і всі вони мають рушити на південь.

Озброєний хлоп підійшов до Г'ю та дістав з-під уніформи п'ять пляшок житнього віскі. Він промовив м'яким тяглим голосом мешканця південних штатів:

— Що ж, пане машиніст, ви знали, що сьогодні керуватимете *загадковим потягом*?

Г'ю похитав головою:

— Ну, так і є! Принаймні в Алабамі, де я сів, його називали саме так. — Г'ю попросив, щоб хлоп дістав з кишені список, і зиркнув на нього. — Дві труни треба вивантажити в Гоултоні. Потім одну в Пасадемкізі, дві в Бенгорі, одну в Деррі, одну в Ладлоу і так далі. Відчуваю себе гробаним молочником. Хочеш випити?

Г'ю тоді відхилив пропонування напиться на землях Бенгора та Арустука, бо місцеве начальство було трохи упереджене щодо машиністів, від яких тхне перегаром. А пак той хлоп із похоронного бюро не мав ніц проти Г'ю, а Г'ю аж ніяк не був проти випити з ним, вони домовилися зробити се згодом.

Тож вони так і працювали си, вивантажували сі вкриті прапорами труни майже на кожнів станції. І скрізь, до самого Бостона, їх стрічали стогін та рев родичів загиблих. Скрізь, крім Ладлоу... В Ладлоу Г'ю стрівся з поглядом Білла Бетермана. Той, за його словами, здавалося, помер уже дуже давно, а душа просто чекала, коли тіло зісмердиться. Коли це турне скінчилося, Г'ю взяв жовніра за барки і вони пройшлися по всіх місцевих наливайках — їх було з п'ятнадцять-двадцять. Г'ю ще геть ніколи в житті так не упивався, він пішов до шльондр, чого також ніц ніколи не робив, а коли прокинувся, то весь аж кишів злими, кусючими мандавошками. Він сказав, що коли *оте от загадковий потяг*, то більше ні єдних *загадкових потягів* він водити не хоче.

Тіло Тіммі привезли в грінспанське похоронне бюро, що на Ферн-стрит, — воно стояло через дорогу від того місця, де тепера «Нова пральня Франкліна», — і за пару днів поховали на цвинтарі з усіма військовими почестями.

Скажу тобі таке, Луїсе: міш-шіш Бетерман померла за десять років до того, коли намагалася породити на світ друге дитя, і це дуже стосується того, що вдіяло си згодом. Друга дитинов мала би трохи полегшити біль від втрати, як ся гадаєш? Друга дитинов нагадала б Біллу, що, окрім болю, є ще інші почуття, та допомгла б йому пройти крізь се. Стосовно цього я маю тебе за щасливця. Я мав на думці, ти маєш си ще єдну дитинов. Маєш дружинов та доню. Вони обидві здорові та живі.

Як вірити листу, що отримав Білл від лейтенанта взводу, де служив Тіммі, хлопця встрілили на дорозі до Рима 15 липня 1943 року. Корабель доставив його тіло додому за два дні, і до Лаймстоуна воно прибуло 19-го числа. Його повантажили на містичний потяг Г'ю Гербера наступного дня. Більшість солдатів, які гинули в Європі, були поховані тамтечки, ба ті, хто вертався додому на *загадковому потязі*, були особливими — Тіммі загинув, атакуючи кулетне гніздо, і посмертно отримав за се Срібну Зірку¹.

Тіммі поховали, не скажу напевно, але, здається, 22 липня. А за чтири чи п'ять днів Марджорін Вошбур, яка в тіє днини була

¹ «Срібна Зірка» — персональна військова нагорода США, яку вручають за мужність та відвагу, проявлені в бою.

листоношов, помітила Тіммі, що гуляв си вулицею в напрямку платних стаєнь Йорка. Ну, Марджі миттю змилася з дороги, та мона допетрати чому. Вона вернулася на пошту, кинула си на стіл Джорджа Андерсона мішок з недоставленими листами та заявила, що вона си йде додому, їй тре' зараз же лягти в ліжко.

— Марджі, тобі зле? — спитав Джордж. — Ти біла, мов крило чайки.

— Я щойно вчула найбільшого страху в моєму житті, та не х'чу говорити про се. Коли я втраплю на небеса та Ісус спросить мене розказати про се, тоді я, мо', й розтулю рот. Але не вірю в се, — і вона пішла геть.

Усі знали, що Тіммі вмер, у «Бенгор Дейлі Ньюз» опублікували некролог, а за тиждень до того в «Елсворт Американ» з'явилась його світлина. Півміста було на його похороні. А тут Марджі вгледіла його. Вгледіла, як він гуляє, як, хитаючись, бреде вгору вулицею. Вона врешті розказала старому Джорджу Андерсону, що саме бачила. Але то було по тому за двадцять років, і вона тоді вже була при смерті, і Джордж говорив, що вона хтіла комусь про се розповісти. Він сказав, що здавало си, ніби це переслідувало її.

Він був блідий, згадувала вона, вбраний у цупкі робочі штани та зоввілу фланелеву мисливську сорочку, хоча термометр тої днини вказував більше дев'яноста градусів у тіні. Марджі казала, що волосся в него стирчало в усі боки, так неначе він з місяць не брався до гребінця. Очі нагадували си родзинки в тісті. *«Я виділа того дня привида, Джордже. Се мене так налякало. Я ніц не думала, що побачу щось такеє, але побачила».*

Що ж, коли направду, то зовсім скоро й інші люди побачили Тіммі. Міш-шіш Стратон — ми прозивали її «міш-шіш», але всі знали, що вона або солом'яна вдова, або самітня, або розлучена; мешкала в маленькім будиночку на Педерсен-роуд, що перетинає Генкок-роуд, вона мала багацько джазових платівок і рада була погуляти з тобов, як ти мав у кишені десятку, яку було не так тяжко дістати в ті дні. Вона вгледіла його на своїй веранді. За її словами, він пройшов прям до рогу вулиці та спинився там.

— Він просто стояв там, руки його звисали обабіч него, голова нахилена трохи вперед, він рухав си підборіддя, як боксер, що готовий встелитися на ринзі після нокдауну.

Бідолашна казала, що серце в неї калатало мов скажене, а сама вона не могла ворухнутися, така була настрашана. Тіммі тоді повернувся до неї, і він скидався на п'яничку, який силується розвернутися. Одна нога ковзнула вбік, інша назад, він заледве не впав. Хлопчина зиркнув на неї, і, як вона казала, руки їй вмиль заслабли, вона свій кошик з білизнами впустила, одяг вивалився на землю та знову став ні на що не годним.

Вона казала, що очі у Біллі були... мертвими і каламутними, як скляні кульки, Луїсе. Але він ними видів... дивився на неї... і щирився... і, — хлипала вона, — говорив до неї. Спитався, чи має си вона ще тіє платівки, бо він би був не від того, щоб погоцати з нею. Можна навіть цієї ночі. Тоді міш-шіш Стратон збігла в дім, і відмовляла си з него виходити понад тиждень, і, навіть коли все скінчило, не сильно потикалася надвір.

Багато людей виділи Тіммі Бетермана. Більшість з них, наприклад міш-шіш Стратон, давно вмерли, інші переїхали, але є ще в околицях кілька таких же старих калік, як я, котрі, коли правильно спитати, могли б розказати про всеє те.

Кажу тобі, вони виділи, як Тіммі сновигав туди-сюди по Педерсен-роуд. Милю на схід, милю на захід. Так він блукав навколо батькового дому цілий днесь і, як більшості люду знало, всеньку ніч. Сорочка висмикнута зі штанів, бліда шкіра, пасма стирчать в усі боки, матня розстібнута, а ще вираз лиця... цей вираз...

Джад змовк, аби запалити цигарку, і Луїс вперше за весь час розкрив рота:

— Ви його коли-небудь бачили?

Джад загасив сірника і поглянув на Луїса крізь завісу синього диму. Попри те що розказана ним історія відверто скидалася на марення божевільного, в очах старого не було ні краплі брехні.

— Так, я видів його. Згадай усі ці книжки та фільми — не знаю, чи вони правдиві, — про повсталих з того світу гаїтянських зомбі. Вони всі, як один, неповороткі й тупі, чалапають кудись, випупивши сліпі баньки перед себе. Тіммі Бетерман скидався на них, Луїсе, на зомбі з кіни, але він також одрізнявся. В нему було щось більше. Се щось ховало си в його очах, єдин раз ти помічав це, єдин — ні. Щось ховалося в його очах, Луїсе. Не думаю, що я хтів би звати це думками, Луїсе. Мені невтямки, як я хочу се звати.

Воно було підступним, точно тобі кажу. Воно розмовляло з міш-шіш Стратон так, начебто справді хтіло погигати з нею. Щось там відбувалося, Луїсе, але я не думаю, що воно мало хоч малий стосунок до Тіммі Бетермана. Це скорше нагадувало... радіосигнал, що приходив у його голову звідкілясь. Ти дивився на нього і думав: «Якщо він зараз доторкнеться до мене, я лементуватиму». Якось так.

Так він і тиняв си туди-сюди, аж єдного разу, коли я вернувся додому, — це було... дай-но пригадаю, либонь, 30 липня, — то побачив нашого поштмайстра Джорджа Андерсона, який сидів на задньому дворі моєї хижі. Він пив холодний чай з Ганібалом Бенсоном, тогочасним членом міського самоврядування, та Аланом Пурінтоном, який був начальником пожежної частини. Разом з ними сиділа Норма, але вона не зронила ні слова.

Джордж постійно чухав куксу правої ноги. Більшу частину ноги він втратив, коли працював на залізниці, і йому все дуже свербіло, особливо в такі пекучі та задушливі дні, як той. Проте, нещасний чи ні, він був тут.

— Це все зайшло надто далеко, — звернувся до мене Джордж. — Коли у мене поштарка відмовляється носити листи на Педерсен-роуд — то одне, а от коли уряд здійсмає бучу, то вже зовсім інший калінкор.

— Про що се ти? Уряд здійсмає бучу? — спитав я.

Ганібал одповів, що йому телефонували з воєнного департаменту. Якийсь лейтенант на ім'я Кінсман. Відрізняти серйозні злочини від банального дуркування — його робота.

— Четверо чи п'ятеро людей написали анонімки у воєнний департамент, — розповів Ганібал, — і цей лейтенант Кінсман уже почав трохи хвилюватися. Якби один мужик написав листа, вони б там у себе просто посміялися. Якби один мужик написав цілу гору листів, то Кінсман би подзвонив поліції штату і сказав, що якийсь психопат має зуб на Бетерманів. Але всі ці листи прийшли від різних людей. Каже, що се помітно по почерках та іменах. Усі в листах пишуть про однов божевільну річ, мовляв, Тімоті Бетерман умер, а тепера ожив і його тіло си сновигає по Педерсен-роуд.

Цей Кінсман збирається або направити своїх хлопців, або приїде сам, щоб дізнатися що й до чого. Їм цікаво, чи Тіммі мертвий, чи просто у самоволці? Їм не до вподоби думати, ніби у них щось

у паперах наплутано. До того ж їм конче треба знати, хто, якщо не Тіммі Бетерман, похований на тому цвинтарі, — Ганібал витер лоба носовичком.

— Що ж, бачиш, який рейвах тоді став, Луїсе? Ми сиділи в мене більшо години, пили холодний чай і обговорювали все се. Норма питалася в нас, чи хочемо ми сандвічі, але всі відмовили си. Ой, леле, вся історія з Тіммі Бетерманом... ніби ти стрів дівку з трьома цицьками... тямиш, що це протиприродно та неправильно, але гадки не маєш, що з цим діяти.

Ми все говорили та говорили, аж доки не вирішили, що нам всім треба пройтися до Бетерманової хати. Я ніц ніколи не забуду тої ночі, навіть коли б я був вдвічі старшим, ніж тепера. Було спекотно, вулиця парувала, наче нутрощі щойно вбитої корови, а сонце розжареною кулею котилося за небокрай. Ніхто з нас не хтів ту' йти, але ми знали, що мусимо. Норма знала се ще до нас. Вона під удаваним приводом покликала мене в дім:

— Не дай їм розбігти си. Скінчи з цим, Джадсоне. Ти маєш потурбуватися про се. Маєш прибрати ту гидь.

Джад зміряв Луїса пильним поглядом.

— Так вона оте все назвала, Луїсе. Її слово. Гидь. А ще вона прошепотіла мені прямо на вухо: «Коли щось трапиться, Джаде, просто тікай. Не зважай на інших: вони самі про себе потурбуються. Пам'ятай, що у тебе є я, і, коли що не так, хутко їдь додому».

Ми поїхали на машині Ганібала Бенсона. Той сучий син, не знаю як, але міг роздобути купони на що завгодно. Багато ми не теревенили, та всі диміли, мов паротяги. Ми були полякані, Луїсе. Настрашеними до краю. Єдним, хто хоч щось казав, був Алан Пурінтон. Він тоді звернувся до Джорджа:

— Закладаюся на свою голову, що Білл Бетерман ходив у ті кляті ліси на північ від дороги № 15.

Ніхто не озвався йому, але я добре пам'ятаю, що Джордж кивнув.

Ми приїхали туди, і Алан постукав. Ніхто не відповідав. Ми обійшли будинок і на задньому ганку запримітили їх обох. Білл Бетерман сидів на нижній сходинці зі жбаном пива у руках, а позад, у ярді від него, стояв Тіммі. Він просто гледів, як заходить криваво-багряне сонце. Лице його було червонястим, пак з нього заживо здерли шкіру... Він виглядав так, наче погостював си у дідька

в пеклі. Одяг висів на ньому мішком, і я подумав, що він втратив фунтів сорок. Глибоко запалі очі нагадували звірів, що визирали з глибоких печер, а рот постійно сіпався на лівий бік.

Джад на мить змовк, ніби збираючись з думками.

— Луїсе, він мав вигляд проклятого. Тіммі перевів погляд на нас і ощирився. Тільки від одного цього оскалу хотілося лементувати. Потім він відвернувся і далі гледів за заходом сонця. Білл промовив:

— Я не чув, як ви, хлопці, стукали, — це було відвертою брехнею, бо Алан так гупав у двері, що се підняло б і... підняло б і глухого.

Мабуть, більше ніхто не збирався нічого казати, тож я спитав:

— Білле, я чув, що твого малого встрілили в Італії?

— Це не так, — відповів він і втупився в мене.

— Невже?

— Ти ж видіш, він стоїть прямо у мене за спиною.

— А хто ж тоді, по-твоєму, в тій труні, що закопали на «Привітному краєвиді»? — поцікавився Алан.

— Будь я проклятий, коли знаю, — гиркнув Білл. — І будь я тричі проклятий, якщо мене це хоч трохи обходить.

Він спробував си дістати з кишені цигарки, але вони розсипалися по всьому подвір'ю, і він зламав кілька, силуючись їх підняти.

— Мабуть, будуть проводити ексгумацію, — додав Ганібал. — Ти знаєш про це чи ні? Мені телефонували з гробаного воєнного департаменту. Білле, вони хочуть знати, чийого синочка закопали під іменем Тіммі.

— І що мені, трясця його матері, з того? — закричав Білл. — Усі ці питання не до мене. Я отримав свого хлопчика назад. Одного дня Тіммі просто повернувся додому. Мабуть, його контузило чи ще щось. Зараз він трохи дивний, але нічьо, він оклигає.

— Білле, не гарячкуй! — сказав я, все більше казачись на нього. — В'ни викопають ту армійську труну і вглядять, що в ній вітер дме. Ні, ти, тее, звісно, міг її напхати камінням чи ще чимось. Дарма. Я чудово знаю, що стало си. Ганібал, Джордж та Алан знають, а тобі тее й поготів відомо. Ти мав дурість полізти в оті ліси, Білле, і ти накликав на себе та все місто велику бідку.

— Народ, де вихід, я, гадаю, відомо всім, — тихо промовив він. — Я не зобов'язаний звітуватися перед вами, не зобов'язаний виправдовувати си перед вами чи будь-ким іншим. Відкіль я отримав тую телеграму, життя облишило мене. Я відчув — воно витекло з тіла, як сцикліна по нозі. А тепер я отримав свого хлопчика назад. Вони не мали права забирати його в мене. Йой, він же мав лише сімнадцять літ. Він був єдиним, що залишилося в мені після його любої матінки, і це, курво, незаконно. На хуй вашу армію, на хуй ваш військовий департамент, на хуй ваші Сполучені Штати Америки, і вас, хлопці, теж на хуй. Я повернув його. Він прийшов додому. І більш я ні слова не скажу. Забирайте манатки та валіть звідси до бісової матері.

Рот його все сіпався, з лоба градом котився піт, і тоді я врешті збагнув, що він таки божевільний. Я б теж від такого дахом поїхав. Жити з цією... цією істотою.

Луїс відчув нудоту. Він випив забагато пива надто швидко. Скоро йому це гукнеться. Переповнений, важкий шлунок прозоро натякав йому, що це буде зовсім скоро.

— По правді, ми мало що могли вдіяти. Ми вже збиралися іти. Ганібал сказав: «Біллі, хай тобі допоможе Бог». Білл відрубав: «Бог ніколи мені не допомагав. Я сам допоміг собі».

І тоді Тіммі підійшов до нас. Він навіть ішов неправильно, Луїсе. Він ішов, як старезний дідуган. Він високо піднімав одну ногу, ставив її наперед, а потім, човгаючи, підсовував іншу. Він рухався, наче краб. Руки безвільно звисали. І коли він опинився ближче до нас, ми побачили червоні цятки, що перекреслювали навскіс його лице, — щось на кшталт прищів або дрібних опіків. Я певен, що то кулі станкового кулемета нарobili таке. В'ни, мабуть, відірвали хлопчині голову.

А ще від нього несло могилою. Се був чорний запах, ніби всі його нутрощі, темні, зогнили та отруєні, просто лежали в нему, як у мішку. Краєм ока я запримітив, як Алан Пурінтон закрив долонею носа та рота. Сморід був жахливим. Я вже був майже готовий побачити могильне хробаччя, яке б кишіло в його волоссі.

— Годі, — хрипко сказав Луїс. — Я вже почув достатньо.

— Ні, не достатньо, — відповів Джад з дикою серйозністю. — У тім-то й справа, що не достатньо. Я навіть описати не годин, наскільки жахливим було теє всьо. Жоден не міг би втямити, наскільки

всьо було кепсько. Тіко тії, хто був там. Він був *мертвим*, Луїсе! Але ж він також був живим. І він... він... знав різне.

— Знав різне?

— Еге ж... Він глядів у вічі Алану, лице кривилося у чомусь, що, пак, скидало си на вишкір, ми принаймні бачили його зуби, і він заговорив своїм низьким голосом — щоб вчути його, тре' було нахилитися вперед. Здавало си, хтось сипле дрібний гравій у трубу.

— Твоя дружина їбеться з мужиком із аптеки, Пурінтоне. Як тобі таке? Вона кричить, коли кінчає. Шо ти про це все думаєш?

Алан засопів, було видко, що його зачепили си за живе. Зараз, як я знаю, він у будинку для літніх і йому вже перевалило за дев'яносто. Але, коли коїлось те всьо, йому було лиж за п'ятдесят, і в місті багацько теревенили про його другу жінку. Вона була йому троюрідною сестрою та приїхала жити до Алана та його першої жінки якраз перед початком війни. Ну, Люсі померла, і за півтора роки він оженився на тій кралі. Лорін її звали. Коли в'на йшла заміж, їй, пак, було не більш двадцяти чотирьох. І про неї не могли не пашекувати. Якщо чоловіки звали її просто поступливою кобітою, то жінки гуділи про неї як про розпусну лярву. Мабуть, Алан мав власні підозри щодо цього, бо він заволав:

— Стули пельку! Стули пельку, бо я ті' зуби виб'ю, чим би ти не було!

— Тихо, Тіммі. Годі, — сказав Білл, і вигляд у него був ще жахніший, ніж раніше. Він збирав си чи то виблювати, чи то зомліти. А мо', все і відразу. — Вгамуй, синку!

Але Тіммі й вухом не повів. Він поглянув на Джорджа Андерсона:

— Твій онук, діду, якого ти так цінуєш, тільки й чека, коли ти врешті здохнеш. Гроші — то всьо, що йому тре'. Ті гроші, які, як він собі мислить, ти сховав си в сейфі в «Східному Банку Бенгора». Він перед тобов крутиться, як те щеня, а сам кпини гне з тебе. Він та його сестра. Стара дерев'яшка, ось як вони тебе кличуть.

Тіммі говорив, і, Луїсе, його голос змінився. Він став злим. Він лунав тако, як звучав би голос Джорджа... якби сказане ним було правдою.

— Стара дерев'яшка, — загіготів Тіммі, — і вони на гівно зійдуть, коли визнають, що ти злидар, як та церковна миша, бо

втратив усе ще у 1938 році. А так же і буде, Джордже. На гівно зйдуть, еге ж?

Джордж заточився назад, протез під ним заскрипів, і він упав на спину посеред Біллового подвір'я, розлив своє пиво і був білим, як твоя майка, Луїсе.

Білл якось зіп'явся на ноги та загарчав на сина:

— Тіммі, припини! Припини це!

Тіммі ж навіть не глядів у його бік. Він докинув щось погане про Ганібала, сказав іще якусь гидоту про мене, а потім... потім він почав ревити, а точніше волати. Ми позадкували, а потім дали драла. Ми тягли Джорджа попід руки, бо паски, які ладнали протез до ноги, так перекутилися, що черевик розвернувся в інший бік і волочився по землі.

Востаннє я бачив Тіммі Бетермана, коли той стояв на моріжку за мотузкою для сушки білизни... Лице в него було червоним у променях призахідного сонця, ті плями виразно виднілися на його шкірі. Волосся його стирчало в усі боки, було чимось немов припорошене... Він сміявся і кричав. Знову і знову:

— Стара дерев'яшка! Стара дерев'яшка! Старий покруч! Збоченець! Прощавайте, джентльмени! Прощавайте, джентльмени! Прощавайте! Прощавайте!

Потім він зареготав, але це все нагадувало крик... щось кричало всередині него... кричало і кричало.

Джад замовк. Його груди повільно здіймалися й опускалися.

— Джаде, те, про що говорив тобі Тіммі Бетерман... було правдою?

— Се було правдою, — пробурмотів Джад. — О, Боже! Се була правда. У кращі часи я ходив до борделю в Бенгорі. Так робило багацько чоловіків, хоча, підозрюю, були й такі, хто просто йшов повз. Я мав жагу — якийсь потяг — втонути в дивній чужій плоті. Чи просто заплатити якійсь кобіті гроші, аби вона зробила таке, чого б я не зважував попросити в дружини. Чоловіки також мають свої таємниці, Луїсе. Те, що я чинив, не було аж надто жахною річчю, на той момент я вже років вісім-дев'ять туди не потикався. Норма, звісно, не пішла б від мене, якби дізналася про те, але щось би в ній умерло назавжди. Щось миле та дороге мені.

Очі Джада стали червоними та каламутними. «Сльози старих особливо неприємні», — подумав Луїс. Але, коли Джад простягнув через стіл руку, чоловік міцно стиснув її.

— Він казав нам тільки погане, — продовжив Джад за мить. — Тільки погане. Бог свідок, кожна людина вдосталь має чегось подібного у своєму житті. За два чи три дні опісля того вечора дружина Алана Пурінтона поїхала з Ладлоу. Люди, котрі виділи, як вона сідала в потяг, казали, що під обома очима у неї світилося по величезному ліхтарю, а з носа юшила кров. Алан ніколи про це не говорив. Джордж помер у 1950 році, і якщо він і залишив щось для онуків, то я про це ніц не знаю. Ганібала виперли з роботи за щось, що вельми скидалося на те, про що йому казав Тіммі Бетерман. Не казатиму напряду, тобі тее знати не конче тре', але тринькання міських коштів на власні забаганки було якраз тим, що він практикував. Були навіть розмови, буцімто Ганібал привласнив собі частину податків міста, але йому за тее нічого не було. Втрата посади на улюбленій пошті стала для него достатньою карою; все його життя пішло коту під хвіст.

Але ж бо було в цих людях щось і добре. Ось про що я: людям так важко про се пам'ятати. Ганібал перед війною організував добротинний фонд для «Східного госпіталю Мену». Алан був найдобрішов та найпривітнішов людинов, яку я тільки знав. А старий Андерсон хтів тіко єдного: завжди вошкатися на своїй пошті.

Та воно х'тіло казати нам лише про погане. Воно хтіло, аби тільки зле ми пам'ятали, бо це було дуже погано і воно знало, що ми небезпечні для него. Тіммі Бетерман, який пішов на війну, був звичайним милим хлопом. Мо', він часом і пустував, але завше мав відкрите серце. А от істота, яку ми бачили того вечора, була почварою. Мо', то був зомбі, мо', діббук¹, а мо', демон. Мо', воно геть-зовсім не мало ймення, але мікмаки точно знали, що воно таке.

— Що? — спитав Луїс, ціпеніючи.

¹ Злий дух в ашкеназькому єврейському фольклорі — душа померлої злої людини. Вигнання діббука проводиться цади́ком та іншими членами єврейської громади, вдягненими в погребальні сорочки. Під час процедури вони спалюють ароматичні речовини, читають молитви і дують у шофар.

— Щось, чого торкнув си Вендіго, — повільно відповів Джад. Він зробив глибокий вдих, затримав повітря в легенях, потім видихнув і глянув на годинника. — Ой леле. Яка вже глупа ніч, Луїсе. Я розповів тобі вдев'ятеро більше, ніж збирався.

— Щось я сумніваюся, — промовив Луїс. — Ти був дуже красномовним сьогодні. Розкажи, чим усе закінчилося?

— За два дні в хаті Бетермана трапилася пожежа. Хижа згоріла дотла. Алан Пурінтон казав: жодних сумнівів не було в тому, що це підпал. Гас розлили по всьому будинку. Сей запах був усюди, навіть за три дні по тему, як все загасили.

— Отже, вони обоє згоріли?

— Ага, вони згоріли. Але ще до того вони були мертвими. В Тіммі стріляли двічі з револьвера Білла Бетермана, старого кольта. Його знайшли у него в руці. Скидало си, буцімто він вбив сина, поклав його на ліжку та розлив повсюди гас. Потім сів у своє м'яке крісло біля радіо, чиркнув сірником і ковтнув кулю 45-го калібру.

— Боже, — простогнав Луїс.

— Вони доволі сильно обгоріли, але патологоанатом округу сказав, що, за всіма даними, Тіммі Бетерман був мертвий тижні два чи три.

Запала тиша.

Джад продовжив:

— Я не перебільшував, коли казав, що се я вбив твого сина, Луїсе, чи принаймні доклав до цього руку. Мікмаки знали про се місце, але не конче саме вони зробили його таким. Мікмаки не завжди були тут. Вони прийшли звідкись з Канади, мо', навіть з Росії або Азії, якщо зачинати з самого початку. Вони прожили в Мені тисячу років або і всі дві тисячі. Важко сказати, вони не лишили глибоких позначок на землі. А тепера вони всі пішли... так само як і ми підемо одного дня, хоча я вірю, що на краще се чи на гірше, але наші позначки будуть глибшими. Та місце зостанеться незрушним, хто б на ньому не жив, Луїсе. Ніхто не може володіти ним чи забрати з собов его таємницю. То зле, залякле місце, і я не мав вести тя' туди, закопувати kota. Тепер я се знаю. Воно має владу переконувати тебе, що ліпше для тебе та твоєї сім'ї. Я не був достатньо дужим, щоб опиратися цьому. Ти врятував Норму, і я х'тів вдіяти щось для тебе, і се місце використало

мої добрі наміри для своїх злих цілей. Воно має владу... і, я думаю, вона росте так само, як росте місяць. Колись те місце мало вдовосталь влади, і я боюся, що воно знову набирає її. Мені лячно, що воно скористало мене, аби дістати тебе через твого сина. Розумів, про що я, Луїсе? — його погляд перетнувся з Луїсовими очима.

— Ти хочеш сказати, що те місце знало, що Гейдж помре? — спитав Луїс.

— Ні, кажу, що те місце могло зробити так, аби Гейдж *помер*, бо я показав тобі його силу. Я кажу, що, мо', вбив твого сина своїми добрими намірами, Луїсе.

— Я в це не вірю, — скрикнув Луїс, мотаючи головою. — Ні... не може... ніяк... — Він міцно стис Джадову руку. — Завтра ми поховаємо Гейджа. В Бенгорі. І в Бенгорі він залишиться. Я не збираюся відносити його на «Кладвище домажніх тварин» чи за нього, чи куди-небудь іще.

— Пообіцяй мені, — вимагав Джад. — Пообіцяй...

— Я обіцяю.

Але зловісні думки нікуди не зникли з глибин Луїсового розуму. Кажуть же, обіцянка — то цяцянка, а...

40

Та нічого цього не трапилося.

Усе це — гудіння вантажівки, Гейджева куртка, що вислизнула з-під пальців, Рейчел, яка збиралася на похоронну церемонію в домашньому халаті, Еллі з фотографією Гейджа і його стільчиком біля ліжка, сльози Стіва Мастертона, бійка з Ірвіном Голдманом, жахлива історія Джада Крендала про Тіммі Бетермана — усе це існувало лише у свідомості Луїса Кріда і промайнуло за декілька секунд, доки він біг за сином по дорозі. Позад нього Рейчел знову кричала: «Гейдже, повернися, не БІЖИ!» — та Луїс не витрачав дихання на крик. Він уже був близько, дуже близько, і одна з тих речей дійсно трапилася — звідкись на дорозі чувся гуркіт вантажівки. І раптом з глибин пам'яті виринуло застереження, яке Джад Крендал зробив Рейчел у день їхнього приїзду в Ладлоу: *«Глядіть за дорогою, міш-шіш Крід, тут багацько вантажівок їздить. То є погана догога для дітей і тварин».*

Зараз Гейдж біг униз пологим схилом до узбіччя траси № 15, його маленькі ніжки дріботіли, і за всіма законами цього світу він мав оступитися та впасти — проте малий все біг і біг, а гуркіт вантажівки дужчав — глухе, монотонне гудіння, яке зазвичай заколисувало Луїса, коли той лежав у ліжку, готовий пірнути в обійми сну. Тоді цей звук заспокоював його, але зараз лише вселяв жах.

«О Боже, Боже мій Ісусе, дозволь мені впіймати його, не випускай на дорогу!»

Луїс максимально прискорився і вклав усі сили в останній стрибок, кинувшись уперед, як футболіст, який хоче перехопити м'яча. Периферійним зором він бачив власну тінь, що простягалася паралельно траві, і подумав про повітряного змія, «Стерв'ятника», який відкидав тінь на поле місіс Вінстон, однак інерція вже виносить Гейджа на дорогу, пальці Луїса торкаються його куртки... і втримують малюка.

Він відтягнув Гейджа назад і впав разом з ним на землю, раничи обличчя об гострий гравій і розбиваючи носа. Яйця звело від пекельного болю: *«Оооох, якби я знав, що гратиму в футбол, надягнув би бандаж»*. Але біль у розтрощеному носі та спазми в геніталіях потонули в щасливому полегшенні, коли Луїс почув Гейджів крик болю, коли малий забив собі дупу об гравій узбіччя та гепнувся головою на моріжок. Уже за мить його вереск розчинився в гуркоті вантажівки та оглушливому ревінні клаксона.

Попри шалений біль унизу живота Луїс зумів стати на ноги та взяв сина на руки. За мить до них приєдналася заплакана Рейчел. Вона кричала Гейджеві: *«Ніколи не вибігай на дорогу, Гейдже! Ніколи, ніколи, ніколи! Дорога — погана! Погана!»* І Гейджа так вразила ця сльозлива тирада, що він сам перестав репетувати і перелякано дивився на матір.

— Луїсе, в тебе з носа йде кров, — сказала вона і зненацька обійняла його так міцно, що на мить йому перехопило подих.

— Це ще не найгірше. Гадаю, я тепер стерильний, Рейчел. О Боже, як боляче!

І тут вона істерично розсміялася — Луїс навіть трохи злякався за неї, і в його голові майнула думка: *«Якби Гейдж справді загинув, гадаю, вона б збожеволіла»*.

Та Гейдж не загинув; то була вбивча своєю правдоподібністю гра уяви переляканого Луїса, якому примарилася синова смерть сонячного травневого дня.

Гейдж пішов до середньої школи, а в сім років уперше поїхав у літній табір, де в нього проявилися неймовірні здібності до плавання. А ще він дуже здивував батьків, показавши, що здатен пережити місячну розлуку з ними без шкоди для власної психіки. Коли йому виповнилося десять, він уже ціле літо проводив у таборі «Агавам» у Реймонді, а в одинадцять виграв дві блакитні стрічки та одну червону на Четвертому табірному чемпіонаті з плавання. Він уже добре підріс, та все ще лишився тим самим Гейджем — веселим, зачудованим красою світу, повним радості та замилювання.

У старших класах він був відмінником і членом команди плавців школи Івана Хрестителя — католицької школи, яку він сам обрав через перспективу успішних тренувань з плавання. Рейчел засмутилася, а Луїс не дуже здивувався, коли в сімнадцять Гейдж заявив, що хоче повернутися до католицизму. Рейчел була переконана, що це через дівчину, з якою він зустрічався. Їй здавалося, що син от-от побереться з тим дівчам (*«Якщо та мала курва з медаллю Святого Христофора не трахається з ним, то я з'їм твої шорти, Луїсе»*, — казала вона), всі його плани на навчання в коледжі накриються мідним тазом, як і олімпійські перспективи, а коли Гейджу виповниться сорок, за ним бігатиме зграя з дев'яти чи десяти маленьких католиків. Тоді він (згідно з песимістичними прогнозами Рейчел) перетвориться на водія вантажівки з пивним пузом і цигаркою в роті, та ще й у передінфарктному стані. І на кожному кроці читатиме «Отче наш» і «Радуйся, Маріє»¹.

Але Луїс вважав, що мотиви його сина були цілком щирими. І хоч Гейдж таки став католиком (того дня, коли він на це зважився, Луїс надіслав бридотну листівочку Ірвіну Голдману зі словами: *«Можливо, ваш онук стане ієзуїтом. З любов'ю, ваш зять-гой, Луїс»*), він так і не одружився з тією милою (і зовсім не курвистою) дівчиною, з якою зустрічався у випускному класі.

По закінченні школи він потрапив в олімпійську збірну з плавання. І одного сліпучого, щасливого дня, через шістнадцять

¹ Основні католицькі молитви.

років після того, як Луїс бігав наввипередки з вантажівкою «Орін-ко», виборюючи сину життя, вони з Рейчел — котра вже зовсім посивіла, хоч і регулярно фарбувалася, — побачили, як Гейдж виграв золоту медаль для Сполучених Штатів. Коли камери «Ен-Бі-Сі» знімали його крупним планом — краплі води стікали з його обличчя, ясні, широко розплющені очі дивилися на прапор, доки грав національний гімн, стрічка на шиї і золотий диск на грудях — Луїс розплакався. І Рейчел також.

«Він виграв Олімпійські ігри. Шапки геть!» — жваво промовив він і повернувся, щоб обійняти дружину. Та в її очах він побачив всепоглинаючий жах. Її обличчя постаріло, наче вона роками жила в стражданнях і горі. Звуки національного гімну стихли, і коли Луїс знову глянув на екран, то побачив там зовсім іншого хлопця — темношкірого з кучерявим волоссям, у якому досі блищали крапельки води.

Шапки геть.

Його шапочка. Кепка.

Його кепка... О Боже, вона ж вся залита кров'ю.

Луїс прокинувся о сьомій ранку в холодному світлі дощового дня, стискаючи в руках подушку. Його голова пульсувала від болю в ритмі серцебиття. Біль посилювався і стихав, посилювався і стихав. У роті був присмак прокислого пива, а шлунок вивертало в усі боки. Він ридав: подушка змокріла від його сліз, неначе уві сні він виконував традиційний погребальний плач. Йому подумалося, що навіть уві сні якась частинка його свідомості знала правду й оплакувала її.

Крід піднявся і побрів до ванної. Серце вискакувало з грудей, а свідомість розліталася на безліч уламків від вчорашнього перепою. Він вчасно доповз до унітаза і виблював туди надлишок вчорашнього пива.

Луїс так і стояв навколішках, заплющивши очі, доки не відчув у собі сили зіп'ястися на ноги. Навпомацки знайшов ручку і злив воду. Підійшов до дзеркала, аби роздивитися свої налиті кров'ю очі, однак скло було накрите простирадлом. Потім він згадав. За якимось давнім звичаєм, який вона і пригадати до кінця не могла,

Рейчел закрила всі дзеркала в будинку і знімала черевики щоразу, як заходила в дім.

«Не буде ніякої олімпійської команди», — безтямно подумав він на зворотній дорозі до ліжка. Кислий присмак пива досі подразнював його горло та рот, і Луїс присягнувся (не вперше і не востаннє), що ніколи більше не питиме цю отруту. Не буде олімпійської команди, не буде відмінних оцінок у коледжі, маленької католицької подружки та хрещення, не буде табору «Агавам» і взагалі нічого не буде. Його кросівки відлетіли; курточка навиворіт; а маленьке й міцне тіло хлопчика лежало спотворене і розірване на частини. Кепка вся залита кров'ю.

Тепер, коли він сидів на ліжку в ядучому дурмані похмілля, а дощова вода повільними потоками стікала по вікнах, він повною мірою відчув вагу свого горя. Воно ввійшло в нього, підкорило й ослабило, зруйнувавши рештки непевного захисту. Луїс затулив руками обличчя і заривався, з болем кинувшись на ліжку. Він був готовий на що завгодно, аби отримати другий шанс. На що завгодно.

41

Гейджа поховали о другій по обіді. До того часу дощ припинився. У небі все ще висіли сірі кошлаті хмари, і більшість людей приїхали з чорними парасольками, які їм видали в похоронному бюро.

На прохання Рейчел похоронний агент, який ненадовго підмінив священика, прочитав уривок з Євангелія від Матвія, що починався словами: «Пустить діток і не боронить їм приходити до Мене...» Луїс стояв біля могили. Він поглянув на тестя, який був навпроти. На мить Голдман зустрівся з ним поглядом і одразу відвів очі. Сьогодні його войовничість розвіялась як дим. Мішки під очима нагадували мішки листоноші, а біле волосся вибивалося з-під чорної шовкової ярмулки і безладно майоріло на вітрі, наче розірвана павутина. Сіро-чорна борода, яка обліпила старому щоки, робила його схожим на інтелігента-алкаша. Він нагадував Луїсові людину, яка насправді не розуміє, де вона. Луїс спробував — але швидко зрозумів, що то марна справа, — знайти у своєму серці хоч крихту жалю до нього.

Домовинка Гейджа з полагодженим замком стояла на двох хромованих підпорках над ямою. Краї могили були прикрашені штучною травою — настільки зеленою, що вона пекла Луїсові очі. Кілька кошиків з квітами стояло на цій протиприродній, дивно веселій поверхні. Крід дивився понад плечем похоронного агента. Там був низький пагорб, всіяний могилами та сімейними склепами. Там же стояв великий пам'ятник у романському стилі з вигравіюваним на ньому прізвищем: «ФІППС». Відразу за положистою верхівкою монумента «ФІППС» чоловік запримітив клаптик чогось жовтого. Луїс придивився уважніше, розмірковуючи. Він не відвів очей навіть тоді, коли агент промовив: «Схилю ж голови у мовчазній молитві». Знадобилося кілька хвилин, аби він зрозумів, що це. То був навантажувач. Навантажувач припаркувався за пам'ятником, де ніхто із присутніх його не побачить. І, коли похорон закінчиться, Оз роздавить цигарку своїм *гвізним* черевиком, сховає недопалок (на цвинтарі працівників, яких ловили на розкидуванні бичків, майже завжди звільняли. Таке робити — поганий тон, коли більшість твоїх клієнтів повмирали від раку легень), стрибне до свого навантажувача, заведе мотор і землею засипле його сину сонячне світло на віки вічні... чи принаймні до дня Воскресіння.

Воскресіння... знову це слово...

(слово, яке ти повинен викинути з голови на хуй, і ти це чужою доводиш).

Коли похоронний агент сказав «Амінь», Луїс узяв Рейчел під руку і вивів її геть. Рейчел пробурмотіла якісь протести — вона хоче зостатися трохи довше, будь ласка, Луїсе, — але чоловік був неблаганним. Вони підійшли до машин. Там стояв похоронний агент, який забирав у відвідувачів парасольки з приторченою до ручки адресою і віддавав їх помічнику. Той ставив їх на підставку, яка мала вельми сюрреалістичний вигляд на вкритому рососою моріжку. Правою рукою Луїс тримав Рейчел, а долоню Еллі в білій рукавичці стискала його ліва рука. На дівчинці була та ж сама сукня, що і на похороні Норми Крендал.

Джад підійшов якраз тоді, коли Луїс посадив своїх дам у машину. Здається, у старого також була важка ніч.

— Луїсе, з тобою все гаразд?

Луїс кивнув.

Джад зігнувся, зазираючи до машини.

— Як ти, Рейчел? — спитав він.

— Усе нормально, — прошепотіла вона.

Джад ніжно поплескав її по плечу і повернув голову до Еллі.

— А ти як, крихітко?

— Я в порядку, — сказала Еллі, викривляючи рота в бридкій акулячій усмішці, щоб показати, в якому саме вона *порядку*.

— А що то за світлина у тебе?

На мить Луїс подумав, що дочка не відпустить фото, відмовиться його показувати, але тут дівчинка з болісним осяянням простягнула картку Джаду. Старий тримав її своїми великими пальцями, пальцями такими кривими і незграбними на вигляд, що, здавалося, вони мали воювати з трансмісіями великих вантажівок та складною машинерією в «Корпорації Бостона та Мену», але це були саме ті пальці, що витягли з Гейджевої шиї бджолине жало з незбагненною вправністю фокусника або хірурга.

— А й справді мило, — озвався Джад. — Ти саджаєш його на ґринджоли. Закладаюся, йому се дуже сподобалося, правда ж, Еллі?

Зайшовшись слізьми, Еллі кивнула.

Рейчел хотіла щось сказати, але Луїс стис її руку — *побудь спокійною хоч трохи*.

— Я завжди садила 'ого, — плакала Еллі. — А він все сміявся і сміявся. А тоді ми пішли в дім. Мама хотіла напоїти нас какао, сказала: «Знімайте черевики!» Гейдж здер їх і завищав: «Челевики! Челевики!» Та ще й так голосно, що тобі позакладало вуха. Пам'ятаєш, мамо?

Рейчел кивнула.

— Еге ж, закладаюся, то були хвацькі дні, — Джад віддав фото. — І хоча Гейдж вмер, ти можеш зберігати спогади про него.

— Буду, — сказала дівчинка, слъози текли по її обличчю. — Я любила Гейджа, містере Крендал.

— Я знаю, люба. — Старий просочився всередину і поцілував Еллі. Випроставшись, Джад спрямував холодні, кам'яні очі на Рейчел та Луїса. Рейчел стало боляче, вона була здивована і не розуміла, що означав цей погляд. Але Луїс усе чудово розумів.

«Що ти зробиш для неї? — подумки питав Джад. — «Твій син мертвий, але дочка жива. Що ти зробиш для неї?»

Луїс відвернувся. Він нічого не міг для неї зробити, не зараз. Їй треба було самій долати свій сум. Луїс думав тільки про мертвого сина.

42

Ближче до вечора небо затягнулося хмарами та почав зриватися сильний вітер. Луїс надягнув легку куртку, застібнув її та зняв ключі від «Цівіка» з цвяха на стіні.

— Куди ти йдеш, Лу? — поцікавилася Рейчел. Вона запитувала без особливого інтересу. Після вечері вона знову розплакалася, і, хоч це було лише легке схлипування, здавалося, вона не може його спинити. Луїс змусив її прийняти «Валіум». Тепер дружина сиділа з газетою в руках над кросвордом, до якого майже не торкалася. В іншій кімнаті сиділа Еллі і дивилася «Маленький будиночок у преріях»¹, тримаючи на долоні фотографію Гейджа.

— Я думав взяти піцу.

— Але хіба ти ще не наївся за сьогодні?

— Зараз я не почуваюся голодним, — відповів він, кажучи правду, а потім додав брехню: — Але ж це саме *зараз*.

Того дня, з третьої до шостої години по обіді, відбувався останній обряд похоронної церемонії Гейджа в їхньому будинку в Ладлоу — поминки. Стів Мастертон з дружиною принесли запіканку з локшини та фаршу. Чарлтон прийшла з кішем². «Його можна зберігати скільки захочете, якщо не з'їмо одразу, — сказала вона Рейчел. — Кіш дуже легко розігріти». Деннікери, які мешкають вище по дорозі, принесли запечену шинку. Голдмани також з'явилися — ніхто з них не розмовляв з Луїсом і не підходив до нього, що не дуже його засмутило, — і принесли асорті з нарізок і сирів. Джад також приніс сир — великий круг свого улюбленого

¹ Американський телесеріал у жанрі вестерн, який транслювався з 1974 до 1983 року.

² Відкритий французький пиріг з начинкою зі збитих яєць, сиру та інших інгредієнтів.

«пана щура». Міссі Дендрідж захопила лаймовий пиріг¹, а Суррендра Харду — яблука. Принесена їжа відображала різницю в релігійних переконаннях гостей.

Це похоронне застілля не сильно відрізнялося від звичайної вечірки, хіба що було спокійнішим. Хоч спиртного й було поменше, його все одно не бракувало. Випивши трохи пива (ще минулої ночі він клявся ніколи в житті не пити цю гидоту, та між минулим вечором і холодним сьогоднішнім днем пролягала прірва), Луїс хотів було розповісти пару історій з життя гробарів, які чув від дядька Карла: на сицилійському похороні незаміжні жінки відривають собі шматочок савана покійника та кладуть під свою подушку, бо вірять, що це принесе їм щастя в амурних справах; на ірландському похороні часом грають пародійні весілля, а стародавні кельти зв'язували мертвим пальці на ногах, щоб привид не міг ходити. Дядько Карл розповідав, що звичай чіпляти бирки на великі пальці покійників з'явився в Нью-Йорку, і оскільки раніше всі гробарі були ірландцями, то вони вірили, що це відродження давньої традиції. Та, глянувши на обличчя гостей, Луїс зрозумів, що ці історії можуть неправильно витлумачити.

Рейчел розплакалася тільки раз, і мати заспокоювала її. Рейчел притиснулася до Дорі Голдман і ридала, прихилившись до її плеча. Вона не могла так плакати біля Луїса — мабуть тому, що підсвідомо вважала його, як і себе, винним у смерті Гейджа. А може, й тому, що Луїс, поринувши у світ власних марень, ніяк не втішав її в горі. Вона пригорнулася до матері і плакала, Дорі заспокоювала її, і сльози обох жінок спліталися в єдиний потік. Ірвін Голдман стояв біля них, поклавши руку на плече Рейчел, і з хворобливим тріумфом дивився на Луїса.

Еллі ходила між гостями зі срібною тацею, навантаженою канапе — маленькими рулетиками, скріпленими зубочистками. Під рукою вона міцно стискала фотографію Гейджа.

Луїс вислуховував співчуття. Він кивав та дякував охочим їх висловити. Його очі були далекими й холодними, і всі гадали, що він думає про минуле, про нещасний випадок, про подальше

¹ Американський десерт, що готується з соку лайму, яєчного жовтка та згущеного молока в корзинці з тіста. Вважається офіційним пирогом штату Флорида.

життя без Гейджа. Ніхто (навіть Джад) не підозрював, що Луїс насправді обмірковує план грабунку могили... Звісно, винятково теоретично. Не те, щоб він збирався щось таке робити. Це був просто спосіб відволіктися.

Не те, щоб він збирався щось *робити*.

Луїс зупинився біля оррінгтонського магазинчика, купив два шестипляшкові блоки пива і зателефонував до «Наполі», щоб замовити піцу з перцем і грибами.

— Як вас звати, сер?

«Оз, Вевикий і Гвізний», — подумав Луїс.

— Лу Крід.

— Гаразд, Лу. Зараз ми дуже зайняті, тому піца буде готова за сорок-сорок п'ять хвилин. Вам зручно?

— Так, — відповів Луїс і повісив слухавку. Він повернувся до «Цівіка» і завів машину. Йому раптом спало на думку, що в Бенгорі є з два десятки піцерій, та він обрав саме «Наполі», бо цей заклад був найближче до цвинтаря «Привітний краєвид», де похований Гейдж. *«Ну що за чорт? Вони роблять хорошу піцу, от і все. З м'яким тістом. Підкидають її і ловлять на виду у всіх, це так змішило Гейджа...»*

Він просто прогнав *ту* думку.

Він проїхав повз «Наполі» до «Привітного краєвиду». Він гадав, що знає, що робитиме там, та яка від цього шкода? Жодної.

Він припаркувався через дорогу та підійшов до великих кованих воріт, які виблискували в променях помираючого дня. Над ними півколом виднівся залізний напис: «ПРИВІТНИЙ КРАЄВИД». Луїс роззирнувся. Нічого особливо привітного, так само як і не-привітного, в тому краєвиді не було. Цвинтар затишно розташований на кількох пологих пагорбах. Його перетинали довгі алеї (та в призахідному світлі тіні від дерев видавалися особливо моторшними й глибокими, як вода в кар'єрі). Окремо стояло кілька плачучих верб. Тут було не дуже спокійно. Неподалік пролягала траса, і гудіння автомобілів постійно порушувало тишу, а в мороці неба виднілися вогні Бенгорського міжнародного аеропорту.

Він простягнув руку до воріт з думкою: «Вони точно будуть зачинені», та це виявилось не так. Мабуть, було ще надто рано

остаточно замикати браму, та й робилося це тільки для того, щоб захистити цвинтар від п'яниць, вандалів та стурбованих підлітків. Часи діккенівських «воскрешальників»¹ (знову це слово — «воскресіння») давно минули.

Ворота розчинилися з легким скрипом. Луїс озирнувся через плече і, переконавшись, що за ним ніхто не стежить, зайшов на територію та зачинив за собою ворота.

Він стояв у скромному передпокої смерті та роззирався навколо.

«У могилі затишно і тихо, — подумав він. — Та не до пестоців, на лихо». Хто написав? Ендрю Марвел²? І чому людський мозок так любить накопичувати купи непотрібного сміття?

Раптом у його голові пролунав голос Джда, схвильований і — наляканий? Так, саме наляканий:

«Луїсе, що ти тут робиш? Ти замірився стати на шлях, яким зовсім не хочеш іти».

Та Луїс вигнав цей голос зі своєї свідомості. Якщо він і мучив когось, то лише себе. Ніхто не має дізнатися про те, що він був тут, коли темрява проковтнула рештки дня.

Звивистою стежиною чоловік рушив до могили Гейджа. На якусь мить він опинився під шатром дерев, які таємниче тріпотіли молодими листочками у нього над головою. Серце гучно гупало в грудях. Могили та пам'ятники вишикувалися нерівними рядами. Десять там була хижка сторожа, а зараз і карта всіх двадцяти акрів «Привітного краєвиду», охайно розділених на сектори. На кожному секторі дбайливо зазначалося, які ділянки зайняті, а які виставлені на продаж. Ось така от нерухомість. Однокімнатні апартаменти. Спальні місця.

¹ «Воскрешальники» — іронічна назва тих, хто займався незаконною ексгумацією тіл для подальшого їх продажу анатомічним театрам та лікарням. Ця практика була особливо поширена в перших десятиліттях XIX століття, коли у медиків не було жодного законного способу отримати мертві тіла для вивчення анатомії, окрім як тіл страчених злочинців, кількість яких різко впала після скасування «кривавого кодексу». Кінг натякає на одного з персонажів роману Чарльза Діккенса «Повість про два міста», який і до сьогодні залишається головним бестселером англомовної прози.

² Ендрю Марвел (1621—1678) — англійський поет-метафізик і політик. Луїс цитує рядок з його вірша «Сором'язливий коханці».

«Не дуже схоже на “Кладвишче домашніх тварин”», — подумав Луїс. Ця думка здивувала його і змусила спинитися. Зовсім не схоже. «Кладвишче» здавалося порядком, що виник з хаосу. Ті грубі концентричні кола, що звужуються до центру, пошєрхлі шматки сланцю, хрести, збиті з дощок. Нєначе діти, які ховали там своїх тварин, ввібрали той візерунок з глибин колективного несвідомого, нєначе...

На якусь мить «Кладвишче домашніх тварин» здалося йому своєрідною рекламою... Запрошенням, яке видають усім охочим на алєї потвор у ярмаркові дні. Приходьте дивитися на пожирача вогню, приходьте на безкоштовний сеанс. Ми знаємо, що ви не захочете кидати гроші на вітер — не вкусивши калача, ти не купиш рогаца...

Ті могили, ті могили в майже друїдичних колах.

Ті могили на «Кладвишчі домашніх тварин» витворювали найдрєвнїший релігійний символ у світі — кола, що звиваються споконвічними спіралями у нескінченність. Порядок з хаосу чи хаос із порядку, залежно від того, по який бік була зараз твоя свідомість. Єгиптяни карбували цей символ на могилах фараонів, фінїкійці викладали на могилах скинутих правителів. Знаходили його і в печерах стародавніх Мікен, королі Стоунхєнджу вибудували у формі концентричних кіл свій магічний годинник для вимірювання ритмів Всесвіту, і саме такі спіральні обриси мав біблійний вихор, крізь який Господь промовляв до Іова.

Спіраль — найдавніший у світі символ, хиткий і таємничий міст між Універсумом людини і Порожнєчею.

Нарешті Луїс дійшов до могили Гейджа. Навантажувач уже поїхав. Штучний дерен уже встиг прибрати якийсь лєдачий працівник. Пєвно, він скрутив його і сховав кудись у сарай до наступного похорону, насвистуючи модний мотивчик і думаючи про кєлих пива у «Фєамонт Лаундж». Там, де лежав Гейдж, виднівся прямокутник сирοї землі, всього п'ять на три фути. Надгробок ще не встановлено.

Луїс опустився на коліна біля могили сина. Весняний вітер куйовдив його волосся. Небо вже повністю почорніло та вкрилося хмарами.

«Нїхто не світить мені в обличчя ліхтариком, допитуючись, що я тут роблю. Жоден сторожовий пес на мене не брєше. Навіть

ворота відчинені. Дні діккенсівських «воскрешальників» минули. Якщо я прийду сюди з кайлом і лопатою...»

І тут він прийшов до тями. Він же просто грався в небезпечну гру з власним мозком, лишень прикидався, що ніхто не стереже цвинтар вночі. А що, як його таки застукають — сторож або ще хтось — по пояс у свіжій могилі власного сина? Звісно, може, ця дикість і не потрапить у газети, а якщо потрапить? Його можуть засудити за злочин. Який саме? Розкрадання могил? Навряд чи. Швидше блюзнірство чи вандалізм. Та й з газетою чи без, а всі навколо дізнаються про це. Люди пащекуватимуть. Ця історія надто соковита, щоб пройти повз неї: місцевого лікаря заскочили за розкопуванням могили двохрічного сина, що загинув у нещасному випадку на дорозі. Він втратить роботу. А навіть якщо ні, Рейчел збожеволіє від цих пліток, а Еллі через них цькуватимуть у школі. А ще ж і доведеться пройти через пекельне приниження у вигляді тесту на божевілля в обмін на зняття звинувачень.

Але ж я можу повернути Гейджа до життя! Гейдж може знову жити!

Невже він дійсно в це вірив?

Правду кажучи, так. Він говорив собі сотні разів, ще до смерті Гейджа, що Черч насправді не помер — його просто оглушило. Кіт прокопав собі шлях назовні й повернувся додому. Дитяча історійка в моторошних барвах — якийсь Вінні По виходить. Господар випадково ховає живу тварину під кам'яним курганом. Та вірний кіт сам прокопує собі шлях на волю та повертається додому¹. Чарівно. От тільки це все не мало жодного стосунку до правди. Черч був мертвим, і саме могильник мікмаків повернув його до життя.

Він сидів біля могили Гейджа, намагаючись звести все до купи та розкласти по полицках, наскільки чорна магія взагалі піддавалася логічному аналізу.

Почнемо з Тіммі Бетермана. По-перше, чи повірив Луїс у цю історію? По-друге, а чи має це взагалі хоч якесь значення?

Попри неправдоподібність, Луїс вірив у цю історію. Без сумніву, якщо таке місце, як індіанський могильник, існувало (а воно

¹ Вінні По = Вінні Пух + Едгар По. Алюзія на оповідання Едгара Алана По «Чорний кіт», головний герой якого несвідомо замурував кота в стіну.

існувало) і люди знали про нього (а найстарші мешканці містечка знали), то рано чи пізно хтось зважився б на експеримент. Людська природа, якщо Луїс хоч трохи її розумів, не дозволила б зупинитися лише на домашніх улюбленцях чи цінній худобі.

Гаразд. А чи вірив він у те, що Тіммі Бетерман перетворився на якоесь всезнаючого демона? Це питання було значно складнішим, і він підходив до нього з упередженням, бо не хотів у таке вірити. А куди доводять ігри з розумом, Луїс чудово розумів.

Ні, він точно не хотів вірити, що Тіммі Бетерман став демоном, і в той же час він не міг — справді не міг — дозволити собі знехажити цим фактом.

Луїс подумав про бугая Генретті. Джад казав, що Генретті став злючим. Таким же став, правда, дещо по-іншому, Тіммі Бетерман. Пізніше Генретті «відправив на спочинок» той самий чоловік, що зумів якоесь дотягнути тіло бика аж до могильника мікмаків на гринджолах. А Тіммі Бетермана вбив власний батько.

Але чи означало те, що Генретті зіпсувався, що всі інші тварини також стали злими? Ні. Генретті лишень не вписався в загальне правило. Він був *винятком* з цього правила. Варто подивитися на інших тварин — Спота, Джадового пса, папужку старої пані, Черча, врешті-решт. Вони всі повернулися інакшими, і ці зміни були помітними, та у випадку Спота, наприклад, все було не настільки й погано, якщо Джад наважився порадити другові процес...

(воскресіння)

Так, саме *воскресіння*. Луїс розмірковував далі, але так і не міг прийняти остаточного рішення. Він пропустив крізь себе таку кількість різноманітної херні, яку й філософією назвати складно.

Чи ж міг він відмовитися від такого шансу — хай навіть мінімального, — спираючись лише на історію Тіммі Бетермана? Одна ластівка весни не робить.

«Ти відхиляєшся від істини на користь висновку, якого хочеш дійти, — заперечив мозок. — Хоча б зізнайся собі у гръбаній правді про Черча. Навіть якщо не брати до уваги розтерзаних тварин — мишей і птахів, — яким він став? Змертвілим. Це слово найкраще описувало його і підсумовувало все. Того дня, коли ми гралися з повітряним змієм. Пам'ятаєш, яким був Гейдж того дня? Жвавим, активним, чутливим до всього? Може, краще запам'ятати його саме

таким? Невже ти хочеш воскресити зомбі з низькопробного трешака? Або, якщо говорити банальнішими категоріями, відсталого хлопчика? Хлопчика, який їсть руками, тупо дивиться телевізор і ніколи не навчиться писати власне ім'я? Що там казав Джад про свого пса? «Це було наче мити шматок м'яса». Невже ти цього хочеш? Шматок дихаючого м'яса? І навіть якщо ти готовий задовольнитися цим, то як ти поясниш дружині, що син постав із мертвих? Дочці? Стіву Мастертону? Всьому світу? Що буде, коли Міссі Дендрідж вийде на доріжку і побачить, як Гейдж катається на триколісному велосипеді по двору? Хіба ти не чуєш її криків, Луїсе? Не бачиш, як вона нігтями роздирає на собі обличчя? Що ти скажеш репортерам? Що ти говоритимеш, коли знімальна група «Реальних людей»¹ з'явиться на порозі твого будинку і захоче зняти фільм про воскресіння твого сина?

Але чи мало це все хоч якесь значення, а чи то говорили в ньому слабкість і боягузтво? Невже цьому всьому справді не можна буде дати раду? Та хіба ж Рейчел не обійме мертвого сина зі словами радості?

Так, була висока ймовірність, що Гейдж повернеться... ну... неповноцінним. Але чи впливало це на батьківську любов? Батьки люблять сліпих дітей, сіамських близнюків і навіть малюків з огидно перекрученими нутрощами. Батьки випрошують помилування для своїх дорослих дітей, котрі катували, гвалтували чи вбивали ні в чому не винних людей.

Чи ж він справді перестане любити Гейджа, якщо той носитиме підгузки до восьмирічного віку? Чи вивчить буквар лише у дванадцять? Або взагалі ніколи не вивчить? Чи зможе Луїс прийняти смерть сина як невідворотну волю Божу, якщо він у силах це змінити?

«Господи, Луїсе, ти ж не живеш у вакуумі! Люди говоритимуть...»

Він люто відігнав цю думку. Що-що, а схвалення соціуму в цьому мить його цікавило найменше.

Луїс поглянув униз, на сиру землю на Гейджевій могилі, і відчув, як потоки болю та жаху пронизують його. Несвідомо, немов поза

¹ Телесеріал, який транслювався каналом «NBC» з 1979 до 1984 року.

його волею, пальці Луїса взялися вимальовувати на могилі візерунок — спіраль.

Він швидко загриб руками землю, витираючи малюнок, і хутко, наче злодій, побіг з цвинтаря. На кожному повороті йому здавалося, що зараз його побачать, зупинять і почнуть розпитувати.

По своє замовлення він приїхав неймовірно пізно. І хоч для нього лишили одну піцу, вона була вже холодна. Жирна, смакувала, як варений клей. По дорозі до Ладлоу Луїс скуштував шматочок і викинув решту — разом з коробкою — у вікно. Не те щоб він любив смітити на вулицях, та йому дуже не хотілося, аби Рейчел побачила майже цілу піцу в смітнику. Тоді б вона могла здогадатися, що в Бенгор він їздив зовсім не заради піци.

Луїсу лишилося тільки обдумати час.

Час. Питання часу було критично важливим. Тіммі Бетерман помер задовго до того, як батько відніс його до могильника мікмаків. *Тіммі поховали, не скажу точно, але, здається, 22 липня. А через чотири чи п'ять днів Марджорін Вошбур... помітила Тіммі, що гуляв вулицею.*

Гаразд, нехай Білл Бетерман зробив це через чотири дні після першого поховання... Ні. Якщо він помиляється, то краще помилитися в меншу сторону, про всяк випадок. Скажімо, через три дні. Припустімо, що Тіммі Бетерман повернувся з мертвих двадцять п'ятого липня. Тобто, за найобачнішими підрахунками, минуло шість днів з дня смерті хлопця до його повернення. А може, й усі десять. Щодо Гейджа, то сьогодні минав четвертий день. Звісно, вже багато часу втрачено, та все ще можна було зробити це суттєво швидше, ніж зробив Білл Бетерман. Якщо...

Якщо всі обставини складуться так само вдало, як і тоді, коли воскрес Черч. Бо Черч загинув у дуже зручний час, чи не так? Луїсової родини не було вдома, коли кота збила машина. Не було нікого, крім нього і Джада.

Рейчел з дітьми була в Чикаго.

Останній елемент доповнив мозаїку.

— Ти хочеш, аби ми зробили що? — запитала Рейчел, здивовано витріщаючись на Луїса.

Уже було чверть по десятій. Еллі пішла спати. Рейчел випила ще один «Валіум» після того, як прибрала залишки похоронного застілля (вислів «похоронне застілля» був таким самим страшним і парадоксально дивним, як і «години відвідування», та кращого визначення для того, як вони провели сьогоднішній день, не було). Коли Луїс повернувся з Бенгора, вона здавалася спокійною і трохи загальмованою... та це швидко минуло.

— Аби ви поїхали в Чикаго з твоїми батьками, — терпляче повторив Луїс. — Вони відлітають завтра. Якщо ти зараз зателефонуєш їм і в «Дельту», то, можливо, навіть зможеш сісти з ними в один літак.

— Луїсе, ти збожеволів? Після бійки з моїм батьком...

Про себе Луїс відзначив, що говорить з нею легко і швидко, що на нього зовсім не схоже. Він почував себе футболістом з лави запасних, який несподівано отримав м'яч. І він долає сімдесятирдову відстань заради тачдауну, обходить і обдурює суперників з неймовірною легкістю та віртуозністю, яка буває лише раз у житті. Зазвичай він був кепським брехуном, та й цю розмову він не планував заздалегідь, але сьогодні чомусь правдоподібна брехня, напівправа та щирі виправдання лилися з нього рясним потоком.

— Бійка — це одна з причин, чому я хотів би, щоб ви з Еллі поїхали з ними. Час загоїти цю рану, Рейчел. Я знав це... відчував... ще там, у похоронному залі. Коли почалася бійка, я намагався все виправити.

— Та ця поїздка... Не думаю, що це хороша ідея, Луїсе. Ти потрібен нам. А ми потрібні тобі, — вона з сумнівом зиркнула на нього. — Принаймні, я сподіваюся, що ми потрібні тобі. І ніхто з нас зараз не в змозі...

— Не в змозі залишатися тут, — з натиском мовив Луїс. Він почувався так, неначе його була пропасниця. — Мені приємно, що я потрібен вам. Ви з Еллі також дуже мені потрібні. Та саме зараз це найгірше місце у світі для вас, люба. Їейдж усюди в цьому будинку. В кожному куточку. І ти, і я відчуваємо це. Та, гадаю, найгірше зараз Еллі.

Він побачив біль в очах дружини і зрозумів, що достукався до неї. У глибині душі йому навіть стало соромно за цю дешеву перемогу. Він прочитав багато книжок про смерть, тому знав, що тим,

хто втратив близьку людину, понад усе хочеться опинитися подалі від того місця, де це відбулося... от тільки це може принести лише шкоду, а не порятунк: розбита горем людина відмовиться приймати нову реальність. У книжках написано, що найкраще нікуди не їхати, а боротися з горем на його власному полі, аж доки біль не стане спогадом. Та Луїс не наважиться проводити свій експеримент, якщо рідні будуть вдома. Йому потрібно позбутися їх. Хоча б ненадовго.

— Я знаю, — сказала Рейчел. — Просто... Це вибиває тебе з колії. Я відсунула диван, поки ти був у Бенгорі. Думала, попіди́таю і відволічусь трохи... від цього всього... та за диваном я знайшла його машинки. Неначе вони чекали на нього... що він повернеться і... гратиметься з ними... — її тремтливий голос зірвався на плач. Сльози покотилися по щоках. — Тоді я прийняла другу таблетку «Валіуму», бо знову розридалася, прямо як зараз... якась гробана мелодрама!.. Обійми мене, Лу, ти ж обіймеш мене?

Він міцно обійняв її і все ж почувався маніпулятором. Його мозок обдумував способи використати ці сльози на свою користь. *«Хороший хлопець, нічого не скажеш».*

«Гей-гай, ану давай».

— Чи довго нам іще страждати? — ридала вона. — Коли вже це закінчиться? Якби ми могли повернути його, Луїсе, клянусь, я б краще за ним пильнувала і цього б ніколи не трапилося... І лише те, що водій їхав надто швидко, не звільняє мене — нас — від провини. Господи, я не знала, що може бути так боляче... Це повертається знову і знову, Луїсе, і воно не відпускає мене ні на мить... Навіть коли я засинаю, мені знову сниться той жах, я знову і знову бачу, як він біжить до дороги... і я гукаю його...

— Тсс, — прошепотів він. — Тсс, Рейчел.

Вона підняла до нього набрякле обличчя:

— І він же зовсім не був поганим, Луїсе. Просто грався... вантажівка приїхала невчасно... коли я плакала, подзвонила Міссі Дендрідж. Вона казала, що в газеті «Елсворт Американ» писали, що водій тої вантажівки намагався вбити себе.

— Що?

— Він намагався повіситися в гаражі. У газеті написано, що він у стані шоку і глибокої депресії.

— Дуже, блядь, погано, що йому це не вдалося, — люто сказав Луїс, та власний голос здавався йому дуже далеким. *Те місце має владу, Луїсе... колись воно мало вдосталь влади, і я боюся, що воно знову набирає її.* — Мій син мертвий, а той покидьок вийшов під заставу в тисячу доларів. Він житиме в депресії і з суїцидальними нахилами, доки якийсь суддя не забере в нього водійські права на три місяці та не випише дрібненький штраф.

— Міссі казала, що дружина забрала дітей і покинула його, — вела далі Рейчел безбарвним голосом. — Це вона не в газеті прочитала, а почула від когось, хто знайомий з мешканцями Елсворта. Він не був п'яним. Не був під кайфом. Ніколи раніше не перевищував швидкість. Казав, що коли проїжджав через Ладлоу, то відчув, як нога наче приросла до педалі. Він гадки не мав чому. Якось так.

«Відчув, як нога наче приросла до педалі».

Місце має владу!

Луїс викинув ці думки з голови. Він м'яко стиснув руку дружини.

— Зателефонуй батькові й матері. Зроби це зараз. Нема чого вам з Еллі ще цілий день тут сидіти. Не треба.

— Але ж не без тебе. Луїсе, я хочу, щоб ми... Мені потрібно, щоб ми трималися разом.

— Я приєднаюся до вас за три дні, максимум за чотири. — Як-що все буде гаразд, то вони повернуться додому за сорок вісім годин. — Мені потрібно знайти когось собі на заміну в університеті, хоча б тимчасово. У мене важкі часи, та й канікули вже скоро, але я не хочу скидати на Суррендру всю роботу. Джад пригляне за будинком, поки нас не буде, та я хочу ще відключити електроенергію й перенести нашу їжу в морозильник Дендріджів.

— А школа Еллі...

— Та біс із тою школою. Все одно за три тижні канікули. Гадаю, вони зрозуміють, що такі обставини... І дозволять закінчити достроково. Усе спрацює...

— Луїсе?

Він перервав промову.

— Що?

— Що ти приховуєш?

— Приховую? — він дивився на неї яким, відкритим поглядом. — Не розумію, про що ти говориш.

— А хіба ні?

— Звісно ж, ні.

— Не зважай. Я їм зараз передзвоню... Якщо ти дійсно цього хочеш.

— Так, — відповів він, і відлуння цього слова боляче забрязчало в його свідомості.

— Так, мабуть, буде найкраще... для Еллі, — вона глянула на чоловіка червоними від сліз очима, все ще трішки тьманими через «Валіум». — У тебе хворобливий вигляд. Неначе тебе щось їсть ізсередини.

Вона пішла до телефону і набрала номер готелю, де зупинилися її батьки, ще до того, як він встиг їй відповісти.

Пропозиція Рейчел дуже втішила Голдманів. Їх навіть не розлютила думка, що Луїс також приїде за пару днів. Хоча насправді їм і не варто було через це хвилюватися. У Луїса не було жодного наміру летіти в Чикаго. Він боявся, що брак вільних квитків також може бути перешкодою, бо вони дуже пізно за ними кинулися. Однак удача знову була на його боці. На рейс від Бенгора до Цинциннаті досі залишались вільні місця. А також з'ясувалося, що двоє пасажирів скасували бронювання на рейс із Цинциннаті до Чикаго. Це означало, що Рейчел та Еллі полетять з Голдманами тільки до Цинциннаті, але зможуть дістатися до Чикаго вже за годинку.

«Це схоже на чари», — подумав Луїс, вішаючи слухавку, і раптом голос Джада в його голові промовив: *«Колись воно мало вдовстать владі, і я боюся»*.

«Іди на хуй, — грубо відказав він тому голосу. — За останні десять місяців я надивився багато незвичного, старий добрий друже. Та повірити в те, що заселений привидами клапоть земної поверхні може впливати на наявність авіаквитків? Дзуськи...»

— Мені час збиратися, — сказала Рейчел, дивлячись на інформацію щодо літаків, занотовану Луїсом у блокноті біля телефону.

— Візьми лише одну велику валізу.

Вона збентежено витріщилась на нього.

— Для нас обох? Луїсе, ти, певно, жартуєш.

— Гарзд, візьми ще пару сумок. Та не мучай себе складанням одягу на три тижні вперед, — сказав він і подумки додав: *«Особливо*

зважаючи на те, що ти дуже скоро повернешся в Ладлоу». — Візьми стільки, скільки потрібно на сім-десять днів. У тебе ж є чеківка книжка та кредитки. Докупи все, що тобі треба.

— Але ж ми не можемо собі дозволити... — з сумнівом почала вона. Здавалося, зараз вона сумнівалася щодо всього, нічого не брала на віру. Йому пригадався її дивний, нерозважливий коментар щодо «Віннебаго», про купівлю якого він колись обмовився.

— У нас є гроші, — відповів Луїс.

— Гаразд... Гадаю, можна буде взяти з заощаджень на коледж Гейджа, якщо буде потреба. Правда, знадобиться декілька днів на те, щоб переоформити рахунок, і ще з тиждень на переведення чеків у готівку.

Її обличчя знову зморщилося і набрякло. Луїс обійняв дружину. *«Вона каже правду. Це постійно тримає тебе і ніколи не відпускає».*

— Рейчел, будь ласка, — мовив він. — Не плач.

Та вона, звісно ж, розридалася — інакше не могла.

Коли вона пішла нагору збирати валізи, задзвонив телефон. Луїс підняв слухавку, думаючи, що це може бути хтось із «Дельти» щодо квитків. Скажуть, що трапилася помилка і вільних місць більше нема. *«Я знав, що все надто вже просто».*

Та дзвінок був не з «Дельти». На тому кінці дроту озвався Ірвін Голдман.

— Зараз покличу Рейчел, — кинув Луїс.

— Ні, — і з хвилику не було нічого, крім тиші. «Мабуть, він сидить там і вигадує, як би ще мене обізвати».

Коли Голдман знову заговорив, його голос звучав напружено та неприродно. Здавалося, він виштовхував з себе слова, долаючи якийсь внутрішній опір:

— Я хочу поговорити саме з тобою. Дорі сказала, щоб я зателефонував і вибачився за... за мою поведінку. Гадаю... Луїсе, гадаю, я і сам дуже хочу вибачитися.

«Нічого собі, Ірвіне! Який жест! Зараз накладу в штани від радості!»

— Вам не потрібно вибачатися, — відповів Луїс сухим, механічним голосом.

— Те, що я накоїв, пробачити неможливо, — мовив Голдман. Тепер здавалося, що він не виштовхує слова назовні, а *вичавлює* їх. — Твоя пропозиція, щоб Рейчел та Еллі приїхали до нас, показала, яка ти велика людина... і який жалюгідний я сам.

Було щось дуже знайоме в цьому тоні, щось моторошно знайоме. І раптом він збагнув, що саме, — і до болю зціпив зуби, неначе відкусив шматок кислоного лимона. Так говорила Рейчел — хоч і сама не усвідомлювала того, — коли вибачалася: *«Вибач мене, я була ще тим стервом»*, якщо стервозність таки допомагала їй досягти бажаного. І ось той самий голос — так, позбавлений жвавості і м'якості Рейчел, — але все ж таки той самий голос промовляв: *«Вибач, Луїсе, я був таким покидьком»*.

Старий забирав назад свою доню й онуку. Вони тікали з Мену додому, до татка. Дякуючи «Дельті», вони знову скоро будуть там, де Ірвін Голдман хотів їх бачити. Тож тепер він міг собі дозволити великодушність. Мабуть, Ірвін гадав, що переміг. *«Тож просто забудьмо, що я підняв на тебе руку над тілом твого мертвого сина, що я гамселив тебе ногами, що збив його труну, аж зламався замок і ти побачив — чи гадав, що побачив, — дитячу ручку. Забудьмо про це все. Нехай минуле залишиться в минулому»*.

«Ах ти старий обвислий хер, містере Голдман! Та я б хотів, аби ти здох прямо зараз, якби це не псувало мені планів!»

— Усе гаразд, містере Голдман, — спокійно відповів Луїс. — Це був дуже... емоційний день для нас усіх.

— Нічого не гаразд, — наполягав старий, і Луїс усвідомив — проти власної волі, — що Голдман не просто грався у ввічливість, не просто визнавав, що був покидьком, тільки тому, що отримав своє. Старий був на межі ридання, і його повільний голос тремтів. — Це був жакхливий день для всіх нас. Через мене. Через мене, впертого старого пердуна. Я завдав моїй дочці болю, коли вона потребувала моєї допомоги. Я завдав болю тобі, Луїсе, коли ти також, мабуть, потребував моєї допомоги. І те, що ти зараз робиш... Навіть після того, як я поводився... Я почуваюся лайном. Гадаю, тільки так я і маю право почуватися.

«Нехай він припинить, нехай він припинить, поки я не розкричався і не зіпсував усе».

— Луїсе, певно, Рейчел розповідала тобі, що в нас була ще одна дочка...

— Зельда, — мовив Луїс. — Так, вона розповідала мені про Зельду.

— Це було дуже важко, — продовжив Голдман тремтячим голо- сом. — Важко для нас усіх. Найгірше, мабуть, для Рейчел — вона була там, коли померла Зельда, — але важко і мені з Дорі. У Дорі ледь не трапився нервовий зрив...

«А що трапилося з Рейчел, як гадаєте? — хотілося закричати Луїсу. — Гадаєте, у дитини не може трапитися нервовий зрив? Навіть через двадцять років вона тремтить від однієї згадки про смерть. А тут трапляється таке. Весь цей жах. Просто диво, що вона зараз не в якійсь йобаній лікарні отримує вітаміни через крапельницю. Не говори мені про те, як важко було тобі та тво- їй дружині, покидьку».

— Коли Зельда померла, ми... Гадаю, ми почали надто опікати Рейчел... завжди намагалися захистити її... щоб вибачитися. Ви- бачитися за проблеми з її... сном... на довгі роки по тому. Вибачитися за те, що нас не було тоді з нею.

Так, старий дійсно плакав. Ну навіщо ж він плакав? Тепер Луїсові було куди складніше триматися своєї абсолютної ненависті. Складніше, але все ще можливо. Він навмисно викликав у пам'яті образ Голдмана, коли той витягував з кишень піджака свою чеко- ву книжку... та раптом він побачив на задньому плані Зельду Голдман, невпокоєного привида на смердючому ліжку. Її витяг- нуте бліде обличчя, сповнене злістю та болем, вигнуті та скрюче- ні руки... Привид Голдманів. Оз, Вевикий і Гвізний.

— Будь ласка, — попросив він. — Будь ласка, містере Голдман. Ірвіне. Більше ні слова. Давайте не погіршувати все ще більше, гаразд?

— Я вважаю, що ти хороша людина і я помилився, недооціню- ючи тебе, Луїсе. Послухай, я знаю, що ти думаєш. Чи ж я дурний? Ні. Дурний, але не настільки. Ти думаєш, я кажу все це, бо отри- мую те, що хочу, те, що намагався колись купити у тебе... Але... Присягаюся, Луїсе...

— Ні слова більше, — м'яко зупинив Луїс. — Я більше не можу... Я справді більше не можу, — його голос також тремтів. — Гаразд?

— Гаразд, — відповів Голдман і зітхнув. З полегшенням, як здалося Луїсові. — Та дозволь мені ще раз сказати, що я вибачаюся. Ти не зобов'язаний приймати мої вибачення, однак я зателефонував, аби сказати саме це. Луїсе, вибач, будь ласка.

— Гаразд. — Луїс заплющив очі. Голова розколювалася. — Дякую, Ірвіне. Ваші вибачення прийнято.

— Дякую, — сказав Голдман. — І дякую... що дозволяєш їм приїхати. Гадаю, їм це і справді зараз дуже потрібно. Ми чекатимемо на них в аеропорту.

— Гаразд, — повторив Луїс, і раптом йому спала на думку одна ідея. Вона була неймовірно привабливою та божевільною своєю логічністю. Він залишить минуле в минулому... дозволить Гейджу спати вічним сном на «Привітному краєвиді». Замість того щоб намагатися знову відчинити так хистко зачинені двері, він сам почепить на них подвійний замок і викине ключ у порожнечу. Він скаже саме те, про що говорив дружині: швиденько владнає тут свої справи та сяде на літак до Міста Сонця. Він проведе там усе літо зі своєю дружиною та гарною донечкою. Вони ходитимуть у зоопарк і планетарій, плаватимуть на човнику по озеру. Він повів би Еллі на дах Сірз Тауер¹, і вони б разом дивилися, як простягається перед ними розкішний і прекрасний Середній Захід, подібний до великої гральної дошки. А в середині серпня вони знову повернуться в цей дім, який видавався зараз таким сумним і тінистим, та почнуть усе з самого початку. Можливо, їм вдасться почати з чистого аркуша — зараз життєва книга Крідів була брудною, вкритою цівками засохлої крові.

Та чи не означатиме це, що він уб'є сина? Уб'є його вдруге?

Внутрішній голос намагався переконати його, що це не так, та Луїс не слухав. Він миттєво заглушив цей голос.

— Ірвіне, мені час іти. Хочу переконатися, що Рейчел взяла все, що потрібно, і вкласти її спати.

— Звісно. До побачення, Луїсе. І ще раз...

¹ Найвищий хмарочос США та одна з найвизначніших пам'яток Чикаго. Висота 110-поверхового будинку становить 442 метри, а з урахуванням двох шпилів — 527 метрів. Найвищий будинок світу з 1973 до 1998 року.

«Якщо він ще раз вимовить це блядське «вибач», я зірвуся на крик».

— До побачення, Ірвіне, — сказав він і повісив слухавку.

Коли Луїс піднявся нагору, Рейчел практично потонула в горах одягу. Блузки на ліжку, бюстгальтери на спинках крісел, штани на вішаках над дверима. Черевики, як солдати, вишикувалися під вікном. Вона складала все повільно, але методично. Луїс розумів, що їй знадобиться три, а може, й чотири валізи, та не бачив сенсу сперечатися через це. Натомість він допоміг їй збиратися.

— Луїсе, — мовила вона, коли вони закрили останню валізу (Луїсові довелося сісти зверху, аби Рейчел змогла застібнути її). — Ти нічого не хочеш мені сказати?

— Заради Бога, люба, про що?

— Не знаю, про що, — відповіла вона. — Тому й запитую.

— Що ж, ти гадаєш, я робитиму? Подамся до борделю? Чи втечу з мандрівним цирком? Що?

— Не знаю. Та щось тут не так. Мені здається, що ти хочеш позбутися нас.

— Рейчел, це ж *смішно*! — він говорив це з перебільшеним запалом. Навіть у таких складних ситуаціях йому було трохи прикро, що дружина бачила його наскрізь.

Вона сумно посміхнулася:

— Ти завжди був поганим брехуном, Лу.

Він знову протестував, та вона обірвала його.

— Еллі наснилося, що ти помер, — мовила вона. — Минулої ночі. Вона прокинулася в сльозах, і я пішла до неї. Поспала з нею дві чи три години і повернулася до тебе. Вона казала, що в її сні ти сидів за кухонним столом з розплющеними очима, та вона точно знала, що ти мертвий. А ще казала, що чула, як кричав Стів Мастертон.

Луїс налякано глянув на неї.

— Рейчел, — врешті озвався він. — У неї щойно помер братик. У таких випадках нормально бачити сни, де інші члени родини...

— Так, я саме так і пояснила це для себе. Але те, як вона це переказувала... було схоже на пророцтво. — Вона стиха розсміялася. — Або ж мені так здалося.

— Так, мабуть, — погодився Луїс.

«Це було схоже на пророцтво».

— Ходімо спати зі мною, — попросила Рейчел. — Дія «Валіуму» завершується, а я не хочу пити ще одну таблетку. Але мені страшно... Мені сняться жахіття...

— Жахіття? Про що?

— Про Зельду, — пояснила вона. — Останні кілька ночей, після смерті Гейджа, варто мені заснути, як Зельда вже тут. Вона каже, що прийшла по мене, що цього разу вона до мене добереться. Вони з Гейджем доберуться до мене за те, що я дозволила їм померти.

— Рейчел, це...

— Я знаю. Просто сон. Цілком нормальний. Та ходімо спати зі мною. Прожени ці сни, якщо зможеш, Луїсе.

Вони лежали в темряві, пригорнувшись одне до одного.

— Рейчел, ти ще не спиш?

— Не сплю.

— Можна я щось у тебе запитаю?

— Уперед.

Він завагався, не бажаючи завдавати їй ще більше болю, та йому необхідно було знати.

— Пам'ятаєш, як ми перелякалися, коли йому було дев'ять місяців? — нарешті наважився він.

— Так. Звісно ж. А чому ти запитуєш?

Коли Гейджеві виповнилося дев'ять місяців, Луїса стурбував розмір голови малого. Він не відповідав графіку Бертер'є, де зазначалися норми розміру дитячого черепа помісячно. У чотири місяці розмір черепної коробки Гейджа наблизився до максимально припустимого для його віку, а потім навіть перевищив його. У нього не було проблем з тим, щоб рівно тримати голівку — це було б стовідсотковим доказом, — та Луїс усе одно повів його до Джорджа Тардіфа, найкращого невропатолога на Середньому Заході. Рейчел хотіла знати, що не так, і він сказав їй правду: він боявся, що у Гейджа гідроцефалія. Рейчел зблідла, та трималася спокійно.

— Він видається мені абсолютно нормальним, — заперечила вона.

Луїс кивнув.

— Мені також. Та я не хочу нехтувати цим, крихітко.

— У жодному разі, — погодилася вона. — Не можна.

Тардіф виміряв окружність голови Гейджа і насупився. Тоді спробував тицьнути двома пальцями в обличчя малого, як у шоу «Три дурка»¹. Гейдж відхилився. Тардіф посміхнувся. У Луїса трохи відлягло від серця. Тардіф дав Гейджеві м'ячик — потримати. Малий трохи потримав його, а потім впустив. Лікар знову підняв м'ячик і підкинув його, дивлячись на очі Гейджа. Оченята малого уважно стежили за м'ячиком.

— Шанси, що в нього гідроцефаліт, — п'ятдесят на п'ятдесят, — сказав потім Тардіф Луїсові у своєму кабінеті. — Навіть вищі, якщо чесно. Та якщо й так, хвороба ще не сильно розвинулася. Він виглядає дуже тривожним. Маленька операція легко впорається з проблемою... Якщо проблема взагалі є.

— Але ж це передбачає хірургічне втручання в мозок.

— Дрібне хірургічне втручання.

Як тільки Луїс захвилювався через розмір голови Гейджа, він одразу ж дослідив і це питання. І операція, яка передбачала висушування зайвої рідини, зовсім не видавалася йому дрібною. Та він нічого цього не казав, переконуючи себе радити, що така операція взагалі існує.

— Звісно, — продовжував Тардіф, — є висока ймовірність того, що у твого сина просто велика голова, як на дев'ятимісячного. Гадаю, варто почати з рентгену. Що скажеш?

Луїс погодився.

Гейдж провів ніч у лікарні Сестер Милосердя та витримав загальний наркоз. Його сонну голівку зафіксували приладом, схожим на гігантську сушку для одягу. Рейчел і Луїс чекали внизу, а Еллі була в дідуса з бабусею, де безперервно дивилася «Вулицю Сезам» на новому відеомагнітофоні дідуса. Це були сірі та страшні години для Луїса, за які він встиг перебрати всі можливі жахи. Смерть під наркозом, смерть під час операції, легка затримка у розвитку через гідроцефаліт, величезна затримка з тієї ж причини, епілепсія, сліпота... О, вибір був безмежним! *«Щоб допов-*

¹ «The Three Stooges» (1925—1970) — популярне комедійне шоу німого кінематографу. Вирізнялося абсолютно невибагливим гумором. Комізм ситуацій виникав через крайню ідіотичність персонажів та постійне бажання скалічити одне одного.

нити список жаків, — думав тоді Луїс, — відвідайте місцевого лікаря».

Тардіф зайшов у кімнату очікування близько п'ятої години. В руках у нього було три цигарки. Одну він поклав до рота Луїсу, другу — Рейчел (вона була надто змученою, щоб протестувати), а третю взяв сам.

— З дитиною все гаразд. Гідроцефалії нема.

— Слава Богу! — вигукнула Рейчел, ридючи та сміючись водночас. — Я випалю цю цигарку, хай навіть мене знудить!

Посміхаючись, Тардіф запалив їхні цигарки.

«Бог беріг його для траси № 15, докторе Тардіф», — подумав Луїс тепер.

— Рейчел, а якби в нього таки була гідроцефалія й операція не допомогла б... Чи могла б ти любити його?

— Що за дивне питання, Луїсе!

— Ти б могла?

— Звісно. Що б не трапилося з Гейджем, я б усе одно його любила.

— Навіть якби він був розумово відсталим?

— Так.

— А ти б не хотіла здати його в спеціальний заклад?

— Ні. Гадаю, ні, — повільно відповіла вона. — З тією зарплатою, яку ти маєш зараз, ми могли б дозволити собі... справді хороше місце... Та я б усе одно хотіла, аби він краще лишився з нами... Луїсе, чому ти запитуєш?

— Я все ще думаю про твою сестру, Зельду, — мовив він. Луїс був досі вражений її бадьорістю. — Намагаюся зрозуміти, чи змогла б ти пройти через таке ще раз.

— Але ж це було б не те саме. Гейдж був... Гейдж — це Гейдж. Він же наш син. От і різниця. Гадаю, це було б складно, але... А ти хотів, щоб його тримали в спеціальному закладі? Як у психлікарні Пайнленда?

— Ні.

— Давай спати.

— Хороша ідея.

— Я от-от провалюся в сон, — сказала Рейчел. — Хочу лишити весь цей день позаду.

— Хай буде так, — мовив Луїс.

Через певний час вона сонно прошепотіла:

— Ти маєш рацію, Луїсе... просто сні і марення...

— Так. — Він поцілував її в мочку вуха. — А тепер спи.

«Це було схоже на пророцтво».

Він довго крутився в ліжку і, доки не заснув, бачив, як вигнута кістка місяця глипала на нього кризь вікно.

43

Наступний день попри хмарне небо видався, на диво, теплим, і Луїс весь спітнів, відправляючи багаж Рейчел та Еллі й отримуючи через комп'ютер їхні квитки. Він вважав даром сам той факт, що міг чимось займатися. Та в глибині душі щеміло болісне порівняння з тим, як він востаннє відправляв родину в Чикаго — на День подяки.

Еллі виглядала відстороненою і трохи дивною. Того ранку Луїс неодноразово кидав погляд на дочку і щоразу бачив на її обличчі вираз зосередженого міркування.

«Приятелю, ти перемудрив з конспірацією», — сказав він собі. Вона нічого не мовила, коли їй повідомили, що вони всі разом поїдуть до Чикаго (спочатку полетять вони з мамою, а татко згодом до них приєднається), можливо, навіть на все літо, Еллі лише продовжила їсти свій сніданок — «Какаових ведмедиків». Після сніданку вона мовчки піднялася до себе, вдягла сукенку і черевики, які приготувала для неї Рейчел. Дівчинка взяла фотографію з Гейджем з собою в аеропорт і тихенько сиділа в пластмасовому кріслі у нижньому залі очікувань, поки Луїс стояв у черзі за квитками, а гучномовець поважно повідомляв про прибуття та відліт літаків.

Містер та місіс Голдман з'явилися хвилин за сорок до відльоту. Охайний Ірвін Голдман (звісно, він ні на мить не спітнів) був попри шістдесятиградусну спеку в кашеміровому пальто. Він пішов до приймального віконця «Евіс» розбиратися щодо машини, Дорі Голдман залишилася сидіти з Рейчел та Еллі.

Луїс та Ірвін Голдман приєдналися до решти одночасно. Луїс дуже боявся дешевої репризи: «Мій-сину... мій-сину», але його помилували. Голдман вдовольнився млявим потиском руки і про-

бурмотів: «Здоров». Його швидкий, збентежений погляд у бік зятя лише підтвердив ранкові підозри Луїса: минулої ночі Ірвін був п'яним.

Вони піднялися ескалатором нагору та сіли в зоні відльоту. Розмовляли між собою не дуже багато. Дорі Голдман нервово стукала пальцями по своєму примірнику нового роману Еріки Йонг¹, але книжку не відкривала. Вона все кидала стурбовані погляди на фото в руках Еллі.

Луїс запропонував дочці сходити з ним до книжкової крамниці, взяти їм щось почитати в літаку.

Еллі знову зосереджено на нього глянула. Луїсу це не подобалося. Він починав нервувати.

— Ти слухатимешся діда з бабою? — спитав він її, коли вони трохи відійшли.

— Так, — відповіла вона. — Татку, а шкільний наглядач мене зловить? Енді Пасіока каже, що є шкільний наглядач, який ловить прогульників.

— Можеш не хвилюватися через шкільного наглядача, — заспокоїв Луїс. — Я потурбуюся про школу, і наступної осені ти без проблем продовжиш навчання.

— Сподіваюся, восени зі мною все буде гаразд. — сказала Еллі, — Я ж у справжній школі ніколи не була. Тільки у нульовому класі. Не знаю, чим там діти займаються? Може, домашкою?

— З тобою все буде гаразд.

— Татку, а тебе правда так сильно затрахов дідусь?

Луїс зиркнув на дочку.

— Чого, заради всіх святих, ти думаєш, що він мене за... що він мене дратує, Еллі?

Еллі знизала плечима, ніби тема розмови її зовсім не цікавила.

— Коли ти про нього говориш, то здається, що він тебе затрахов.

— Еллі, це вульгарно.

— Вибач.

Вона нагородила його дивним, затуманеним поглядом і відвернулася роздивитися підставки з дитячими книжками — Мерсі Меєр, Моріс Сендак, Річард Скеррі, Беатріс Поттер і старий

¹ Американська письменниця, почесний доктор коледжу Статен Айленд.

надійний Доктор Сьюз¹. «Звідки вони про все дізнаються? Чи, може, їм усе відомо від самого початку? Скільки знає Еллі? Як це на неї впливає? Еллі. Що ти ховаєш за своїм блідим, холодним личком? «Він тебе затрахав?» Боже!»

— Татку, можна я візьму цю? — Вона тримала в руках доктора Сьюза, книжку, яку Луїс не бачив з часів власного дитинства, — історія про негренья Самбо і те, як одного погожого дня тигри забрали його одяг.

«Боже, а я гадав, що вони вже давно перестали друкувати цю історію», — подумав потьмарено Луїс.

— Звісно, — дозволив він, і вони стали в кінець короткої черги до каси. — Ми з твоїм дідусем любимо одне одного, — Луїс згадав, як мама розповіла йому про жінку, яка дуже хотіла дитину і знайшла її. Він подумав про свою дурну обіцянку ніколи не брехати власним дітям. Луїс відчув, що за останні кілька днів обернувся на вельми багатообіцяльного брехуна, але зараз не дозволяв собі думати про це.

— Ясно, — сказала Еллі і замовкла.

Тиша була Луїсові неприємною. Треба було заговорити, аби порушити її:

— Гадаєш, гарно проведеш час в Чикаго?

— Ні.

— Ні? Це ж чому?

Вона кинула на нього пильний потойбічний погляд.

— Я боюся.

Луїс поклав руки їй на голову.

— Боїшся? Але чого? Ти ж не боїшся літаків?

— Ні, — захитала вона головою. — Я не знаю, чого я боюся, татку. Мені снилося, що ми були на похороні Гейджа і гробар відчинив труну, а вона була порожньою. Потім мені снилося, що я вдома, зазираю до Гейджевого ліжечка, а воно також порожнє. Але там бруд.

«Лазарю, вийди сюди».

Тут, уперше за всі ці місяці, Луїс згадав свій сон після смерті Паскоу — сон і те, як він прокинувся з брудними ногами, а низ ліжка був весь у хвойних голках і багні.

¹ Усі названі письменники працюють у жанрі дитячої прози і є дуже популярними.

У нього на потилиці волосся стало дибки.

— То був лише сон, — запевнив він Еллі, і голос звучав, принаймні для нього, доволі нормально. — Він уже минув.

— Я так хочу, щоб ти полетів з нами, — промовила вона, — або щоб ми zostалися тут. Татку, можна ми зостанемося? Будь ласочка? Я не хочу до дідуся з бабусею... Я просто хочу знову повернутися в школу. Добре?

— Це зовсім ненадовго, Еллі, — сказав він. — Я маю... — він судомно глитнув, — мені треба дещо зробити тут, і я швиденько приїду до тебе. Ми тоді вирішимо, що робити далі.

Луїс очікував заперечень, готувався до спалаху роздратування у звичному для Еллі стилі. Ба більше, він сподівався на них. Але відповіддю йому була тільки холодна тривожна тиша, яка видавалася безмежно глибокою. Він міг і далі розпитувати дочку, але розумів, що її це не обходить. Вона вже й так сказала більше, ніж він хотів би чути.

Невдовзі після того, як вони з Еллі повернулися, почалася посадка. Натовп заворушився, і всі, крім Луїса, приєдналися до черги. Луїс міцно обійняв дружину, палко поцілував її. Вона на мить притислася до нього, потім відпустила, щоб той міг узяти Еллі на руки та чмокнути її в щоку.

Еллі глянула на нього похмурим поглядом Сивілли.

— У тебе такі холодні губи, — зауважила вона. — Чом це так, татку?

— Я не знаю, — слова застрягли у нього в горлі. — Будь слухняною, гарбузику.

— Я не хочу їхати, — повторила вона так тихо, що тільки Луїс і міг почути її крізь човгання і бурмотіння пасажирів. — А ще я не хочу, щоб їхала мама.

— Еллі, годі, — сказав Луїс. — З тобою все буде гаразд.

— Зі мною все буде гаразд, — повторила вона. — А з тобою, татку, що буде з тобою?

Черга рушила. Люди йшли вниз до воріт 727. Рейчел потягла Еллі за руку, і та якусь мить опиралася, затримуючи чергу. Вона впилася поглядом у батька, і Луїс пригадав, як минулого разу дочка нетерпляче примовляла: «Ходімо-ходімо-ходімо...»

— Татку?

— Іди, Еллі. Будь ласка.

Рейчел глянула на Еллі і вперше побачила цей її темний задумливий погляд.

— Еллі? — спитала вона здивовано і, як здалося Луїсу, налякано. — Ти затримуєш чергу, крихітко.

Губи Еллі тремтіли. Вона стала білою як стіна. Дівчинка дозволила вивести себе крізь ворота. Вона озирнулася на нього, і Луїс побачив абсолютний жах у її очах. Він помахав доньці.

Еллі не відповіла.

44

Коли Луїс вийшов з терміналу Бенгорського міжнародного аеропорту, холодний, липкий серпанок вкрив його свідомість. Він раптом збагнув, що має на меті довести справу до кінця. Його розум, достатньо гострий, аби пройти через роки навчання в медичній школі, виживаючи на одній стипендії та дріб'язку, який дружина заробляла, розносячи каву з тістечками з п'ятої до одинадцятої ранку шість днів на тиждень, проаналізував проблему і розклав її на окремі компоненти, неначе це був черговий іспит — найскладніший у його житті. І скласти його він мав, без сумніву, на відмінно.

Луїс під'їхав до Брюера, невеликого міста по інший від Бенгора бік ріки Пенобскот. Припаркувався через дорогу від магазину будматеріалів «Вотсонс».

— Я можу чимось допомогти? — запитав продавець.

— Так, — відповів Луїс. — Мені потрібен важкий ліхтар — один з тих, квадратних, — і щось, чим би можна було його накрити.

Продавець був сухоребрим курдуплем з високим лобом і гострими очима. Він посміхався, та його осміх був не надто приємним.

— Збираєшся побраконьєрити, друже?

— Перепрошую?

— Хочеш підстрелити вночі пару оленів?

— Зовсім ні, — відказав Луїс без посмішки. — У мене нема ліцензії на полювання.

Продавець підморгнув йому і розсміявся.

— Тобто «не лізь у мої справи», еге? Ну, дивись: такий великий ліхтар нормально не прикриєш, та можна взяти шматок повсті

й прорізати посередині отвір. Тоді промінь стане, як у кишенькового ліхтарика.

— Звучить непогано. Дякую.

— Прошу. Бажаєте щось іще?

— Так, — мовив Луїс. — Мені потрібні кайло, лопата та заступ. Лопата з коротким руків'ям, а заступ — з довгим. Мотовильник доброї мотузки вісім футів завдовжки. Пара робочих рукавиць. Шматок брезенту, десь вісім на вісім футів.

— Усе це у нас є, — повідомив продавець.

— Мені треба викопати відстійник, — вигадав Луїс. — Виходить, що я порушую якісь там територіальні приписи, а сусід у мене ще та наволоч. Не знаю, чи допоможе мені приховування ліхтаря, та, думаю, спробувати варто. Мені це може влетіти в добрячий штраф.

— О-о, — протягнув продавець. — То ви б краще купили прищепок для носа.

Луїс вимушено розсміявся. Покупки обійшлися йому в п'ятдесят вісім доларів і шістдесят центів. Він заплатив готівкою.

Коли ціни на пальне підскочили, Кріди все менше використовували «універсал». У нього полетіли підшипники, та Луїс постійно відкладав ремонт на потім. Частково це пояснювалося тим, що він не хотів розлучатися з двома сотнями доларів (а саме стільки він вартував), тим більше що це був зайвий клопіт. А тепер, коли він справді міг би використати великого старого динозавра, не наважувався сісти за кермо. «Цівік» був бюджетним автомобілем з прозорою стінкою багажника, і Луїса напружувала ідея їхати через Ладлоу з кайлом, лопатою та заступом. Зір у Джада Крендала гострий, та й макітра ще добре варить. Він одразу зрозуміє, що до чого.

Раптом Луїс збагнув, що не було жодної потреби повертатися в Ладлоу. Він проїхав через міст Чемберлена до Бенгора і винайняв місце у motel «Говарда Джонсона» на Одлін-роуд — і знову біля аеропорту, і знову біля цвинтаря «Привітний краєвид», на якому лежав його син.

Луїс зареєструвався під іменем Ді Ді Рамона¹ і заплатив за кімнату готівкою. Спробував покемарити, бо розумів, що перспектива

¹ Американський басист, автор пісень, учасник панк-рок-групи «Ramones». Автор більшості її текстів.

відпочинку до завтрашнього ранку йому не світить. Як написали б у якомусь вікторіанському романі, цієї ночі на нього чекала пекельна робота — найстрашніша за все життя.

Та його мозок просто відмовлявся вимикатися.

Він лежав на стандартному мотельному ліжку під банальною мотельною картиною, на якій зображено мальовничі кораблі та доки біля мальовничої старої пристані на тлі не менш мальовничої новоанглійської бухти. Луїс не роздягався — хіба що черевики зняв; руки поклав за голову. Гаманець, дріб'язок і ключі лежали на нічному столику біля нього. Почуття липкого холоду не минуло. Луїс почувався відрізаним від своєї родини, від місць, до яких уже встиг звикнути, і навіть від роботи. Цей мотель міг розташовуватися будь-де у світі — в Сан-Дієго, Далуті, Бангкоку чи Шарлотті-Амалії. І в той же час він був поза простором і часом. У Луїсовому мозку коли-не-коли зринала парадоксальна думка: перш ніж знову зустрітися зі знайомими людьми та місцями, він побачить свого сина.

План поступово визрівав у його свідомості. Луїс розглядав його з різних точок зору, обмацував з усіх боків, перевіряв, чи немає ніде промахів чи слабких місць. Він відчував, що балансує на тонкій лінві понад безоднею божевілля. Безум огортав його; м'яко тріпотів крильми, як пугач — нічний мисливець із золотими очима. Луїс усе глибше й глибше занурювався у вир сюрреалістичного жаху.

У його голові злинуло відлуння голосу Тома Раша: *«Холодні руки смерті торкають хижо нас, ти вкрала мою маму, гряде уже мій час»*¹.

Божевілля. Воно всюди. Наближається, переслідує.

А він балансував на тонкій лінві логіки — розбирав свій план.

Сьогодні, об одинадцятій вечора, він розкопає синову могилу, витягне тіло з труни, загорне його в шматок брезенту та покладе в багажник «Цівіка». Поставить труну на місце і знову засипле могилу. Далі поїде до Ладлоу, витягне тіло Гейджа з багажника... і піде на прогулянку. Так, йому доведеться піти на прогулянку.

¹ «Wasn't That a Mighty Storm» — американська народна пісня, котра з'явилася після урагану з повінню, які в 1900 році зруйнували місто Галвестон у Техасі. Стала популярною у 1960-ті роки у виконанні Тома Раша.

Якщо Гейдж повернеться, є два можливі варіанти розвитку подій. За одним з них, Гейдж повернеться собою. Можливо, трохи загальмованим, повільним або навіть розумово відсталим (у най-потаємніших куточках душі Луїс сподівався, що Гейдж повернеться повністю, таким, як при житті, — така ж можливість існувала, правда?), але все одно це буде його син, син Рейчел, брат Еллі.

В іншому разі, з глибини лісів з-за будинку прийде чудовисько. Луїс уже навіть не заперечував, що можуть існувати чудовиська чи там демони — безтілесні потвори з потойбіччя, котрі захоплюють воскреслі тіла, душі з яких уже відлетіли.

У будь-якому разі, вони з сином будуть сам на сам. І Луїс...

Я поставлю йому діагноз.

Так. Це те, що він має зробити.

«Я поставлю діагноз не лише його тілу, а й душі. Візьму до уваги наслідки травми, про яку він може пам'ятати або ні. Зважаючи на те, що стало з Черчем, можна сподіватися на легку або значну загальмованість. Я оціню можливість реінтеграції Гейджа в нашу родину за період від двадцяти чотирьох до сімдесяти двох годин. Якщо ментальні втрати будуть надто великими — або він повернеться в тому стані, що Тіммі Бетерман, злою почварою, — то я вб'ю його».

Луїс ретельно обдумав обидва варіанти.

Як лікар, він відчував, що легко зможе вбити Гейджа, якщо від сина лишиться тільки оболонка, наповнена чужорідною ворожою субстанцією. І ніякі благання та хитрощі не зможуть вплинути на його рішення. Луїс уб'є це створіння, наче щура, який розносить бубонну чуму. І не влаштовуватиме з цього жодних сльозливих мелодрам. Він скористається таблеткою, мабуть, двома чи трьома. Або ін'єкцією, якщо в цьому виникне потреба. У його саквояжі був морфій. Наступної ночі він повернеться на «Привітний краєвид» і знову поховає там прах свого сина, сліпо вірячи, що доля знову буде на його боці, вдруге («Але ж ти навіть не знаєш, чи буде вона з тобою першого разу», — нагадав він собі). Луїс було подумав про значно простішу і безпечнішу альтернативу — «Кладвище домашніх тварин», але він точно не поховає там власного сина. На те було багато причин. Коли якась дитина закопуватиме там свого улюбленця через п'ять, десять чи навіть двадцять років, то може

натрапити на рештки малого. Та головний мотив був значно простішим. «Кладвище домажніх тварин» розташовувалось... надто близько.

А після повторного поховання він полетів би в Чикаго і приєднався до родини. І ні Рейчел, ні Еллі ніколи б не дізналися про його невдалий експеримент.

А щодо іншого варіанту — на який він сподівався у всій сліпоті батьківської любові, — то вони б з Гейджем покинули Ладлоу після випробувального періоду, поїхали вночі. Луїс би взяв лише найнеобхідніші папери та ніколи більше не повернувся в це прокляте місце. Вони з Гейджем поживуть у motelі — може, навіть у тому, де він зараз лежить.

Наступного ранку він би познімав гроші з усіх рахунків і перевів їх у подорожні чеки «Американ Експрес» (*«Не їдь без них з дому зі своїм воскреслим сином»*, — подумав він) та готівку. Вони б з Гейджем полетіли кудись — ймовірно, у Флориду. Звідти він би зателефонував Рейчел, повідомив, де перебуває, і сказав забрати Еллі та мерщій сідати на літак, не розповідаючи батькам, куди вони їдуть. Луїс вірив, що зміг би переконати її зробити це. *«Жодних запитань, Рейчел. Просто приїжджай. Приїжджай прямо зараз. У цю ж мить»*.

Він скаже, де вони зупинилися. Який-небудь motelь. Рейчел і Еллі винаймуть машину. А коли вони постукають, Луїс підведе до дверей Гейджа. Мабуть, у купальному костюмчику.

А потім...

Та він не наважувався загадувати так далеко наперед. Натомість повернувся до свого плану і знову проаналізував його від початку й до кінця. Він гадав, що коли все вдасться, то вони почнуть абсолютно нове життя і ніякий Ірвін Голдман зі своєю тлустою чековою книжкою їх не відстежить. Ось так усе і буде.

У Луїсовій голові роїлися туманні спогади про те, як вони вїхали в будинок у Ладлоу. Яким він був стривоженим, втомленим і навіть трохи наляканим. Як йому хотілося гайнути кудись в Орlando і найнятися лікарем у «Світ Діснея». Може, це все й не було аж настільки безглуздо.

Луїс уявив себе там у білому халаті. Як він намагався привести до тями вагітну жінку, в якої вистачило дурощів вилізти на атрак-

ціон «Магічна Гора». Звісно ж, вона знепритомніла. Йому вчувався власний голос: *«Розійдіться, розійдіться, їй же не буде чим дихати»*, і тут жінка розплющила очі та вдячно йому посміхнулася.

Доки мозок Луїса виплітав цю не позбавлену приємності фантазію, він заснув. Він спав, коли його дочка прокинулася в літаку десь над Ніагарським водоспадом з криком жаху на вустах від кошмару про безжалісні порожні очі та покручені руки. Він спав, коли перелякана стюардеса кинулася до Еллі дізнатися, що трапилося; він спав, коли вбита горем Рейчел намагалася заспокоїти її; спав, коли Еллі кричала — знову і знову: *«Це Гейдж! Мамо! Це Гейдж! Це Гейдж! Він живий! Гейдж витягнув ножа з татової сумки! Не дай йому дістатися до мене! Не дай йому дістатися до татка!»*

Він спав, коли Еллі нарешті заспокоїлася. Вона пригорнулася до мами та вся тремтіла — ані сльозинки в широко розплющених очах. А Дорі Голдман думала, як же важко зараз Еллі і як вона схожа на Рейчел після смерті Зельди.

Він спав і прокинувся о чверть на шосту, коли денне світло вже тьмяніло та падала темрява.

«Пекельна робота», — тупо подумав він і підвівся.

45

Коли рейс 419 «Юнайтед Ейрлайнз» приземлився в аеропорту О'Хара та висадив усіх пасажирів о десятій хвилині на четверту годину, Еллі Крід була в стані тихої істерії, а Рейчел — дуже наляканою. Ніколи відтоді, як вона повела дітей у «Макдональдз» і Гейдж вдався картоплею фрі, Рейчел не хотіла так сильно, щоб Луїс був з нею.

Якщо зараз випадково торкнутися Еллі за плече, дівчинка підскачить і вдивлятиметься в тебе розширеними від страху сліпими більмами очей, все її тіло битиме пропасниця. Вона була вся немов би переповнена електрикою. Жахіття в літаку самі по собі були вельми поганими, але це... Рейчел просто не знала, як цьому дати раду.

Дорогою до терміналу Еллі заточилася і впала. Дівчинка не підвелася; просто лежала собі на килимі, під ногами людей (сновигаючи туди-сюди, вони дивилися на неї з м'яким співчуттям

і відстороненим блиском в очах; усі вони поспішали, ніхто не хотів, щоб їх відволікали), поки Рейчел не підняла її.

— Еллі, що з тобою? — спитала вона.

Та Еллі не відповіла. Вони проминули зал до каруселі з багажем, і Рейчел помітила батька з матір'ю, які чекали на них там. Вона помахала вільною рукою, і вони підійшли.

— Нам сказали не виходити за ворота та чекати на вас, — сказала Дорі. — Ми подумали... Рейчел, що з Еллі?

— Їй погано.

— Мамо, а тут є вбиральня? Мене зараз знудить.

— О Боже! — розпачливо застогнала Рейчел і схопила дочку за руку. З протилежного боку зали був туалет, тож вона швидко повела туди Еллі.

— Рейчел, мені піти з тобою? — спитала Дорі.

— Ні, краще заберіть наш багаж. Ви знаєте, який він. Ми впро-раємося.

На щастя, вбиральня була порожньою. Рейчел підвела Еллі до кабінки та почала порпатися в сумочці, шукаючи дріб'язок. Потім вона побачила — слава Богу, — що замок однієї з трьох кабінок зламаний. Над ним хтось маркером написав: «СЕР ДЖОН КРЕПЕР БУВ СЕКСИСЬТКОЮ СВИНЕЮ».

Рейчел швидко відчинила двері. Тепер Еллі стогнала та трималася за живіт. Вона двічі тужилася, але блювати не було; тільки сухі хвилі абсолютного нервового виснаження. Коли вона сказала, що їй уже краще, Рейчел підвела дочку до умивальника і вмила їй обличчя. Еллі була білою як стіна, під очима в неї проступили чорні кола.

— Еллі, що трапилося? Ти можеш пояснити?

— Я не знаю, що трапилося, — відповіла дівчинка. — Я знаю, що щось сталося після того, як татко сказав мені про подорож. Щось трапилося з ним.

«Луже, що ти приховуєш? Ти ж приховуєш щось. Я помітила це, навіть Еллі помітила».

Рейчел збагнула, що і сама весь день була знервованою, неначе чекала на удар, який звалить її з ніг. Зараз вона почувалася так, немовби за два чи три дні мали початися місячні: напружена та зморена до краю, готова заплакати чи розсміятися, готова будь-

якої миті завити від болю, що мчав її головою, як швидкісний потяг, останні години три.

— Що? — уточнила вона у відображення Еллі в дзеркалі. — Люба, що могло трапитися з татком?

— Я не знаю, — прошепотіла Еллі. — Я бачила сон. Щось про Гейджа. Чи, може, про Черча? Я не пригадую. Я НЕ ЗНАЮ!

— Еллі, що тобі снилося?

— Мені снилося, ніби я на «Кладвищі домашніх тварин», — розповідала Еллі. — Паксоу привів мене на «Твариняче кладвище» і сказав, що татко збирається прийти туди. Він сказав, що має статися щось жахливе.

«Паксоу?» Гостра стріла жаху та непевності пронизала Рейчел. Що це було за ім'я і чому воно здавалося їй таким знайомим? Здається, вона чуло його — чи щось подібне, — але ніяк не могла пригадати, де саме.

— Тобі снилося, що хтось на ім'я Паксоу відвів тебе на «Кладвище домашніх тварин»?

— Ага, він сказав, що його звуть саме так. А ще... — очі дівчинки раптом розширилися.

— Ти пригадуєш щось іще?

— Він сказав, що його послали попередити, але він не може втручатися. Він сказав, що був... Я не знаю... що він був біля татка, що вони були разом, коли його душа від... від... Я не можу пригадати! — Еллі зойкнула.

— Люба, гадаю, тобі снилося «Кладвище домашніх тварин», бо ти все ще думаєш про Гейджа. Я впевнена, що з татком усе гаразд. Тобі вже краще?

— Ні, — прошепотіла Еллі. — Мамо, мені страшно. Тобі хіба не страшно?

— Не-а, — Рейчел, посміхачись, злегка похитала головою. Насправді ж їй було страшно... дуже страшно, і ще й це дивне ім'я — Паксоу — переслідувало її своєю знайомістю. Їй здавалося, що вона чула його в якомусь жахливому контексті місяці або навіть роки тому, і нервозне відчуття не залишало її.

Рейчел чула присутність чогось набухлого, готового прорвати-ся будь-якої миті, вагітного чимось жахливим, чимось, що треба було відвернути за будь-яку ціну. Так, але що це? Що?

— Я впевнена, все буде добре, — промовила вона до Еллі. — Хочеш, повернемося до дідуса з бабусяю?

— Напевно, — байдуже кинула дівчинка.

Якась пуерторіканка завела свого малого сина до жіночої вбиральні. Вона голосно лаяла його. Попереду на охайних штанцях малюка розтікалася велика мокра пляма, і Рейчел, згадавши про Гейджа, заціпеніла від болю. Ця страшна біда подіяла на неї як новокаїн: притлумила нервові збудження.

— Ходімо, — покликкала вона. — Ми зателефонуємо таткові з дідусевого дому.

— Він носив шорти, — раптово сказала Еллі.

— Хто, сонечку?

— Паксоу, — пояснила Еллі. — Він носив червоні шорти. У моєму сні.

Рейчел знову сконцентрувалася на імені, коліна у неї затремтіли від страху. Потім усе минуло.

Вони могли навіть не підходити до каруселі з багажем — Рейчел було достатньо просто помітити в натовпі верхівку батькового капелюха: він єдиний був з пером. Вона обернулася та побачила Дорі Голдман — та чекала на них біля стіни й тримала два додаткові місця для дочки та онучки. Рейчел повела Еллі до неї.

— Тобі вже ліпше, моя дороженька? — спитала Доррі.

— Трохи, — відповіла Еллі. — Мамо...

Вона повернулася до матері й заціпеніла. Рейчел випросталася, рот був затулений долонею, обличчя зблідло. Вона пригадала. У свідомість жінки це ввірвалося зі скаженим гуркотом. Ну звісно ж, вона мала пригадати все відразу, але розум прагнув витіснити це. Звісно.

Мамо?

Рейчел повільно повернулася до дочки, і та почула, як хрумкнула її шия. Вона забрала долоню від рота.

— Чоловік у твоєму сні називав своє ім'я, Еллі?

— Мамо, з тобою все...

Чоловік у твоєму сні називав своє ім'я?

Дорі дивилася на них, як на божевільних.

— Називав, але я не пригадую його... Мамо, ти робиш мені боляче. — Рейчел зиркнула вниз і помітила, що її рука обхопила зап'ясток Еллі, немов кайданки.

— Часом не Віктор?

Еллі різко глибоко вдихнула.

— Так, Віктор! Він сказав, що його звуть Віктор. Мамо, він тобі також снівся?

— Не Паксоу, — промовила Рейчел, — Паскоу.

— Я так і сказала. *Паксоу*.

— Рейчел, що трапилося? — занепокоїлась Дорі. Вона взяла дочку за руку і здригнулася, настільки та була холодною. — І що з Еллі?

— Не з Еллі, — відповіла Рейчел. — З Луїсом. Гадаю, щось трапилося з Луїсом. Чи ще тільки має трапитися. Мамо, посидь з Еллі. Я хочу зателефонувати додому.

Вона підвелася та пішла до телефонів, шукаючи в гаманці четвертак. Набрала номер, але по той бік дроту ніхто не відповідав. Телефон просто дзвонив.

— Може, краще зателефонувати пізніше? — спитав оператор.

— Так, — Рейчел повісила слухавку.

Вона стояла на місці, витріщаючись на телефон.

«Він сказав, що його послали попередити, але він не може втручатися. Він сказав, що був... що він був біля татка, бо вони були разом, коли його душа від... від... Я не можу пригадати».

— Відокремилася від тіла, — прошепотіла Рейчел. Її пальці заскребли по тканині сумки. — Боже мій, це були ті слова?

Вона спробувала упорядкувати розпорошені думки. Чи було тут щось іще, щось за межами природного смутку через смерть Гейджа та втоми від цього дивного перельоту через півкrajни? Що Еллі могла знати про юнака, який помер у перший день Луїса на новій роботі?

«Нічого, — безжально відрізав мозок Рейчел. — Ти тримала її якомога далі від усього цього, ти намагалася сховати від неї все, що хоч якось було пов'язане зі смертю, — навіть можливу смерть її кота. Пам'ятаєш ту дурну, безглузду сварку на кухні? Ти ховала від неї все. Його звали Паскоу, Віктор Паскоу. Наскільки розпачлива ситуація зараз, Рейчел? Наскільки все погано? І що, заради Бога, відбувається?»

Руки в неї тремтіли так сильно, що вона тільки з другої спроби змогла вкинути четвертак до апарата. Тепер вона дзвонила до лазарету університету та натрапила на Чарлтон, яка відповідала на

запитання з легким подивом. Ні, вона не бачила Луїса та буде вельми вражена, якщо він сьогодні прийде. Сказавши це, вона знову висловила співчуття. Рейчел подякувала та попросила Чарлтон переказати Луїсові, якщо він з'явиться на роботі, щоб він зателефонував у будинок її батьків. Так, у нього є номер, повідомила вона на запитання Чарлтон, не бажаючи говорити медсестрі (вона, ймовірно, і так це знала — ця пані була не з тих, хто пропускає подібне), що дім її батьків розташовується на іншому боці континенту.

Рейчел повісила слухавку. Вона спітніла, усе тіло тремтіло.

«Еллі просто десь почула про Паскоу, от і все. Боже ж мій, ти не можеш посадити дитину в скляну кулю, немов... якогось хом'яка. Вона могла почути про нього по радіо. Чи хтось з дітей розказав їй про це в школі, а Еллі забула, запхала в якусь далеку нішу пам'яті. Вона ж навіть це слово вимовити не могла — мабуть, то було щось складне на кшталт «відокремилася» чи «відлетіла». Це доводить лише те, що підсвідомість і справді подібна до липкої стрічки від мух, до якої приклеюється абсолютно все.

Рейчел чомусь пригадала, як у коледжі викладач психології стверджував, що за сприятливих обставин наша пам'ять здатна відтворити ім'я будь-якої людини, з якою ви коли-небудь були знайомі, будь-яку страву, яку ви їли у своєму житті, погоду, яка стояла в той чи інший день. Він наводив дивовижні приклади, які підтверджували його думку, що людський мозок був комп'ютером з практично безкінечною кількістю кластерів — не 16, не 32 і навіть не 62 кілобайти, а можливо, цілий мільярд; тисячі мільярдів, якщо бути точним. Які можливості цих кластерів щодо збереження інформації? Ніхто не знав. Їх було так багато, що не було потреби стирати наявну інформацію, нові дані записувалися поверх старих. Насправді мозок просто часом відмикав деякі ділянки пам'яті через інформаційне перевантаження. «Ви цілком можете забути, де поклали свої шкарпетки, — казав викладач, — якщо два сусідніх кластери пам'яті забиті всіма томами енциклопедії “Британіка”».

Ці його слова викликали щирий сміх аудиторії.

«Але зараз ти не в кабінеті психології, освітленому флуоресцентними лампами, де дошка списана професійним жаргоном, а якийсь хитрожопий асистент професора корчить із себе світило науки за десять хвилин до кінця пари. Тут є щось абсолютно неправильне, ти

знаєш це — відчуваєш. Не знаю, що можна вдіяти з Паскою, Гейджем та Черчем, але щось точно треба робити з Луїсом. Що? А може...

Раптом думка, холодна, як жменя желе, прокралася в її голову. Вона ще раз підняла слухавку та потяглася за четвертаком. А чи Луїс не надумав часом скоїти самогубство? Може, тому він так на-полюгав на цій поїздці, буквально виставив їх за двері? Раптом Еллі... якось... йобана психологія! Може, якесь сяйво передчуття пройняло її.

Цього разу вона телефонувала Джадові Крендалу. Йшов уже п'ятий гудок... шостий... сьомий. Вона вже збиралася повісити слухавку, коли старий здавлено вимовив:

— Алло.

— Джаде! Джаде, це...

— Одну хвилинку, мем, — у розмову вклинився оператор. — Ви приймаєте дзвінок від місіс Луїс Крід?

— Га? — перепитав Джад.

— Пробачте, сер. Так чи ні?

— Гадаю, що йму, — знову прохрипів Джад.

Зависла довга пауза, під час якої телефоністка перекладала говірку янкі англійською. Нарешті пролунало:

— Дякую. Продовжуйте, мем.

— Джаде, ви не бачили сьогодні Луїса?

— Сьогодні? Не можу сказати, що так, Рейчел. Але сьогодні вранці я був у Брюері на закупах, а потім весь день прововтузився в саду за будинком. А що?

— Не хвилюйтеся, ймовірно, нічого. Просто Еллі в літаку на-снівся поганий сон. Я, як могла, заспокоїла її.

— В літаку? — голос Джада здригнувся. — А де ви, Рейчел?

— У Чикаго, — повідомила вона. — Еллі та я прилетіли з моїми батьками сюди на деякий час.

— А Луїс з вами не полетів?

— Він збирається прилетіти сюди під кінець тижня, — відповіла Рейчел, і їй було важко стримуватися. Щось у Джадовому голосі їй дуже не подобалося.

— Це він вам запропонував полетіти в Чикаго?

— Ну... так. Джаде, що трапилося? Щось трапилося, правда ж? І ви щось про це знаєте.

— Напевно, вам слід переповісти мені, що снилося Еллі, — після тривалої паузи сказав Джад. — Я хотів би послухати.

46

Поговоривши з Рейчел, Джад накинув легкого плаща — день видався хмарним, та й вітер зривався — і перейшов через дорогу до будинку Луїса. Він на мить зупинився, щоб перевірити, чи не їде яка вантажівка. В усьому цьому винні вантажівки. Срані вантажівки.

От тільки це неправда.

Старий відчував, як його притягувало «Кладвишче домажніх тварин» — і те, що було за ним. Раніше поклик був м'якою, спокусливою колісковою, яка обіцяла оманливий затишок і неймовірну силу. Але тепер цей голос виповнився низькими, зловісними нотами — став загрозливим і жорстоким. *«Не втручайся, ясно?»*

Та він не міг не втручатися. Надто вже велика провина лежала на ньому. Він відповідальний за все це.

Він бачив, що «Хонда Цівік» Луїса зникла з гаража. Стояв лише великий запилений «універсал» «форд», яким, вочевидь, давно не користувалися. Джад спробував відчинити задні двері, і ті легко піддалися.

— Луїсе? — покликав він у порожнечу.

Джад чудово знав, що Луїс не відповість, та йому було необхідно зруйнувати важку тишу, яка панувала в будинку. Чортова старість невпинно нагадувала про себе — руки й ноги ставали важкими й незграбними, спина пеком пекла вже після двох годин роботи в саду, а ліве стегно боліло так, наче хто ввігнав туди шнековий бур.

Він методично обійшов будинок, вишукуючи недобрі прикмети; *найстаріший у світі домушник*, з похмурим гумором подумав він сам про себе і продовжив огляд. Джад не знайшов нічого, що могло його стривожити: охайно відставлені коробки іграшок для «Армії Спасіння», одяг маленького хлопчика за дверима, у прикомірку та під ліжком. Єдине, що трохи напружило, — це ліжечко Гейджа, яке знову стояло в його кімнаті. У будинку не було жодних прикмет непоправного лиха, та він весь дихав холодною порожнечою, немов чекав на... на щось.

«Мо', мені тре' проїхатися до цвинтаря «Привітний краєвид»? Гляну, чи нічого там не відбуваєть си. Мо', навіть стріну Луїса Кріда. Запрошу його на гостину або ще куди».

Та небезпека крилася не в Бенгорі, на цвинтарі «Привітний краєвид». Ні, небезпека була тут, у будинку, а також за ним.

Джад вийшов і знову перейшов через дорогу, цього разу — в напрямку дому. Він витягнув шестипляшковий блок пива з холодильника та поніс його у вітальню. Сів навпроти вікна, що виходило на будинок Крідів, відкоркував пиво та запалив цигарку. День уже схилявся за обрій, і, як часто бувало останніми роками, мозок старого пірнув у глибокий вир пам'яті. Якби він знав хід думок Рейчел, то міг би їй відповісти, що її викладач психології, певно, мав рацію, але на схилі літ здатність пам'яті стирати зайві спогади поступово псується, як і все решта в спорохнявілому тілі, і давно-минулі місця та обличчя пригадуються з лячною точністю. Вицвілі спогади вражають ясністю, вигорілі барви знову сяють буйством кольору, голоси скидають із себе полуду часу та набувають початкового звучання. І тоді наступає... Ні, не інформаційне перенавантаження, сказав би він йому. Ймення тому — старість. Джад знову пригадав бугая Лестера Моргана Генретті, його налиті кров'ю очі. Тварюка кидалася на все, що потрапляло до її поля зору, на все, що рухалося. Навіть на дерева, коли вітер ворухив листочки. Перш ніж Лестер здався та таки вбив бугая, Генретті у своїй шаленій люті поламав кожне дерево на своєму пасовищі, його роги були розтрощені, а з голови стікала кров. Коли Лестер застрелив Генретті, то тремтів від жаху — так само як і Джад зараз.

Він пив пиво та палив. Денне світло втрачало барви. Він не вмикав світло. Поступово кінчик його цигарки перетворився на червоний вогник у темряві. Він сидів, пив пиво та стежив за під'їзною доріжкою Крідів. Старий гадав, що, коли Луїс повернеться додому, де б він там зараз не був, треба буде обов'язково заскочити до нього та поговорити. Щоб переконатися, що Луїс не намислив собі нічого такого, що може обернутися на лихе.

Джад відчував м'який поклик незвіданої, лиховісної сили, що гніздилася в тому диявольському місці. Вона простягала до нього свої липкі мацаки з-під товщі кам'янистої тверді, де були зведені всі ті кургани.

«Не втручайся, старий. Не втручайся, а то дуже, дуже пошкодуєш». Той голос був подібним до м'якого туману, що виповзав із розкритої могили.

З усіх сил намагаючись не помічати його, Джад сидів, палив і пив пиво. Він чекав.

47

Поки Джад Крендал сидів у кріслі-гойдалці та видивлявся його з вікна, а Рейчел та Еллі проїжджали шлагбаум перед домом Голдманів (Рейчел безперервно хрускотіла пальцями, намагаючись відігнати зростаючий страх, а Еллі була білою мов крейда), Луїс жував великий, позбавлений будь-якого смаку обід у «Ідальні Говарда Джонсона». Їжі було вдосталь, і вся вона нагадувала картон — якраз те, чого зараз бракувало його організму. За вікном швидко темніло. Машини, що проїжджали повз, ніби обмацували його фарами. Він копався в їжі. Стейк. Печена картопля. Яду-че зелена квасоля на гарнір. Трикутник яблучного пирога з кулькою морозива зверху. Кулька вже почала трохи танути та стікала на тарілку. Він їв за столиком у кутку, пильнуючи людей, котрі заходили і виходили, — може, він когось знає? Якщо чесно, то Луїс дуже сподівався, що хтось зі знайомих до нього таки підійде. Зустріч, безсумнівно, призведе до запитань — *«Де Рейчел? Що ти тут робиш? Як ти?»* — і питання, ймовірно, потягнуть за собою ускладнення. А що, як він шукав саме ускладнень? Можливості втекти?

По правді, подружня пара, яку він таки знав, зайшла до кафе, якраз коли він доїдав яблучний пиріг і допивав другу чашку кави. Роб Грінел, бенгорський лікар, і його красуня дружина Барбара. Луїс чекав, що вони звернуть на нього увагу, помітять, що він сидить за столиком для одного в кутку, але офіціант відвів їх до столика в дальньому кінці зали, і Луїс остаточно втратив їх з виду. Хіба що вряди-годи миготіла сивіюча чуприна Грінела.

Луїсові принесли рахунок. Він підписав його, вказав номер кімнати під підписом і вийшов через бічні двері.

Вітер надворі піднявся до майже штормового. Шарпкий і неприємний, він змушував дивно гудіти телефонні дроти. Луїс не

бачив жодної зірки, але відчував, як хмари зі сказаною швидкістю неслися над головою. Чоловік постояв трохи на вулиці, сховав руки до кишень, а обличчя підставив під вітрові потоки. Він повернувся, піднявся до себе в кімнату і ввімкнув телевізор. Було надто рано, щоб займатися чимось серйозним, а присмерковий вітер уже повнився передчуттям неприємностей. Луїс нервував.

Він дивився телевізор чотири години — вісім тридцятихвилинних комедійних програм. Луїс збагнув, що він уже давно не дивився телевізор так довго без перерви. Йому спало на думку, що колись, у старшій школі, вони з друзями називали усіх цих героїнь ситкомів дівчатами-динамо.

У Чикаго Дорі Голдман заламувала руки:

— Летиш назад? Люба, чому ти летиш назад? Ти ж щойно приїхала.

У Ладлоу Джад Крендал сидів біля вікна, палив, пив пиво та незворушно гортав у голові пам'ятний альбом свого минулого, чекаючи на Луїсове повернення. Рано чи пізно він прийде додому, як Лессі¹ в тому старому фільмі. Були й інші шляхи до «Кладвища домашніх тварин» і того місця за ним, та Луїс про них не знав. Якщо він все ж таки наважиться те зробити, йому доведеться спершу об'явитися на власному ганку.

Не знаючи про всі ці події, схожий на надповільну кулю, котру турбує, де вона буде, а не де вона є, Луїс сидів перед телевізором «ГоДжо»². Він ніколи не бачив цих програм, але добре знав якість їхнього гумору: чорна родина, біла родина, маленькі діти, розумніші за багатьох дорослих, з якими вони живуть, самотня жінка, заміжня жінка. Троє дівчат-детективів, котрі ведуть розслідування тільки в тісних топах з бретельками на ший. Він дивився все підряд, сидів на стільці «ГоДжо» та постійно позирав крізь вікно на вітряну ніч.

¹ Вигаданий собака породи коллі. Образ створив письменник Ерік Найт. У 1938 році він опублікував оповідання «Лессі повертається додому», а у 1940 році розширив його до розмірів роману. Перша екранізація, в якій дебютувала 11-річна Елізабет Тейлор, вийшла у 1943 році. На сьогодні вийшло п'ять телесеріалів та понад двадцять фільмів.

² Американська мережа готелів та ресторанів. Заснована Говардом Джонсоном, вона була найбільшою мережею закладів подібного типу з 1960 до 1970 року. Станом на 2015 рік лишилося тільки два ресторани цієї мережі. Один з них розташований у Бенгорі, штат Мен.

Коли об одинадцятій почалися новини, Луїс вимкнув телевізор і заходився здійснювати задумане. Можливо, тої миті він знову бачив, як Гейджева кепка лежить на землі, вся залита кров'ю. Холод знову пронизав його, сильніше, ніж будь-коли, але щось іще ховалося за цим: ледь теплі вуглинки запалу, пристрасті, а можливо, навіть хоті. Байдуже. Це зігріло його і допомогло протистояти вітру. Коли Луїс заводив мотор «Хонди», то подумав, що Джад справді мав рацію, коли казав, що влада того місця зростає. Він і справді відчував це. Щось вело його, ба навіть штовхало вперед, і він ставив собі тільки одне запитання: чи може він зупинитися? Навіть якщо захоче, чи зможе він зупинитися?

48

— Ти хочеш зробити *що*? — перепитала Дорі. — Рейчел... ти змучена... Тобі треба поспати...

Рейчел лише похитала головою. Вона не могла пояснити матері, чому мала повернутися. Це почуття здійнялося в ній так, як здіймається вітер: спершу — легке, ледь вловиме хвилювання трав; тоді повітря починає тремтіти та розгойдуватися, руйнуючи рештки спокою; шквали — все лютіші — виспівують моторошну пісню поміж карнизми, а тоді вони беруться розхитувати будинок, і ти не встигаєш збагнути, що це вже справжній ураган і, коли вітруган й далі дужчатиме, все на світі розсиплеться вщент.

У Чикаго була шоста вечора. У цю мить у Бенгорі Луїс поїдав велику прісну вечерю. Рейчел та Еллі тільки трохи торкнулися своїх наїдків. Піднімаючи погляд від тарілки, Рейчел щораз наштовхувалася на втуплений у неї погляд темних очей доньки. Здавалося, дівчинка запитувала, що Рейчел збирається робити, якщо татка спіткало лихо, і чи збирається вона взагалі щось робити.

Жінка нетерпляче чекала, що Джад зателефонує та скаже, що Луїс повернувся додому. І коли пролунав дзвінок, Рейчел аж підскочила, а Еллі ледь не розлила молоко — та це була лишень якась пані з брідж-клубу Дорі, котра цікавилася, як та дісталася додому.

Вони пили каву, коли Рейчел різко відклала серветку та промовила:

— Тату... Мамо... Вибачте. Але я маю повернутися додому. Якщо мені вдасться знайти квиток, полечу прямо сьогодні.

Батько й мати витріщилися на неї, а Еллі заплющила очі, і на обличчі маленької дівчинки з'явився такий дорослий вираз полегшення, що він міг би здаватися смішним — якби її шкіра не була такою воцаною та змертвілою.

Вони нічого не розуміли, а Рейчел і поготів не могла пояснити, як ці легесенькі пориви вітру — такі слабкі, що ледь-ледь можуть схвилювати трави, — здатні поступово дужчати, аж доки не зруйнують будівлю на металевому каркасі. Вона не вірила, що Еллі могла десь почути новини про смерть Віктора Паскою та потім сублімувати їх у підсвідомості.

— Рейчел. Люба, — батько говорив м'яко та повільно, неначе вона перебувала в стані тихої, але небезпечної істерії. — Це все реакція на смерть сина. Ви з Еллі обидві дуже чутливо на неї реагуєте, та хіба ж вам можна дорікати за це? Але ти тільки зашкодиш собі, якщо спробуєш...

Рейчел промовчала. Вона пішла до телефону в холі, знайшла рубрику «АВІАЛІНІЇ» на «Жовтих сторінках» і набрала номер «Дельти». Тим часом Дорі стояла біля неї і казала, що треба все обдумати, обговорити, скласти список... а за нею стояла Еллі, і хоч її обличчя все ще було почорнілим від горя, очі дівчинки світилися надією та вселяли в Рейчел сміливість.

— Авіалінії «Дельта», — жваво озвався голос на тому кінці дроту. — Мене звати Кім. Чи можу я вам допомогти?

— Сподіваюся, що так, — відповіла Рейчел. — Мені дуже потрібно потрапити сьогодні з Чикаго до Бенгора. Боюся, це... це справді терміново. Чи могли б ви перевірити наявність квитків?

— Так, мем, але часу обмаль, — у голосі оператора вчувався сумнів.

— Перевірте, будь ласка, — сказала Рейчел, і її голос трохи затремтів. — Я чекатиму.

— Добре, мем. Будь ласка, не кладіть слухавку, — лінія вмить виповнилася м'якою тишею.

Рейчел заплющила очі, та за мить відчула, як прохолодна долонька торкнулася її руки. Вона розплющила очі та побачила, що Еллі

підійшла до неї. Ірвін та Дорі стояли поруч, розмовляючи та дивлячись на них. *«Так дивляться на тих, кого підозрюють у божевіллі»*, — втомлено подумала Рейчел. Вона якось видавила по-смішку для Еллі.

— Не дозволяй їм спинити тебе, мамо, — промовила Еллі низьким голосом. — Будь ласка.

— У жодному разі, сестричко, — сказала Рейчел і раптом здригнулася — вони так називали дочку, коли з'явився Гейдж, але ж тепер вона більше нікому не була сестричкою, правда ж?

— Дякую, — відповіла дівчинка.

— Це дуже важливо, так?

Еллі кивнула.

— Люба, я вірю, що так і є. Та ти б мені дуже допомогла, якби розповіла трохи більше. Це був просто сон?

— Ні, — заперечила Еллі. — Це... це все ще відбувається. Воно пронизує мене. Хіба ти не відчуваєш, мамо? Це ж як...

— Як вітер.

Еллі тривожно зітхнула.

— Але ти не знаєш, що це було? Ти більше нічого не пам'ятаєш про свій сон?

Донька глибоко задумалася, та лише сумно похитала головою.

— Татко. Черч. І Гейдж. Це все, що я пам'ятаю. Але я не пам'ятаю, чому вони зібралися всі разом, мамо!

Рейчел міцно її обійняла.

— Усе буде гаразд, — сказала вона, та камінь з її душі зовсім не спав.

— Доброго вечора, мем, — у слухавці пролунав голос оператора.

— Так? — Рейчел іще сильніше вчепилася в Еллі та телефон.

— Гадаю, вас таки можна доставити до Бенгора, мем. Та боюся, буде це пізньої ночі.

— Не має значення, — відказала Рейчел.

— Ви маєте ручку? Маршрут складний.

— Так, занотовую. — Вона витягла недогризок олівця з шухляди. Там же знайшла конверт, на задньому боці якого можна було писати.

Рейчел уважно слухала та все записувала. Коли оператор авіаліній закінчила, Рейчел слабко посміхнулася та зігнула великий і вказівний пальці в букву О, щоб показати Еллі, що все буде гаразд. «Можливо, буде гаразд», — уточнила подумки вона. Деякі пересадки виглядали дуже, дуже щільними... особливо в Бостоні.

— Будь ласка, забронюйте все, — попросила Рейчел. — І дякую вам.

Кім записала ім'я Рейчел та номер її кредитної картки. Нарешті Рейчел поклала слухавку — втомлено, але з полегшенням.

— Тату, відвезеш мене до аеропорту?

— Гадаю, мені варто сказати ні, — сказав Голдман. — Гадаю, саме я маю покласти край всьому цьому божевілля.

— Ти не посмієш! — пронизливо закричала Еллі. — Це не божевілля! Ні!

Голдман моргнув і відступив назад під тиском цього маленького, але дуже лютого спалаху.

— Відвези її, Ірвіне, — спокійно промовила Дорі в німій тиші. — Я також починаю хвилюватися. Мені буде краще, якщо я знатиму, що з Луїсом усе гаразд.

Голдман витріщився на дружину та врешті повернувся до Рейчел.

— Якщо ти хочеш саме цього, я відвезу тебе, — сказав він. — Я... Рейчел, якщо ти хочеш, я можу поїхати з тобою.

Рейчел похитала головою.

— Дякую, тату, але я забронювала останні місця. Неначе сам Бог зберіг їх для мене.

Ірвін Голдман зітхнув. У цю мить він виглядав дуже старим, і Рейчел спало на думку, що її батько дуже схожий на Джада Крендала.

— Ти ще маєш час спакувати валізу, якщо хочеш, — запропонував він. — Ми будемо в аеропорту за сорок хвилин, якщо я гнатиму так швидко, як тоді, коли тільки одружився з твоєю матір'ю. Знайди її дорожню сумку, Дорі.

— Мамо, — гукнула Еллі. Рейчел повернулася до неї. На обличчі дівчинки виступив легкий піт.

— Що, сонечку?

— Будь обережною, мамо.

На тлі захмареного неба дерева бовваніли всього-на-всього розмитими тінями. Їх лише злегка освітлювали вогні аеропорту, що був поблизу. Луїс припаркував машину на Мейсон-стрит, з якою межував південний бік «Привітного краєвиду». Сильний вітер заледве не виламував дверцята авто. Луїсові довелося з силою надавити на них, щоб зачинити. Буревій смикав чоловіка за куртку, коли Луїс відчинив багажник і дістав шматок брезенту, в який було загорнуто інструменти. Чоловік перебував у відрізку темряви між двома ліхтарями. Він стояв на бордюрі з клунком у руках і уважно подивився на дорогу, перш ніж іти до кованої огорожі, котра окреслювала територію цвинтаря. Луїс не хотів, аби його бачили, він остерігався навіть тих, хто, побіжно зиркнувши в його бік, забув би за мить про дивного незнайомця. Поруч з Луїсом безперервно скрипіли на вітрі гілки старого в'яза, що скидалося на стогін жертви лінчування. Боже, він так боявся. Попереду в нього зовсім не пекельна робота, ні — робота на нього чекала просто сказана.

Жодної машини. По всій Мейсон-стрит стояли ліхтарі. Вони кидали рівні світлі кола на тротуар, яким удень після уроків у Фермуїзькій середній школі хлопці ганяли на великах, а дівчата стрибали на скакалках і грали в «класи». Ніхто і ніколи не помічав цвинтаря, за винятком хіба що Гелловіну, коли це місце набувало особливого шарму. Тоді вони наважувалися перетнути вулицю та повісити паперові скелети на високу огорожу. Усі вони реготали зі старих жартів: *Це найпопулярніше місце в місті. Люди просто вмирають, як хочуть потрапити сюди. Чому не можна сміятися на цвинтарях? Бо тут у всіх покійницький настрій.*

— Гейдж, — пробурмотів Луїс. Гейдж був тут, за тією кованою огорожею, несправедливо ув'язнений під товщею темної землі, і це був не жарт. «Гейдже, я тебе звідти витягну, — думав він. — Витягну тебе, синку. Витягну або помру».

Луїс перетнув вулицю з важким клунком у руках, ступив на бордюр, знову роззирнувся навколо та перекинув інструменти через огорожу. З тихим дзенькотом вони впали на землю. Витерши руки, Луїс пішов геть. Він подумки відзначив це місце. Навіть

якщо він раптом забуде, де це було, все, що йому треба буде зробити, це пройти вздовж огорожі до місця навпроти свого «Цівіка».

Але чи будуть ворота відчинені так пізно?

Він спустився по Мейсон-стрит. Вітер переслідував його, наступаючи на п'яти. Рухливі тіні танцювали і викривлювалися на проїжджій частині дороги. Луїс повернув на Плезант-стрит, все ще ідучи повз огорожу. Вогні машини освітили вулицю, і чоловік спинився на мить біля великого в'язу. Це не була поліцейська машина, лише фургончик, що повернув на Гамонд-стрит і, мабуть, посунув до платного шосе. Коли машина зникла з поля зору, Луїс пішов далі.

Звісно, вони будуть незамкненими. Так має бути.

Він дістався воріт, форма яких у мерехтливому світлі вуличних ліхтарів нагадувала обриси храму — тонкі й величні. Луїс смикнув за клямку.

Замкнено.

Ти, тупоголовий, звісно, тут замкнено. Невже ти думав, що цвинтар, розташований у межах американського міста, хтось залишатиме відчиненим після одинадцятої вечора? Бути такого не може, друже мій. І що ти тепер робитимеш?

Тепер йому доведеться перелазити через огорожу та сподіватися, що ніхто не відірветься від «Шоу Джоні Карсона»¹ достатньо надовго, аби помітити, як він дряпається по залізних закрутках угору, як найстаріша та найповільніша дитина у світі.

— Чуєте, поліція? Щойно я бачив, як найстаріша та найповільніша дитина у світі намагалася пролізти на цвинтар «Привітний краєвид». Схоже, що вона аж вмирала, так хотіла туди потрапити. Ага, це смертельно важлива справа. Жартую? Що ви, я вбивче серйозний. Може б, ви розкопали, що тут і до чого.

Луїс пішов далі по Плезант-стрит і повернув праворуч на наступному перехресті. Ліс кованого заліза безжально простягався перед ним. Холоднющий вітер заморожував краплі поту на його лобі та скронях. У світлі ліхтарів його тінь то густішала, то блідла.

¹ Американське ток-шоу, що виходило з 1962 до 1992 року. У 2002 році шоу було внесено у список п'ятдесяти найкращих шоу всіх часів. Саме ця програма стала моделлю для сучасних вечірніх ток-шоу.

Луїс постійно зиркав на огорожу, але тільки тепер спинився і справді подивився на неї.

Малий, ти що, збираєшся перелізти через це? Не сміши мене.

Луїс Крід був доволі високим чоловіком, більше шести футів зросту, але паркан був футів дев'ять заввишки, а кожна залізна паля завершувалася декоративним стрілоподібним наконечником. Декоративним до того самого моменту, поки ти з усіма своїми двома сотнями фунтів не нахромишся на нього яйцями. Тоді ти вже будеш поросям на рожні, верещатимеш, аж доки хтось не подзвонить копам і вони, стягнувши на землю, не відправлять тебе до лікарні.

Піт стікав по спині, приклеюючи сорочку до тіла. Скрізь було тихо, хіба що десь там глухо гуділи машини на Гамонд-стрит.

Має бути спосіб потрапити туди.

Має бути.

Годі, Луїсе, поглянь в очі фактам. Ти, може, й збожеволів, але не настільки. Може, ти і видряпаєшся нагору, але треба бути гробаним гімнастом, аби перемахнути на той бік, не нахромившись на палі. А навіть якщо тобі все вдасться, то як повернешся назад з тілом Гейджа на руках?

Луїс продовжив іти, переймаючись, що він лише кружляє навколо цвинтаря, але не робить нічого конструктивного.

Чудово, ось і відповідь. Я зараз просто повернуся додому в Ладлоу та приїду сюди завтра пізнього пообіддя. Я пройду на цвинтар близько четвертої, знайду місце, де можна було б сховатися до півночі. Іншими словами, я відкладу до завтра те, про що мені мало б вистачити розуму подумати сьогодні.

Геніально, Луїсе, Свами ти Великий¹... а що, скажи на милість, робити з клунком, який ти швиргонув на цвинтар? Кайло, лопата, ліхтарик... можна було не паритися і тупо написати великими літерами на кожному гробаному інструменті «ЗНАРЯДДЯ ДЛЯ РОЗГРАБУНКУ МОГИЛ».

¹ Свами Вівекананда (1863—1902) — індійський релігійний філософ, релігійний діяч, учень Рамакрішні. У 1893 році виступив на Всесвітньому парламенті релігій у Чикаго. Прибуття Вівекананди в США багато хто вважає відправною точкою інтересу західного світу до індуїзму. Впродовж чотирьох років, перш ніж повернутися в Індію, Свами читав лекції про індуїзм у різних університетах, відкривав релігійні центри в Нью-Йорку та Лондоні.

Вони лежать у кущах. Хто, в біса, полізе туди?

У принципі, це мало сенс. Але в цьому не було жодної потреби: серцем Луїс чітко та беззаперечно відчував, що завтра сюди не повернеться. Якщо він не зробить цього сьогодні, то не зробить ніколи. Він більше ніколи не зможе прилипнути до цієї смоли божевілля. Тільки зараз була та мить, коли він міг зробити це.

Будинки з іншого боку вулиці світилися жовтими квадратами в пільмі. Раз чи двічі він помічав сині відблиски чорно-білих телевізорів, а поглянувши крізь огорожу, побачив, що могили тут старіші, з м'якими заокругленими краями, похилені в різні боки. Вони не один десяток років нагрівалися і замерзали під впливом погоди.

Попереду був ще один знак «Стоп» і поворот, який вивів би Луїса на вулицю, паралельну Мейсон-стрит, з якої він починав. А коли він прийде знов на початок, що тоді робитиме? Візьме двісті баксів і піде на друге коло? А може, визнає поразку?

Знову машина з ввімкненими фарами. Луїс іще раз сховався за якимось деревом. Ця машина їхала дуже повільно. За мить з пасажирського сидіння з'явився прожектор, і білий промінь затанцював на цвинтарній огорожі. Серце в Луїсових грудях шалено закалатало. Поліцейська машина стежила за цвинтарем.

Чоловік щільно притиснувся до дерева, аж груба кора врізалася в щоки. Він з божевільною безнадією сподівався, що в'яз достатньо великий, аби його сховати. Промінь наближався. Луїс нахилив голову, відвертаючи від машини білу пляму обличчя. Промінь торкнувся дерева, зник на мить і знову з'явився праворуч від Луїса. Він трохи посунувся вбік, аби його не помітили. Кинув оком на темні мигалки на даху поліцейського авто. Йому здавалося, що задні фари зараз спалахнуть багрянцем, дверцята відчиняться, а сліпучий промінь прожектора тицьне в нього своїм довгим білим пальцем.

Гей, ти! Так, ти за деревом! Виходь, щоб ми тебе бачили, нам треба бачити твої порожні руки. Виходь НЕГАЙНО.

Поліцейські продовжували патрулювання. Машина досягнула кінця вулиці, стримано блимнула поворотниками та поїхала ліворуч. Луїс знову прилип до дерева, швидко дихаючи. У роті пересохло. Він подумав, що копи точно проїдуть повз його «Хонду», але це не має жодного значення. На Мейсон-стрит можна паркуватися вночі. Там

ціла купа інших машин. Їхніми власниками, певно, були мешканці будинків з того боку вулиці.

Луїс поглянув на дерево, за яким ховався.

Якраз над його головою гілля починало розгалужуватися. Можливо, він міг би... Раніше він навіть думати про таке не смів, але зараз швидко почав дряпатися на дерево. Ковзаючи тенісними туфлями по стовбуру, Луїс скидав на землю дрібні пластівці кори. Він підтягнув коліно, і за мить нога міцно стояла на розгіллі. Якщо зараз повернеться поліція, то їхні прожектори засічуть дуже специфічну пташку. Луїсові треба рухатися швидко.

Він підтягнувся до вищої гілки, що якраз нависала над огорожею. Знову виникло абсурдне відчуття, ніби він дванадцятирічний хлопчик. Дерево не було непорушним; воно легко, майже ласкаво, коливалося від сильного вітру. Тихо шелестіло листя. Луїс швидко оцінив ситуацію і, перш ніж накласти у штани від страху, стрибнув у морок, тримаючись обома руками за гілляку. Вона була трохи тоншою за руку качка. Ноги чоловіка висіли за дев'ять футів від землі, а він сам, тримаючись одними руками, ліз до огорожі. Гілляка прогнулася, але зовсім не збиралася ламатися. Чоловік заледве розумів, що на доріжках цвинтаря чудово помітно його тінь — розмиту мавпоподібну тінь. Вітер морозив його гарячі руки, і Луїс раптом збагнув, що, попри піт, який градом котився по обличчю та шиї, він весь замерз. Гілка хиталася і тряслася в такт його рухам. Що далі він просувався, то більше прогидалася гілка. Руки, особливо зап'ястя, вже втомилися, і він боявся, що будь-якої миті мокрі долоні можуть зісковзнути.

Він уже був біля огорожі. Його тенісні туфлі гойдалися на фут нижче від стрілоподібних наконечників. З такого ракурсу вони зовсім не видавалися тупими, навпаки — були дуже навіть гострими. Раптом Луїс збагнув, що ризикує не тільки яйцями. Якщо він впаде на одну з цих штук, то його прохромить наскрізь: ваги тіла вистачить, аби йому пробило легеню. Повернувшись, копи знайдуть вельми невчасну й особливо жакну гелловінську красу на огорожі «Привітного краєвиду».

Швидко дихаючи, майже задихаючись, Луїс спробував намацати втомленою ногою одну з паль. Він повис, ноги задригалися в дивному танці, шукаючи опору.

Промені світла торкнулися його та почали стрімко наближатися.

О, Боже! Це машина! Їде машина!

Луїс спробував підтягнутися. Але руки зісковзували. Скрючені пальці ось-ось мали відпустити гілку. Все ще намагаючись поставити ноги на паркан, чоловік озирнувся. Так, це була машина. Однак вона промчала вулицею, навіть не понизивши швидкість. Пощастило. Якби вона тільки...

Мокрі пальці вже майже не тримали його. На голову посипалася кора. Одна нога вже знайшла опору, але інша штаниною зачепилася за наконечник палі. Бог свідок: Луїсові вже несила була триматися. У відчаї він смикнув ногу. Гілка вигнулася ще більше. Руки знову заковзали. Затріщав одяг, і ось Луїс уже стояв обома ногами на двох стрілоподібних наконечниках. Їхні гострі кінчики впилися в підшви тенісних туфель, і дуже швидко йому стало боляче, але чоловік все одно продовжував так стояти. Полегшення в руках було сильніше за біль у ногах.

«Ну і вигляд у мене», — подумав Луїс з неясною і похмурою веселістю. Тримаючись за гілку лівою рукою, він витер праву руку об куртку. Потім поміняв руки і витер ліву.

Він так постояв ще хвилини дві, а потім посунув руки вперед. Гілка була достатньо тонкою, аби він міг зчепити пальці. Гойднувшись вперед, як Тарзан¹, він відштовхнувся ногами від гострих паль. Гілка небезпечно вигнулася, пролунав зловісний тріск, і Луїс відпустив руки, сподіваючись на удачу.

Приземлився він невдало. Коліно глухо вдарилося об надгробок, і все єство Луїса зайшлося в агонії. Чоловік перекотився на траву, руки стискали коліно, губи розтягнулися в гримасі болю. Він дуже боявся, що розбив колінну чашечку. З часом біль почав трохи згасати, і Луїс відчув, що вже може трохи згинати ногу. Все буде гаразд, якщо він рухатиметься далі і не дасть собі тут заціпеніти. Можливо.

¹ Вигаданий персонаж, створений письменником Едгаром Райсом Берроузом. Уперше з'явився у книзі «Тарзан, приймак мавп» у 1912 році. Усього Берроуз написав 24 романи про світ Тарзана. Персонаж з'являвся в багатьох фільмах, телевізійних передачах, на радіо, в коміксах та комп'ютерних іграх.

Він зіп'явся на ноги та пошкутильгав уздовж огорожі до Мейсон-стрит, де залишив інструменти. Спершу коліно дуже боліло і чоло-вік шкутильгав, але під час ходьби біль стих, обернувшись на постійне тупе ниття. В аптечці «Хонди» був аспірин. Треба було взяти його з собою. Тепер надто пізно. Луїс пильнував машини і, коли одна проїхала повз, сховався в глибинах цвинтаря.

Рухаючись уздовж Мейсон-стрит, де, бувало, ще швендяли люди, він намагався триматися подалі від паркану, доки не опинився навпроти свого «Цівіка». Він уже був готовий підійти до огорожі та витягти клунок з кущів, як почув по той бік вулиці кроки і низький жіночий сміх. Луїс сів за великим надгробком — коліно надто боліло, аби він міг присісти навпочіпки, — і поглянув на пару, яка гуляла дорогою. Вони йшли, обійнявши одне одного за талію, і щось у тому, як вони рухалися від однієї плями світла до іншої, нагадало Луїсові якесь старе телевізійне шоу. За мить він згадав: «Шоу Джиммі Дюранте»¹. Що б вони зробили, якби він зараз випростався на повен зріст — розмита тінь у цьому німому місті мертвих — і гучно прокричав би до них: «Добраніч, місіс Калабаш, де б ви не були!»

Вони спинилися під ліхтарем, якраз навпроти його машини. Спостерігаючи за ними, Луїс відчув якийсь хворобливий подив і ненависть до самого себе. Ось він тут: ховається за надгробком, наче якийсь потойбічний персонаж дешевих коміксів, слідкує за коханцями. *«Якщо межа між одним світом і іншим така тонка, тоді... — подумав він, і було в цьому щось дуже близьке йому. — Отже, ти можеш просто піднятися над усією цією марнотою, безладдям і хвилюванням? Видертися на дерево, пролізти на цвинтар, спостерігати за коханцями... копати ями? Так просто? Може, це божевілья? Я витратив вісім років, щоб стати лікарем, але розкрадачем могил став за одну хвилину — огидною почварою, сказали б люди».*

¹ Джиммі Дюранте (1893—1980) — американський співак, піаніст, комік і актор. Завдяки своєму грубому, різкому голосу, нью-йоркському акценту та гумору став однією з найвідоміших зірок Америки у 1920—1970-х роках. «Шоу Джиммі Дюранте» виходило з 1954 до 1956 року. На початку та в кінці шоу Дюранте вимовляв фразу «Добраніч, місіс Калабаш, де б ви не були». Ім'я «місіс Калабаш» обрало легендами ще під час виходу шоу. До сьогодні невідомо, до кого саме звертався Джиммі Дюранте.

Він затулив долонею рот, аби притлумити якісь звуки, що вивалилися звідти. Луїс відчув, як нутрощі захолости від почуття цілковитого дисонансу. Воно було тут, і Луїс із вдячністю закутався в нього, мов у саван.

Коли парочка нарешті пішла, Луїс провів її нетерплячим поглядом. Вони йшли до ганку одного з будинків. Чоловік намацав у кишені ключі, і вони зникли за дверима. Вулиця знову стала абсолютно тихою, хіба що вітер, хитаючи дерева та скидаючи мокре волосся Луїсу на лоба, гучно гудів.

Луїс побрів до огорожі, низько нахилився і в кущах намацав свій клунок. Ось вона — шершава грубість брезенту під його пальцями. Він підняв вузол. Усередині тихо дзвякнули інструменти. Чоловік відніс їх до широкої, посипаної гравієм дороги, яка починалася біля самих воріт, і спробував зорієнтуватися. Тут прямо, на розвилці поворот ліворуч. Жодних проблем.

Він пройшов до краю дороги, аби мати змогу сховатися в тіні розлогих в'язів, якщо якийсь нічний сторож об'явиться поблизу. По правді, Луїс не думав, що таке взагалі можливо — це ж маленький цвинтар маленького міста, — але повністю відкидати подібну ймовірність було б украй нерозумно.

Луїс повернувся на перехресті і, наближаючись до могили сина, з жахом зрозумів, що не може згадати, як виглядає Гейдж. На мить він спинився, витріщаючись на ряди могил та насуплених пам'ятників, намагаючись хоч щось пригадати. У пам'яті виринали окремі риси: русяве волоссячко, все ще м'яке і світле, швидкі очка, маленькі білі зубки, невеличкий кривий шрамик на підборідді, який з'явився після того, як малий впав на сходах їхнього будинку в Чикаго. Він бачив окремі елементи, але зовсім не міг зібрати їх в одне ціле. Луїс бачив, як Гейдж біжить до дороги, бачив, як він біжить на своє побачення з вантажівкою «Орінко», але голова малюка була повернута в інший бік. Чоловік спробував згадати, як виглядав Гейдж, коли лежав у своєму ліжечку, зморений після запускання повітряного зм'я, однак перед очима стояла абсолютна пітьма.

Гейдже, де ти?

Послухай, Луїсе, тобі коли-небудь спадало на думку, що ти робиш сину ведмежу послугу? Раптом твій син щасливий там, де він зараз? Що, як уся та дурня, в яку ти не вірив, — правда?

Можливо, він серед янголів або просто міцно спить. І якщо він спить, то чи насправді тобі відомо, що буде, коли його розбудити?

Ох, Гейдже, де ти? Я так хочу, щоб ти повернувся додому, до всіх нас.

Але чи справді він контролював власні дії? Чому він не міг пригадати Гейджевого обличчя? Чому діяв попри всі застереження: Джадові слова, сни про Паскоу, стривоженість власного зраненого серця?

Луїс подумав про таблички на «Кладвишчі домажніх тварин», грубі кола яких спіраллю закручувалися у Таємницю, про холод, яким від них віяло. Навіщо він взагалі стоїть тут, намагаючись пригадати обличчя Гейджа?

Він же зовсім скоро побачить його.

Надгробний камінь був перед Луїсом. Простий напис: «ГЕЙДЖ ВІЛЬЯМ КРІД», а під ним дві дати. Він бачив, що сьогодні хтось приходив ушанувати пам'ять його загиблого синочка — на могилі лежали свіжі квіти. Хто б це міг бути? Міссі Дендрідж?

Серце у грудях гупало важко, але повільно. Ось він і прийшов; якщо він таки збирається це робити, краще починати негайно. Попереду довга ніч. А за нею прийде день.

Луїс востаннє прислухався до власного серця і зрозумів, що він справді має намір розібратися з цим. Він майже непомітно кивнув і поліз до кишені за складаним ножиком. Розрізав скотч, яким обмотав був клунок. Луїс розгорнув брезент за фут від могили Гейджа, немов би це був спальник, а потім розклав інструменти, точно так само, як він би розкладав хірургічні інструменти перед маленькою амбулаторною операцією.

Тут же був і ліхтарик з повстяною накривкою на лінзі, про яку говорив продавець у магазині. Повсть також була примотана скотчем. За допомогою пенні та скальпеля Луїс прорізав отвір точно посередині. Поруч лежало непотрібне кайло з короткою ручкою. Він взяв його про всяк випадок. Йому ж не доведеться розбивати кам'яну кришку саркофага чи набивати труну камінням. Ще на брезенті лежали заступ, лопата та робочі рукавички. Чоловік вдягнув рукавички, взяв лопату та став до роботи.

Земля була м'якою, копалося легко. Обриси могили дуже відчувалися. Земля, яку він відкидав вбік, була м'якшою за ту, що по

краях. Подумки Луїс автоматично порівнював, як легко рити тут і наскільки кам'янистим та нещадним буде ґрунт там, де, якщо все піде за планом, він перепоховає свого сина ще цієї ночі. Там йому точно знадобиться кайло. А потім Луїс спробував взагалі не думати. Це б лише зашкодило.

Він кидав ґрунт ліворуч від могили. Працював у певному ритмі, якого було все важче дотримуватися, коли яма поглибшала. Луїс стрибнув усередину та вдихнув сирий аромат свіжої землі, аромат, який добре пам'ятав з того літа у дядька Карла.

«Копач», — подумав Луїс і спинився витерти піт з брів. Дядько Карл розповідав, що кожен гробокоп в Америці має власне прізвисько. Дядька друзі називали Копачем.

Чоловік знову запрацював лопатою.

Він спинився тільки одного разу, щоб перевірити, котра година. Була двадцята хвилина після опівночі. Луїс відчував, як час, немовби змащений олією, вислизав з його пальців.

Через сорок хвилин лопата шкрябнула об щось, і зуби Луїса так сильно прикусили верхню губу, що з неї потекла кров. Він схопив ліхтарик і ввімкнув його. Побачив багато землі та срібну діагональну лінію, яка розрізала її. Це була кришка ящика. Луїс зчистив з неї більшу частину землі, але дуже боявся накоїти гуркоту: лопата, яка дряпає по бетону, — то найгучніша річ у мороці ночі.

Коли Луїс прибрав усю землю, яку зміг, то виліз з ями та взяв мотузку. Спустився і протягнув її крізь залізні кільця однієї з половинок кришки. Знову вилізши з могили, він розстелив брезент, ліг на нього та схопився за краї мотузки.

Луїсе, гадаю, це він. Твій останній шанс.

Ти правий. Це мій останній шанс, і я, чорт забирай, чудово це знаю.

Чоловік намотав кінець мотузки на руку та потягнув. Квадрат бетону легко, зі скреготом піднявся. Луїс уважно стояв над проймою пійми — вертикальний надгробок замість горизонтальної кришки.

Луїс витягнув мотузку з кілець і кинув її осторонь. Вона не знадобиться йому для іншої половини — її він може просто витягнути.

Чоловік опустився в могилу ще раз. Він рухався обережно: не хотілося, аби плита роздавила ноги. В яму посипалися дрібні камінці, і Луїс почув, як деякі з них глухо застукотіли по Гейджевій труні.

Зігнувшись, він схопив іншу половину кришки та підняв її вгору. Раптом Луїс відчув, як щось слизьке чвакнуло у нього під пальцями. Коли і друга частина стояла вертикально (тепер це все нагадувало велетенські підставки для книжок), він поглянув на руки та побачив земляного хробака, який повільно звивався. Зі здавленим криком відрази чоловік викинув його з могили сина.

А тоді посвітив ліхтариком униз.

Там була труна. Востаннє він її бачив під час похорону на хромованих підставках над могилою, навколо якої лежав той огидно зелений газон. Це була банківська скринька, в якій йому пропонували поховати всі надії щодо сина. Лють, чиста та розпечена, як антитеза до попереднього холодного заціпеніння, затопила його. Абсурд! Він на це не погоджується.

Луїс потягнувся по заступ і схопив його. Він здійняв інструмент над головою і з усієї сили опустив його на замок труни. Раз. Другий. Третій. Четвертий. Губи зіпилися в гримасі гніву.

Я витягну тебе, Гейдже. Ось побачиш!

Замок розламався після першого ж удару. В наступних, скоріше за все, вже не було потреби, але Луїс не спинявся, намагаючись розтрити труну, а не просто відкрити. Скоро повернулося щось схоже на здоровий глузд — надто швидко, зважаючи на обставини, — і Луїс застиг із заступом в руках за секунду до наступного удару.

Полотно заступа було розбите та погнуте. Він відкинув інструмент убік, вилізши з могили, зіп'явся на втомлені, наче гумові ноги. Луїс відчув, що його зараз знудить: гнів минув так само швидко, як і з'явився. Холод знову затопив його, і ніколи в житті Луїс ще не почував себе настільки самотнім, відірваним від усіх. Наче астронавт, якого відкинуло далеко від корабля під час ПКД¹ і тепер він просто дрейфує безмежною пітьмою, вдихаючи позичений час. «А Білл Бетерман відчував те ж саме?» — чомусь подумалось йому.

Луїс лежав на землі — цього разу на спині. Йому було цікаво, чи все з ним гаразд, чи готовий він продовжити. Коли ноги врешті перестали бути гумовими, чоловік сів, а потім зістрибнув униз,

¹ Позакорабельна діяльність (ПКД) — робота космонавта поза Землею і водночас поза космічним кораблем.

у могилу. Він посвітив ліхтариком на замок труни та побачив, що той був не просто зламаним, а вщент зруйнованим. Луїс розмахував заступом в нападі сліпої люті, але кожен удар припадав сюди, в яблучко. Кришка труни майже перетворилася на тріски.

Луїс притис ліхтарик ліктем до тіла. Повільно сів навпочіпки. Він обмацав свої руки, наче ловець з трупи циркових акробатів, який чекає, коли настане його час зіграти свою роль у смертельному номері — зловити когось, хто стрибає. Крід намацав отвір у кришці та засунув пальці під нього. Спинився на мить — мить, яку можна було помилково сприйняти як вагання, і відчинив труну власного сина.

50

Рейчел Крід майже вдалося здійснити переліт з Бостона до Портленда. Майже. Вона вилетіла з Чикаго вчасно (що саме по собі було дивом), так само вчасно прилетіла в Лагвардію (ще одне диво), а з Нью-Йорка вилетіла всього на п'ять хвилин пізніше, ніж передбачено розкладом. У Бостон літак прибув із запізненням на п'ятнадцять хвилин — об 11:22. На трансфер їй лишалось всього тринадцять хвилин.

Вона все ще могла встигнути на свій рейс, але автобус-шатл, який курсував між терміналами, спізнювався. Рейчел все чекала — тепер у стані постійної паніки, — переступаючи з ноги на ногу, наче їй треба було до дамської кімнати, та перевішуючи позичену матір'ю сумку з одного плеча на інше.

Коли об 11:25 шатл не прийшов, вона кинулася бігти. У неї були низенькі підбори, та їх висоти вистачало, щоб створити незручності. Вона боляче підвернула щиколотку, тому зупинилася і зняла черевики. Далі Рейчел бігла в одних колготках повз літаки Аллегейнських та Східних авіаліній. Вона важко дихала та ледь не падала від болю в боку.

Власний подих обпікав горло, ріжучий біль сягав усе глибше і глибше. Тепер вона пробігала повз міжнародний термінал, а далі, далеко попереду, виднівся трикутний логотип «Дельти». Влітаючи у двері, вона ледь не згубила одного черевика, та все ж таки примудрилася впіймати її. Була 11:37.

Двоє чергових по посадці витріщалися на неї.

— Рейс 104? — задихаючись, спитала вона. — До Портленда. Уже полетів?

Черговий глянув на монітор позад себе.

— Написано, що досі тут, — мовив він. — Та останнє оголошення про посадку було хвилин п'ять тому. Я їм зателефоную. Треба реєструвати багаж?

— Ні, — видихнула Рейчел і прибрала сплутане, спітніле волосся з обличчя. Серце вискакувало в неї з грудей.

— Тоді не чекайте на мій дзвінок. Звісно, я його зроблю — та раджу вам дуже швидко бігти.

Дуже швидко бігти Рейчел не вдалося — їй просто забракло сил. Однак вона робила все, що могла. Вночі ескалатор не працював, тож жінка важко піднімалася сходами, відчуваючи в роті мідний присмак. Вона підбігла до контрольно-пропускного пункту та практично жбурнула сумку наляканий контролерці. Зачекала, стискаючи та розтискаючи кулаки, доки її ручна поклажа виїде по той бік конвеєрної стрічки. Не встигла сумка показатися з рентгенівського приладу, як Рейчел схопила її за ремінець і побігла далі. Сумка летіла позаду неї і боляче била по ногах.

Жінка бігла та дивилася на монітор.

РЕЙС 104 ДО ПОРТЛЕНДА. ВІДПРАВЛЕННЯ 11:25. ВИХІД 31. ТРИВАЄ ПОСАДКА.

Вихід 31 розташовувався в іншому кутку зали, і, коли вона знову кинула погляд на монітор, слово ПОСАДКА змінилося миготливими літерами ВІДПРАВЛЕННЯ.

Розпачливий крик вирвався з її горла. Вона підбігла до виходу на посадку в ту мить, коли контролер прибирав табличку з написом:

РЕЙС 104 БОСТОН-ПОРТЛЕНД 11:25.

— Він полетів? — недовіжливо перепитала вона. — Справді полетів?

Черговий співчутливо глянув на неї.

— Він вийшов на злітну смугу об 11:40. Мені шкода, мем. Та ви зробили з біса круту спробу, якщо вас це втішить.

Він показав рукою в бік широких вікон. Рейчел бачила, як великий «Боїнг 727» з логотипом «Дельти» набирав швидкість, злітні вогні сяяли, як гірлянда на ялинці.

— О Боже, невже вам ніхто не сказав, що я йду? — кричала Рейчел.

— Коли вони подзвонили, 104-й уже виходив на злітну смугу. Якби я відкликав його, пілоту довелося б звертати на запасну смугу № 30 і він був би від цього не в захваті. Не кажучи вже про сотню пасажирів на борту. Мені дуже прикро. Якби ви прибігли хоч на чотири хвилини раніше...

Вона пішла геть, не слухаючи решту пояснень. На півдорозі до контрольно-пропускного пункту хвилі слабкості накрили її з головою. Вона сіла біля іншого виходу на посадку і зачекала, доки запаморочення мине. Знову взула черевики, відриваючи розчавлений недопалок «Ларк» від капронової підошви колготок. «Маю брудні п'яти, а мені насрати», — з сумом подумала вона.

Вона поплентала назад до терміналу.

Контролерка співчутливо на неї глянула:

— Пропустила?

— Так, пропустила, — сумно відповіла Рейчел.

— А куди вам потрібно?

— У Портленд. А потім — у Бенгор.

— А чому б вам не найняти машину? Якщо вам справді дуже потрібно там бути, то чому б і ні? Зазвичай я б порадила готель біля аеропорту, та якщо я коли-небудь і бачила жінку, якій дуже потрібно десь бути, то ця жінка — ви.

«Так, ця жінка — я», — подумала Рейчел і замислилася над ідеєю.

— Гадаю, я могла б вчинити саме так. От тільки яка агенція зараз дасть машину...

Контролерка розсміялася.

— О, машину вони точно знайдуть. Автівок тут бракує тільки тоді, коли аеропорт огорнутий туманом. А таке трапляється раз на сто років.

Рейчел практично не чула її. Подумки вона вже намагалася розрахувати час.

Вона б не встигла до Портленда, щоб сісти на літак до Бенгора, навіть якби мчала магістраллю зі смертельно небезпечною швидкістю. Треба їхати прямо в Бенгор. Як довго? Залежно від того, як далеко. У голові Рейчел зринула цифра — двісті п'ятдесят миль.

Джад казав щось таке. Вона виїде, як мінімум, о чверть на першу — чи навіть о пів на першу. А далі — вперед автомагістраллю. Їй спало на думку, що шанси проїхати всю відстань на швидкості шістдесят п'ять миль на годину — досить високі. Її мозок швидко аналізував дані, розділивши двісті п'ятдесят на шістдесят п'ять. Менше чотирьох годин. Гаразд... Хай буде чотири години — раз їй доведеться спинитися і сходити до вбиральні. І хоча сон видавався зараз недоступною розкішшю, вона чудово знала власні можливості, тому добре розуміла, що ще разок доведеться спинитися, аби випити міцної чорної кави. І все одно вона повернеться в Ладлоу ще до світанку.

Ретельно все обдумавши, вона рушила до пункту оренди автомобілів, що розташовувався поверхом нижче від залів очікування.

— Удачі, любя! — гукнула контролерка. — Бережи себе.

— Дякую, — відповіла Рейчел. Їй здавалося, що трохи удачі вона справді заслужила.

51

Спершу Луїс відчув запах — і миттю відсахнувся, затуляючи долонею носа. Важко дихаючи, він схопився за краї могили, і, коли йому здалося, що він зміг подолати напад нудоти, неймовірно велика, позбавлена будь-якого смаку вечеря фонтаном вирвалася з нього. Він блював, повсякчас відвертаючись від могили, і важко дихав, притуливши лоба до землі. Врешті нудота минула. Зчепивши зуби, Луїс узяв ліхтарика та посвітив у відкриту домовину. Абсолютний жах, який практично межував зі святоблivityстю, заповнив його. Жах, який приходить у найстрашніші сни, які ти заледве пам'ятаєш після пробудження.

У Гейджа не було голови.

Луїса трясло так сильно, що йому довелося взяти ліхтарик обома руками та тримати його так, як на полігонах копів вчать тримати табельну зброю. Промінь все одно скакав як скажений, туди-сюди, і в якийсь момент чоловік просто не зміг освітити могилу.

«Це неможливо, — казав він сам собі. — Пам'ятай, все, що ти бачиш, — несправжнє».

Луїс повільно провів вузьким променем по трьох футах Гейджевого зросту. Від нових туфель до костюмних штанів та маленького піджачка (*заради Бога, жодна дворічна дитина не носить костюми*), до розстібнутого комірця, до...

Із рота Луїса виривався неприємний звук, і весь гнів через Гейджеву смерть повернувся у вигляді стрімкого жаху перед надприродним та паранормальним. Він усе більше переконувався, що перебрався на мешкання в країну божевілья.

Луїс поліз у задню кишеню штанів по носовичок. Хитаючись із ліхтариком у правій руці, він знову нахилився вперед. Якщо одна з половинок кришки впаде, то вона точно зламає йому шию. Хустинкою він ніжно витер мох, який виріс на шкірі Гейджа. Такий темний, що йому на мить здалося, ніби в Гейджа немає голови.

Мох був вологим і нагадував піну. Луїс мав би це передбачити: останніми днями дощило, а ящик не був водонепроникним. Блимаючи ліхтариком навколо, чоловік помітив, що труна лежала в неглибокій калюжі. Під усім тим слизом він побачив свого сина. Розуміючи, що після того, що сталося, ніхто не відкриватиме труну, гробарі виконали свою роботу абияк. Гейдж виглядав як погано зроблена лялька. Шия малюка була неприродно вигнута. Очі глибоко запали під заплющеними повіками. Щось біле висунулося у нього з рота, мов язик альбіноса, і Луїс спершу подумав, що гробарі використали забагато бальзамічної рідини. Це в принципі було нелегкою справою, а з дитиною так взагалі неможливо вгадати, коли рідини ще замало, а коли — вже забагато.

Потім Луїс збагнув, що то тільки вата. Він висмикнув її з хлопчикового рота. Гейджеві губи — на диво, в'ялі та якісь надто темні та широкі — стулилися з тихим, проте виразним плямканням. Луїс кинув ватний тампон у могилу, де той потонув у дрібній калюжі та огидно відсвічував білим. Тепер одна зі щік Гейджа стала схожою на щоку старого діда.

— Гейдже, — прошепотів чоловік. — Я зараз тебе звідси заберу, гаразд?

Луїс молився, аби ніхто не проходив повз. Доглядач обходить цвинтар десь о 12:30. Більше не мало значення, побачить його хтось чи ні. Якби промінь чийогось ліхтарика торкнувся Луїса, поки він стояв у могилі та займався свою зловісною справою, чоловік схопив

би свій зігнутий страшний заступ та розтрошив би ним череп непроханого гостя.

Луїс підклав руки під Гейджа. Тіло розпливалося в усі боки, наче в ньому не було кісток, і раптом химерна, жахна думка виникла в його голові: коли він підніме Гейджа, тільце малюка розламається, і у нього в руках залишиться по половинці. Він так і стоятиме там, в ящику, зі шматочками сина в руках. І волатиме без кінця.

І ось так вони його знайдуть.

Ну ж бо, страхопуде, вперед! Зроби це!

Луїс потягнув Гейджа на себе, крутячи носом від гнилого смороду. Він витягав сина з труни так само ніжно та обережно, як витягав його з ванни. Гейджева голова відкинулась назад, аж до середини спини, і Луїса знову затрясло від жаху, коли він помітив ошир швів на шиї хлопчика, які тримали його голову на плечах.

З останніх сил чоловік долав блювотні спазми від трупного запаху та драглистості нещадно розчавленого тіла сина. Луїс забрав хлопчика з домовини та виліз нагору. Притискаючи мертвого Гейджа до себе, він сів на край могили. Ноги Луїса вільно звисали над ямою, обличчя мало жахливо синій відтінок, очі зяли чорними дірами в черепі, тремтячий рот викривився в гримасі жаху, співчуття і горя.

— Гейдже, — промовив Луїс, колисаючи хлопчика на руках. Волосся сина впало на його зап'ясток, як мертвий дріт. — Усе буде гаразд, Гейдже. Я клянуся, що все буде гаразд. Скоро все скінчиться. Гейдже, будь ласка, потерпи ще тільки цю ніч, і все. Я люблю тебе. Татко тебе дуже любить.

Луїс колисав сина.

Десять за чверть після другої Луїс уже був готовий іти з цвинтаря. Торкатися тіла було складніше за все. У цю мить він подумав, що уявний космонавт у його голові залетів якнайдалі в порожнечу. Відпочиваючи, він відчував пульсуючий біль у спині — кожен м'яз його стрибав і смикався, — а також відчував, що зможе пройти весь шлях назад. Абсолютно весь.

Луїс поклав Гейджеве тіло на брезент і загорнув його. Обмотав довгими смужками липкої стрічки, а потім склав мотузку вдвоє та обережно зав'язав краї. Це нагадувало скручений килим, не

більше. Він зачинив труну, замислився, знову відкрив і поклав туди зламаний заступ. Хай «Привітний краєвид» забирає це на згадку, та цвинтарю не отримати його синочка. Він зачинив домовину та опустив одну з половинок кришки ящика. Другу половинку він збирався скинути в яму, але боявся, що та може розбитися. Поміркувавши трохи, він протягнув свій ремінь крізь залізні кільця і тихо опустив плиту на місце. Опісля він взявся за лопату, аби закопати яму. Ґрунту не вистачило навіть для того, аби зрівняти могилу з рівнем землі. Пронозливі цвинтарні наглядачі можуть це помітити. А можуть і не помітити. А ще можуть помітити, але проігнорувати. Він не дозволяв собі перейматися такими речами зараз — надто багато чого ще було попереду. Ще більше скаженої роботи. А він уже й так дуже втомився.

Гей-гай, ану давай.

— І то правда, — буркнув собі під носа Луїс.

Скажений вітер пронизливо вищав, продираючись крізь дерева, і змушував чоловіка озиратися в тривозі. Він поклав лопату, кайло, яким іще тільки мав скористатися, рукавички та ліхтарик поряд з клунком. Увімкнути ліхтарик було дуже великою спокусою, проте Луїс встояв. Облишивши тіло та інструменти, Луїс пройшов знайомою йому дорогою у зворотному напрямку і через п'ять хвилин уже був біля огорожі. Там, через дорогу від нього, стояв його «Цівік», припаркований біля бордюру. Такий близький і такий далекий водночас.

Луїс подивився на нього з хвилину, а потім побрів далі.

Цього разу він ішов від воріт уздовж огорожі, аж доки не повернув праворуч від Мейсон-стрит. Там була дренажна труба, і Луїс зазирнув у неї. Те, що він побачив, змусило його затремітати. Квіти... купа зів'ялих, практично вже зогнилих квітів, скинутих безліччю шарів, котрі обмивалися місяцями дощів та снігу.

Ісусе милостивий.

Ні, не Ісус.

Ці дари були принесені в жертву богу, набагато старшому за християнського. У різні часи люди називали його по-різному, але тільки сестра Рейчел дала йому абсолютно правильне ім'я: Оз, Вевикий і Гвізний. Бог мертвих речей, похованих у землі; бог зогнилих квітів у дренажних трубах; бог таємниці.

Мов загіпнотизований, Луїс дивився в ту трубу. Врешті він прогнав марево з легким зітханням — начебто людина, яка щойно вийшла з месмеричного¹ трансу на рахунок десять.

Він пішов далі. Дуже швидко чоловік знайшов те, що шукав; те, що, як він сподівався, запало в його пам'ять з дня похорону Гейджа.

Попереду у вітряній пітьмі виднілася крипта. Там складалися труни, коли було настільки холодно, що навіть навантажувачі не могли розкопати замерзлу землю. Ще її використовували, коли гробарі були по горло в роботі, — своєрідна морозилка для людей.

Луїс чудово знав, що час від часу гробарі особливо зайняті. Дядько Карл називав такі періоди зимними ритуалами. Трапляються дні, коли в будь-якій спільноті зненацька помирає дуже багато людей.

«У всьому панує рівновага, — казав йому дядько Карл. — Якщо у мене в травні протягом двох тижнів немає покійників, Лу, тоді я можу розраховувати, що за два тижні в листопаді проведу з десятків похоронів. Однак у листопаді подібне трапляється рідко, а на Різдво у нас узагалі мертвий сезон. Це кумедно, оскільки більшість наївно вважає, що якраз тоді переважна частина народу і віддає Богу душу. Вся ця херня про різдвяну депресію яйця виїденого не варта. Спитай будь-якого похоронного агента. Майже всі люди по-справжньому щасливі на Різдво, і їм дуже хочеться жити. Тож вони і *живуть*. Зазвичай у нас у лютому завал. Старих забирає грип, та й пневмонія завжди знаходить своїх клієнтів — однак навіть це не все. Є ще люди, скажені виродки, які з рік чи навіть більше воюють з раком. А потім приходиться старий поганий місяць лютий, і вони ніби здаються: рак викидає їх на смітник, мов поточений міллю килим. Ще тридцять першого січня вони в ремісії і все має бути в шоколаді, а настає двадцять четверте лютого — і все, їх ховають. У лютому в людей трапляються інфаркти, у лютому їх розбиває параліч, у лютому в них відмовляють нирки. Це поганий місяць. У лютому люди втомлюються. Ми вже звикли до

¹ Месмер Фрідріх Антон (1734—1815) — німецький лікар, творець вчення про тваринний магнетизм. Вивчав теологію і медицину у Віденському університеті. Займався питаннями практичного використання магнетизму. Був переконаний в існуванні певної таємничої сили — флюїда. Феномен месмеризму сприяв формуванню наукових уявлень про гіпноз та практичних методів гіпнотерапії.

цього. Однак потім без жодної причини те ж саме стається в червні або жовтні. Але ніколи не в серпні. Серпень — дуже повільний місяць. Ти ніколи повністю не заповниш крипту трунами в серпні. Хіба що автобус шубовсне з моста в річку або десь щось вибухне. Проте завжди буде лютий, коли доведеться ставити труни одна на одну і дуже сподіватися, що їх вдасться закопати, перш ніж доведеться орендувати морозильну камеру».

Дядько Карл сміявся, і Луїс, який відчував причетність до таємниці, котра невідома навіть його викладачам у медичній школі, сміявся також.

Подвійні двері крипти були вбудовані в зарослий травою схил пагорба, форма якого була такою ж природною і привабливою, як перса жінки. Верхівка пагорба, що, на думку Луїса, був творінням людських рук, а не природи, була лишень на фут чи два нижчою за огорожу цвинтаря з кованого заліза, гострі палі якої навіть звідси вражали своєю величчю.

Луїс роззирнувся навколо та поліз угору. По інший бік розташовувався порожній квадрат землі площею десь два акри. Хоча ні... не зовсім порожній. Там стояла самотня будівля. Можливо, вона належала цвинтарю. Певно, саме там гробарі тримали свої інструменти.

Вогні вуличних ліхтарів пробивалися крізь листя дерев — старих в'язів та кленів, — що закривали це місце від Мейсон-стрит. Жодного іншого руху Луїс не помічав.

Він з'їхав на дупі вниз, остерігаючись знову пошкодити коліно, і повернувся до могили сина. Луїс майже спіткнувся об сувій брезенту. Він розумів, що йти доведеться двічі: спершу віднести Гейджа, а потім повернутися по інструменти. Луїс нахилився, скривившись від болючих протестів спини, і взяв тугий полотняний згорток у руки. Відчуваючи, як усередині рухається тіло Гейджа, Луїс заходився ігнорувати ту частину свідомості, котра постійно говорила йому, що він божеволіє.

Він приніс тіло до пагорба, який правив «Привітному краєвиду» за крипту. Крипту з розсувними воротами, як у двомісного гаража. Роззирнувся і збагнув, що є тільки один спосіб витягнути сорокафунтовий клунок на цей пологий схил. Він розігнався і щодуху побіг, трохи нахилиючись уперед і дозволяючи силі інерції

нести його якомога далі. Луїс уже майже добіг до вершини, як ноги послизнулися на короткій росянистій траві, і тоді він кинув брезентовий згорток якомога далі, коли падав — той приземлився майже на вершині пагорба. Попри втому чоловік таки видряпався нагору та поклав брезентовий згорток біля паркану. А потім пішов по решту речей.

Луїс виліз на пагорб знову. Вдягнув рукавиці та склав ліхтарик, кайло й лопату на брезент. Він притулився спиною до огорожі, руки лежали в нього на колінах. Новий електронний годинник, який Рейчел подарувала на Різдво, казав, що зараз 02:01.

Луїс дав собі п'ять хвилин на відпочинок, а потім перекинув лопату через огорожу. Він почув, як вона з глухим стуком упала в траву. Він спробував засунути ліхтарик у штани, але нічого не виходило. Тоді чоловік просунув його крізь ґрати та почув, як той покотився схилом. Луїс дуже сподівався, що ліхтарик не вдариться об якийсь камінь і не розіб'ється. Зараз він шкодував, що не взяв рюкзака.

Луїс дістав з кишені куртки скотч і заходився обмотувати робочий кінець кайла стрічкою, прикріплюючи його до брезентового згортка. Він робив це, аж доки не використав усю клейку стрічку. Луїс підняв клунок і перекинув його через огорожу (спина знову запротестувала; певно, весь наступний тиждень він розплачуватиметься за цю ніч), а потім відпустив, здригаючись від тихого шурхоту.

Чоловік перекинув ногу через ґрати, підтягнувся, і його друга нога теж опинилася з іншого боку. Луїс зіскочив, приземлився на носки та впав на землю. Він спустився схилом і став обмацувати траву. Лопату знайшов швидко — тьмяне світло ліхтарів відбивалося від її полотна. Довелося пережити кілька тривожних хвилин, коли ліхтарик ніяк не хотів знаходитися. Як далеко він міг закотитися в цій траві? Луїс став навколішки та запорпався руками в густий плющ. Чоловік важко дихав, а серце гупало так, що йому аж вуха закладало.

Нарешті він помітив ліхтарик — невелику чорну тінь за п'ять футів від місця, де він очікував його знайти. Як пагорб маскував крипту, так і проста форма ліхтарика ховала його від очей. Луїс обхопив руками закриту повстю лінзу та натиснув на маленьку гумову кнопочку над нею. Його руки трохи освітілися, і Луїс миттю натиснув кнопку ще раз. Із ліхтариком усе було гаразд.

Своїм складаним ножиком Луїс зрізав кайло з брезента, а потім відніс інструменти до найбільшого з дерев. Він поглянув в обидва боки Мейсон-стрит. Вона була абсолютно порожня. Виднівся тільки один вогник у будинку навпроти — жовтий квадрат світла під дахом. Можливо, там жив інвалід або ж хтось страждав на безсоння.

Швидко, але не бігом Луїс рушив уперед. Після мороку цвинтаря він з жахом усвідомлював власну беззахисність перед ліхтарями. Він стоїть в ярді від другого за величиною цвинтаря в Бен-горі, стискаючи в руках лопату, кайло та ліхтарик. Якщо хтось його зараз помітить, наслідки будуть очевидними.

Він перетнув вулицю, цокаючи каблуками об асфальт. Його «Цівік» був тут, всього за п'ятдесят ярдів від нього, але Луїсові вони здавалися п'ятьма милями. Він весь спітнів; боявся почути мотор машини чи якісь кроки, окрім власних; боявся, що хтось може зараз відчинити вікно.

Луїс дійшов до «Хонди», притулив до неї реманент і поліз у кишеню по ключі. Їх там не було, і знову піт заструменів по обличчю. Серце закалатало, а зуби зіпились, не даючи паніці прорватися назовні.

Він їх загубив. Мабуть, коли вдарився коліном об надгробок, ключі просто випали у нього з кишені. Зараз вони лежали десь у траві, і якщо він заледве знайшов ліхтарик, то як він тепер знайде ключі? Усе скінчено! Одна невдача — і все скінчено.

Тепер чекай, чекай, коли мине ця клята хвилина. Зазирни в кишені знову. Ось решта за піцу — якщо навіть дріб'язок не випав, то ключі не випали також.

Цього разу він повільніше та уважніше перевіряв кишені: дістав весь дріб'язок, навіть вивернув їх.

Ключів не було.

Луїс притулювався до машини, міркуючи, що робити далі. Ймовірно, йому доведеться повернутися. Залишити сина там, де він зараз, узяти ліхтарик, повернутися на цвинтар і провести всю ніч безцільних пошуках...

Раптом у голові Луїса спалахнув промінець надії.

Він нахилився й зазирнув у салон «Цівіка». Його ключі були там, стирчали в замку запалювання.

Луїс хрюкнув, відчинив дверцята з боку водія і витяг ключі. Він раптом почув авторитетний голос Карла Малдена¹ з носом-картоплею і старомодним повстяним капелюхом: «Замикай машину! Не допомагай гарному хлопчику стати поганим»².

Він обійшов «Цівік» і відчинив багажник, поклав туди інструменти, зачинив його. Луїс уже пройшов футів двадцять чи тридцять, коли знову згадав про ключі. Цього разу він забув їх у замку багажника.

«Бовдуре! — вилаяв він сам себе. — Якщо ти й надалі будеш таким тупим бевзем, краще відразу про все забути».

Він повернувся і забрав ключі.

Луїс із Гейджем на руках уже був на півдороги до машини, коли десь почав брехати собака. Ні, не просто брехати — вити! Його грубий голос заповнив вулицю:

— AgrpppUUUUUUUUU! AgrpppUUUUUUUUU!

Чоловік зупинився біля дерева, хвилюючись, що буде далі, хвилюючись, що йому *робити* далі. Чоловік гадав, що зараз абсолютно всі вікна будинків спалахнуть світлом.

Насправді ж світло ввімкнули тільки в одному будинку, якраз навпроти того дерева, під яким ховався Луїс. За мить хрипкий голос крикнув:

— Фреде! Ану заткайся!

— AgrpppUUUUUUUUU! AgrpppUUUUUUUUU! — відповів Фред.

— Заткни його, Сканлоне, інакше я викличу поліцію! — гукнув хтось із того боку вулиці, де був Луїс. Цей крик змусив його підскочити, змусив збагнути, наскільки оманливою була ілюзія пустельності та порожнечі. Скрізь були люди, сотні насторожених очей, і пес потривожив їхній сон — єдиного Луїсового друга.

¹ Карл Малден (1912—2009) — американський актор, лауреат премії «Оскар» і «Еммі». Знявся в понад сімдесяти фільмах, серед яких: «У порту», «Трамвай бажання», «Як був завойований Дикий Захід». Президент Академії кінематографічних мистецтв і наук (1989—1992). Протягом 70—80-х років — обличчя і голос транспортної компанії «Американ Експрес».

² Слоган з американської соціальної реклами 60-х років, спрямований на зниження рівня злочинності. Реклама агітувала водіїв не залишати ключі запалювання в машині, щоб не спокушати потенційних злочинців.

«Трясця б тебе вхопила, Фреде! — думав він. — Будь ти проклятий!»

Фред зайшовся знову; у нього добре вийшло: «Агрр», але, перш ніж він встиг перейти до гучного та впевненого «УУУУУ-УУУУ», пролунав важкий удар і рулада пса обірвалася жалюгідним скавчанням.

Хряснули двері, й знову запала тиша. Світло в будинку Фреда згасло за кілька хвилин.

У Луїса виникло непереборне бажання залишитися в тіні, почекати, аби переконатися, що все минулося. Однак спливали дорогоцінні хвилини.

Він перетнув вулицю з клунком у руках, підійшов до «Цівіка», так нікого і не помітивши. Фред мовчав. Луїс узяв згорток в одну руку, іншою дістав ключі та відчинив багажник.

Гейдж не влазив туди.

Луїс спробував покласти його вздовж, потім впоперек, потім по діагоналі. Усе одно багажне відділення «Цівіка» було замалим. Можна було зігнути згорток і якось запхнути його всередину — Гейджу було б усе одно, — та Луїс не міг змусити себе це зробити.

Ну ж бо, ну ж бо! Поквапся, треба їхати, нема куди більше відкладати.

Але він продовжував стояти на місці з трупом сина на руках — не знав, що робити. Раптом Луїс почув, що до нього наближається машина, і, не задумуючись, заштовхнув згорток на пасажирське сидіння машини.

Він швидко зачинив дверцята, обійшов «Цівік» і замкнув багажник. Машина промчала повз на перехрестя, і Луїс почув п'яні горлання. Чоловік сів за кермо, завів мотор і вже збирався ввімкнути фари, коли раптом його пронизала жадна думка. Що, коли Гейдж сидить неправильно, що, коли коліна, стегна та взагалі всі суглоби вигнуті не в той бік і зараз запалі очі його сина дивляться не на переднє скло автівки, а втупилися у віконце ззаду?

«Це не важливо! — спробував гнівно крикнути втомлений мозок. — Коли до твоєї тупої довбешки це нарешті дійде? Це не важливо!»

Але це важливо! Важливо, чорт забирай. Це ж не клунок з рушниками, а Гейдж.

Він потягнувся рукою до сина та став обмацувати брезент, визнаючи контури під ним. Луїс виглядав зараз як сліпий, який намагається зрозуміти, що перед ним. Нарешті він намацав виступ, який міг бути тільки Гейджевим носом. Значить, той сидів правильно.

Тільки після цього Луїс зміг переконати себе натиснути на газ і вирушити в двадцятип'ятихвилинну подорож назад до Ладлоу.

52

О першій ночі в будинку Джада Крендала, розриваючи холодну порожнечу, задзвонив телефон і розбудив старого. Він задрімав і бачив сон. У тому сні йому знову було двадцять три, він сидів на лавці у залізничному вагончику з Джорджем Чепеном та Рене Мішо. Вони собі сиділи та передавали по колу пляшку кукурудзяного віскі з Джорджії — все той самий самогон, тільки з етикеткою, — а надворі завивав північно-східний вітер, виповнюючи весь світ своєю моторошною піснею, від якої ціпеніло все, включно з рухомих складом залізничної компанії Бенгора та Арустука. Ось так вони сиділи та пили навколо бокастої пічки, дивилася на жевріння вуглинок і розповідали одне одному історії, які кожен давно ховав у глибині свого серця — наче хлопчачі, які зберігають під ліжком свій безцінний мотлох, — історії, створені для таких от ночей. Як і жар вуглинок, ці історії були моторошними й темними, у глибині кожної з них палав яскравий вогник, а нічний вітрюган огортав їх містичним ореолом. Йому було двадцять три, і Норма була ще жива (без сумніву, вона вже спала — не сподівалася, що він повернеться додому цієї ночі), і Рене Мішо розповідав про єврея-торгаша з Бакспорта, який...

І саме тут задзвонив телефон. Джад підірвався зі свого крісла, здригаючись від болю в затерплій шиї, здавалося, всі ці роки — від двадцяти трьох до вісімдесяти трьох — впали на нього враз і придавили своєю вагою. І думка навздогін: «А ти заснув, юначе... Іншого разу покатаєшся тією залізницею. Не сьогодні».

Він підвівся і випростався, попри шалений біль у спині, і підійшов до телефону.

Це була Рейчел.

— Так?

— Джаде, він прийшов додому?

— Ні, — відповів Джад. — Рейчел, де ти? Скидається, що ти тут десь неподалік.

— Так, я неподалік, — підтвердила Рейчел.

І хоч здавалося, що вона вже близько, у слухавці вчувалося далеке, монотонне гудіння. Це вітер вривався у простір між Джадом та нею, де б вона зараз не була. Ніч сьогодні була особливо вітряною. І це пронизливе виття завжди нагадувало Джадові голоси померлих, які спітаються в єдиний хор і співають щось невиразно далеке — за межею нашого розуміння.

— Я на стоянці в Біддефорді, на менській магістралі.

— Біддефорд!

— Я не могла лишатися в Чикаго. Це впливає на мене, як впливало на Еллі. І ви відчуваєте це. Голос вас видає.

— Еге, — він дістав «Честерфілд» і засунув цигарку між зубів. Він запалив дерев'яного сірника та дивився, як той блимає в його тремтячій руці. Раніше його руки не тремтіли — до початку цього жакіття. За вікном лунало темне виття вітру. Воно заповонило собою будинок і гойдало його, як при хитавиці.

Сила збільшується. Я відчуваю це.

Невиразний страх пронизав старі кості — тонкий і гострий, наче скловолокно.

— Джаде, скажіть мені, будь ласка, що відбувається!

Він вважав, що вона мала право знати все. Більше того, їй необхідно було це знати. І він їй усе розповість. Усю історію. Покаже, як кувався ланцюг нещастя — ланка за ланкою. Нормин серцевий напад. Смерть кота, Луїсове запитання: «Чи ховали там коли-небудь людину?», смерть Гейджа... Бог знає, яку жакливу ланку виконував Луїс прямо зараз. Джад обов'язково розкаже їй усе. Та не по телефону.

— Рейчел, а чом' ти їдеш магістраллю, а не летиш у літаку?

Вона пояснила, як їй не вдалося зробити пересадку в Бостоні.

— Я найняла машину в агенції «Авіс», але зовсім не вкладаюся в час. Я трохи заплуталася, коли виїжджала з Логана на магістраль. Тільки тепер потрапила в Мен. Гадаю, до світанку не доїду. Але, Джаде... Благаю. Розкажіть мені, будь ласка, що відбувається. Мені так страшно, і я сама не знаю чому.

— Рейчел, послухай, — мовив Джад. — Їдь зараз до Портленда та троха поспи, чуєш? Найми кімнату в motelі та троха...

— Джаде, я не можу це зро...

— Та троха поспи. Не хвилюйся, Рейчел. Сьогодні, можливо, тута дещо трапиться, а мо', й не трапиться. Якщо дещо таки буде — те, що на гадці маю, — тобі б усе єдно не хтіло си тута бути. Я про все потурбуюся. Ліпше я про все потурбуюся, бо я винен у тім, що зараз коїть си. А як ніц не трапиться — ти приїдеш вдень і всеє буде гаразд. Луїс буде дуже радий тебе бачити.

— Я не зможу заснути сьогодні, Джаде.

— Ти зможеш, — сказав він і піймав себе на тому, що думав про те саме, про що і апостол Петро в ніч, коли Ісуса заарештували. Як не заснути на варті? — Ти зможеш. Рейчел, а якщо ти вснеш за кермом тої клятої найманої машини, з'їдеш з дороги та вб'єшся, що то' буде з Луїсом? А з Еллі?

— Скажіть мені, що відбувається! Якщо ви мені скажете, Джаде, я послухаюся вашої поради. Та я маю *знати*!

— Коли приїдеш у Ладлоу, зайди до мене, — попросив Джад. — Не додому, а до мене. Я розкажу тобі всеє, що знаю, Рейчел. А поки я чекатиму си на Луїса.

— Скажіть мені, — наполягала вона.

— Ні, мем. Не по телефону. Рейчел, я не зможу. Ти поки їдь. Доїдь до Портленда і лягай спати.

Довге мовчання на тому кінці дроту.

— Гаразд, — врешті сказала вона. — Мабуть, ви маєте рацію. Джаде, скажіть мені лише одне. Скажіть, наскільки все погано.

— Я можу всеє заладнати, — спокійно відповів Джад. — Гірше, ніж уже є, точно не стане.

Дорогою повільно рухалася якась машина, освітлюючи фарами нічну темряву. Джад привстав, розглядаючи її, а потім знову сів назад у крісло, коли авто прискорилося і проїхало повз будинок Крідів.

— Гаразд, — зітхнула вона. — Послухаюся вас. Усю дорогу в мене наче камінь на серці лежить.

— Най він спаде, люба, — мовив Джад. — Прошу тебе. Побережи си до завтра. Усеє вже буде гаразд.

— А ви обіцяєте, що все розкажете мені?

— Так. Вип'ємо по пиву, і я всеє тобі розкажу.

— Тоді бувайте, — попрощалась Рейчел. — Побачимось.

— Побачимось, — погодився Джад. — Стрінемся завтра, Рейчел.

І перш ніж вона встигла сказати щось іще, Джад повісив слухавку.

Він подумав, що в аптечці мали б бути кофеїнові таблетки, та він ніяк не міг їх знайти. Старий — не без жалю — сховав решту пива назад у холодильник і приготував собі кухлик чорної кави. Він повернувся з ним до свого крісла, знову сів навпроти вікна, повільно сьорбав каву та спостерігав.

Кава — та розмова з Рейчел — допомагали йому лишатися бадьорим ще сорок п'ять хвилин, та потім він знову закуняв.

«Не спи на варті, старий. Ти дозволив йому захопити тебе; ти купив дещо і тепер маєш за це заплатити. Тож не спи на варті».

Він запалив нову цигарку, глибоко затягнувся і зайшовся тим скрипучим кашлем, який так часто мучить старих. Джад відклав цигарку на край попільнички та потер очі обома руками. За вікном прогуркотіла вантажівка, розрізаючи фарами вітряну холодну ніч.

Він укотре піймав себе на тому, що куняє, тому взявся боляче ляскати себе по обличчю, аж у вухах задзвеніло. У його серце просочився жах — небажаний гість, що проліз на таємну територію.

«Воно заколисує мене... гіпнотизує... Воно не хоче, щоб я не спав... Бо скоро воно повернеться... Еге ж, я відчуваю це. І воно хоче прибрати мене з дороги».

— Ну вже ні, — рішуче промовив він. — Тобі не вдасться. Чуєш мене? Я покладу цьому край. Усе і так зайшло надто далеко.

Вітер виспівував поміж карнизами, а дерева по той бік вулиці хитали листочками в гіпнотичному танці. Його свідомість знову повернулася до тієї ночі навколо теплої пічки у вагончику, який стояв якраз там, де сьогодні меблевий магазин Емартса в Брюері. І так вони говорили всю ніч — Джордж, Рене Мішо та він, — і тільки він один досі живий з них усіх: Рене розчавило між двох товарних вагонів дощової ночі у березні 1939-го, а Джордж Чепен помер від серцевого нападу минулого року. Скільки їх було, а він лишився один — старий і дурний. Часом дурість ховається під маскою доброти, а часом і гордині — звідти вся ця ідіотська потреба розповісти прадавню таємницю, передати її від одного покоління іншому...

От приходить цей жид-торгаш і каже: *«Ой-вей! У мене є така штука, якої ти ніколи не бачив. Глянь, на цих листівках — шикси в купальниках, та коли ти потреш їх мокрою ганчіркою...»*

Голова у Джада похилилася. Його підборіддя м'яко впиралося в груди.

«...вони-таки стануть перед тобою, в чім мати народила! Та коли папір знову висохне, одяг повернеться назад! І це ще не все! У мене є...»

Рене розповідав цю історію у вагончику, трохи нахилившись уперед, і голосно сміявся, а Джад тримав пляшку — він навіть відчував цю пляшку, і його руки стискалися в повітрі, аби її втримати.

На краю попільнички дотлівала цигарка, її попелястий край ставав усе довшим. Врешті, вона похилилася вперед і впала у попільничку, витворюючи з попелу химерні руни.

Джад заснув.

І коли за сорок хвилин під'їхала «Хонда» Луїса та повернула до гаража, виблискуючи задніми фарами, Джад цього не почув. Він не прокинувся, як і Петро, коли римські солдати прийшли арештовувати волоцюгу на ім'я Ісус.

53

Луїс знайшов нову котушку скотча в одній з шухляд на кухні, а в кутку гаража він натрапив на моток мотузки біля купи зимових шин. Він використав скотч, щоб скріпити між собою кайло та лопату, а з мотузки зробив перев'язь.

Інструменти будуть у перев'язі, а Гейджа він понесе в руках.

Він закинув знаряддя за спину, потім відчинив дверцята «Цівіка» з боку пасажира та дістав згорток. Гейдж був набагато важчим за Черча. Луїс добряче натомиться, перш ніж віднесе сина на могильник мікмаків, а йому ж іще треба викопати могилу, пробиваючись крізь кам'янисту, невдячну землю.

Що ж! Він впорається! Якось.

Луїс Крід вийшов з гаража, затримавшись, аби ліктем вимкнути світло, та спинився на кілька хвилин там, де асфальт переходив у траву. Перед ним простягалася дорога до «Кладвишча домажніх

тварин». Попри темряву, він її бачив дуже чітко. Коротка трава на його шляху ніби світилася.

Вітер запустив свої довгі пальці йому в волосся, і на мить давній дитячий ляк темряви пронизав його. Луїс відчув, що він слабкий, маленький і нажаханий. Невже він і справді йде в ліс з небіжчиком на руках? Невже він брестиме між дерев, де завиває вітер? Ітиме з мороку в пітьму? Сам-один цього разу?

Не думай! Просто роби!

Луїс пішов.

Через двадцять хвилин, коли він дійшов до «Кладвища домашніх тварин», руки та ноги в нього тремтіли від втоми, і чоловік просто звалився навколішки, задихаючись. Згорток лежав перед ним. Луїс ще хвилин двадцять відпочивав, майже дрімав. Він більше не боявся. Втома, здається, прогнала будь-який страх.

Нарешті він знову звівся на ноги, не дуже вірячи, що йому вдасться перелізти через бурелом. Але він знав, що мусить спробувати. Клунок у його руках важив напевне не сорок фунтів, а всі двісті.

Але те, що трапилося минулого разу, сталося знову; він наче раптово, чітко пригадав сон. Ні, навіть не пригадав, а пережив заново. Коли поставив ногу на першу мертву гілляку, дивне відчуття пройшло крізь нього — щось схоже на тріумф. Втома не облишила його, але вона стала стерпною, майже неважливою.

Просто іди за мною. Іди за мною і не дивися вниз. Я знаю дорогу, але її треба пройти швидко та впевнено.

Так! Швидко та впевнено — так само як Джад витягнув жало бджоли.

Я знаю дорогу.

«Тут тільки одна дорога, — подумав Луїс. — Вона або приведе тебе туди, або ні». Якось він уже пробував перелізти через бурелом і у нього нічого не вийшло. Цього ж разу він піднімався впевнено та швидко, як тої ночі, коли Джад показав йому дорогу.

Усе вище і вище, не дивитися вниз. Тіло сина в брезентовому згортку гойдалося у нього в руках. Угору, поки вітер прокладає і просвердлює нові шляхи крізь його волосся, тріпаючи його в різні боки.

Луїс постояв пару хвилин на вершині бурелому, а потім пішов униз. Так само легко, наче спускався сходами. Кайло і лопата гриміли та глухо дзенькали об його спину. Хвилину по тому він

стояв на пружній, засипаній хвоєю землі. Стежка знову була перед ним. А за спиною нагромаджувався бурелом, набагато вищий за цвинтарну огорожу.

Чоловік пішов стежкою з сином, наслухаючи стогін вітру в кронах дерев. Звук більше не здавався йому жахним. Нічну роботу було майже виконано.

54

Рейчел Крід проїхала знак «ВИЇЗД 8. ДО ПОРТЛЕНДА, ВЕСТБРУКА — ТРИМАЙТЕСЯ ПРАВОРУЧ» і скерувала свій «Шевроле Шеветт» до з'їзду з автостради. Зліва вона бачила, як блимала на тлі нічного неба зелена вивіска готелю «Голлідей Інн». Ліжко, сон. Кінець цієї невпинної, пекельної напруги. Кінець — хоча б тимчасовий — болючому смутку за дитиною, якої більше нема. Вона збагнула, що це горе подібне до болю від видалення зубів. Спершу — повне заціпеніння, та навіть крізь це заціпеніння ти відчуваєш, як звивається в тобі біль, наче кіт, який хоче впіймати свого хвоста; біль, який от-от прийде. І він покаже себе у всій красі, як тільки скінчиться дія новокаїну.

Він сказав, що його послали попередити, але він не може втручатися. Він сказав, що був... що біля татка, бо вони були разом, коли його душа відокремилася від тіла.

Джад знає, але не розкаже. Щось відбувається. Щось. Але що? Самогубство? Невже самогубство? Це не про Луїса, не вірю. Та він брехав про щось. Це було в його погляді... О дідько, це ж було написано у нього на обличчі, неначе він хотів, аби я побачила, що він бреше, та зупинила його... тому що якась частка його боялася, так боялася...

Боялася? Але ж Луїс ніколи не боїться!

Раптом вона різко рвонула кермо «Шеветта» вліво, на що авто відповіло характерним для маленьких машинок вищанням коліс. На мить їй здалося, що «Шевроле» перевернеться. Та машина втримала рівновагу, і Рейчел продовжувала свій шлях на північ, а затишна вивіска «Голлідей Інн» блимала позаду неї. Попереду з'явився новий знак, який моторошно поблискував у темряві.

НАСТУПНИЙ ВИЇЗД НА ДОРОГУ 12 НА КАМБЕРЛЕНД

ЦЕНТР КАМБЕРЛЕНДА ЖЕРЕБ ЄРУСАЛИМА ФАЛМУТ
ФАЛМУТСЬКЕ УЗБЕРЕЖЖЯ

«Жереб Єрусалима¹, — відсторонено подумала вона. — Яка дивна назва».

Не дуже приємна назва... *«Прийди й спочинь в Єрусалим».*

Та вона не спочине цієї ночі. Попри Джадову пораду, вона мала намір їхати далі. Джад знав, що там було не так, і обіцяв владнати це, та старому було за вісімдесят і він тільки три місяці тому втратив дружину. Вона б не покладалася лише на Джада. Вона б ніколи не дозволила Луїсові ось так легко випхати її з дому, та смерть Гейджа ослабила її. Ще й Еллі з тією фотографією Гейджа, її перелякане личко — вона була схожа на дитину, яка пережила торнадо чи раптове бомбардування серед ясного неба. Найтемнішими нічними годинами Рейчел ледь не хотілося ненавидіти Луїса — за горе, якого він їй завдав; за те, що він не втішив її, коли вона так цього потребувала (чи за те, що не дозволив їй втішити його, чого вона також дуже потребувала), — але вона не могла. Вона надто сильно його любила, а його обличчя... воно було таким блідим і тривожним.

Стрілка спідометра смикнулася праворуч та наблизилася до позначки шістдесят миль на годину. Одна миля на хвилину. Можливо, за дві години п'ятнадцять хвилин вона доїде до Ладлоу. Можливо, вона навіть повернеться додому до світанку.

Рейчел намацала кнопку радіо, ввімкнула його, знайшла якусь рок-н-рольну портлендську станцію. Коли за півгодини сигнал почав пропадати, вона знову переключилася на станцію «Огасте» та опустила віконне скло, пустивши всередину свіже нічне повітря.

Вона запитувала себе, чи скінчиться коли-небудь ця ніч.

55

Луїс потрапив у полон свого сну, який все повторювався і повторювався; він щоразу кидав погляд униз, аби переконатися, що в руках несе загорнуте в брезент тіло, а не зелений пакет для сміття. Він згадав, як прокинувся наступного ранку, після того як

¹ Місто неодноразово згадується у творах Стівена Кінга — «Жереб Єрусалима», «Салемз Лот» і «На коня».

вони з Джадом побували тут. Тоді він мало що міг пригадати, але тепер це яскраве відчуття знову постало в його свідомості. Живе, воно наче вирвалося з нього та торкалося дерев, немовби вони також були живими та вступали з ним у своєрідний телепатичний контакт.

Луїс проходив місця, де стежка була широкою, як траса № 15, брів там, де вона настільки вужчала, що доводилося йти боком, аби гілки не чіплялися за голову та ноги його ноші, поважно ступав під склепінчастими арками дерев. Він вдихав різкий, чистий запах соснової смоли, чув дивне хрумкотіння хвойних голок під ногами — то було скоріше відчуття, аніж звук.

Врешті-решт, стежка впевнено почала йти під гору. Через деякий час нога плюхнула по воді та різко занурилася у в'язке багвиння... сипучий пісок, як це називав Джад. Луїс поглянув униз і запримітив стоячу воду навколо заростей очерету та огидних кущів з таким широким листям, що воно скидалося на тропічні. Він подумав, що зараз куди світліше, аніж минулої ночі. Повітря наелектризованіше.

Далі, як і на буреломі, треба йти швидко та спокійно. Просто йди за мною і не дивися вниз.

Ага, добре... і до річі, ти в Мені коли-небудь раніше бачив такі рослини? В Мені чи будь-де? Що воно в біса таке?

Байдуже, Луїсе, ану давай... вперед!

Він рушив уперед, вдивляючись у мокру болотяну поверхню, аж доки не помітив купину. Далі він дивився тільки вперед. Ноги самі перестрибували з одного зарослого травною горбочка на інший. «*Ми віримо, що гравітація є аксіомою*», — згадалося чомусь йому. Луїс почув це не в коледжі на курсі філософії, а в старшій школі. Викладач фізики ляпнув таке наприкінці семестру... Луїс ніколи не міг цього забути.

Він повірив, що могильник мікмаків здатен воскрешати померлих і тепер іде Болотом маленького бога з трупом сина на руках, не озираючись і не дивлячись униз. Ці болотисті нетрі повнилися звуками, як наприкінці осені. В очереті безперервно кумкали рахкавки, і їхній пронизливий хор здався Луїсові чужим і неприємним. Де-не-де чувся низький утробний бас самотньої ропухи. Кроків за двадцять у Болоті маленького бога на нього з сичанням напало щось... можливо, кажан.

Густий туман, що піднімався з землі, завирував навколо нього, вкриваючи спершу туфлі, потім гомілки, коліна... врешті, він закупорив Луїса у своєрідну білу капсулу. Йому здавалося, що світло яскравішало і пульсувало, немов якесь дивне серце. Він ніколи ще так сильно не відчував присутності природи як єдиної сили — справжньої істоти... можливо, навіть мислячої. Болото було живим, але аж ніяк не життєдайним. Якби хтось його запитав, чоловік не зміг би визначити, де саме тут крилося джерело життя. Та це місце повнилося можливостями, у ньому відчувалася сила. Луїс почував себе дуже крихтним і дуже смертним.

Потім звідкись *прийшов* звук, і Луїс пригадав, що минулого разу вже чув цей пожадливий регіт, який переходив у нестримне ридання. Раптом все стихло, та тільки для того, щоб через хвилину знову сповнитися цим сміхом, і тепер він вивищувався до маніакального елементу, від якого у Луїса кров стигла в жилах. Пасма туману звивалися навколо нього в гіпнотичному танку. Сміх збляк, залишаючи по собі лише дзижчання вітру. Це всього-на-всього маленька геологічна аномалія, не більше. Невелике заглиблення в землі. І якщо вітер проникне сюди, то роздере туман на шмаття, а Луїс дуже сумнівався, що хоче побачити те, що ховається за ним.

«Ти можеш почути звуки, схожі на голоси, але то кричать гагари далі на південь звідси. Звуки ваблять до себе. Це дивно...»

— Гагари, — вимовив Луїс, заледве впізнаючи надтріснутий, страхітливий звук власного голосу.

Луїс завагався, завмерши на одному місці, але буквально за мить рушив далі. Немовби караючи його за коротку зупинку, трясовина колихнула купину, нога зісковзнула, й він майже втратив туфлю; ледве витяг її з невиситимого багна.

Голос — якщо це був він — прийшов знову, тепер зліва. За секунду він був позаду чоловіка... линув буквально з-за його спини. Здавалося, варто Луїсові озирнутися, і він побачить менш ніж за фут від себе вимоклу в крові істоту з довжелезними іклами та блискучими очима... але Луїс навіть не подумав озиратися. Він продовжував іти, дивлячись прямо перед собою.

Раптом туман потьмянів, і Луїс збагнув, що над ним в повітрі висить обличчя; воно зловісно осміхалось і щось бурмотіло. Запали та розкосі, як на класичних китайських гравюрах, каламутно-

жовті очі мерехтіли. Рот розчахнувся в бридотній гримасі, вивернута нижня губа оголювала майже остаточно стесані зуби з чорно-коричневими плямами. Але Луїса найбільше вразили вуха, які були зовсім не вухами, а вигнутими рогами — скоріше баранячими, ніж чортячими.

Виглядало так, ніби ця гидотна голова, що плавала у повітрі, розмовляла, сміялася. Її рот рухався, хоча вивернута нижня губа так ніколи і не повернулася на правильне місце. Вени на ній пульсували чорним. Ніздрі палахкотіли вогнем: наче вдихаючи життя та повітря, вони видихали білу пару.

Коли Луїс підійшов ближче, голова вивалила свого язика. Він був довгим і гострим, брудно-жовтого кольору, вкритий дрібними лусочками. Луїс помітив, як одна з них припіднялася і звідти, як з люка, виліз білий хробак. Кінчик язика ліниво поповз вниз до того місця в повітрі, де мало б бути адамове яблуко істоти... Воно сміялося.

Луїс міцніше притис Гейджа до себе, наче хотів захистити його. Ноги захиталися, і він почав зісковзувати з купини.

«Ти можеш побачити вогні Святого Ельма — моряки їх іще називають чортовими каганцями. Вони часом набувають дивних форм, але то нічого. Якщо ти щось таке запримітиш і воно тебе турбуватиме, просто відвернися».

Голос Джада в його голові вказував шлях до порятунку. Луїс знову впевнено рушив уперед. Спершу він хитався, але з часом віднайшов рівновагу. Він не озирався, але знав, що лице — коли це і справді було воно, а не химерний витвір туману та його уяви, — висіло над ним. За секунду або хвилину воно розчинилося в леткому тумані.

Це не були вогні Святого Ельма.

Звісно, що ні. Це місце щерть заповнене мерзенними, похмурими привидами. Ти міг побачити щось таке, що звело б тебе з розуму. Луїс не думав про це. Не було потреби про це думати. Не було потреби...

Щось наближалося.

Луїс повністю зупинився і прислухався до цього звуку... цього неблаганного звуку, що наближався. У нього відвисла щелепа; усі м'язи, котрі тримали його рот стуленим, в одну мить розслабилися.

Такого звуку він ніколи не чув у своєму житті — живий звук, гігантський звук. Десь неподалік, зовсім близько затріщали гілки. Підлісок заджеркотав під невимовно великою ногою. Желеподібна земля під Луїсовими ногами стала ритмічно здригатися. Йому здалося, що він застогнав,

(Боже Боже милостивий Боже що це що іде сюди крізь туман?)

і він ще міцніше притис Гейджа до грудей. Йому здалося, що рахавки та ропухи враз затихли, що вологе болотне повітря наповнилося протиприродним, хворим запахом згнилого бекону.

Що б це не було, воно було величезним.

Луїс здивовано задирав голову все вище і вище, як людина, яка спостерігає за траєкторією ракети. Істота рушила до нього, і затріщало дерево — не гілка, а ціле дерево, яке впало зовсім близько від нього.

Луїс побачив дещо.

У тумані на мить проступила сиза пляма, і це широке розмите марево було більше шістдесяти футів заввишки. Це була не тінь і не безтілесний дух; чоловік відчував, як від кроків істоти дме вітер, чув, з яким гучним опускаються на землю її ноги, чув, як чавкає твань.

Тут Луїсові здалося, що він помітив помаранчево-жовті вогні у вишині. Вогні, що так нагадували очі.

Потім звуки почали танути. Коли все зникло, якась рахавка гучно закумкала. Їй відповіла інша жаба, згодом до розмови приєдналася третя, четверта також докинула слівце в загальні балачки, а врешті ще двоє приєдналися до цієї жаб'ячої суперечки.

Звуки, які видавала та істота, рухалися (повільно, але безпомилково; мабуть найгіршим було усвідомлення цілковитої продуманості цих рухів) геть на північ. Тихо... тихіше... зникли.

Луїс знову почав рухатися. Його плечі та спина заледеніли від болю. Від шиї і до кінчиків ніг усе було просякнuto потом. Перші весняні комарі, що зовсім недавно вилупилися з яєць, голодні та злі, обсіли чоловіка, розглядаючи його як пізню закуску.

Вендіго, милостивий Боже, це був Вендіго — істота, яка блукає північними землями, істота, яка торкається тебе та обертає на канібала. Це був він. Вендіго щойно пройшов за якихось шістдесят ярдів від мене.

Луїс наказав собі не молоти дурниць — наслідуючи Джада, уникати думки про те, що може жити за «Кладвищем домажніх тварин», — це просто гагари, просто вогні Святого Ельма, та хай навіть придуркуваті «Нью-Йорк Янкіз»¹. Хай це буде будь-що, тільки не істота, яка скаче, повзає, ковзає та продирається між світами. Хай буде Бог, хай буде недільний ранок, хай буде член єпископальної ради, вбраний у білі шати... але хай зникне цей похмурий, брудний жах темного боку Всесвіту.

Луїс ішов із сином на руках, і земля під його ногами твердішала. Трохи згодом він наблизився до поваленого дерева, крона якого в бляклому тумані нагадувала щітку для пилу, що її кинула тут величезна домробітниця.

Дерево було зламаним — розколотим, — і місце зламу було зовсім свіжим: жовто-біла серцевина сочилась смолою. І коли Луїс доторкнувся до неї, перелазячи через повалений стовбур, вона була ще теплою. За деревом виявилась яма, з якої йому довелося видиратися зі значними зусиллями; і хоча кущі ялівцю та лавру були вдавнені в землю, Луїс забороняв собі думати, що це слід від ноги. Він міг озирнутися, щоб перевірити чи та яма мала обриси чогось подібного, однак не став цього робити. Просто побрів далі: шкіра захолола, гарячий рот пересох, а серце ледь не вистрибувало з грудей.

Під ногами перестало чвакати багно, знову тихо затріщала сонова хвоя. Потім почалося каміння. Він уже майже прийшов.

Стежка пішла вгору. Луїс боляче забив гомілку об кам'янистий виступ. Це явно був не звичайний камінь. Чоловік незграбно потягнувся однією рукою вперед (лікоть, яким він підтримував перев'язь, добряче затерп) і доторкнувся до нього.

Тут сходинки. Вибиті в скелі. Сорок дві чи сорок чотири, вже не пам'ятаю. Просто йди за мною. Виліземо на вершину — і ми на місці.

Луїс поліз вгору, і жвавість рухів знову повернулася до нього. Від виснаження боліла спина, однак зосталося зовсім трохи. По-

¹ «Нью-Йорк Янкіз» — бейсбольна команда, головний суперник улюбленої команди Стівена Кінга «Ред Сокс». У 70-х роках між командами точилася запекла боротьба. Оскільки «Нью-Йорк Янкіз» стояли на шляху «Ред Сокс» до чемпіонства, Кінг їх, м'яко кажучи, недолюбливав.

думки рахуючи сходинки, він рухався вгору, боровся з безупинними потоками крижаного вітру, який зараз тільки дужчав. Вітруган шарпав Луїса за одяг, а шматок брезенту, в який був загорнутий Гейдж, тріпотів, наче підняте вітрило.

Тільки раз Луїс задер голову та побачив, як зорі скачуть на небосхилі в скаженому танку. Він не міг впізнати жодного сузір'я і затремтів від цього. Біля нього була кам'яна стіна — груба на дотик, пощерблена, роз'їдена часом. На ній було помітно обриси човна, борсука, людського обличчя з похмурими очима під відлогою. Гладенькими були тільки вибиті в скелі сходи.

Луїс досягнув вершини та застиг там з похиленою головою. Він хитався, з хрипким свистом вдихаючи та видихаючи повітря. Легені нагадували добряче покопаний футбольний м'яч. Здавалося, у нього в боку стирчить великий уламок скла.

Вітер танцював у волоссі та ревів у вухах, мов дракон.

Тут, на вершині, ніч була особливо ясною. А хіба минулого разу вона була хмарною чи він просто не звертав уваги? Та це не мало значення. Зараз він вдивлявся в нічний небосхил, і цього видива було достатньо, аби на спині в нього знову повстали сироти.

Те ж саме, що і на «Кладвищі домажніх тварин».

«Звісно, ти це знав», — прошепотів хтось у його голові, коли Луїс оглядав купи каміння, яке колись було курганами. Ти знав це — мусив знати! Не концентричні кола, а спіраль...

Так. На вершині меси, повернута до холодних зірок та безмежної чорноти космосу, лежала гігантська спіраль, до створення якої доклалася, як сказали б старожили, Тьма Рук. Тут не було справжніх курганів. Луїс бачив, що всі вони розкидані, немовби щось поховане під ними повернулося до життя... і пробило собі шлях нагору. Камені самі попадали так, аби утворилася ця спіраль.

«Чи бачив хтось це з висоти пташиного польоту? — Чомусь задався питанням Луїс, згадуючи про ті малюнки в пустелі, які залишили по собі індіанці Південної Америки. — Чи бачив хтось це з висоти пташиного польоту, і якщо так, то мені було б цікаво дізнатися, що вони про все це думають?»

Він став на коліна та поклав тіло Гейджа на землю, зітхаючи з полегшенням.

Нарешті до нього почав повертатися здоровий глузд. Він дістав ножа, перерізав мотузку, яка тримала кайло та лопату в нього за спиною. Інструменти з дзенькотом упали на землю. Луїс ненадовго приліг, сліпим поглядом витріщаючись на далекі зорі.

Що то була за істота в лісах? Бідолошиний Луїсе, ти справді гадаєш, ніби щось гарне станеться в кінці п'єси, в якій щось таке є серед головних персонажів?

Однак тепер було запізно повертати назад, і він знав це..

— Окрім того, — промимрив він сам до себе, — все ще може обернутися на краще, немає успіху без ризику, і, можливо, немає ризику без любові. Хоч би там як, є ще мій саквояж: не той, що під сходами, а той, що у ванній на верхній полиці. Той, по який я послав Еллі в ту ніч, коли в Норми стався серцевий напад. Там є шприци, і коли щось трапиться... щось лихе... ніхто не знатиме про це, крім мене.

Думки обернулися на нерозбірливе, екстатичне бурмотіння мольничника, і, коли його руки схопилися за кайло, Луїс, все ще стоячи навколішки, заходився рити землю. Щоразу, коли він опускав кайло вниз, то навалювався на нього всім тілом, як давній римлянин, що падає на меч. Так, мало-помалу, яма заглиблювалася і набувала певних обрисів. Він витягував камені з могили та разом з твердим ґрунтом викидав їх геть. Але деякі залишав.

Для кургану.

56

Рейчел ляснула себе по обличчю так, що аж у вухах задзвеніло, та все одно все ще куняла. Прокинулася вона раптово — аж у Піцфілді! — і в перші декілька секунд їй здавалося, що сотні безжальних срібних очей витріщаються на неї і мерехтять, як холодні, голодні вогні.

А потім вони обернулися на маленькі прожектори дорожньої огорожі. Авто заїхало далеко за аварійну смугу.

Жінка знову повернула кермо ліворуч — вищання коліс, — і тут почулося слабеньке клацання. Певно, її правий передній бампер щойно врізався у стовпчик дорожньої огорожі. Її серце калатало в грудях і так сильно гупало об ребра, що в неї перед очима пішли темні плями, які то збільшувались, то стискалися у ритмі її серцебиття. Та вже наступної миті, попри смертельну небезпеку, страх

і Роберта Гордона, який горланив по радіо пісню «Гаряча дівуля»¹, вона знову починала куняти.

Божевільна, параноїдальна ідея спала їй на думку. Звісно, це була просто втома. Просто втома і не більше, та їй почало здаватися, наче *щось* навмисне намагається тримати її подалі від Ладлоу сьогодні.

— Ще й параноя, чарівно, — пробурмотіла вона, слухаючи рок-н-рольні ритми. Вона спробувала розсміятися — не вдалося. Вона просто не змогла. Нічний морок надавав цій ідеї якоїсь моторошної правдоподібності. Рейчел почувалася героїнею якогось мультфільму, яка потрапила на гумову стьожку гігантської рогатки. Вона біжить і тим самим натягує стьожку все сильніше і сильніше, і коли врешті потенційна енергія гумової стрічки зрівняється з енергією бігуна... інерція стане... чим?... елементарна фізика... *щось* намагається втримати її подалі від дому... *не втручайся, ти...* спочиле тіло хоче лишитися спочилим... наприклад, тіло Гейджа... приведене в дію.

Цього разу вищання коліс було гучнішим, а небезпека — ближчою. З пронизливим скреготом машина їхала вздовж дорожньої огорожі, здаючи фарбу з блискучого металу. І якусь мить кермо не слухалося Рейчел, і вона, ридаючи, тиснула на гальма. Весь цей час вона спала, не просто куняла, а спала й бачила сни на швидкості шістдесят миль на годину. А якби ще й огорожі не було, а стояли лише окремі стовпчики...

Спантеличена й налякана, вона зупинилася, припаркувала авто та заридала, ховаючи обличчя в долонях.

Щось намагається втримати мене подалі від нього.

Коли вона опанувала себе, то знову почала кермувати — система керування маленької машинки не постраждала, та все одно компанія «Авіс» матиме до Рейчел серйозні запитання щодо обдертих боків, коли вона повертатиме авто в Бенгорському аеропорту.

Не зважай. Вирішуй проблеми почергово. Передусім — випити трохи кави.

Доїхавши до виїзду з Піцфілда, Рейчел повернула. Уже за милю вона побачила яскраві вогні та почула глухе ревіння дизельних двигунів. Вона під'їхала, заправила «Шеветт» — «А хтось добряче

¹ «Red Hot» — пісня американського співака Роберта Гордона (народився у 1947 році).

пом'яв боки вашій машинці», — ледь не з захопленням у голосі сказав хлопець із заправки — і зайшла в придорожню кав'ярню, яка пахло пересмаженою олією, перевареними яйцями... і, на щастя, хорошою міцною кавою.

Рейчел випила поспіль три чашки дуже солодкої чорної кави — наче ліки. Кілька водіїв вантажівок сиділи за стійкою чи за столиками та брали на кпини офіціанток, які у світлі флуоресцентних ламп примудрялися виглядати так, начебто вони медсестри, які збираються повідомити погані новини.

Рейчел оплатила рахунок і повернулася до припаркованого авто. Машина не заводилася. Ключ повертався, з мотора чулося коротке сухе гарчання — і все.

Повільно та люто Речел взялася гамселити кулаками по керму. Щось намагалося зупинити її. Не було жодної логічної причини, чому ця новенька машина з менш ніж п'яти тисячами миль пробігу раптом взяла й заглохла. А відбулося саме це. І ось Рейчел застрягла в Піцфілді, все ще за п'ятдесят миль від дому.

Рейчел прислухалася до монотонного гудіння великих вантажівок, і раптом їй спало на думку, що саме та, яка вбила її сина, також була тут, поміж них... І ця вантажівка не гуркотіла, а гигикала.

Рейчел опустила голову і розплакалася.

57

Луїс перечепився через щось і розпластався на землі. З хвилину він думав, що взагалі не зможе зіп'ястися на ноги — це було надто складно, — а буде собі лежати тут, прислухатиметься до пронизливого хору жаб на Болоті маленького бога та страдницького хору пошкоджених нутрощів власного тіла. Він лежатиме тут, аж доки не засне чи не помре. Останнє видавалося йому імовірнішим.

Чоловік пригадав, як брезентовий згорток ковзнув у викопану ним яму. В пам'яті постало те, як він голими руками кидав землю назад у могилу. А ще він був переконаний, що пам'ятає, як складав камені: від широкої основи до самої верхівки...

Однак насправді пам'ятав він зовсім небагато. Мабуть, він спустився сходами, інакше б не опинився в цьому місці, яке було... де? Роззирнувшись навколо, він подумав, нібито впізнає

велику стару сосну, яка росла неподалік від бурелому. Невже він пройшов усе Болото маленького бога, навіть не підозрюючи про це? Луїс припускав, що це можливо. А ось вам.

Цього більш ніж достатньо. Я посплю тут.

Але це була саме та оманливо заспокійлива думка, яка й підняла його на ноги і змусила рухатися вперед. Якщо він зостанеться тут, *щось* може знайти його... те *щось* може ходити лісами, шукаючи його саме цієї миті.

Він витер долонею обличчя і зі здивуванням помітив на пальцях кров... коли це він встиг розбити собі носа?

— А хіба не похуй? — хрипким голосом спитав Луїс і заходився нишпорити по землі, аж доки не знайшов лопату з кайлом.

Через десять хвилин перед ним виріс бурелом. Луїс поліз на нього. Він повсякчас оступався, але майже до самого підніжжя йому вдавалося триматися рівно. Потім він зиркнув на ноги — і одна з гілок миттєво клацнула (*«Не дивися вниз»*, — казав Джад), інша впала, тягнучи за собою ступню Луїса, і від сильного поштовху вітру він глухо гепнувся на землю.

Будь я проклятий, якщо це не другий цвинтар, на якому я падаю за цю ніч... і будь я проклятий ще раз, якщо цього не достатньо.

Луїс знову взявся шукати інструменти. Знайшовши їх, роздивився навколишній пейзаж — те, що освітлювали зорі. Поблизу була могила ПОЛІ. *«Він був слухнянем»*, — втомлено подумав Луїс. А ще тут була ТРИКІ. ВБИТА НА ТРАСІ 15 ВЕРИССНЯ 1968. Вітер дужчав, і чоловік чув слабке дзенькання металу — можливо, колись це була бляшанка *«Дель Монте»*, яку згорьований власник померлої тваринки разом з батьком розрізав ножицями для металу, розплющив молотком і прибив до палки, — і страх повернувся знову. Луїс надто втомився, аби відчувати, як сухий жар паніки випалює його, — скоріше, страх пульсував у ньому, наче повільне, хворе серцебиття. Він зробив це. Якимось чином цей постійний дзенькіт, що долинав з пітьми, зняв полуду з його очей — продемонстрував усю гидотність ситуації.

Бредучи крізь «Кладвище домажніх тварин», Луїс проходив повз «МАРТУ, НАШУ КРОЛИЦЮ, ЯКА ПОМИРЛА 1 БЕРЕЗНЯ 1965», повз надгробок «ПАТТОН»; він переступив через уламок дошки, який позначав місце, де навіки спочила «ПОЛІНЕЗІЯ».

Дзенькання металу тепер стало гучнішим, і чоловік спинився. На вершечку трохи нахиленої дошки, яку встромили в землю, виднівся олов'яний прямокутник, і Луїс при тьмяному світлі зірок прочитав: «РІНГО НАЩ ХОМКА 1964—1965». Саме цей прямокутник олова дзвенів безкінечною луною біля арки з написом: «Кладвище домажніх тварин». Луїс нахилився, аби відірвати його геть, — і весь похолов, волосся на голові заворушилося.

Там позаду щось рухалося. Щось рухалося по той бік бурелому.

Те, що він почув, було ледь вловимим шурхотом — тихий хрускіт соснових гілок, сухе клацання галузок, тріщання підліску. Звук майже тонує у загальному гудінні вітру.

— Гейдже? — захрипів Луїс.

Самого тільки усвідомлення того, що саме він робить — стоїть у мороці ночі та кличе свого померлого сина, — вистачило, щоб волосся на голові Луїса стало дибки. Він затремтів так сильно, неначе його била пропасниця.

— Гейдже?

Звуки зникли в нікуди.

Не зараз; ще надто рано. Не питай мене, звідки я знаю, але це правда. То не Гейдж. Там щось зовсім інше...

Луїс згадав, як Еллі розповідала йому: «Він сказав: “Лазарю, вийди сюди”, і вчителька сказала, що якби Він просто сказав вийти сюди, то, мабуть, з могил піднялися б усі померлі».

По той бік бурелому знову залунали незрозумілі звуки. По той бік бар'єру. Їх майже — але не зовсім — не було чути в завиванні вітру. Неначе щось сліпе кралось за ним, підкорюючись тільки первісним інстинктам. Його смертельно перенапружений мозок витворював жахний, хворий образ: гігантський кріт або величезний кажан, що скоріше плазує, ніж летить підліском.

Луїс позадкував з «Кладвища домажніх тварин», остерігаючись обернутися спиною до бурелому — цього примарного миготіння, синього шраму на тілі ночі, — аж доки він не вийшов на стежину. А тоді прискорився, і десь за чверть милі від того місця, де стежка виходила з лісу в поле за його будинком, знайшов у собі достатньо сил, щоб бігти.

Луїс швиргнув кайло та лопату в гараж і постояв трохи на краю дороги, зиркаючи то на стежку, якою прийшов сюди, то на

небо. Була чверть на п'яту ранку, і вже ось-ось мало світати. Світло вже напевно пододало дві третини шляху через Атлантику, але тут, у Ладлоу, ще стояла ніч. Вітер не вщухав.

Чоловік пішов до будинку. Проплентався через гараж і відімкнув задні двері. Не вмикаючи світла, він пройшов через кухню до маленької вбиральні, яка була між кухнею та їдальнею. Там він клацнув вимикачем, і перше, що він побачив, був Черч, який, скрутившись у клубок на туалетному бачку, витріщався на нього своїми каламутними, жовтими очима.

— Черчу, — сказав Луїс. — Я гадав, що тебе хтось вигнав.

Кіт тільки втомлено на нього глянув. Так, хтось вигнав Черча; і зробив це сам Луїс. Він дуже чітко це пам'ятав. А ще він пам'ятав, як поміняв розбиту шибку на горіщі, думаючи, ніби вирішив усі проблеми. Та кого він дурив? Якщо Черч хотів зайти, він заходив, бо тепер став *іншим*.

Це не мало значення. Після вбивче виснажливого походу на кладовище нічого не мало значення. Він почував себе чимось напівживим, чимось із тих дурнуватих зомбі-фільмів Джорджа Ромеро¹ або створінням, яке втекло з поеми Еліота про порожніх людей. *«Дивно, що, поки я брів через Болото маленького бога та піднімався на могильник мікмаків, у мене не відросли довгі, зазубрені пазури»*, — подумав Луїс, видавши сухий смішок.

— Солом'яна я голова², Черчу, — квакнув він і почав розстібати сорочку. — Краще повір мені.

На лівому боці, трохи нижче грудної клітки був величезний синець, а коли Луїс зняв штани, то побачив, що коліно, яким він ударився об надгробок, надулося, як кулька. Воно вже стало

¹ Джордж Ромеро (народився у 1940 році) — американський кінорежисер, сценарист. Культова особа в хоррор-індустрії. Так званий «батько» зомбі. Знятий у 1968 році фільм «Ніч живих мерців» назавжди змінив обличчя жанру. Ромеро та Кінга пов'язує давня дружба. Ромеро зняв Стівена Кінга у фільмі «Калейдоскоп жахів», а також екранізував роман Кінга «Темна половина». Старі друзі розважаються, вставляючи у свої твори посилання одне на одного. Наприклад, у фільмі 1985 року «День мерців» для одного із зомбі книга Стівена Кінга «Салемз Лот» є єдиним спогадом про минуле життя.

² Алюзія на рядки з поеми Томаса Стерна Еліота «Порожні люди», вперше опублікованої у 1925 році.

багряно-чорним, і чоловік подумав, що скоро не зможе згинати його, суглоб скажено болітиме та втратить еластичність — немовби його заллють цементом. Коліно, ймовірно, дійматиме його дошовими днями все життя.

Луїс простягнув уперед руку, аби погладити Черча, — він відчайдушно потребував хоча б натяку на затишок, — але кіт швидко зістрибнув з унітаза і, хитаючись, мов п'яний, пішов шукати собі нове місце для снання. Кіт кинув тупий каламутно-жовтий погляд на Луїса та вийшов геть.

В аптечці чоловік знайшов «Бен-Гей»¹, опустив кришку унітаза, сів і натер маззю пошкоджене коліно. Потім якось вельми незграбно наклав мазь собі на поперек.

Луїс вийшов з туалету та почовгав до вітальні. Увімкнув світло в коридорі й застиг, отупіло роззираючись навколо. Усе виглядало так дивно! У Святвечір він стояв саме тут, коли подарував Рейчел сапфір. Прикраса лежала в кишені його халату. Тут було крісло, в якому він зробив все, що міг, аби після фатального серцевого нападу Норми Крендал пояснити Еллі факт невідворотності смерті — факт, що, як виявилось, був неприйнятним для нього самого. Ялинка стояла в тому кутку. Свою паперову індичку, яку Луїс прийняв за футуристичну гаву, Еллі приклеїла скотчем ось до цього вікна. А ще раніше вітальня була порожньою, тут не було нічого, окрім коробок «Юнайтед Вен Лайнз»², у яких через усю країну приїхали їхні пожитки. Він згадав, наскільки незначними виглядали їхні речі, запаковані ось так у коробки — крихка стіна між його родиною та холоднечею зовнішнього світу, де їхні імена та родинні звички нікому не відомі.

Як дивно це все виглядало... і як же сильно він хотів, аби вони ніколи не чули про Університет штату Мен, про Ладлоу, про Джада та Норму Крендалів, про все це.

Він пішов нагору в самих трусах. У ванній кімнаті виліз на табуретку та дістав чорний саквояж з аптечки. Забрав його до своєї спальні, сів на ліжко і став порпатися всередині. Ось — на випадок, якщо вони знадобляться, — шприци, а серед котушок

¹ Бальзам, який є зовнішнім анальгетиком.

² Транспортна компанія.

хірургічних ниток, хірургічних ножиць та упаковок медичного джгута лежали ампули зі смертельною отрутою.

На випадок, якщо вони знадобляться.

Луїс зачинив саквоюж і поставив його біля ліжка. Він вимкнув світло та ліг, підклавши руки під голову. Лежати ось так на спині, відпочиваючи, було неймовірно добре. Подумки він знову повернувся у «Світ Дісней». Побачив себе в білій уніформі. Він вів фургончик з вухастим логотипом — жодних вказівок, що це «швидка» на виїзді. Ніщо не має лякати багатих відвідувачів.

Гейдж сидів біля нього. Шкіра малого була засмаглою, а оченята світилися здоров'ям. Ліворуч від них був Гуфі. Він потискав руку якомусь хлопчику — дитина була в абсолютному захваті. Поруч стояв Вінні Пух, який позував з двома бабусями в брючних костюмах для третьої бабусі з фотоапаратом у руках; тут же стояла маленька дівчинка, яка кричала:

— Я люблю тебе, Тигра! Я люблю тебе, Тигра!

Вони з сином були на чергуванні. Вони з сином були вартовими в цьому магічному світі; вони кружляли в білому фургончику з повністю закритою червоною сиреною. Вони не шукали неприємностей, але були готові зустрітися з ними лицем до лица. А вони причаїлися навіть тут, у місці невинних розваг: усміхнений чоловічок, що купує касету з фільмом на головній вулиці, може схопитися за груди та впасти з серцевим нападом, вагітна жінка, що спускається сходами від «Небесної коліснички», може відчути, що почалися перейми; мила дівчинка-підліток, що немовби зійшла з малюнків Нормана Роквела¹, може забитися в нападі епілепсії; її туфельки вибиватимуть скажену чечітку на бетонній підлозі в ритмі сигналів, які посилає її мозок. Тут були сонячні удари, інфаркти, інсульти, а одного задушливого орландського вечора і взагалі може вдарити блискавка. Сюди може прийти навіть Оз, *Вевикий і Гвізний*, — він прогулюватиметься по перону дитячої залізниці в Магічному Королівстві або ж вдивлятиметься у відвідувачів своїми сліпими тупими очима з одного

¹ Норман Роквел (1894—1978) — американський художник-ілюстратор. Протягом сорока років ілюстрував обкладинки журналу «The Saturday Evening Post». Саме ці малюнки має на увазі Стівен Кінг.

з літаючих «Дамбо»¹, — Луїс і Гейдж знали його, як і багатьох інших персонажів у парку розваг — Гуффі, Міккі, Тигру або ж вельмишановного й поважного містера Макдака. Проте він був тим, з ким ніхто не хотів робити фотографій, йому ніхто не хотів представити свого сина чи доньку. Луїс та Гейдж знали його; колись вони вже зустрічалися з ним у Новій Англії. Він тільки й чекає, коли ти вдавишся мармуровою кулькою; він задушить тебе пакетом для сміття; мигцем доправить у вічність смертельним розрядом електричного струму — «Шукайте в найближчих розетках вашої квартири! За кожним третім несправним тумблером — подарунок саме для вас!» Смерть ховалася у пакеті з горішками, у шматку стейка, у наступній пачці цигарок. Оз завжди був поруч, перевіряв усі переходи між світом живих і потойбіччям. Брудна голка, отруйний жук, обірваний дріт під напругою, лісова пожежа. Скейти, які виносили дітей на жваві перехрестя. Коли ти йдеш прийняти душ — Оз з тобою. Приймай душ з другом. Коли ти сідаєш на літак, Оз бере твої квитки. Він у воді, яку ти п'єш, він у їжі, яку ти споживаєш. *Хто там?* — питаєш ти у пітьми, коли ти сам або наляканий. І у відповідь ти чуєш його голос: «Не бійся! Це всього лишень я. Здоров! Як ся маєш? Тримай рак кісток, неробо. Мені так скода, Цярлі, вибачай²! Сепсис! Лейкемія! Атеросклероз! Коронарний тромбоз! Енцефаліт! Остеомієліт! Гей-гай, ану давай! Нарик з ножем під дверима. Телефон, що дзвонить посеред ночі. Криваве місиво на дорогах Північної Кароліни — подається під ароматним соусом з акумуляторної кислоти. Жмені таблеток! Жуй їх усі! Давай! Ах, ці чарівні сині смужки на нігтях задушених — це твій мозок з останніх сил боровся за життя, висмоктуючи з тіла весь кисень, який залишився, навіть той, що ховався під нігтями. Гей, народе, мене звуть Оз,

¹ Персонаж однойменного мультфільма Волта Діснея — слоненя з величезними вухами, яке вмів літати. У 1942 році мультфільм отримав «Оскар» за найкращу музику.

² Фраза «Цярлі, вибачай» (спотворене «Чарлі, вибачай» — Оз імітує азійський акцент) вперше з'явилася в рекламі консервованого тунця, персонаж якої — тунець Чарлі — постійно потрапляв у конфузні ситуації і чув цю фразу на свою адресу. На сьогодні ці слова стали ідіомою, яку використовують, коли хочуть не просто повідомити неприємні новини, а й іронічно натякнути, що допомоги чекати не варто.

Вевикий і Гвізний, але ви, якщо хочете, можете кликати мене просто Оз. Ми ж бо тепер друзяки до гробової дошки. Тільки заждіть хвилинку, я шандарахну по вас хронічною серцевою недостатністю, тромбом у мозок. Давайте далі, можете глянути: жінка з тазовим передлежанням. Тисячі вибачень! Мушу відкланятись! Мені ще треба надиміти в Омасі».

І цей голос, що кричить: «Я люблю тебе, Тигра! Я люблю тебе! Я вірю в тебе, Тигра! Я завжди любитиму тебе та віритиму в тебе, і я завжди залишатимусь юною. В моєму серці навіки зостанеться тільки Оз, Вевикий і Гвізний, цей милий дурисвіт з Небраски.

Ми кружлятимемо... Я та мій син... бо основа всього цього — не війни чи секс, а лише хвора, благородна, безнадійна війна з Озом, Вевикиєм і Гвізним. Я та мій син, у нашому фургончику під ясным небом Флориди; ми їдемо. Червоний ліхтар надійно прикрито, але якщо знадобиться, то він тут... і ніхто, крім нас, не знає, що він знадобиться. Адже людське серце твердіше за камінь. Людина ростить, що здужа, а опісля жне плоди того...

З такими неспокійними, бляклими думками Луїс Крід засинав, поступово втрачаючи зв'язок з будь-якою реальністю, аж доки втома та виснаження не затягнули його у позбавлене сновидінь чорне провалля.

Якраз перед тим, як перші промені світанку торкнулися неба, на сходах зашурхотіли кроки. Вони були повільними та незграбними, однак цілеспрямованими. У темряві коридору рухалася тінь. Вона принесла з собою сморід. З'явилися білі руки, пролунало клацання, і чорний саквояж біля ліжка було відкрито.

Тихе дзвякання предметів, які пересували з місця на місце.

Руки шукали, без жодного інтересу відставаючи ліки, ампули, шприци. Нарешті вони знайшли дещо та витягли це. У непевному ранньому світлі блиснуло срібло.

Розмите *щось* вийшло з кімнати.

ЧАСТИНА 3

Оз, Вевикий і Гвізний

Ісус же, розжалобившись в серці своєму, підійшов до гробу. Була ж то печера і камінь налягав на вхід. Промовляє Ісус: «Відкотіть цього каменя!»

Марта говорить до Нього: «Господи, він вже гнити почав, — бо чотири дні вже як помер він...»

Помолившись трохи, Ісус гучним закричав голосом: «Лазарю, вийди сюди!»

І вийшов померлий, по руках і ногах обв'язаний пасами, а обличчя у нього було перев'язане хусткою...

Ісус каже до них: «Розв'яжіть його та й пустіть, щоб ходив...»

Євангеліє від св. Івана (переказ)

— Я лише щойно подумала про це, — скрикнула вона в істеричі. — Чому я не подумала про це раніше? Чому ти не подумав про це раніше?

— Не подумав про що? — спитав він.

— Інші два бажання, — швидко відповіла вона. — Ми ж використали тільки одне.

— Хіба цього було не досить? — розлючено відрізав він.

— Ні, — закричала вона, тріумфуючи. — У нас є ще одне бажання. Скоріше спустися вниз, візьми лапку і побажай, аби наш хлопчик знову жив.

В. В. Джейкобс «Мавп'яча лапка»

Здригнувшись, Джад Крендал прокинувся і ледь не впав з крісла. Він гадки не мав, як довго проспав: п'ятнадцять хвилин чи три

години. Старий глянув на годинник і побачив, що було п'ять хвилин на шосту. Йому здавалося, що все в кімнаті невловимо змінилося, і голка пекучого болю пронизувала його спину від сну на кріслі.

«Ох, дурний стариган, дивись, що ти накоїв!»

Але він знав — знав у глибині свого серця, — що це не його провина. Він не просто заснув на варті. Його заколисали.

Ця думка налякала його, та дещо налякало його ще більше: чому він прокинувся? Йому здавалося, що пробудженню передував якийсь звук, якийсь...

Джад затримав дихання, прислухаючись до тихого стуку власного серця.

Був якийсь звук — не той, що розбудив його, але інший. Легке скрипіння дверних завіс.

Джад знав кожен звук у цьому будинку — де скрипнула мостина, яка сходинка скреготить, де саме виспіває вітер у ринві такими холодними ночами, як вчорашня. Він чудово знав цей звук. То відчинилися важкі вхідні двері між ганком та передпокою. І разом з цим його мозок пригадав той, інший звук, який розбудив Джада. Це було скрипіння пружини дверцят, які вели з ганку на вулицю.

— Луїсе? — покликав він без особливої надії. Луїса там не було. Що б там не ховалося, воно було послано покарати старого за його гординю та марнославство.

Кроки повільно рухалися з передпокою до вітальні.

— Луїсе? — знову спробував гукнути він, та з його горла вивірився лише здавлений хрип — усе заповонив запах чогось, що прийшло в його дім на краю ночі. Це був брудний, низинний запах — так смердить ядуче гниловоддя.

У мороці Джад міг роздивитися великі обриси — шафу Норми, кухонний буфет, високий комод, — та жодних деталей. Він спробував зіп'ястися на обважнілі ноги, та його мозок волав, що потрібно більше часу, що він надто старий, аби знову зустрітися з цим. Зустріч з Тіммі Бетерманом була жахливою, а Джад у ті дні був ще молодим.

Двері розчинилися і пустили всередину тіні. Одна з них була куди щільнішою за інші.

Милий Боже, цей сморід.

Тихе човгання у темряві.

— Гейдже? — Джад врешті став на ноги. Краєм ока він бачив охайний горбочок попелу в попільничці. — Гейдже, це ...

Темряву пронизало мерзотне нявчання, і на мить Джад похолодів від жаху. Це був не повсталий з могили син Луїса, а якась огидна почвара.

Ні. Ні те, ні інше.

Це нявкав Черч, вигнувшись у дверному прорізі. Очі kota світилися, як тьмяні та брудні лампи. Потім старий кинув поглядом у бік, де стояло *щось*, що зайшло разом з котом.

Джад позадкував, намагаючись зібрати думки докупи та лишитися при тямі, попри той жахливий сморід. О, як холодно стало враз — *воно* принесло з собою могильний холод.

Джад непевно похитнувся — це кіт звивався поміж ніг, і від того дотику все тіло тремтіло. Кіт муркотів. Джад дав йому копняка та відштовхнув подалі. Тварина ошкірилася на нього та засичала.

«Думай! Думай, дурний стариганю, мо', ще не пізно, мо', ще до-сі не пізно... воно вернулося, але ж его знову можна вбити... якщо ти тіко зможеш.. якщо подумаєш...»

Він позадкував на кухню і раптом згадав про шухляду з кухонним приладдям біля раковини.

У шухляді був різницький ніж.

Слабкою ногою він штовхнув кухонні двері та відчинив їх. *Те*, що зайшло в його дім, досі лишалося оповитим темрявою, та Джад чув, як *воно* дихало. Він бачив білу ручку, яка хиталася туди-сюди, — щось було в тій руці, та він ніяк не міг роздивитися що. Коли він зайшов на кухню, двері зачинилися, і він обернувся й підбіг до шухляди з приладдям. Рвучко відчинив її і намацав старе дерев'яне руків'я ножа. Він витягнув його та знову повернувся обличчям до дверей. Навіть зробив декілька кроків до них — до старого повернулася крихта сміливості.

«Пам'ятай, то не дитина. Воно може кричати, коли вбачить, що ти його розкусив си. Може плакати. Та ти не даси ся' надурити. Воно вже стільки разів дурило тя', старий теленню. Се твій останній шанс».

Двері знову відчинилися, та спершу в них прослизнув лише кіт. Джад зиркнув на нього і знову перевів погляд на дверний проріз.

Вікна кухні виходили на схід, і в приміщення вже проникали перші світанкові промені — тоненькі й молочно білі. Світла мало, та достатньо, щоб побачити. Цілком достатньо.

У кухню зайшов Гейдж Крід, вбраний у свій поховальний костюмчик. Плечі та лацкани піджака поросли мохом. Мох вкривав і білу сорочку хлопчика. Його гарне біляве волосся було перемазане багном. Одне око з жахливою зосередженістю втупилося в стіну, а інше уважно розглядало Джада Крендала.

Гейдж шкірився на старого.

— Привіт, Джаде, — пролепетів Гейдж дитячим, але абсолютно чітким голосом. — Я прийшов, аби відправити твою гнилу смердючу стару душу в пекло. Колись давно ти вже посрався зі мною. Думав, я не повернуся рано чи пізно, аби посратися з тобою?

Джад підняв угору ножа.

— Спробуй дістати мене, мале хуйло, чим би ти там не було. Ми ще побачимо, хто з ким посреться!

— Норма померла, й не буде кому оплакати тебе, — промовив Гейдж. — Якою ж дешевою лярвою вона була. Вона трахалася з усіма твоїми друзями, Джаде. Вона давала всім у дупу. Так їй подобалося найбільше. Тепер вона горить у пеклі, з артритом і всім решта. *Я бачив її там, Джаде. Я бачив її там.*

Воно наблизилося до Джада на два кроки, лишаючи брудні сліди на старому лінолеумі. Одну руку *воно* випростало вперед, неначе хотіло привітатися, а іншу ховало за спиною.

— Послухай, Джаде, — рот малого розкрився, виставляючи напоказ маленькі молочні зуби. І хоч його губи не ворушилися, з глибини почвари линував голос Норми:

— Рогоносець! Жалюгідний рогоносець! Я завжди ненавиділа тебе! Ми всі сміялися з тебе! Як же ми сміялися...

— Годі! — ніж у руці старого затремтів.

— Я робила це в нашому ліжку — з Герком, з Джорджем, з ними всіма. Я знала про твоїх шльондр, та ти так ніколи і не дізнався, що також оженився зі шльондрою. І як же ми сміялися, Джаде! Ми злягалися і сміялися з...

— ГОДІ! — закричав Джад. Він кинувся на крихітну хитку фігурку в брудному похоронному костюмі, і тут з темряви до нього стрибнув котяра. Він вискочив з-під кухонного столу, під

яким ховався. Кіт шипів, притиснувши вуха до голови, — і збив Джада з ніг. Ніж вилетів з рук. Він упав на зношений лінолеум і ковзнув через усю кухню. Ніж ударився об плінтус і залетів під холодильник.

Джад зрозумів, що його знову надурили. Єдиною втіхою було те, що цього разу — востаннє. Кіт сидів у нього в ногах, глипав мутними очима та сичав, як чайник. А потім на ньому опинився Ґейдж — вуста викривилися в злий, чорний осміх, напівзаплющені очі були налиті кров'ю. Хлопчик нарешті витягнув праву руку з-за спини, і тут Джад збагнув, що в руці почвара тримає скальпель з чорного саквояжа Луїса.

— О Господи Ісусе, — він здійняв праву руку, щоб захиститися від удару. І раптом йому примарилося — бо цього точно не могло бути насправді, — що скальпель був водночас з обох боків його долоні. А потім щось тепле потекло по його обличчю, і він усе збагнув.

— Пизда тобі, старий! Повна пизда! — почвара Ґейдж здавлено реготав, видихаючи ядуче повітря в обличчя Джаду. — Я тобі такий пиздець влаштую! Я всім вам пиздець влаштую... я хочу!

Джад відхилився і схопив Ґейджа за зап'ястя. Шкіра малого злізла з його долоні, наче пергаментний папір.

Хлопчик витягнув скальпель з руки Джада, лишаючи на ній криваву смугу.

— ВСІМ... Я... ХОЧУ!

Скальпель опустився знову. Знову. І знову.

59

— Спробуйте тепер, мем, — мовив водій вантажівки. Він оглядав мотор машини, яку орендувала Рейчел.

Вона повернула ключ — «Шеветт» нарешті ожив. Водій вантажівки опустив кришку капота та підійшов до неї, витираючи руки великим синім носовичком. У нього було приємне рум'яне обличчя. Бейсболка з логотипом «Дайзартс Трак Стоп» зсунулася на потилицю.

— Велике вам дякую, — сказала Рейчел з очима на мокрому місці. — Просто не знаю, що б я без вас робила.

— Пусте! Це могла б полагодити і дитина, — посміхнувся водій. — Однак це було дивно. Взагалі ніколи не бачив, аби щось подібне ставалося з такими новенькими машинами, як ця.

— Чому дивно? Що з нею трапилося?

— Висмикнувся один із кабелів акумулятора. Ніхто в машині не копирсався, ви не знаєте?

— Ні, — відповіла Рейчел і знову подумала про те відчуття, яке недавно в неї виникло — вона потрапила на гумову стьожку найбільшої у світі рогатки.

— Мабуть, випав від трясушки, поки ви їхали. Але можете не хвилюватися, більше проблем з кабелями не буде. Я їх закріпив на совість.

— Ви не відмовитеся від маленької фінансової подяки? — боязко спитала Рейчел.

Водій зареготав:

— Не варто, мем! Нас же кличуть лицарями доріг, пам'ятаєте?

— Що ж... тоді дякую.

— Завжди будь ласка! — чолові'яга подарував їй свою сонячну посмішку, яка видавалася недоречною в ці темні години.

Рейчел посміхнулася у відповідь і обережно повела машину через парковку до дороги. Вона подивилася в обидва боки траси і вже за п'ять хвилин прямувала платною автомагістраллю на північ. Кава допомогла їй сильніше, ніж вона на те сподівалася. Вона відчувала, що повністю прокинулася — жодного натяку на втому, широко розплющені очі нагадували маленькі блюдця. Легкий страх повернувся до неї. Знову це абсурдне відчуття, ніби нею маніпулюють. Кабель акумулятора висмикнувся з клеми...

Аби вона затрималася достатньо надовго, аби...

Рейчел засміялася нервово. Достатньо надовго, аби що?

Аби щось невідворотне могло трапитися.

Це було тупо. Смішно. Однак, попри все, Рейчел все швидше і швидше гнала маленьку машину.

О п'ятій ранку, коли Джад намагався захиститися від скальпеля, якого вкрали з чорного саквояжа його доброго друга доктора Луїса Кріда, і коли її дочка підскочила в ліжку та кричала через жахний сон, якого, на щастя, не могла пригадати, Рейчел повернула з автомагістралі і, проїхавши по Гамонд-стрит вздовж цвинтаря,

на якому в труні її сина було поховано заступ, перетнула міст, що поєднував Бенгор з Брюером. До чверті по п'ятій вона вже була на трасі № 15, що вела до Ладлоу.

Вона вирішила одразу їхати до Джада, щоб виконати хоча б частину своєї обіцянки. «Цівіка» на їхній під'їзній доріжці не було, і, хоча вона припускала, що той просто стоїть у гаражі, їхній дім виглядав порожнім та поснулим. І жодна інтуїція не підказала Рейчел, що Луїс удома.

Рейчел припаркувала машину біля Джадового пікапа та вилізла з «Шеветта», обережно роззираючись навколо. Трава була важкою від роси, яка виблискувала в чистому саяві світанку. Десь проспівала пташка, і все знову занурилося в тишу. У дитинстві, коли Рейчел іноді прокидалася дуже рано і не знала, чим себе зайняти, вона почувалася самотньою, але мала піднесений настрій. Парадоксальне передчуття чогось нового та надзвичайного. Цього ранку вона не відчувала нічого чистого й приємного. Було тільки тягуче марево неспокою, яке нікуди не зникло за цю жахливу добу. Марево, яке завжди було з нею, відтоді як вона втратила сина.

Вона піднялася сходами на ґанок і відчинила двері-ширму, збираючись подзвонити у старомодний механічний дзвінок, причеплений на вхідних дверях. Її просто зачарував цей дзвінок, коли вони з Луїсом вперше прийшли сюди. Повертаєш ключик — і лунає гучне, але мелодійне дзеленчання; вельми анахронічне, проте дуже приємне.

Вона вже потягнулася до нього, але тут глянула на підлогу та насупилася. На килимку були брудні сліди. Озирнувшись, вона помітила, що весь ґанок був поцяткований ними. Дуже маленькі сліди. На вигляд — дитячі. Але ж вона їхала всю ніч і ніде не було дощу, навіть туману. Звідки взялося це багно?

Рейчел довго дивилася на сліди — дуже довго, — аж доки відчула, що якась сила тягне її руку до дзвінка.

Вона стисла ключик... а тоді її рука знову опустилася.

Я ж передбачала все це! Передбачала, як лунатиме дзвін у повній тиші. Джад, мабуть, уже заснув, а ця штука його розбудить...

Але не цього вона боялася. Вона нервувала відтоді, як відчула, що їй важко прокинутися. Однак зараз жінку виповнив абсолют-

но інший жах. Паніка, яка була пов'язана винятково з цими слідами. *Сліди були також розміру, як...*

Мозок спробував заблокувати цю думку, однак було запізно.
...ніжка Гейджа.

Припини! Благаю, припини це!

Вона кинулася до дверей і з силою повернула ключик дверного дзвінка.

Звук був куди гучнішим, ніж вона пам'ятала, і зовсім не мелодійним — шорстке здавлене кричання в порожнечі. Рейчел відскочила, видавши нервовий смішок, у якому не було навіть натяку на веселість. Вона очікувала почути кроки Джада, однак кроків не було. Була тільки невимовна тиша, і жінка вже почала сперечатися сама з собою, варто їй чи не варто ще раз повернути ключика у вигляді залізного метелика, коли десь під її ногами пролунав звук, який вона не могла собі уявити навіть у найдикіших припущеннях.

Няаяввв!.. Няаяввв!.. Няаяввв!

— Черчу? — спитала вона, нажахана та здивована. Вона нахилилася вперед, однак роздивитися щось всередині було неможливо. Скло у дверях було завішане батистовою фіранкою. Норма постаралася.

— Черчу, це ти?

Няаяввв!

Рейчел смикнула двері. Вони були незамкнені. Черч був тут, сидів посеред коридору, обгорнувши хвоста навколо ніг. Уся шерсть kota була заляпана чимось чорним.

«Багно», — подумала Рейчел, а тоді побачила, що крапельки рідини на кінчиках котячих вусів червоні.

Він підняв лапу та заходився її вилизувати, не зводячи погляду з жінки.

— Джаде, — покликала вона, тепер уже точно стривожена. Вона зайшла всередину.

Будинок мовчав. Відповіддю їй була лише тиша.

Рейчел спробувала обмірковувати ситуацію, але в її голові раптом почали роїтися спогади про сестру Зельду. Які в неї були скрючені руки. Як вона часом билася головою об стіну, коли злилася. Як від її ударів рвалися шпалери та осипався тиньк під ними. Не час

думати про Зельду, коли щось могло трапитися з Джадом. Гадаєш, він упав? Він же такий старий.

Думай краще про це, а не про свої дитячі сни, у яких розчинялася шафа і Зельда зі своїм чорним оциреним обличчям кидалася на тебе; сни про те, що ти у ванні, а Зельда пильно стежить за тобою зі зливого отвору; сни про Зельду, яка ховається в підвалі під будинком, сни про...

Черч роззявив пащу, демонструючи гострі зуби:

— Няяявв! — знову.

Луїс мав рацію, ми не повинні були його каструвати. Кіт з тих пір став інакшим. Але ж Луїс запевняв, що це позбавить його агресивних інстинктів. Що ж, він помилявся — Черч усе ще полював. Він...

— Няяявв! — ще раз видав Черч і, повернувшись, стрімголов кинувся сходами вгору.

— Джаде? — покликала вона ще раз. — Ви нагорі?

— Няяявв! — кіт неначе погоджувався з її припущеннями. Він постояв з хвилину, а потім зник у коридорі другого поверху.

Як же він сюди потрапив? Його Джад впустив? Навіщо?

Рейчел повільно перевалювалася з однієї ноги на іншу, гадаючи, що робити далі. Найгіршим з усього було те, що здавалося, ніби хтось керує усім цим, що хтось хоче, аби вона була зараз тут і...

І тут вона почула тихий, сповнений болю стогін, що долинав згори. Це був Джадів голос, безсумнівно Джадів. Він упав у ванній, чи, можливо, перечепився через щось і зламав ногу, чи вивихнув стегно — у старих такі крихкі кістки, і про що, заради всіх святих, ти думаєш, дівчиську, стоячи тут і переминаючись з ноги на ногу, коли б ти мала бігти туди; на Черчі ж була кров... *кров*; Джад поранений, а ти просто стоїш тут? Що з тобою *не так*?

— Джаде?

Знову пролунав стогін, і Рейчел бігом кинулася нагору.

Раніше вона ніколи не була на другому поверсі. Оскільки тут було тільки одне західне вікно, яке виходило на річку, скрізь було все ще темно. Широкий коридор вів від сходового просвіту до задньої частини будинку, поручні з вишневого дерева виблиску-

вали з м'якою елегантністю. На стіні висіла фотографія афінського акрополя, і

(це Зельда після усіх цих років вона прийшла по тебе і тепер настав її час відкрити двері вона стоятиме там зі своєю згорбленою вигнутою спиною смердитиме сечею та смертю це Зельда це її час вона нарешті спіймала тебе)

знову пролунав стогін, тепер тихіший, за другими дверима праворуч.

Рейчел пішла туди, її п'яти ляпали по підлозі. Їй здавалося, що вона проходила крізь якесь викривлення... Не часу чи простору, а розміру. Вона зменшувалась. Фото акрополя висіло все вище і вище, скоро гранчаста скляна ручка дверей буде на рівні її очей. Руки Рейчел потягнулися вперед... але перш ніж вони торкнулися клямки, двері різко відчинилися.

Там стояла Зельда.

Вона була згорблена та скрючена, тіло її було так жорстоко спотворено, що вона стала справжнім карликом, трохи більше двох футів зросту; а ще на Зельді був костюмчик, у якому вони поховали Ґейджа. Але це була Зельда, безсумнівно, очі її палили божевільною радістю, її обличчя залив багрянець; це була Зельда, вона кричала:

— Я нарешті прийшла по тебе, Рейчел, і я збираюся викривити твою спину, так само як викривилась моя, і ти ніколи більше не встанеш з ліжка ніколи не встанеш з ліжка **НІКОЛИ НЕ ВСТАНЕШ З ЛІЖКА...**

Черч сів на її плече, і обличчя Зельди попливло та змінилося. Тоді Рейчел відчула, як безкінечний жах швидко проникає їй під шкіру. Насправді це була зовсім не Зельда. Як вона могла припуститися такої дурної помилки? Це був Ґейдж. Його обличчя було не чорним, а брудним, заляпаним кров'ю. Він весь розбух, так, неначе після жакної катастрофи його зібрали докупити чиїсь грубі неухажні пальці.

Вона вигукувала його ім'я і простягала руки до сина. Малюк побіг до неї, обійняв маму, постійно тримаючи одну руку за спиною, так, ніби ховав там букет польових квітів.

— *Я приніс тобі децю, мамусю!* — закричав він. — *Я приніс тобі децю, мамусю! Я приніс тобі децю! Я приніс тобі децю!*

Луїса Кріда розбудило сліпуче сонце, яке било прямо в очі. Він спробував підвестися, і його обличчя скривила гримаса болю. Спина пекельно боліла. Він знову відкинувся на подушки й оглянув себе. Він був повністю вдягненим. О, Боже.

Певний час Луїс просто лежав, долаючи біль і заціпеність у кожному своєму м'язі, та врешті підвівся.

— От дідько, — прошепотів він. Декілька секунд кімната перед його очима м'яко, але все ж відчутно хиталася в різні боки. Спина боліла, наче хворий зуб, а від спроб поворушити головою здавалося, що жили в його шиї замінені на іржаві стрічкові пили. Та найбільше боліли коліна. «Бен-Гей» тут не зарадив — доведеться зробити собі бісову ін'єкцію кортизону. Штани тісно облягали ноги через набрякання коліна. Здавалося, що хтось поклав туди повітряні кульки.

«Повкалував вчора на повну, — подумав Луїс. — Боже-Боже, навіть більше!»

Він повільно зігнувся і сів на край ліжка, зціпивши губи так, що вони аж зблідли. Луїс почав помалу розгинатися, прислухавшись до болю в тілі та з'ясовуючи, наскільки все погано.

«Гейдж! Гейдж повернувся?»

Ця думка миттєво підняла його на ноги, попри пекельний біль. Похитуючись, наче давній другака Метта Діллона, Честер¹, він перетнув кімнату. Пройшов крізь двері та зайшов у кімнатку Гейджа. Він дико роззирався навкруги, і синове ім'я тремтіло в нього на губах. Але кімната виявилася порожньою. Далі він зазирнув у кімнату Еллі, також порожню, і в сусідню з нею кімнату. Кімната, вікна якої виходили на трасу, також виявилася порожньою. Але...

Через дорогу стояла дивна машина, припаркована якраз біля Джадового авто.

Що з того?

Дивне авто через дорогу могло спричинити неприємності.

¹ Метт Діллон — головний герой серіалу в жанрі вестерн «Дим зі ствола», ше-риф, який наводив лад у Додж-сіті, штат Канзас. Честер — його помічник і права рука. У Честера не згиналася права нога, тому він ходив кульгаючи.

Луїс відсунув штору вбік, щоб детальніше роздивитися машину. Це було маленьке блакитне авто «Шевроле Шеветт».

А на ньому лежав, згорнувшись клубочком, Черч.

Перш ніж відпустити штору, Луїс довго дивився на авто. У Джада були гості, от і все — що з того? І, певно, ще рано турбуватися про те, що трапилося чи не трапилося з Гейджем. Черч тоді повернувся о першій по обіді, а зараз була лише дев'ята ранку. Дев'ята година прекрасного травневого ранку. Йому б просто спуститися, зробити собі кави, витягнути електрогрілку й обгорнути її навколо коліна, але ...

Але що робив Черч на даху тієї машини?

— Ой, та годі вже, — вголос мовив він і пошкандибав назад до холу. Коти сплять завжди і всюди — така вже їхня природа.

От тільки Черч більше не переходить через дорогу, пам'ятаєш?

— Забудь, — пробурмотів він собі під носа і зупинився на півдороги вниз по сходах (через біль доводилося спускатися боком). Розмовляти з самим собою — погана звичка. То що ж...

Що ж то була за істота вночі в глибині лісів?

Ця думка прийшла до нього незваною гостею, і Луїс зіціп губи, наче від болю в коліні, коли намагався піднятися з ліжка. Вночі йому снилася та тварюка в лісах. Його сни про «Світ Діснея» м'яко переплелися з моторошними снами про істоту з лісу. Луїсові наснилося, що те страхіття торкнулося до нього, навіки знищуючи всі його мрії, псуючи всі добрі наміри. То був Вендіго, і він обернувшись Луїса не просто на канібала, а на батька канібалів. Уві сні він був на «Кладвищі домашніх тварин», та не сам. Білл та Тіммі Бетермани також були там. І Джад був там — мертвий, схожий на привида, він тримав за повідця свого пса Спота. Лестер Морган прийшов з бугаєм Генретті на великому ланцюзі. Генретті лежав на боці та дивився на все з тупою люттю. З якоїсь причини Рейчел також була там, і в неї, певно, трапилася неприємність за столом — може, розлила пляшку з кетчупом чи перекинула тарілку з журавлиновим варенням, бо вся її сукня була вкрита червоними плямами.

А ще, здіймаючись високо над буреломом, стояв він — Вендіго. Шкіра — зашкарубла жовта луска, очі — велетенські запалі ліхтарі, вуха — навіть не вуха, а масивні вигнуті роги. Чудовисько було подібним до страхітливого ящура, породженого жінкою.

Воно вказувало своїм сухим кігтистим пальцем на всіх них, і вони все вище і вище тягнулися вгору, аби розгледіти його.

— Годі, — прошепотів він і здригнувся від звуків власного голосу. Зараз він піде на кухню і приготує собі хвацький парубоцький сніданок — повний смачного та затишного холестерину. Двійко-трійко сандвічів з майонезом, смаженими яйцями та бермудською цибулею. Від Луїса тхнуло потом і брудом, але душ він відклав на потім: роздягатися зараз було дуже важко, і, певно, доведеться шукати скальпель, щоб розрізати штанину, бо інакше неможливо буде звільнити від одягу набрякле коліно. То було збіса погане застосування для хорошого інструмента, та що робити, коли ні кухонні ножі, ні швейні ножиці Рейчел не візьмуть міцну джинсову тканину.

Та спершу — сніданок.

Він перетнув вітальню, підійшов до центрального входу та глянув на маленьку блакитну машину біля Джадового будинку. Авто виблискувало росою, а це означало, що стояло воно тут уже давно. Черч лежав на даху, але не спав. Кіт дивився на Луїса огидними каламутними жовто-зеленими очима.

Луїс швидко сховався назад, неначе хтось заскочив його за підгляданням.

Він зайшов на кухню, з гуркотом витягнув сковорідку, поставив її на плиту, взяв з холодильника яйця. Він спробував посвистіти — свистіння мало надати ранку звичної безтурботності, — та не зміг. На перший погляд, усе гаразд, але насправді ж було не так. Будинок виглядав смертельно порожнім, а скоєне минулої ночі важким каменем лежало на Луїсовій душі. Щось було не так. Чоловік побачив, як тремтить його тінь, і дуже злякався.

Він пошкандибав у ванну, прийняв кілька таблеток аспірину та запив їх апельсиновим соком. Він уже повертався назад, до плити, коли задзвонив телефон.

Луїс не кинувся відповідати миттєво, просто зупинився і глянув на апарат. Раптом він відчув себе незграбним і дурним пішаком у дивній грі, правил якої ніяк не міг збагнути до кінця.

Не піднімай слухавку, ти не хочеш відповідати, бо почуєш погані новини. Це остання ланка ланцюга, котрий веде тебе в абсолютний морок. І ти не хочеш, зовсім не хочеш знати, що чекає на

тебе по той бік пільми. Тож не відповідай, Луїсе, біжи, швидше біжи, там у гаражі є машина, заскакуй у неї і їдь. Що завгодно, але тільки не відповідай на дзвінок.

Луїс перетнув кімнату та зняв слухавку, спершись однією рукою на сушарку, як він це завжди робив. На тому кінці дроту був Ірвін Голдман, і, коли Ірвін привітався, Луїс побачив сліди, які перетинали кухню, — маленькі брудні сліди, — і серце завмерло у нього в грудях, а очні яблука, здавалося, от-от вилізуть з орбіт. Він подумав, що якби міг глянути на себе в дзеркало, то побачив би там обличчя божевільного з картини сімнадцятого століття. То були Гейджеві сліди, Гейдж був тут, *він був тут минулої ночі*, то де ж він тепер?

— Це Ірвін, Луїсе... Луїсе? Ти тут? Чуєш мене?

— Доброго ранку, Ірвіне, — озвався Луїс, і він уже знав, що скаже йому тесть. Він збагнув, що то за блакитна машина. Він зрозумів усе. Ланцюг... ланцюг, який веде у темряву... Луїс швидко рухався ним у глиб мороку. Якби ж йому вдалося відпустити його, перш ніж він побачить, що там, на тому кінці! Та це його ланцюг. Він сам його *купив*.

— На мить мені здалося, що нас роз'єднало, — сказав Голдман.

— Ні, телефон просто вислизнув з моєї долоні, — пояснив Луїс спокійним голосом.

— Рейчел дісталася додому вночі?

— Звісно, — відповів Луїс, а сам думав про блакитну машину, її смертельну непорушність і Черча на даху. Він кинув поглядом на брудні сліди маленьких ніжок на підлозі.

— Мені потрібно поговорити з нею, — попросив Голдман. — Прямо зараз. Це щодо Ейлін.

— Еллі? А що з Еллі?

— Я гадаю, що Рейчел...

— Рейчел зараз не вдома, — відрубав Луїс. — Вона пішла до магазину по хліб і молоко. То що з Еллі? Розкажіть, Ірвіне!

— Нам довелося відвезти її в лікарню, — через силу відповів Голдман. — Їй наснився кошмар чи навіть ціла серія жахів. Вона впала в істерику і ніяк не могла опанувати себе. Вона...

— Їй дали заспокійливе?

— Що?

— Заспокійливе, — нетерпляче повторив Луїс. — Їй його дали?

— Так, звісно. Їй дали таблетку, і вона заснула.

— Вона щось говорила? Що її так сильно налякало? — Луїс стиснув телефон до болю в руці.

Тиша на тому кінці дроту — довга тиша. Луїс не підганяв старого, як би йому не хотілося.

— Те, що вона сказала, дуже налякало Дорі, — врешті заговорив Голдман. — Спершу Еллі щось довго бурмотіла, а потім почала плакати так гучно, що ми розчули... Дорі ледь не... Ну, ти розумієш?

— Що вона сказала?

— Вона сказала, що Оз, Великий і Грізний, вбив її маму. Тільки вона це сказала не так... Вона сказала: «Оз, Вевикий і Гвізний», як казала наша інша дочка. Зельда. Луїсе, повір, я б краще запитав це у Рейчел, та як багато ви з нею розповідали Ейлін про Зельду та її смерть?

Луїс заплющив очі. Світ м'яко вислизав у нього з-під ніг, і голос Голдмана, здавалося, долинав з якогось густого туману.

Ти можеш почути звуки, схожі на голоси, — але то кричать гагари далі на південь звідси. Звуки ваблять до себе.

— Луїсе, ти ще тут?

— З нею все буде гаразд? — запитав Луїс якимось чужим для самого себе голосом. — З Еллі все буде гаразд? Які прогнози дає лікар?

— Запізнілий шок від похорону, — повідомив Голдман. — Приходив мій лікар, Летроп. Хороша людина. Сказав, що в Еллі була гарячка, і коли вона прокинеться сьогодні, то може навіть не пам'ятати всього. Та я гадаю, що Рейчел краще повернутися додому. Луїсе, мені страшно. Гадаю, що ти також мав би приїхати з нею.

Луїс промовчав. «Недремне око Господнє помічає навіть горобців», — писав у своїй Біблії король Яків¹. Та Луїс був куди дрібні-

¹ Канонічний для англomовного світу переклад Біблії, виконаний під патронатом короля Якова у 1611 році. По сьогодні саме цей текст має статус офіційного, «авторизованого» королем перекладу, хоча насправді жодного королівського затвердження не отримував.

шим створінням, і його очі пильно вдивляються в брудні сліди на підлозі.

— Луїсе, Гейдж мертвий, — вів далі Голдман. — Знаю, як складно вам зараз це досягнути — тобі й Рейчел, — та у вас же ще є дочка. А вона — жива, і дуже вас потребує.

Так, я розумію це. Ти можеш бути дурним старим пердуном, Ірвіне, та, мабуть, те жахіття, яке спіткало твоїх доньок квітневого дня у 1965-му, чогось тебе все ж таки навчило. Я потрібен їй, та не можу приїхати, бо боюся — як же я боюся, — що на моїх руках кров її мами.

Луїс роздивлявся свої руки та звернув увагу на бруд під нігтями, так схожий на бруд, який лишили маленькі ніжки на кухонній підлозі.

— Так, — мовив він. — Я розумію. Ми спробуємо приїхати якомога швидше, Ірвіне. Можливо, навіть сьогодні ввечері. Дякую.

— Ми зробили все, що могли, — запевнив Голдман. — Та, певно, ми вже застарі. Можливо, Луїсе, ми завжди були надто старими.

— А вона щось іще казала?

Відповідь Голдмана гупнула об його серце, як похоронний дзвін.

— Вона багато чого казала, та зрозумів я лише одне: «Паксоу каже, що вже надто пізно».

Луїс поклав слухавку і, немов у дурмані, посунув на кухню — чи то далі готувати сніданок, чи то щоб прибрати все. На півдорозі до кухні хвиля слабкості накрила його з головою, світ ураз посірів, Луїс сповз на підлогу й обмер — саме «обмер», бо на якусь мить здалося, що це вже *смерть*, що це вже назавжди. Він падав усе нижче й нижче в туманні глибини; йому здавалося, що він раз чи два виконав мертву петлю, глибоко пірнув і вийшов у напівпетлю Іммельмана¹. А потім упав на хворе коліно, і пекельний біль пронизав його, розриваючи свідомість на шмаття, обертаючись криком агонії, — і опритомнів. Якусь мить Луїс міг лише лежати, скрутившись, і вмиватися гарячими слізьми.

Врешті, він зіп'явся на ноги та стояв, похитуючись. Але його свідомість була ясною, як ніколи. Потрібно було щось робити, але що?

¹ Фігура складного пілотажу, названа на честь німецького льотчика-аса Макса Іммельмана (1890—1916).

Понад усе на світі йому хотілося зараз втекти — це бажання ніколи не зринали в ньому настільки яскраво. У кишені лежать ключі від машини. Це заспокоює. Він сяде за кермо «Цівіка» і поїде в Чикаго. Забере Еллі, й вони поїдуть далі. Звісно, Голдмани здогадаються, що трапилося щось лихе, щось зле та непоправне, але він усе одно забере її... Викраде, якщо доведеться.

Проте Луїс швидко прибрав руку від кишені з ключами. Від втечі його утримали не зневіра, відчай чи провина, і навіть не пекельна втома в глибині єства, а оті брудні сліди на кухонній підлозі. У своїй уяві він малював маршрут, яким невтомні маленькі ніжки вперто йтимуть через усю країну — спершу в Іллінойс, потім — у Флориду, через увесь світ, якщо знадобиться. Що купив, те твоє. А що твоє, те обов'язково до тебе прийде.

І одного дня Луїс відчинить двері, а на порозі стоятиме Гейдж — чи то гротескна пародія на нього. Його маленькі губки викривляться у зловісний вищир, а ясноблакитні очі стануть жовтими та порожніми. Або ж Еллі зранку відчинить двері у ванну, щоб прийняти душ, а у ванні сидітиме Гейдж. Тіло братика буде вкрите огидними шрами після аварії, а ще від нього нудотно тхнутиме могилою, скільки б ти його не мив.

О так, цей день обов'язково настане — Луїс аніскільки не сумнівався.

— Як же я міг бути настільки дурним? — запитав він у порожньої кімнати. Чоловік вкотре розмовляв сам з собою, та це його нітрохи не хвилювало. — Як?

Це все горе, а не дурість, Луїсе. Різниця є... маленька, але критично важлива. Людське горе — основа буття того могильника. Те місце набирає силу, казав Джад, і він мав рацію — ти і сам тепер частина тієї сили. Вона живиться твоїм горем... ба ні, навіть більше. Могильник подвоює твій біль, потроєю його, підносить до енного степеня. І він живиться не лишень твоїм горем. Ні! Здоровий глузд. Він зжирає до кісток твій здоровий глузд. А божевілля — то лише нездатність мозку прийняти невідоме. Воно вартувало тобі дружини, майже напевно вартувало тобі найкращого друга та сина. І якщо ти надто повільно й непевно бажаєш прогнати в небуття гідь, яка стукає у твої двері глупої ночі, то наступає повна темрява.

Я позбавлю себе життя, подумав він. Це ж просто, чи не так? Усе необхідне лежить у саквояжі. І всі проблеми розв'яжуться самі собою, абсолютно всі. Могильник, Вендіго, чим би воно все не було. Воно штовхнуло нашого kota на дорогу, певно, штовхнуло й Гейджа під колеса вантажівки, привело Рейчел додому в зручний для себе час. Справді, мені застається тільки самогубство. Я хочу цього.

Та спершу потрібно все виправити, правда?

Так. Потрібно.

Варто було подумати про Гейджа. Гейдж і досі десь тут. Недалечко.

Луїс простежив сліди, які вели з їдальні до вітальні та далі нагору сходами. Вони були змазані, адже чоловік уже добряче потоптався по них, коли спускався. Сліди вели до спальні. *«Він був тут, — подумав Луїс здивовано. — Він був прямо тут»*. А тоді чоловік побачив, що його медичний саквояж не застігнутий.

Усе, що було всередині саквояжа, лежало безладною купою, хоча Луїс завжди ретельно та охайно все впорядковував. Ніщо не завадило йому помітити, що бракувало скальпеля. Чоловік так і застиг, затуливши руками обличчя. З його горла рвалося здавлене, повне відчаю ридання.

Врешті, він знову відчинив саквояж і все оглянув.

Знову вниз сходами.

Рвучко розчахнулися двері комори. Дверцята буфету відчинилися та з грюкотом зачинилися. Повискування консервного ножа. І останній звук — гуркіт гаражних дверей. Сонячного травневого дня будинок знову стояв порожнім, як і тоді, у серпні минулого року, коли він чекав на нових мешканців... Як і тепер чекатиме, що хтось оселиться в ньому. Мабуть, молоде подружжя без дітей (але з планами та сподіваннями). Веселі молодята, які полюбляють вина «Мондаві» та пиво «Льовенброй», — він працюватиме у відділі кредитів Північно-східного банку, а вона матиме диплом стоматолога-гігієніста або ж буде оптометристом з трирічним досвідом. Чоловік нарубає дров для комина, а дружина вбереться у вельветові штани з високою талією і піде гуляти полем місіс Вінстон — збирати осінні квіти, щоб прикрасити стіл листопадним

букетом. Вона збере волосся у хвіст — така яскрава, така сонячна під сірим небосхилом — і навіть не здогадуватиметься, що невидимий «Стерв'ятник» уже кружляє над нею. Молодята вітатимуть себе з тим, що не бояться дурних забобонів, що наважилися купити будинок, попри його моторошну історію, — і розповідатимуть друзям про те, що придбали дім з шаленою знижкою. Жартуватимуть про привида на горищі, вип'ють ще келих «Мондаві» чи банку «Льовенбоя» і гратимуть у нарди або в карти.

А ще, можливо, у них буде собака.

61

Луїс спинився на ґрунтовому узбіччі, пропускаючи заповнену хімічними добривами вантажівку «Орінко», потім перейшов вулицю до будинку Джада. Тінь волочилась за ним із західного боку. В одній руці він тримав відкриту консервну бляшанку «Кало» з котячою їжею.

Побачивши, що він іде, Черч сів. Його жовті очі виглядали насторожено.

— Здоров, Черче, — сказав Луїс, оглядаючи тихий будинок. — Жерти хочеш?

Він поставив бляшанку на багажник «Шеветта» та спостерігав, як легко Черч зістрибнув з даху авто й заходився їсти. Луїс засунув руку в кишеню куртки. Черч, насторожившись, глянув на нього — кіт наче читав його думки. Луїс посміхнувся і відступив від машини. Черч знову почав їсти. Луїс дістав з кишені шприц, зняв з нього упаковку та набрав сімдесят п'ять міліграмів морфію. Він сховав назад флакончик і підійшов до Черча, який з підозрою зиркав навкруги. Луїс всміхнувся коту та сказав:

— Черчу, додай! Ну ж бо! Гей-гай, ану давай, так?

Він став гладити кота, відчув, як вигинається у того спина, і, коли Черч продовжив наминати свій обід, Луїс здавив його смердючі кишки та засадив голку в стегно.

Черч забився в корчах. Він боровся з чоловіком, кусався, дряпався, харчав, однак Луїс міцно тримав кота, вдавлюючи поршень шприца до упору. Тільки після цього відпустив його. Кіт зістрибнув з «Шеветта», сичачи, мов чайник, жовтаві плями очей були

дикими та лиховісними. Зі стегна у нього стирчав шприц, який потім випав і розбився. Луїсу було байдуже. Він мав ще.

Кіт пішов до дороги, потім повернувся, наче щось пригадав. На півдороги він захитався, мов п'яний. Пройшов іще трохи, стрибнув і впав. Черч лежав за фут від ґанку, важко дихаючи.

Луїс зазирнув до «Шеветта». Якщо потрібні були іще докази, окрім того, що серце його обернулося на камінь, він їх мав: сумка Рейчел на сидінні авто, її шарф, клатч зі стосом квитків авіаліній «Дельта».

Коли він пішов до ґанку, боки Черча перестали здійсватися. Кіт був мертвий. Знову.

Луїс переступив через нього та піднявся сходами на ґанок.

— Гейдже?

У центральному коридорі було холодно. Холодно і темно. Самотнє слово запало в тишу, наче камінь у глибоку криницю. Луїс кинув іще одне:

— Гейдже?

Нічого. Навіть цокання годинника у вітальні стихло. Цього ранку ніхто не зміг його завести.

Але на підлозі були сліди.

Луїс пройшов до вітальні. Тут пахло давно викуреними цигарками. Він побачив Джадове крісло біля вікна. Воно стояло косо, наче старий поспіхом підскачів з нього. На підвіконні лишилась попільничка з охайним горбочком попелу.

Джад сидів тут і чекав. Чекав на кого? На мене, звісно. Чекав, коли я повернуся додому. Тільки він прогавив мене. Якимось чином прогавив.

Луїс подивився на чотири банки з-під пива, які охайно вишикувались у ряд. Цього було замало, щоб вирубити старого, але, можливо, Джад пішов до ванни. Хоч би там як, існувала мала імовірність того, що стався звичайний нещасний випадок.

Брудні сліди доходили до крісла біля вікна. Вперемішку з людськими були ще вибляклі, майже примарні котячі сліди. Немовби Черч швендяв туди-сюди по цвинтарній землі, яку приніс на своїх маленьких черевичках Гейдж. Потім сліди повертали до привідчинених дверей на кухню.

Серце гучко закалатало, але Луїс пішов за слідами.

Він штовхнув двері та одразу побачив вивернуті ноги Джада, його старі, зелені штани та картату фланелеву сорочку. Старий лежав у широкій калюжі засохлої крові.

Луїс ляснув себе по обличчю, ніби намагався осліпити себе. Але він не міг цього зробити; він бачив Джадові очі; бачив у них звинувачення, кинуті йому, Луїсові, а може, й собі самому за те, що привів усе це в дію.

«Але чи був то він? — запитав себе Луїс. — Чи справді то був він?»

Джаду розповів Стенні Б. А Стенні Б. розповів його батько, а батьку Стенні Б. — його батько, а той — француз з північних земель — почув про це від індіанців, з якими вів торгівлю ще тоді, коли Франклін Пірс¹ був президентом.

— Ох, Джаде, пробач мені, — прошепотів Луїс.

Сліпі Джадові очі дивилися на нього.

— Пробач мені, — повторив чоловік.

Його ноги, здавалося, рухалися самі, і він раптово перенісся подумки в останній День подяки. Не в ту ніч, коли вони з Джадом понесли kota за «Кладвишче домажніх тварин», а до обіднього столу, коли Норма частувала їх індичкою. Вони розмовляли, сміялися; чоловіки пили пиво, Норма сиділа з келихом білого вина; старенька тоді дістала з нижньої шухляди білу батистову скатертинку (яку він сам щойно дістав), але тоді Норма накрила нею стіл і поставила милі п'ютерові² підсвічники, а він зараз...

Луїс дивився, як тканина, схожа на несправний парашут, милосердно накрила мертве обличчя. Майже миттєво на білому батисті проступили темно-багряні пелюстки троянд.

— Пробач мені, — сказав він втретє. — Мені так шко...

Щось заворушилося над ним, щось закрипіло, і слова застигли на його губах. Воно було тихим, воно було непомітним, але — мислячим. О так, у цьому він переконався. Здавалося, що хтось хотів, аби він почув те шарудіння.

Руки у нього затрусилися, але Луїс вгамував тремтіння. Він обійшов накритий клітчастою клейонкою кухонний стіл і засунув

¹ Франклін Пірс (1804—1869) — 14-й президент США. Був при владі з 1853 до 1857 року.

² П'ютер — сплав олова з іншими металами, такими як мідь або свинець.

руку в кишеню. Дістав звідти три шприци фірми «Бектон—Діксон»¹, витяг їх з картонної упаковки та наповнив такою дозою морфію, що нею можна було вбити й коня або бика Генретті, якщо до цього дійде. Він знову сховав шприци в кишеню.

Луїс вийшов з кухні, перетнув вітальню і зупинився перед сходами.

— Гейдже? — покликав він.

Звідкись з п'їтми над ним пролунало дитяче гіготіння — холодний, безрадінний сміх, від якого на спині Луїса повстали сироти.

Він почав підніматися.

Це був дуже довгий шлях нагору. Луїс чудово міг собі уявити засудженого до страти, який так само довго (і жахливо швидко водночас) іде на ешафот із зав'язаними за спиною руками та злиться, що не зможе ніколи в житті засвистіти.

Він досягнув останньої сходинки — одна рука в кишені, очі пильно дивляться на стіну. Як довго він так стояв? Луїс не знав. Зараз відчував, як остаточно здає його психіка. Це було неймовірне відчуття. Це було цікаво. Він уявляв, що відчуває під часу бурі обтяжене снігом дерево — якщо дерева можуть щось відчувати — за мить до повалення.

— Гейдже, хочеш полетіти до Флориди зі мною? — спитав він наостанок.

Знову гіготіння.

Луїс повернувся і з жахом подивився на Рейчел. Дружина, до якої він колись прийшов з трояндою в зубах, тепер лежала посеред коридору мертвою. Її ноги були так само вивернуті, як і Джадові. Голова та спина притулені до стіни під кутом. Рейчел виглядала як жінка, яка заснула, читаючи в ліжку.

Він підійшов до неї.

«Привіт, кохана, — подумав він. — Нарешті ти вдома».

Плями розбризканої на шпалерах крові були ідіотської форми. Рейчел кололи дюжину разів, а може, й дві дюжини, хто знає? Це все зробив його скальпель.

Раптом він побачив її, по-справжньому побачив, і тоді Луїс Крід закричав.

¹ Відома фірма, що виготовляла медичні засоби та обладнання.

Його крик, луною відбиваючись від стін, нісся крізь дім, у якому жила та гуляла тільки смерть. Вибалушені очі, посиніле обличчя, волосся дибки. Він кричав. Звук виривався з його горла пронизливим вереском, дзвонами пекла, що сповіщали не про смерть любові, але про смерть здорового глузду. В голові всі огидні образи постали водночас: Віктор Паскоу, який умирає на кабінетному килимі, Черч з клаптиками зеленого пакета на вусах, Гейджева бейсбольна кепка лежить на дорозі, залита кров'ю. Однак чіткіше за всіх він бачив істоту, яку зустрів біля Болота маленького бога, істоту, яка повалила ті дерева, істоту з жовтими очима, Вендіго, істоту з Північних Земель, мертвою істоту, дотик якої пробуджує невимовний апетит.

Рейчел не просто вбили.

Щось... щось пошматувало її.

(КЛАЦ!!!)

Щось клацнуло в його голові. Звук, з яким щось згоріло та навіки пішло на дно. Звук, який блискавкою пронизав Луїса. Звук, з яким відчинялися двері.

Заціпенівши, Луїс підвів погляд. Крик усе ще тремтів у його горлі. Там стояв Гейдж. Рот його був вимазаний у крові, вона крапала з його підборіддя, губи витягнулися в пекельному вищирі. У руці він тримав скальпель Луїса.

І коли Гейдж опустил лезо, Луїс відскочив, не думаючи вже ні про що. Скальпель просвистів повз чоловікове обличчя, і Гейдж похитнувся. *«Він такий же незграбний, як і Черч»*, — подумав Луїс і вдарив сина ногою. Гейдж незграбно впав, і, перш ніж хлопчик встиг піднятися, Луїс уже сидів на ньому, коліно притискало руку зі скальпелем до підлоги.

— Ні, — задихалася істота під ним. Її обличчя викривилося і зморщилось. Лиховісні очі повнилися тупою тваринною ненавистю. — Ні! Ні! Ні!

Луїс дістав один зі шприців. Діяти треба було швидко. Істота під ним була слизькою, мов та риба, і вона б нізащо не відпустила скальпель, байдуже як сильно він даватиме їй на зап'ясток. До того ж здавалося, що вона йде брижами та міняється, якщо на неї дивитися: лице Джада, з мертвою печаткою обвинувачення на ньому, розтрощене обличчя Віктора Паскоу з безтямними

порожніми очима. Воно було й дзеркалом також — у ньому відбилося Луїсове смертельно бліде, божевільне лице. Потім воно змінилося знову: стало мордою тої істоти з лісів — низькі брови, мертві жовті очі, довгий, гострий, роздвоєний язик; оскал і сичання.

— Ні! Ні! Ні! Ні! Ні! Ні!..

Воно брикалося під ним. Шприц вилетів з руки Луїса та покотився вниз. Він намацав інший, витягнув і всадив його прямо в маленьку Гейджеву спинку.

Воно заволоало, затряслося, витягуючись та звиваючись, і ледь не скинуло Луїса. Чоловік дістав третій шприц, загнав голку в ручку Гейджа та дотис поршень до упора. Він зліз з хлопчика й став відповзати геть. Гейдж повільно зіп'явся на ноги та хитаючись пошкандибав до нього. П'ять кроків — і скальпель випав з його руки. Встромився лезом у дерево і так застиг. Десять кроків — і це дивне жовте світло в очах дитини почало гаснути. Дюжина кроків — і малий упав на коліна.

Гейдж поглянув на чоловіка, і на мить Луїс упізнав у ньому свого сина — свого *справжнього* сина — його нещасне личко, переповнене болем.

— Татку! — скрикнув він і впав на підлогу обличчям уперед.

Луїс постояв з хвилину, потім підійшов до Гейджа. Рухався він обережно, очікуючи якоїсь пастки. Але пастки не було. Ніякі пазуристі лапи не вчепилися раптово в нього. Пальці професійно ковзнули по Гейджевій шиї, шукаючи пульс. Востаннє в житті він виконував обов'язки лікаря: перевіряв пульс, перевіряв, аж доки той не зник повністю.

Коли все скінчилося, Луїс підвівся з колін і побрів у дальній кінець коридору. Він упав на підлогу, скрутився, все сильніше втискаючи себе в найдальший закуток. Чомусь він подумав, що стане ще меншим, якщо засуне до рота великий палець, тож він так і зробив.

Він залишався в такому стані близько двох годин, а потім по-троху темна, але ой-яка-правдоподібна ідея заповонила його. Він витяг палець з рота. Пролунало тихе «чпок». Луїс змусив себе

(Гей-гай, ану давай)

іти знову.

В кімнаті, де ховався Гейдж, Луїс стягнув з ліжка покривало та виніс його в коридор. Ніжно, з любов'ю, загорнув у нього тіло дружини. Сам того не усвідомлюючи, насвистуючи щось собі під носа.

У гаражі Джада Луїс знайшов бензин. П'ять галонів у червоній каністрі, якраз біля «Лонбоя»¹. Більш ніж достатньо. Він почав з кухні, де під скатертиною все ще лежав Джад. Луїс облив там усе, потім, тримаючи каністру догори дригом, пішов у вітальню. Він розливав бурштиновий бензин на килим, диван, журнальний столик, стільці, сходи. Луїс навіть зайшов у дальню спальню.

Джадові сірники лежали на пачці цигарок біля крісла, у якому старий ніс свою безплідну варту. Луїс узяв їх. Біля вхідних дверей він кинув через плече запалений сірник і вийшов геть. Потік жару був настільки сильним і миттєвим, що шкіра на шиї чоловіка враз поморхла. Він обережно зачинив за собою двері, постояв пару хвилин на ганку, спостерігаючи, як танцюють помаранчеві вогники за фіранками Норми. Спустився, затримався, згадуючи пиво, яке вони з Джадом пили тут мільйони років тому, прислухався до м'якого тріщання вогню в будинку та пішов геть.

62

Стів Мастертон виїхав з-за повороту перед Луїсовим будинком і одразу ж побачив цівку диму, яка здіймалася над ділянкою — ні, не Луїса, а того стариганя через дорогу.

Він приїхав з самого ранку, бо хвилювався за Луїса — дуже хвилювався. Чарлтон розповіла йому про вчорашній дзвінок Рейчел, і це змусило його замислитися, де ж був Луїс... і що він надумав робити.

Його хвилювання було невиразним, але воно важким каменем лежало на душі Стіва. Він не заспокоїться, аж доки не побачить на власні очі, що все гаразд... настільки гаразд, наскільки це взагалі можливо в подібних випадках.

Весна спорожнила лазарет, немов за помахом чарівної палички, тому Суррендра дозволив Стівові поїхати до Луїса — у уні-

¹ Марка газонокосарки.

верситеті він і сам впорається. Тож Стів сів за кермо свого мотоцикла «Хонда», якого тільки на вихідних вивів з гаража, і рушив у напрямку Ладлоу. Мабуть, він тиснув на газ трохи сильніше, ніж варто було, проте страх за друга ніяк не відпускав його, а тільки ще сильніше виїдав Стіва зсередини. А разом зі страхом прийшло абсурдне відчуття, що він уже спізнився. Це божевілля, та його нутрощі звело в передчутті непоправного лиха — як тоді, минулої осені, коли в лазарет принесли смертельно пораненого Паскоу. Він наче знав, що надії нема. Стів у жодному разі не був віруючим (у коледжі він навіть два семестри відвідував атеїстичний гурток і вийшов з нього лише тоді, коли куратор по секрету сказав йому, що таке членство суттєво знижує шанси на стипендію в медичній школі), але, як й інші люди, підпадав під дію біологічних та біоритмічних факторів, які ми звикли вважати передчуттям. І смерть Паскоу задала тон усьому навчальному року, а він видався не найкращим. Двох родичів Суррендри кинули на батьківщині в буцегарню — з якихось там політичних мотивів, — і, як розповідав сам Суррендра, один з них — дядько, якого він дуже любив, — уже майже напевно мертвий. Суррендра розплакався, і сльози на завжди усміхненому обличчі індуса налякали Стіва. Матір Чарлтон пережила радіальну мастектомію, і сама медсестра дуже низько оцінювала її шанси прожити ще хоча б п'ять років. Відтоді, як загинув Віктор Паскоу, Стів побував на чотирьох похоронах: своячки, яка загинула в автокатастрофі; двоюрідного брата, який пішов з життя через ідіотське парі в барі (його вбило струмом, коли він намагався продемонструвати, що може залізти на самий вершечок електричної опори); власного дідуся і, звісно ж, Луїсового синопка.

Стіву дуже подобався Луїс, тому фельдшер вирішив переконатися, що з тим усе гаразд, адже останніми днями Луїсові довелося пройти через справжнє пекло.

Коли він побачив клубища диму, що застеляли дорогу, то подумав, що Віктор Паскоу підклав ще один подаруночок до таємничих дверей між щоденним буттям і силами потойбічного зла, які привідкрив своєю смертю. Та це було безглуздо, і будинок Луїса був тому доказом. Білосніжний, спокійний, він ніжився

в променях ранкового сонця — такий собі елегантний зразок новоанглійської архітектури.

Люди звідусіль бігли до гаража старого, в той час як Стів заїхав на під'їзну доріжку Луїса і припаркував там свій мотоцикл. Один чоловік кинувся до ґанку старого та вже підбігав до вхідних дверей, як раптом відступив назад. Це було правильне рішення: вже за мить шиба в дверях розлетілася на друзки, і струмінь полум'я вирвався назовні через отвір. Якби цей дурень таки відчинив двері, то підсмажився б на вогні, наче лобстер.

Щойно Стів зліз з мотоцикла, як миттєво забув про Луїса. Його заворожила вічна таїна вогню. Навколо будинку зібралось з півдюжини людей, і, якщо не брати до уваги того «героя», який розтягнувся на галявині Крендалів, вони всі трималися на безпечній відстані. Розбиті шибки затанцювали в повітрі. «Герой» скочив на ноги та забігав моріжком, ухиляючись від них. З утробним виттям пожежа охопила ґанок довгими вогнистими лапами. Біла фарба на стінах здіймалася бульбашками. Стів бачив, як одне з плетених крісел почало куритися, а потім і зовсім потонуло у полум'ї.

А понад тріском і шкварчанням линув божевільний крок «героя», сповнений абсурдного оптимізму:

— Ми втратимо дім! Втратимо! Якщо Джад там, усередині, то він зовсім одурів! Кіко ото разів казав йому про ту діжку з креозотом!

Стів було відкрив рота, щоб запитати, чи викликали пожежників, та якраз тоді почув віддалене виття сирен. Багатьох сирен. Пожежників-то викликали, от тільки той чоловігав мав рацію: будинок уже не врятувати. Полум'я рвалося назовні через півдюжини розбитих вікон, і весь фасад будівлі перетворився у напівпрозору вогняну мембрану під зеленою черепицею.

Він обернувся назад і згадав про Луїса — якби ж Луїс був тут, то чи не стояв би він з рештою людей біля будинку навпроти?

Раптом Стів щось помітив краєчком ока.

Поза Луїсовим будинком простягалось поле, яке переходило в довгий, пологий схил пагорба. Тимофіївка цього травня була високою, та Стів все одно міг розгледіти стежинку, рослинність на якій була охайно підстрижена, наче на полі для гольфу. Стеж-

ка звивалася полем і схилом і вела до зеленого густого лісу, що простягався аж до небокраю. Там, де ніжна зелень трави зустрічалася з терпкою зеленню лісу, Стів запримітив рух — якусь сліпучо-білу пляму. Ця пляма миттєво зникла з поля зору, та на якусь мить Стіву здалося, що він побачив чоловіка, який несе білий згорток.

«Це Луїс, — сказав його мозок з ірраціональною впевненістю. — Це був Луїс. І тобі краще поспішити та наздогнати його, бо трапилося щось збіса лихе, а якщо ти його не наздоженеш, то трапиться щось ще гірше».

Кілька хвилин він нерішуче постояв біля Луїсового будинку, переступаючи з ноги на ногу.

Маленький Стіві, тобі, либонь, до всирачки страшно?

Так. Йому було страшно. До всирачки страшно, і він сам не розумів чому. Але була якась... якась

(принадність)

так, якась *принадність* у цьому всьому. Щось невимовно принадне таїла в собі та стежина, що веде на пагорб і далі в ліси — вона ж обов'язково має кудись вести, правда? Звісно ж. Усі стежини завжди кудись приводять.

Луїс. Не забувай про Луїса, бовдуре! Саме Луїса ти приїхав провідати, пам'ятаєш? Ти не вибрався до Ладлоу досліджувати бісові ліси.

— Що там, Ренді? — горланив хтось. Його голос, досі пронизливий і все ще сповнений того незбагненного оптимізму, лунав понад людським гамором.

Відповідь Ренді майже повністю потонула у витті пожежних сирен.

— Мертвий кіт.

— Згорілий?

— Та наче ні, — відповів Ренді. — Просто мертвий.

Свідомість Стіва невблаганно поверталася до того, що він побачив (або думав, що побачив). Розмова по той бік вулиці була якось пов'язана з цим, якось пов'язана з тією сліпуче-білою плямою. Плямою, яка точно була Луїсом Крідом.

Тоді Стів рушив уперед звивистою стежкою, лишаючи пожежу позаду. Він добряче спітнів, поки добіг до лісу, де затінок дерев

подарував йому блаженну прохолоду. Ліс повнився п'янкими пахощами сосни та ялини, живиці та кори.

Вступивши у лісові володіння, Стів, сам не знаючи чому, кинувся бігти. Він не розумів, чому його серце так калатає у грудях. Нерівне дихання зі свистом виривалося з легень. Він готовий був і далі бігти вниз схилом — стежина була охайною і зручною, — як натрапив на чудернацьку арку, яка вінчала вхід на «Кладвище домажніх тварин». Гострий, пекучий біль пронизував його правий бік, якраз навпроти ліктя.

Краєм ока він бачив концентричні кола могил — розчавлені бляшанки, уламки дощок і кам'яні брили. Однак вдивлявся він у точку по той бік затишної галявини. Він дивився на Луїса, який впевнено ліз на бурелом і, здавалося, безстрашно кидав виклик земному тяжінню. Крок за кроком, Луїс піднімався по схилу бурелому та навіть не дивився вниз — наче загіпнотизований або сновида. Стів розгледів, що в руках Луїс тримав великий білий згорток. З такої відстані помилитися було неможливо — у простираadlo загорнуто тіло. З-під білого савану виднілася нога, взута у чорний черевик на низькому підборі. І Стів збагнув — ще й так чітко, що його ледь не знудило, — що Луїс ніс тіло Рейчел.

Луїсове волосся побіліло.

— Луїсе! — гукнув Стів.

Чоловік ні на мить не завагався, не спинився. Він досяг вершини бурелому і вже почав було спускалися на той бік.

«Він впаде, — розгублено подумав Стів. — Він і так гробаний щасливчик, що видерся туди, та зараз він впаде, і якщо поламає тільки ноги, то...»

Але Луїс не впав. Він спустився по той бік бурелому, на мить зник з поля зору Стіва та знову виринув на стежці в глушині.

— Луїсе! — знову заволав Стів.

Цього разу той спинився і озирнувся.

Від побаченого у Стіва відняло мову. Навіть якщо закрити очі на посивіле волосся, у Луїса було обличчя дуже-дуже старого чоловіка.

Спершу на лиці Луїса не було жодних ознак впізнавання. Воно з'являлося поступово, неначе хтось повільно вмикав рео-

стат у його голові. Його рот нервово сіпався. І тут Стів збагнув, що Луїс намагається посміхнутися.

— Стіве, — промовив Луїс надтріснутим, непевним голосом. — Привіт, Стіве. Я хочу поховати її. Гадаю, доведеться робити це голіруч. Мабуть, до самого вечора. Земля там дуже кам'яниста. Ти не допоможеш мені?

Стів розтулив рота, та жодне слово не вилетіло з його горла. Попри весь свій жах і шок, він хотів допомогти Луїсові. Чомусь тут, у затінку лісів, це видавалося дуже правильним. Дуже природнім.

— Луїсе, — врешті прохрипів він. — Що трапилося? Заради Бога, що трапилося? Вона... Вона загинула в пожежі?

— Я надто довго чекав з Гейджем, — вів далі Луїс. — Щось вселилося в нього, бо я надто довго чекав. Та з Рейчел буде все інакше, Стіве, я знаю.

Він трохи похитувався, і Стів зрозумів, що Луїс збожеволів, — це було очевидно. Луїс був божевільним і смертельно втомленим. Однак змучену свідомість Стіва чомусь непокоїло тільки фізичне виснаження друга.

— Я б не відмовився від допомоги, — мовив Луїс.

— Луїсе, навіть якби я хотів тобі допомогти, то все одно не зміг би перелізти через цю купу дерев.

— Зміг би, — відповів Луїс. — Просто йди прямо та не дивися вниз. Ось і весь секрет, Стіве.

А тоді він повернувся і пішов у глибок лісу, і як би Стів не кликав його, не озирався. Ще якусь мить Стів бачив, як поміж дерев майоріла біла пляма простирадла. Потім і вона зникла.

Стів підбіг до бурелому та почав дертися на нього — спершу повз, допомагаючи собі руками, а потім і зовсім зіп'явся на ноги. Варто було випростатися, як хвиля дикої, шаленої радості накрила його з головою, наче він вдихнув на повні груди чистого кисню. Він вірив, що зможе зробити це — і зробив! Рухаючись швидко та впевнено, він досягнув вершини. Стоячи там і хитаючись, він дивився, як Луїс простує стежиною — стежиною, яка продовжується по той бік бурелому.

Луїс обернувся і глянув на Стіва. На руках він тримав дружину, загорнуту в криваве простирадло.

— Ти можеш почути звуки, — сказав Луїс. — Звуки, схожі на голоси, але то кричать гагари далі на південь звідси. Звуки ваблять до себе. Це дивно.

— Луїсе...

Але Луїс уже пішов далі.

Певної миті Стів уже збирався рушити за ним — він був дуже, дуже близьким до цього.

Я можу допомогти йому, якщо він цього хоче... і так, я хочу допомогти йому. Це правда, бо тут відбувається куди більше, ніж здається на перший погляд, і я хочу дізнатися. Здається, це дуже... дуже важливо. Там криється загадка. Таємниця.

Раптом гілка тріснула у нього під ногами. Різкий і сухий тріск — наче постріл зі стартового пістолета. Він раптом усвідомив, де був, і що саме робив. Страх заповнив усе його єство, до болю стискаючи нутрощі; руки витягнулися в різні боки, щоб хоч трохи втримати рівновагу, язик став липким, а на обличчі застигла гримаса абсолютного жаху — як у людини, яка прокидається і бачить, що уві сні залізла на карниз хмарочоса.

Вона мертва, і, гадаю, саме Луїс її і вбив, Луїс збожеволів, остаточно збожеволів, але...

Але тут було щось іще, страшніше за божевілья — набагато страшніше. Наче там, у глибині лісу, лежав велетенський магніт, який вабить до себе. Воно кликало, тягнуло його до того місця, куди Луїс ніс Рейчел.

Ходімо, прогуляйся стежиною... прогуляйся і побачиш, куди вона тебе приведе. Нам є що показати тобі, Стіверіно. Тобі ніколи не розповідали про таке в атеїстичному гуртку в Лейк Форесті.

Раптом поклик того місця змовк у його свідомості — можливо, тому, що сьогодні йому й так було чим пожитися, от воно і втратило інтерес до нього. Стів зробив два непевні, хиткі кроки назад, щоб спуститися по цей бік бурелому. Гілки покотилися вниз зі страшним грюкотом, і його нога застрягла між мертвими деревами. Гострі галузки здерли з нього кросівки і боляче подряпали гомілку, коли він виривався на волю. Стів упав прямо на «Кладвище домажніх тварин», ледь-ледь уникнувши зіткнення з уламком ящика з-під апельсинів, який міг би за виграшки продірявити йому живота.

Він підвівся, здивовано роззираючись довкола та намагаючись зрозуміти, що з ним сталося... і чи сталося щось взагалі. Усе видавалося йому химерним сном.

І тут з глибини лісу за буреломом, таким зеленим, що він видавався моторошним і темним навіть у сонячні дні, пролунав низький, надтріснутий сміх. Цей звук заповонив усе. Стів навіть уявити собі не міг, яка ж істота може так реготати.

Він так і побіг в одному черевикові, з диким бажанням закрити, проте не міг. Він не залишав спроб закрити, навіть коли досяг Луїсового будинку, коли заводив свій мотоцикл, коли виїжджав на трасу № 15. Він ледь не врізався в пожежну машину, що їхала з Брюера. Під шоломом у нього волосся стояло дибки.

А коли Стів повернувся до своєї квартири в Ороно, то взагалі не міг чітко пригадати своєї поїздки до Ладлоу. Зателефонував на роботу сказати, що хворіє, випив пігулку та пішов спати.

Стів Мастертон ніколи не згадував про той день... тільки в глибоких снах, які приходять вдосвіта. У цих снах він відчував, як щось велике тягнеться до нього і вже от-от торкнеться його, схопить... та в останню мить забирає свою нелюдську руку.

Щось із великими жовтими очима, які блимають, наче тьмяні ліхтарі.

А часом Стів прокидався гупої ночі з божевільним криком, широко розплющеними очима та дивною думкою: *«Ти думаєш, що кричиш, але то лише кричать гагари далі на південь звідси. Звуки ваблять до себе. Це дивно».*

Він не знав, не міг пригадати, звідки взялася ця думка. Та наступного року знайшов собі роботу в іншому кутку країни, у Сент-Луїсі.

І ніколи, від останньої зустрічі з Луїсом Крідом і до переїзду на Середній Захід, Стів не приїжджав у містечко Ладлоу.

Епілог

Того дня поліція приїхала пізно ввечері. Вони поставили кілька запитань, але не озвучили жодних підозр. Попіл був все ще гарячим; його досі ніхто не розгріб. Він відповів на запитання. Копи, здається, були задоволені. Вони говорили надворі, тож не дивно, що він був у капелюсі. Так було краще. Якби вони побачили його сиве волосся, питань би побільшало. А це могло б мати погані наслідки. Він надягнув свої садові рукавички, і так теж було краще. Руки в нього були збиті в кров.

У ту ніч він допізна розкладав пасьянс.

Він якраз заново викладав карти на стіл, коли почув, що задні двері відчинилися.

«Те, що ти купив, — твоє, і рано чи пізно воно повернеться до тебе», — подумав Луїс Крід.

Він не озирався, а просто дивився на карти, поки повільні, шарудливі кроки наближалися. Він бачив перед собою винуватого кралю. Накрив карту рукою.

Кроки стихли прямо у нього за спиною.

Тиша.

Холодна рука опустилася на Луїсове плече. Голос Рейчел був шорстким, повним мертвої землі.

— Коханий, — промовила вона.

Лютий 1979 — грудень 1982

Літературно-художнє видання

КІНГ Стівен
Кладовище домашніх тварин
Роман

Головний редактор *С. С. Скляр*
Завідувач редакції *Г. В. Сологуб*
Відповідальний за випуск *О. О. Григор'єва*
Редактор *Т. М. Єгорова*
Художній редактор *Н. В. Переходенко*
Технічний редактор *А. Г. Верьовкін*
Коректор *Г. В. Фурса*

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»
Св. № ДК65 від 26.05.2000
61140, Харків-140, просп. Гагаріна, 20а
E-mail: cop@bookclub.ua

ГУРТОВИЙ ПРОДАЖ КНИГ ВИДАВНИЦТВА

ХАРКІВ

ДП з іноземними інвестиціями
«Книжковий Клуб
“Клуб Сімейного Дозвілля”»

61140, м. Харків-140,
просп. Гагаріна, 20-А
тел/факс +38 (057) 703-44-57
e-mail: trade@bookclub.ua
www.trade.bookclub.ua

Київська філія

04073, м. Київ, просп. Московський, 6, кімн. 35,
тел. +38 (067) 575-27-55
e-mail: kyiv@bookclub.ua

Одеська філія

65017, м. Одеса, вул. Малиновського, 16-А, кімн. 109
тел. +38 (067) 572-44-28
e-mail: odessa@bookclub.ua

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»

служба роботи з клієнтами:

тел. +38 (057) 783-88-88
e-mail: support@bookclub.ua
Інтернет-магазин: www.bookclub.ua
«Книжковий клуб», а/с 84, Харків, 61001

Кінг С.

K41 Кладовище домашніх тварин : роман / Стівен Кінг ; пер. з англ.
А. Пітика і К. Грицайчук. — Харків : Книжковий Клуб «Клуб
Сімейного Дозвілля», 2015. — 400 с.

ISBN 978-966-14-9549-3 (PDF)

Усе почалося з того, що улюбленця родини Луїса Кріда, kota Черча, збила вантажівка. Сусід запропонував йому поховати тварину на старому індіанському кладовищі. За легендами, воно має таємничу силу, яка здатна повертати до життя. І Луїс погодився... Уранці кіт повернувся додому живим. Майже живим...

УДК 821.111(73)
ББК 84.7СПО